ARHIMANDRITUL
ZAHARIA

LĂRGIȚI ȘI VOI INIMILE VOASTRE !

(2 Corinteni 6, 13)

LĂRGIREA INIMII ÎN TEOLOGIA
SFÂNTULUI SILUAN ATHONITUL
ȘI A STAREȚULUI SOFRONIE DE LA ESSEX

LĂRGIȚI ȘI VOI INIMILE VOASTRE !

(2 Corinteni 6:13)

DTP: Călin Nemeș

© 2009 World copyright of Archimandrite Zacharias' text
«**THE ENLARGEMENT OF THE HEART**», [ISBN 978-0-9774983-2-1]
STAVROPEGIC MONASTERY OF ST JOHN THE BAPTIST, ESSEX, G.B.

No translations to be made from the original or translations of the original without written permission from the Monastery

© 2009 pentru ediția de față
Editura Reîntregirea, Alba Iulia, România

Traducere de monahia Mariam Vicol și monahiile Tecla și Fevronia

© 2009 pentru prezenta traducere
STAVROPEGIC MONASTERY OF ST JOHN THE BAPTIST
TOLLESHUNT KNIGHTS, by MALDON ESSEX, CM9 8EZ G.B.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZAHARIA ZAHAROU, ARHIMANDRIT

Lărgiți și voi inimile voastre! (II Corinteni 6:13) : lărgirea inimii în teologia Sfântului Siluan Athonitul și a Stareţului Sofronie de la Essex / arhimandritul Zaharia (Zaharou) ; trad.: monahia Mariam Vicol și monahiile Tecla și Fevronia de la Essex. - Alba-Iulia : Reîntregirea, 2009

Bibliogr.
ISBN 978-606-509-028-6

I. Mariam, monahia (trad.)
II. Tecla, monahia (trad.)
III. Fevronia, monahia (trad.)

28

Editura Reîntregirea
Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei
Str. Mihai Viteazul, Nr. 16, Alba-Iulia, România
Tel: 0258/818188, int. 122 (editură)
Comenzi carte: 0258/810373 sau pe ***www.reintregirea.ro***

Arhimandritul Zaharia (Zaharou)

LĂRGIȚI ȘI VOI INIMILE VOASTRE!

(2 Corinteni 6:13)

Lărgirea inimii în teologia Sfântului Siluan Athonitul și a Stareţului Sofronie de la Essex

Traducere din limba engleză de monahia Mariam Vicol
în colaborare cu monahiile Tecla și Fevronia de la Essex

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
† ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei

Editura Reîntregirea
2009

Sfântul Siluan Athonitul
(1866-1938)

Părintele Arhimandrit Zaharia Zaharou, unul dintre „nepoții" spirituali ai Sfântului Siluan

Crescut „la picioarele" Sfântului Siluan, Arhimandritul Sofronie Saharov a întemeiat la Essex cunoscuta Mânăstire „Sfântul Ioan Botezătorul". S-a instalat aici atmosfera de liniște și pace pe care întemeietorul ei și-a însușit-o din harul Sfântului Siluan.

În jurul Avvei Sofronie s-au strâns o sumedenie de ucenici, oameni de înaltă ținută duhovnicească, care au fost modelați în spiritul Sfântului Siluan. Unul dintre ei, Părintele Rafail Noica, de ani buni s-a stabilit la noi în eparhie și este o binecuvântare pentru zonă. Un altul, Părintele Zaharia, a rămas la metania sa, unde face cu mare râvnă apostolat în numele Domnului Hristos.

Originar din Cipru, ajunge în Anglia pentru a studia chimia la universitate, dar Dumnezeu îl cheamă în mod minunat la viața duhovnicească. Va fi atras de Mânăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul", unde va rămâne pentru totdeauna.

Din preocupările, frământările și participările lui la întâlnirile care i-au avut în atenție pe Sfântul Siluan și pe ucenicul său, Sofronie, s-a născut cartea *Lărgiți și voi inimile voastre!*.

Este o carte mărturisitoare în care luăm act de temele importante ce-i frământă pe cei care intră în legătură cu spiritualitatea siluanită: „Sfântul Siluan Athonitul și ucenicul său, starețul Sofronie"; „Nașterea omului întru viața veșnică";

„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!"; „Despre rugăciunea lui Iisus"; „Duhovnicia ca slujire a reîmpăcării omului cu Dumnezeu"; „Despre monahism" etc.

Avem bucuria ca Maica Mariam Vicol de la Albac, fiica duhovnicească a Părintelui Zaharia, să fi tradus această carte în limba română. Cu toată inima am dat binecuvântarea ca această carte să fie tipărită în Editura „Reîntregirea".

Lecturarea ei va aduce mângâiere și pace sufletelor doritoare de duhovnicie.

† ANDREI
Arhiepiscopul Alba Iuliei

Cuvânt înainte la ediția americană

Lărgiți și voi inimile voastre! este o uluitor de măreață prezentare a naturii și scopului ființării omului, prin două din cele mai deosebite personalități ale ortodoxiei contemporane: Sfântul Siluan Athonitul (1866-1938) și credinciosul său ucenic, Stareţul Sofronie de la Essex (1896-1993). El însuși ucenic al Stareţului Sofronie, Arhimandritul Zaharia atestă firul de aur al Tradiției care trece de la o generație la alta, întrucât scrierile sale sunt dovada acelei însuflări născute din nemincinoasa vedere a lui Hristos în slavă. Și precum ne arată, cu o aparent fără de efort naturaleţe, tocmai în limpezimea acestei viziuni se dezvăluie ţelul dumnezeiesc privitor la crearea omului.

Despre autor

Vieţuitor al Mânăstirii Stavropegice Patriarhale a Sfântului Ioan Botezătorul, Anglia – întemeiată de părintele și povățuitorul său duhovnicesc – Arhimandritul Zaharia este traducătorul oficial al scrierilor stareţului Sofronie din rusă în greacă. Prea Cuviosul dr. Zaharia Zaharou este licențiat în teologie al Institutului Sf. Serghie din Paris, Franța, și al Universității din Tesalonic, Grecia, unde de asemenea și-a luat titlul de Doctor în Teologie cu lucrarea sa despre teologia Stareţului Sofronie, publicată în engleză sub titlul: *Christ, Our*

Way and Our Life: A Presentation of the Theology of Archimandrite Sophrony, tradusă de Maica Magdalena*.

Despre carte

Cartea Părintelui Zaharia *Lărgiți și voi inimile voastre!* cuprinde o serie de conferințe ținute în Wichita, Kansas la *Întrunirea frăției clericilor Bisericii Creștin-Ortodoxe Antiohiene* din 2001 și din două referate ținute la *Conferința despre monahism*. Întrunirea a avut loc sub conducerea Prea Sfințitului Basil (Vasile) Essey, Episcop de Wichita și al Diocezei Americii Centrale între 6-9 februarie 2001, iar Conferința a fost organizată de cancelarul său, schimonahul Paul, în Catedrala Sf. Gheorghe din Wichita pe 10 februarie 2001. Fiecare conferință este publicată aici în întregime cuprinzând inclusiv comentariile, întrebările și răspunsurile corespunzătoare (cu excepția primei conferințe care nu a avut sesiune de întrebări și răspunsuri).

Christopher Veniamin
Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Tihon"
Praznicul Sf. Siluan Athonitul
24 septembrie 2006

---

* South Canaan, PA: Saint Tikhon's Seminary Press, 2003; vezi ed. rom. *Hristos, Calea vieții noastre – darurile teologiei Arhimandritului Sofronie*, traducere din limba greacă de Ierom. Evloghie Munteanu, ed. Bunavestire, Galați, 2003

LĂRGIȚI ȘI VOI INIMILE VOASTRE!

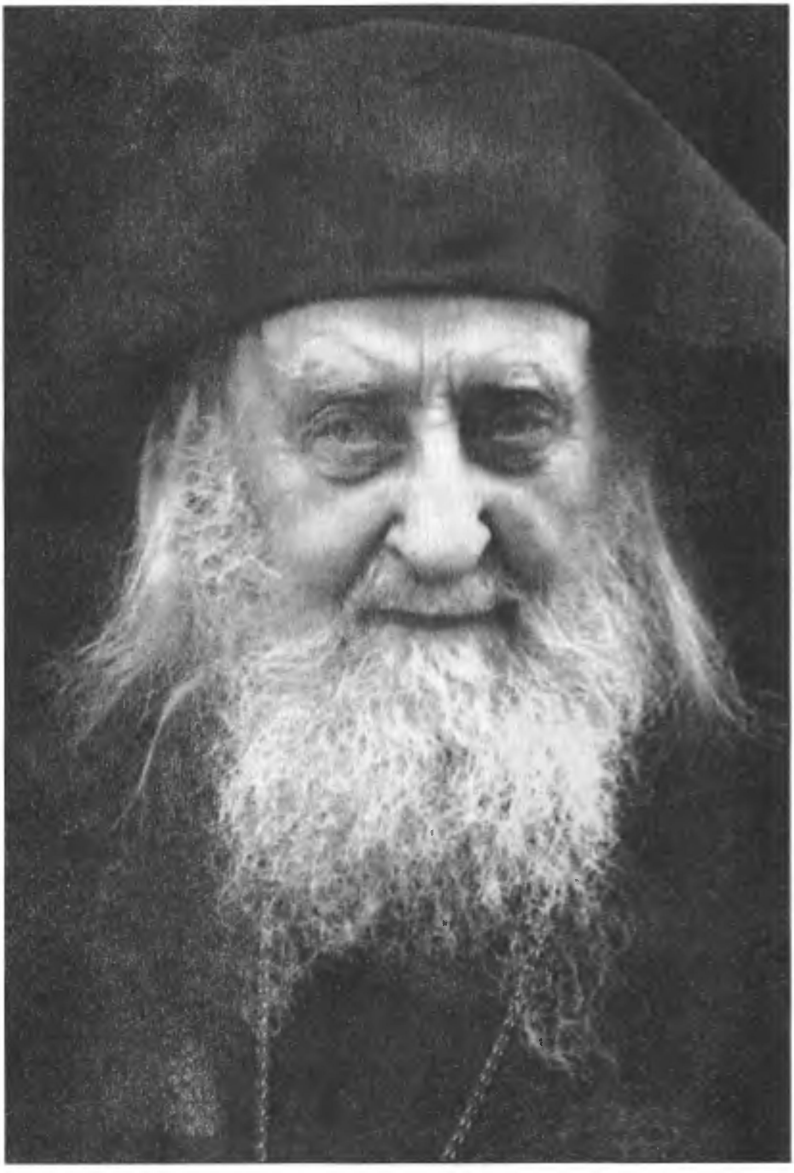

Stareţul Sofronie de la Essex
(1896-1993)

Cuvânt de introducere

Părintele Paul: Cred că Părintele Sofronie este o personalitate a epocii contemporane, care ni se adresează nouă, întrucât a trăit printre noi, a trăit într-o lume a pluralismului și și-a petrecut mai mult de jumătate din viață printre creștinii neortodocși din Anglia. El a fost foarte implicat la nivel filosofic în studiul esteticii. A experimentat personal mistica necreștină orientală, lucru pentru care mult s-a pocăit mai târziu. Așa încât pentru multe din aceste fenomene care constituie preocupările duhovnicești acute ale zilelor noastre, Arhimandritul Sofronie este o călăuză asemenea unui far luminos de-a lungul drumului, a acelei căi strâmte care duce la Viață. Dintre multele sale cărți – exprim o părere personală – *His Life is mine* (*Viața Sa este a mea*)[1] – este cea pe care o recomand ca text fundamental pe care noi toți ar trebui să-l cunoaștem. Și bineînțeles, scrierile părintelui său duhovnicesc, Sfântul Siluan de la Muntele Athos... Ce altceva am mai putea spune despre el? Iată un om care a fost literalmente purtătorul ethos-ului creștinătății ortodoxe. Știți, auzim curent vehiculându-se fraza „un sfânt părinte al timpurilor noastre". Poate că folosim această etichetă într-un chip un pic prea ușuratic, dar când o folosim în privința Sfântului Siluan, ea este pe deplin îndreptățită, întrucât cred că, dacă avem inimile deschise și simțirea trează, recunoaștem în el aceeași suflare vie a Duhului pe care o vedem la părinții din vechime. Astfel, Arhimandritul Zaharia vine la noi purtând moștenirea acestor oameni ai lui

[1] *His Life is Mine*, trans. Rosemary Edmonds, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY, 1977; vezi trad. rom. *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., ed. Deisis, Sibiu, 2001.

Dumnezeu, purtând duhul lor și harul lor, drept care noi suntem adânc cinstiți și binecuvântați să-l avem în mijlocul nostru. Vă urăm bun venit, Părinte Arhimandrit Zaharia, alături de noi, în Wichita. Mulțumim.

P.S. Vasile: Părinte Zaharia, singura dispută pe care o puteți afla printre noi, în timpul acestei întruniri, este: „Care este cea mai bună carte a Starețului Sofronie?" – pentru că noi toți avem preferințele noastre. Dar aceasta ar constitui singura neînțelegere dintre noi. Suntem atât de binecuvântați, preoții acestei frății, să-l avem printre noi pe Arhimandritul Zaharia Zaharou, care vine la noi din Mânăstirea Sfântului Ioan Botezătorul, din Essex, ai cărei viețuitori reprezintă într-adevăr familia duhovnicească a Starețului Sofronie, nepoții duhovnicești, dacă vreți, ai Sfântului Siluan!

Îi cinstim pe apostoli pentru că ei au fost martorii oculari ai lucrărilor Domnului nostru și într-un mod asemănător cinstim amintirea Starețului Sofronie, care a fost martorul nemijlocit al luptei Sfântului Siluan și care el însuși a împărtășit acea luptă și a primit un cuvânt de la Sfântul Siluan. Cinstim de asemenea cea de-a doua generație de creștini și ne închinăm lor: oameni ca sfințitul mucenic Ignatie, care au fost ucenici ai ucenicilor lui Hristos. Avem aici pe ucenicul ucenicului Sfântului Siluan, dacă vreți, în persoana Părintelui Zaharia, originar din Cipru. El s-a dus pe când era tânăr în Marea Britanie, ca să studieze chimia la universitate, și a împărtășit cu Părintele Paul, monahul nostru, o parte din viața sa; fără să ne propunem să-l facem să se simtă stânjenit, ci numai ca să vi-l prezentăm, poate veți dori să știți ceva despre caracterul omului pe care Dumnezeu ni l-a hărăzit pentru următoarele zile. Pe când era un tânăr de douăzeci de ani, Părintele Zaharia a mers, într-o zi de noiembrie, să viziteze Mânăstirea Sfântului Ioan Botezătorul și să-l întâlnească pe acest sfânt stareț rus,

Părintele Sofronie. În ianuarie s-a reîntors și și-a dăruit viața lui Dumnezeu și a rămas în mânăstire de atunci – un om care a lăsat lumea, a lăsat o carieră științifică strălucită, ca să studieze știința lui Dumnezeu, știința mântuirii.

Știți, noi – nu noi, cei ce ne aflăm în această încăpere, ci noi, în lumea noastră – adesea ne aflăm în fața acestei întrebări: „Care este slujirea monahilor, ce fac ei de fapt?". Genul acesta de întrebare este tipic american, poate tipic occidental, nu știu, dar știu sigur că este tipic american. Oamenii aproape că trebuie să-și îndreptățească existența. „Ce fac bătrânii bolnavi, de ce trebuie să-i ținem în viață?" și ce este mai rău încă: „Și toți acești prunci pe care nimeni nu-i vrea, cât valorează ei?". Monahii împărtășesc aceeași soartă, ca și toți creștinii de altfel, dar monahii și monahiile într-o mai mare măsură. „Ce fac ei ca să arate că viața lor este vrednică de a fi trăită?". Nu că ar trebui să-și justifice existența în vreun fel, dar Sfântul Siluan ne răspunde la această întrebare. Și când spun aceasta nu vorbesc doar despre Sfântul Siluan, ci desigur și despre de trei ori fericitul întru pomenire Stareț Sofronie. Dumnezeu să-i odihnească sufletul! Vorbesc despre copiii săi duhovnicești, monahii și monahiile din Mânăstirea Sfântului Ioan Botezătorul, din Essex, care este o mânăstire dublă, cu o obște de maici de o parte a drumului ce străbate satul și o obște de călugări de cealaltă parte. Drumul din sat îl numesc Nilul, pentru că este asemenea unui râu între ei.

Dar Sfântul Siluan vorbește de asemenea despre slujirea tuturor monahilor, a tuturor celor care se luptă în nevoință monastică, nu nevoință ca a noastră, a celor din lume, ci nevoință monastică adevărată, și el spune acestea: „Sunt unii oameni care spun că monahii ar trebui să fie de folos lumii și nu să mănânce pâine pentru care nu s-au ostenit, dar noi trebuie să înțelegem natura slujirii monahului și felul în care el trebuie

să ajute lumea. Călugăr este cel ce se roagă pentru lumea întreagă, cel ce plânge pentru lumea întreagă; și într-aceasta constă lucrarea lui de căpătâi."[2] Monahismul oferă mediul ideal pentru rugăciune; prin viața monahală, monahului sau monahiei i se dă prilejul să se dăruiască desăvârșit pocăinței, dobândirii smereniei, iubirii și rugăciunii pentru mântuirea întregului neam omenesc. În acest fel devine una cu întregul neam omenesc, cu întreaga zidire. Sfântul Siluan afirmă clar că o astfel de rugăciune constituie însăși esența slujirii monahismului ortodox și adevărata sa contribuție adusă lumii astăzi. Sfântul Siluan spune: „Mulțumită monahilor, rugăciunea continuă fără încetare pe pământ iar aceasta este de folos pentru întreaga lume, căci prin rugăciune lumea continuă să existe; dar când rugăciunea va înceta, lumea va pieri [...]. Poate veți spune că astăzi nu mai sunt astfel de monahi care să se roage pentru lumea întreagă; dar eu vă spun că atunci când nu vor mai fi oameni cu rugăciune pe pământ, lumea se va sfârși și mari năprazne se vor abate asupra ei: ele au început deja."[3]

Este cea mai mare bucurie a mea să vă prezint dumneavoastră, tuturor, într-un mod foarte ceremonios acum, darul lui Dumnezeu pentru noi în această săptămână: o binecuvântare venită nouă de la Starețul Sofronie, părintele său duhovnicesc, și de la Sfântul Siluan care a fost – dacă vreți – bunicul său duhovnicesc, fratele nostru în Hristos, frate preot, Arhimandritul Zaharia. Bine ați venit!

---

[2] Archimandrite Sophrony (Sakharov), *Saint Silouan the Athonite*, trans. Rosemary Edmonds, ed. Patriarchal Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, Tolleshunt Knights, Essex, 1991, p. 407; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., ed. Deisis, Sibiu, 2001, ediția a IV-a, p. 189.

[3] *Ibid.*, p. 408; *ibid.*, p. 190

Părintele Zaharia: După cuvintele pe care le-am auzit, sunt cu totul zăpăcit. Dacă am avut o fărâmă de minte, mi-am pierdut-o cu totul, pentru că sunt foarte sărac, după cum veți vedea în curând. Mulțumesc adânc cinstitului și mult iubitului nostru episcop pentru cuvintele sale, pentru invitația sa, pentru cinstea pe care mi-a oferit-o de a fi aici astăzi și sunt sigur că cinstea aparține celui ce cinstește și sfinților, iar mie „rușinea feței" (*cf.* Dan. 9:8)[4].

Sunt foarte sărac, nu am cuvinte și am un mare handicap: nu mă pot exprima curgător în engleză pentru că nu știu bine această limbă. Am și o altă dificultate: pentru că am devenit călugări în preajma unor oameni mari precum a fost Părintele Sofronie, oamenii așteaptă de la noi aceleași roade, aceleași virtuți, aceeași inspirație, același cuvânt, și noi nu le avem. Aceasta atârnă greu asupra noastră, dar fie ca Dumnezeu să mă ierte că îndrăznesc să vorbesc înaintea dumneavoastră astăzi. Vă cer, dar, îngăduința și rugăciunile și voi citi ceea ce am așternut în scris, ceva cu adevărat neînsemnat, mai cu seamă această primă prezentare scrisă. Poate mai târziu vom reuși să spunem ceva mai mult.

Prima conferință are un caracter mai general; rezum în ea doar cele spuse de Părintele Sofronie despre viața Sfântului Siluan și despre prima lor întâlnire. Cum Părintele Sofronie l-a întâlnit pe Sfântul Siluan, pentru că, deși erau în aceeași mânăstire, Părintele Sofronie nu a vorbit cu Sfântul Siluan timp de cinci ani. Părintele Sofronie era diacon și de fiecare dată când ieșea să-i cădească pe monahi se cutremura lăuntric când trecea prin fața Sfântului Siluan, pentru că, spunea el: „știam că acel călugăr își dădea seama de starea mea groaznică. Știa

[4] Citatele scripturistice sunt luate cu precădere din ediția sinodală a *Bibliei*, publicată în anul 1914; iar restul din ediția sinodală a *Bibliei* din anul 1988. [n. tr.]

cât de stingherit mă simțeam și ce luptă lăuntrică aveam pentru biata mea stare". Așa încât el se simțea stânjenit de fiecare dată când îl cădea, ca diacon.

Mai am și o altă greutate: să vorbesc preoților împreună-slujitori. Părintele Sofronie m-a prevenit când am devenit duhovnic la mânăstire ca, atunci când preoții vor veni la spovedanie, să nu-i învăț, ci doar să le ascult spovedania, să le citesc rugăciunea de dezlegare, să-mi scot epitrahilul și să li-l dau, îngenunchind înaintea lor și cerându-le să-mi citească, la rândul lor, rugăciunea de dezlegare. El spunea: „Acesta era în vechime felul în care preoții spovedeau la Sfântul Munte". Așa că, după cum puteți vedea, acum eu încalc toate regulile. De asemenea, mi-a spus că, pentru a-i ajuta pe unii oameni, s-a pus pe sine însuși mai prejos de toți cei care intrau în biroul său pentru a sta de vorbă cu dânsul sau a se spovedi. Până când nu ne punem pe noi înșine mai prejos de ceilalți, nu putem adăpa inima lor cu cuvintele noastre. Așa deci, acum veți auzi nevrednica mea expunere. Iertați-mă și fiți îngăduitori cu mine.

Sfântul Siluan Athonitul și ucenicul său, Stareţul Sofronie

Pe când fericitul stareţ şi întemeietor al mânăstirii noastre, Părintele Sofronie, era încă cu noi, unii dintre noi, călugării săi, căutam cu înflăcărare un prilej – „cu vreme şi fără de vreme" (2 Tim. 4:2) – să-l cercetăm şi să vorbim cu el, ca să ne zidim prin cuvântul său. Fiecare întâlnire cu el era un izvor de inspiraţie şi noi orizonturi de viaţă se deschideau înaintea noastră. Stareţul trăia într-o casă mică, la marginea mânăstirii. În ultimii ani din viaţă era deosebit de slăbit de bătrâneţe şi dormea în crâmpeie, într-un fotoliu. Se întâmpla adesea ca, în întâlnirile sau conversaţiile noastre cu cei ce veneau la noi, să apară vreo întrebare sau problemă care solicita atenţia stareţului. Ne duceam la el, căutând răspunsul cuvenit. Uneori îl găseam adormit, aşa că îi zgâlţâiam uşurel fotoliul şi-l trezeam, apoi îi înfăţişam problema ivită. El deschidea ochii şi aproape imediat răspunsul ieşea din gura lui. Era un fapt uimitor şi minunat, glasul lui venea de dincolo, din cer. Harul care se afla în cuvintele sale însufla şi convingea, cucerind nu numai propriile noastre inimi, dar şi inimile celor ce căutau voia lui Dumnezeu şi cărora noi le transmiteam cuvintele lui.

(Marea minune care m-a impresionat mai mult ca orice, trăind lângă Părintele Sofronie, a fost cuvântul lui Dumnezeu venind prin gura sa şi energia harului cu care era încărcat. Am văzut atât de multe minuni când se ruga pentru oameni şi nici

unul dintre noi nu le băgam în seamă pentru că însuși părintele nu le dădea atenție. Dar noi toți eram uimiți – uluiți – de cuvântul ce izvora din gura lui.

Așa precum spuneam noaptea trecută episcopului nostru, cândva s-a rugat o a doua oară pentru o persoană bolnavă și aceasta nu s-a vindecat, dar părintele era foarte fericit pentru că, pe când citea rugăciunile, a ridicat epitrahilul de pe bolnav și i-a zis: „Uite ce! Noi nu suntem făcători de minuni, noi suntem preoți și ne rugăm pentru reîmpăcarea oamenilor cu Dumnezeu.". Și Părintele Sofronie era oarecum trist și nu voia să se mai roage. Atunci omul l-a privit cu un zâmbet și i-a spus: „Da, nu m-am vindecat fizic, dar sufletul meu s-a vindecat." Pentru că era un om ce nu avea credință, se îndoia, și soția și soacra lui l-au adus aproape cu forța la mânăstire ca Părintele Sofronie să-i citească rugăciuni. Și vă spun că bucuria Părintelui Sofronie pentru aceasta a fost mult mai mare decât atunci când citea rugăciuni și se întâmplau minuni într-un chip foarte uimitor.

Odată, un om, care avea fața deformată în urma unui atac, era la pat, aproape pe moarte. Părintele Sofronie, luându-l cu sine pe Părintele Chiril, egumenul nostru, s-a dus și i-a citit rugăciuni. Și Părintele Chiril s-a întors cu mare și înfricoșată uimire, spunându-mi: „Știi, pe măsură ce *Pappous* – Bunicul, cum îl numea el pe Părintele Sofronie, – îi citea rugăciunea, fața persoanei bolnave se îndrepta." Și mi-a venit în minte prorocia lui Iezechiil despre oasele uscate care se ridică și alcătuiesc un schelet, nervii și carnea și duhul de viață intrând în ele (Iez. 37:1-14). Chiar și pentru astfel de vindecări, el nu era atât de fericit pe cât a fost atunci când omul acela a zis: „Sufletul meu s-a vindecat.")

Starețul nostru avea o credință și o dorință. El era pe deplin încredințat că părintelui său duhovnicesc, Sfântului Siluan, i-a

fost dat cuvântul lui Dumnezeu pentru generaţia noastră şi râvnea să vestească acest cuvânt, dacă ar fi fost cu putinţă, tuturor popoarelor pământului, popoare pentru care sfântul însuşi s-a rugat ca să-L cunoască pe Dumnezeu în Duhul Sfânt. El voia ca şi noi să împărtăşim această dorinţă arzătoare a sa, plinind astfel, pe cât de mult cu putinţă, sfânta noastră datorie faţă de cuviosul Siluan. Într-o zi, în timpul uneia din convorbirile noastre, m-a îndemnat să scriu gândurile pe care, din când în când, i le exprimasem privitor la însemnătatea cuvintelor Sfântului Siluan. Oarecum nedumerit, căci eram foarte conştient de propria-mi puţinătate şi nimicnicie, l-am întrebat: „Dar, părinte, ce pot eu scrie?!". Răspunsul său avea să fie steaua mea călăuzitoare. Pe un ton hotărâtor mi-a spus: „Repetă ceea ce am spus eu!". Din acel moment am înţeles un fenomen care se observă adesea în istoria monahismului: de fiecare dată când cuvântul lui Dumnezeu se naşte în inima unui monah sfânt, cuvânt prin care Dumnezeu face cunoscute tainicele hotărâri ale voii Sale oamenilor, după aceea, generaţii de monahi din acea mânăstire vor repeta cuvintele acelui sfânt călugăr, vor cerceta gândul său şi vor răspândi învăţăturile sale. Astfel, vor aprinde în sufletele contemporanilor lor adevărata credinţă, care a fost dată sfinţilor odată pentru totdeauna (*cf.* Iuda 1:3). În acest fel, ei vor sluji cuvintelor sfinţilor, vor zidi Trupul Bisericii şi în acelaşi timp îşi vor lucra propria mântuire. Un exemplu tipic al acestui fapt a fost lucrător timp de secole în Mânăstirea Studion din Constantinopol.

Prin urmare, îndemnul şi rugămintea Stareţului nostru Sofronie de a ne îndeletnici cu cuvântul sfântului său învăţător, Siluan, sunt deopotrivă cuvenite şi drepte, potrivit Tradiţiei. Singura piatră de poticnire este propria-mi nevrednicie. Stareţul însuşi, smerit şi fără de îndoială, credea că Sfântului Siluan îi

fusese dat în chip nemijlocit cuvântul descoperitor al lui Dumnezeu; în timp ce Părintele Sofronie asemăna propria sa lucrare cu cea a poștașului care aduce o scrisoare pe care nu a scris-o el însuși. El pur și simplu transmite cuvântul părintelui său, Siluan, cuvânt care merită toată atenția și o adâncă cercetare, nu doar la modul obiectiv, ci cercându-l prin trăire personală.

Cu convingere apostolică, cuvântul Sfântului Siluan dă răspuns problemelor arzătoare și situațiilor fără ieșire ale generației sale. De asemenea, definește cu o autoritate asemenea celei a lui Hristos criteriul sigur pentru a stabili adevărata cunoaștere de Dumnezeu în Biserica Ortodoxă. Spre exemplu, el spune undeva că criteriul care adevereşte prezența Duhului Sfânt, criteriul adevărului, este iubirea de vrăjmași.

Acest de Dumnezeu însuflat slujitor al cuvântului lui Hristos, Siluan, este subiectul conferinței de astăzi. Principala sursă care ne face cunoscută viața și învățătura sa este cartea *Sfântul Siluan Athonitul*, scrisă de Părintele Sofronie. Încă de la prima pagină, această carte tratează teme de o mare profunzime și pune problema sensului vieții în toată tragica ei gravitate. Ea dezvăluie pe de o parte adâncul de nepătruns al judecăților Dumnezeului nostru și pe de alta neputința omului, în starea lui prezentă, de a înțelege voia dumnezeiască și de a împlini gândul cel mai înainte de veci al Sfintei Treimi cu privire la el. Conform mărturiei celui mai apropiat ucenic al său, viața exterioară a Sfântului Siluan nu prezintă vreun interes special. Câteva întâmplări de mai înainte de a deveni monah dau mărturie de constituția sa viguroasă, caracterul său dinamic și profunzimea sa religioasă. Altfel, viața sa a trecut aproape neobservată. Chiar și în anii monahismului, relativ puțini oameni i-au intuit statura duhovnicească. Dar existența fericitului Siluan a fost un eveniment atât de minunat încât L-a făcut pe Dumnezeu să ia aminte la

el și pe toți sfinții din cer să-l iubească. Întreaga sa ființă – sufletul, mintea și trupul – a devenit un vas înmiresmat plin de harul Sfântului Duh. Inima sa era ca o frumoasă grădină plină de flori, în adâncul căreia Domnului I-a bineplăcut să aibă un luminos și iubit sălaș.

Sfântul Siluan s-a născut în 1866 în satul Șovsk, districtul Lebedinsk, gubernia Tambov. Provenea dintr-o familie de țărani destul de înstăriți care fusese eliberată din iobăgie cu numai câteva zeci de ani mai înainte. A sosit la Muntele Athos în 1892 și în 1896 a primit tunderea în monahism în Marea Mânăstire a Sfântului Mare Mucenic Panteleimon. A devenit schimonah în 1911. A împlinit diferite ascultări în mânăstirea sa de metanie, unde a slujit și ca econom multă vreme. Acolo a dus o viață nevoitoare timp de patruzeci și șase de ani. Cel mai mare eveniment duhovnicesc din viața sa a fost vederea lui Hristos celui Viu, vedere de care s-a învrednicit la șase luni după intrarea sa în mânăstire. În timpul acestor luni, el s-a dăruit cu mare înflăcărare unei neîncetate și dureroase rugăciuni. Această viziune i-a umplut atât inima cât și întregul trup cu puterea Duhului Sfânt și i-a luminat mintea cu cunoștința marii taine a lui Hristos. În anii îndelungați ce aveau să urmeze, va mărturisi neobosit și neîncetat că „Dumnezeu dragoste este" (1 In. 4:8,16) – nespusă și nețărmurită dragoste. Plin de zile și îndestulat întru pace și har, a plecat la Domnul în 1938.

Prin pronia lui Dumnezeu, Părintele Sofronie a vieţuit și el în aceeași mânăstire timp de aproape paisprezece ani. În timpul ultimilor ani ai vieții Sfântului Siluan, îndeosebi din 1931 până în ziua adormirii sale, s-a întâmplat că Părintele Sofronie a fost cel mai apropiat ucenic al său și desigur cel mai în măsură să relateze viața sfântului. El și-a asumat această misiune după o îndelungată cugetare și ezitare. Scopul exclusiv al Părintelui Sofronie în descrierea vieții duhovnicești a

sfântului a fost folosul credincioșilor, pentru că în persoana acestuia s-au retrăit cele mai de preț aspecte ale tainei credinței noastre. Așa cum mărturisește starețul, cu frică a înfățișat acest testament. Precum toate lucrurile Domnului sunt înfricoșate și minunate, tot așa este și un testament duhovnicesc – înfricoșat și minunat; și pentru ca această mărturie a dragostei dumnezeiești să fie primită, se cere să fii gata de luptă și să dovedești lepădare de sine. Dumnezeul nostru este un Dumnezeu greu de purtat, pentru că El ne dă o cruce; dar acea cruce este expresia dragostei Lui „până în sfârșit" (In. 13:1). De aceea dragostea este atât de înfricoșată.

Sfântul Siluan provenea dintr-o familie credincioasă, plină de duhul dragostei evanghelice. Acest duh a marcat de asemenea întreaga sa viață, dar, cu toate acestea, el nu a scăpat nici ispitelor lumii, nici greșalelor tinereții. Două întâmplări au grăbit întoarcerea sa la pocăință. Prima a fost când a auzit o istorisire a vieții și minunilor unui sfânt rus, Ioan Sezenov (1791-1839). Pe când asculta povestea vieții cuvioase a sfântului, a cugetat: „Dacă el a fost un om sfânt, înseamnă că Dumnezeu este aici, cu noi, așa că nu are rost să mă pornesc în căutarea Lui"[1]; și credința lui s-a reaprins. Dumnezeu i-a dat acest gând ca să risipească îndoielile privitoare la existența lui Dumnezeu, care îi fuseseră însuflate de un negustor de cărți ambulant, pe când avea doar patru ani. Astfel, cu acest gând și-a recâștigat credința și s-a alipit cu înflăcărare de pomenirea lui Dumnezeu, rugându-se mult și cu lacrimi. În acest răstimp s-a întâmplat că în inimă i s-a născut dorința pentru viața

[1] Archimandrite Sophrony (Sakharov), *Saint Silouan the Athonite*, trans. Rosemary Edmonds, ed. Patriarchal Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, Tolleshunt Knights, Essex, 1991, p. 11; vezi trad. rom. *Viața și învățătura Stareților Siluan Athonitul scrise de ucenicul său, Arhimandritul Sofronie*, trad. pr. prof. dr. Ioan Ică, ed. Deisis, Sibiu, 2004, ediția a II-a, p. 9

monahală. Tatăl său însă l-a sfătuit cu fermitate să mai aştepte o vreme şi să meargă la mânăstire numai după ce-şi va fi terminat stagiul militar. Între timp, el a rămas în această deosebită stare de har vreme de trei luni.

Mai pe urmă, acest prim har al chemării lui Dumnezeu l-a părăsit şi Simeon, care era numele Sfântului Siluan în lume, s-a reîntors la căile lumeşti obişnuite ale tinerilor din satul său. În acea vreme, Dumnezeu i-a îngăduit să cadă în două mari păcate pentru care mai târziu s-a căit tot restul vieţii sale. Astfel, larma tinereţii a început să înece primele chemări la o viaţă monastică de luptă duhovnicească şi el a pierdut harul care-l cercetase la început.

Dar Dumnezeu, Care l-a ales, mai înainte-văzând bineplăcuta lui credincioşie, l-a chemat din nou, de data aceasta printr-o viziune. Precum povesteşte biograful său, Stareţul Sofronie, după una din acele zile de vieţuire nesăbuită, adormind, a visat că înghite un şarpe. Scârbit, a sărit în sus, în timp ce a auzit un glas spunându-i: „Aşa precum ţie ţi-a fost silă să înghiţi un şarpe în visul tău, tot aşa şi eu găsesc urâte căile tale înaintea ochilor mei."[2] Acest glas era nespus de dulce şi frumos. Sfântul Siluan era convins mai presus de orice îndoială că fusese glasul Binecuvântatei Fecioare. Acest glas, cu frumuseţea lui, cu blândeţea şi nespusa sa dulceaţă, a transmis tânărului energia harului dumnezeiesc, care l-a copleşit şi l-a cutremurat până în adâncurile fiinţei sale. Până la sfârşitul vieţii, el a adus mulţumită Maicii Domnului că nu l-a lepădat în starea sa de păcat, ci a binevoit să vină ea însăşi la el şi să-l ridice din căderea lui. Faptul că nu s-a aflat vrednic să o vadă pe Maica Domnului îl punea pe seama stării de necurăţie care îl stăpânea pe atunci.

---

[2] *Ibid.*, p. 15; *ibid.*, p. 13

Această nouă chemare, care a avut loc cu puțin timp înainte de stagiul militar, i-a schimbat radical viața și i-a determinat în chip hotărâtor calea viitoare. S-a simțit deosebit de rușinat de trecutul său și această rușine s-a prefăcut în cea mai arzătoare și înflăcărată pocăință înaintea lui Dumnezeu. (Tot așa se întâmplă în taina spovedaniei: cu cât mai multă rușine simțim când ne dezgolim înaintea lui Dumnezeu, cu atât mai multă putere ne este dată spre a birui păcatul și patimile.)

Cu această pocăință, s-a născut în el o nouă perspectivă asupra vieții și a lumii. A devenit adânc conștient de zădărnicia lumii văzute și de importanța veșniciei ca menirea ultimă a existenței noastre trecătoare. Această perspectivă putea fi limpede văzută în conversațiile sale, precum și în întregul său comportament față de oamenii din preajma lui. În timpul uneia din acele sărbători ale satului, precum povestește Părintele Sofronie, Simeon a observat pe un consătean de vârstă mijlocie care cânta la acordeon și dansa. Aceasta l-a surprins și, trăgându-l deoparte, l-a întrebat: „Cum poți tu cânta și dansa așa, Ștefan – n-ai omorât cândva pe cineva?". Într-adevăr el omorâse un om într-o încăierare, la beție. Ștefan i-a răspuns lui Simeon și i-a zis: „Pe când îmi executam pedeapsa, m-am rugat și m-am rugat, cerându-i lui Dumnezeu să mă ierte. Și El a făcut-o. De aceea pot acum să cânt și să fiu fericit"[3]. Simeon, care era el însuși împovărat de vina propriilor păcate, a înțeles cum se poate ca cineva să ceară iertare lui Dumnezeu și să o primească, precum în cazul lui Ștefan. Această întâmplare l-a întărit mai departe în propria sa pocăință.

A plecat în armată aflându-se în această înflăcărată stare de pocăință și perioada armatei s-a scurs fără piedici. S-a dovedit a fi conștiincios, bun și binevoitor. A devenit un plăcut,

[3] *Ibid.*, p. 16; *ibid.*, p. 14

prietenos și iubit sfătuitor al tovarășilor săi. Mintea însă îi era preocupată de Judecata de Apoi și grija sa era cum să fie bineplăcut Domnului, Care din ce în ce mai mult îi dezvăluia zădărnicia lumii. Către sfârșitul stagiului militar s-a dus să-l vadă pe Sfântul Ioan din Kronstadt ca să-i ceară rugăciunile și binecuvântarea pentru viitor. Sfântul lipsea și Siluan, sau mai degrabă Simeon, precum se numea pe atunci, i-a lăsat un bilet cu doar câteva cuvinte: „*Batiușka*, vreau să devin călugăr; roagă-te ca lumea să nu mă tragă înapoi."[4] S-a întors la cazarmă și, precum însuși mărturisește, a simțit flăcările iadului vuind în jurul său din chiar ziua următoare.

Pe când era în această stare a venit la Muntele Athos și a intrat în mânăstirea rusească a Sfântului Panteleimon. Acolo Simeon a început noua sa viață și lupta pentru mântuirea cea veșnică. Și-a petrecut primele zile în deplină liniștire, amintindu-și și scriindu-și toate păcatele pentru a face o spovedanie generală, precum erau obiceiul și practica athonită. Chinuitoarea conștiință a iadului care îl însoțea, dimpreună cu harul din taina spovedaniei au născut în sufletul tânărului începător o nestăvilită și înflăcărată pocăință. După spovedanie, duhovnicul l-a încurajat să se bucure de iertarea pe care a primit-o și pentru noua viață pe care Domnul i-a dat-o la Athos, acel liman al mântuirii[5]. Lipsit de experiență precum era, Simeon a primit sfatul duhovnicului cu simplitate și credință și s-a lăsat dus de bucuria acestei noi vieți. Nu și-a dat seama că luptătorul duhovnicesc trebuie să fie înfrânat până și în bucuria sa și astfel, nu după mult timp, și-a pierdut intensitatea duhovnicească a rugăciunii pe care o dobândise de când vizitase Kronstadt-ul. Era atacat de gânduri trupești iar mintea îi era asaltată de gânduri ispititoare. Gânduri

[4] *Ibid.*, p. 19; *ibid.*, p. 17

[5] Cf. *ibid.*, p. 21; *ibid.*, p. 19

pătimașe îi spuneau: „Întoarce-te în lume și te însoară". Când s-a dus la spovedanie, duhovnicul i-a spus: „Niciodată să nu lași mintea să zăbovească asupra unor astfel de gânduri ispititoare ca acelea și dacă vin – alungă-le de îndată".[6] (Părintele Sofronie ne repeta adesea, precum un slogan: „Nu predați mintea gândului!".) Prima cădere în gând l-a făcut pe fratele Simeon neabătut în trezvie pentru tot restul vieții sale. A fost atât de zguduit de această întâmplare, încât din acea zi, timp de patruzeci și șase de ani de viețuire în mânăstire, nu a mai primit vreodată nici măcar un singur gând trupesc. Conștientizarea slăbiciunii omenești și a posibilității pierzaniei chiar și în mânăstire a fost o lecție prețioasă pentru el. (Cred că ceea ce l-a zguduit cel mai mult a fost contrastul izbitor dintre starea de har în care se afla și starea de cădere, chiar dacă numai în gând, prin cugete trupești.) Și iarăși vrăjmașul a profitat de amara căință a lui Simeon pentru „alunecarea" sa, îndemnându-l să plece în pustie ca să-și câștige mai ușor mântuirea. Însă el a înțeles înșelăciunea acestui gând și în adâncurile sufletului și-a zis cu hotărâre: „Voi muri aici pentru păcatele mele"[7]. (Omul este puternic când ia această hotărâre. Cel mai mare dar pe care îl avem este să fim în stare să murim cum se cuvine, în felul cel drept. Acesta este cel mai mare dar.)

Statornic, cu timpul, fratele Simeon a deprins știința duhovnicească a tradiției monastice a Athosului, care este străbătută de neîncetata pomenire a lui Dumnezeu. Această tradiție este cultivată zilnic în viața călugărilor prin bogatul program de muncă, slujbe, privegheri, spovedanie, împărtășanie și prin povățuirile egumenului, duhovnicilor și, în general, ale tuturor nevoitorilor mai înaintați din mânăstire. Cel mai important loc în pravila monahilor îl ocupă rugăciunea

[6] *Ibid.*, p. 22; *ibid.*, p. 20
[7] *Ibid.*, p. 22; *ibid.*, p. 21

lui Iisus. Simeon se străduia de asemenea să dobândească această rugăciune lăuntrică ce poate fi spusă oriunde și oricând. Biograful său menționează că după trei săptămâni, în timp ce se ruga înaintea icoanei Maicii Domnului, rugăciunea i-a pătruns în inimă și a continuat acolo ziua și noaptea, de la sine. Această neîncetată chemare a Numelui lui Iisus îi încânta sufletul și îi dădea puterea să împlinească cu conștiinciozitate toate ascultările și muncile care țin de rânduiala monastică. Cu toate acestea, nu era încă în stare să rămână neclintit în har și uneori oscila între gânduri de slavă deșartă și deznădejde.

Într-o noapte, după ce a văzut o lumină ciudată care a apărut în chilia sa și care i-a pătruns până și în piept, diavolii au început să i se arate. Naiv și fără experiență cum era, stătea de vorbă cu ei ca și cu niște oameni obișnuiți. Aceste atacuri diavolești s-au înmulțit. Uneori îi spuneau că este sfânt, iar alteori că nu se va mântui. O dată, începătorul Simeon a întrebat pe unul din acești diavoli: „De ce vă contraziceți, uneori spunându-mi că sunt sfânt, iar alteori că nu mă voi mântui?". Diavolul i-a răspuns în bătaie de joc: „Noi niciodată nu spunem adevărul".[8]

Începătorul frate Simeon s-a dedat unei aspre nevoințe și se ruga cu mare râvnă și înflăcărare ca să contracareze atacurile diavolești care îi chinuiau sufletul. Dormea, cu totul, două ore din douăzeci și patru și acelea pe apucate, câte cincisprezece, douăzeci de minute, stând pe un scăunel fără spătar. Era deosebit de înfrânat la mâncare. Era cufundat într-un adânc și îndelungat plâns care ajungea până la hotarele deznădejdii. Pe deasupra, era împovărat de o grea și obositoare ascultare la moară pe care o împlinea minunat, cu conștiinciozitate.

Simeon a stăruit în această încercare timp de șase luni. Teama veșnicei pierzanii și groaza deznădejdii îl zdrobeau din

[8] Cf. *ibid.*, p. 24; *ibid.*, p. 23

ce în ce mai mult, până când a cedat. Șezând în chilia sa mai înainte de vecernie, într-o extremă deznădejde, se gândea: „Dumnezeu este de neînduplecat. El nu va fi mișcat de rugămintea stăruitoare!". După acest gând – un gând deosebit de primejdios – s-a simțit părăsit cu totul și sufletul său s-a cufundat în întunericul unui chin de nedescris. A rămas în această stare timp de aproape o oră. Mai apoi s-a dus la vecernie, în biserica Sfântului Proroc Ilie, care se afla aproape de moară. În pofida chinului sufletului său, a reușit să rostească „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pre mine, păcătosul". Atunci a văzut în dreapta ușilor împărătești, în locul icoanei Mântuitorului, pe Hristos viu. Deplina, extrema deșertare de sine s-a preschimbat într-o stare de contemplare dumnezeiască, precum vedem în viața Domnului nostru; într-o clipă spunea: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu pentru ce M-ai părăsit?" (Mt. 27:46, Mc. 15:34), și în următoarea spunea tâlharului: „Amin spun ție: astăzi împreună cu Mine vei fi în rai." (Lc. 23:43). Domnul S-a arătat tânărului începător într-un chip mai presus de toată înțelegerea, și întreaga sa ființă, până și trupul, „s-a umplut de focul harului dumnezeiesc al Sfântului Duh – acel foc pe care Domnul l-a adus pe pământ cu venirea Sa. Vedenia l-a istovit pe Simeon și Domnul S-a făcut nevăzut."[9] (Aici Sfântul Siluan își descrie vedenia așa cum Evanghelia descrie Schimbarea la Față a Domnului nostru – în câteva cuvinte. În descrierile Evangheliei nu este loc pentru imaginație, pentru că evenimentele descrise sunt mai presus de tot ceea ce omul își poate închipui. Așa încât Evangheliile sunt doar descrieri simple și foarte firești.)

Dar oricât de scurtă și simplă pare să fie vedenia Sfântului Siluan (pe când era doar un începător), totuși ea a fost un eve-

[9] Cf. *ibid.*, pp. 25-26; *ibid.*, pp. 23-24

niment duhovnicesc care depășește tot ceea ce mintea creată poate închipui. Starea pe care a trăit-o atunci este mai presus de orice descriere. Potrivit mărturiei concrete a biografului său, acest eveniment a constituit în esență adevărata renaștere duhovnicească a sfântului. Aceasta s-a săvârșit prin iluminarea sa de către Lumina dumnezeiască și prin răpirea duhului său „la cer unde a auzit cuvinte de nespus".[10] De aici înainte, Siluan nu va mai uita niciodată privirea liniștită, blândă și smerită a lui Hristos, atotiertătoare și nemărginit de iubitoare, care este plină de o bucurie de nespus și atrage întreaga ființă a omului la Sine.

Stareţul Sofronie se minunează cum Simeon, simplu și needucat cum era, în timpul vedeniei a recunoscut imediat atât pe Hristos, Care i S-a arătat, cât și pe Duhul Sfânt, Care lucra în el. În scrierile sale, el repetă neîncetat că L-a recunoscut pe Hristos prin Duhul Sfânt, că L-a văzut pe Dumnezeu în Duhul Sfânt. El mărturisește că atunci când Domnul se arată sufletului, acesta nu poate să nu recunoască în persoana Sa pe Făcătorul și Dumnezeul său.[11]

(Părintele Sofronie obișnuia să ne spună că dovada autenticității vedeniei Sfântului Siluan a fost că, imediat după aceasta, acest țăran analfabet, care poate nu văzuse niciodată o hartă a lumii, a început să se roage pentru lumea întreagă; și nu doar când și când, precum fac de obicei țăranii din Răsărit: când stau să mănânce mulțumesc lui Dumnezeu pentru ce le-a dăruit și Îl roagă să nu lipsească pe nimeni în întreaga lume de darurile Sale. Acesta este un lucru obișnuit în Răsărit, unde îi auzi pe bătrâni spunând: „Mântuiește pe copiii mei și pe toți copiii lumii!" Rugăciunea lor îmbrățișează întreaga lume. Eram obișnuit să aud mereu acest fel de rugăciune pe

[10] Cf. *ibid.*, p. 26; *ibid.*, p. 24

[11] *Ibid.*, p. 26; *ibid.*, p. 24

când eram copil. Dar Părintele Sofronie spune că la Sfântul Siluan, după ce L-a văzut pe Hristos, era o rugăciune mai susținută și înflăcărată, ca o nevoie stăruitoare a duhului său. Aceasta este dovada autenticității vedeniei sale, pentru că, atunci când vedem ceva dumnezeiesc, are loc o împărtășire a stării; starea lui Hristos a fost împărtășită Sfântului Siluan în acel moment. Și precum Hristos este Noul Adam purtând în Sine întregul Adam și mijlocește înaintea Tatălui pentru întregul Adam, cel care primește starea Lui – în momentul viziunii – nu poate decât să împărtășească același duh și aceeași rugăciune.)

Arătarea lui Hristos fratelui Simeon a fost, neîndoielnic, evenimentul cel mai măreț și mai însemnat al vieții sale. Nu se putea să nu aibă o influență radicală asupra restului zilelor sale. Hristos este Calea și Adevărul și Viața (*cf.* In. 14:6). Acum Simeon știa *pe Cine* și *Ce* să caute și *în ce fel*. (Este foarte important să-L întâlnești pe Domnul chiar și numai o dată.) Din scrierile sfântului aflăm că, din clipa în care Dumnezeu i S-a arătat, Duhul Sfânt i-a dat mărturie despre mântuirea sa. Întreaga sa ființă a fost încredințată că păcatele i-au fost iertate. Experiența de mai înainte a flăcărilor iadului a fost preschimbată acum în bucurie duhovnicească pascală și încântare. Deșertării de sine de dinaintea vedeniei i-a luat locul un belșug de dragoste dumnezeiască. Trăia acea mare și binecuvântată pace – pacea împăcării cu Dumnezeu. Harul îi umpluse sufletul și trupul și inima sa putea să-i primească pe toți oamenii în ea, cu ușurință.[12] (În greacă, iertare, *synchoresis*, înseamnă a fi dimpreună cuprins în inimă. Acesta vine de la cuvântul *synchoro*, care este compus din verbul *choro*, însemnând a ocupa un spațiu sau un loc, și prefixul *syn*, care înseamnă pur și simplu împreună; și astfel *synchoresis* exprimă noțiunea de a fi împreună în același loc,

[12] Cf. *ibid.*, p. 34; *ibid.*, p. 33

adică în inimă.) Trupul său a devenit uşor şi nu-i mai era o povară; mintea i s-a luminat şi i s-a familiarizat cu cele mai adânci taine ale cuvântului lui Dumnezeu.[13] Convorbirea sa cu Dumnezeu se revărsa plină de dulceaţă şi încântare iar compătimirea îl silea la rugăciune înflăcărată pentru întreaga lume: „Rogu-mă Ţie, Milostive Doamne, pentru toate popoarele pământului – să Te cunoască pre Tine prin Duhul Sfânt."[14] Se ruga ca fiecărui suflet muritor să i se dăruiască aceeaşi parte, egală, a moştenirii dumnezeieşti, precum şi lui i se dăruise. Precum Domnul în timpul Cinei celei de Taină, şi el era plin de întristare pentru lume. În capitolul şaptesprezece al *Evangheliei de la Ioan* este o frază care trădează, care dezvăluie Duhul Său: „Părinte drepte, şi lumea pre Tine nu Te-a cunoscut" (In. 17:25), arătând încotro se îndrepta gândul Domnului în toată vremea. Mai apoi, pe când Simeon slujea la trapeză, un har asemănător cu primul l-a cercetat din nou, dar cu o putere oarecum mai mică; de atunci încolo harul lui Dumnezeu a început să scadă treptat. Amintirea arătării lui Hristos şi noua conştientizare pe care aceasta a adus-o sufletului său s-au păstrat în mintea sa, dar simţământul de pace şi bucurie pe care inima sa l-a trăit s-a retras, făcând loc temerii – teama părăsirii.[15]

După străfulgerarea luminoasă a Dumnezeirii, întunericul acestei vieţi devine şi mai groaznic şi de nepătruns. Simeon a început să caute căi de a se readuce pe sine în starea de har pe care o cunoscuse. Însă aceasta nu este „de la voi: al lui Dumnezeu este darul", precum spune Sfântul Pavel (*cf.* Ef. 2:8). Dimpreună cu o sporită luptă duhovnicească pe toate planurile, tânărul monah a căutat ajutor în sfaturile duhovnicului său şi în scrierile ascetice ale Sfinţilor Părinţi. Şi atunci a conştientizat faptul că

[13] Cf. *ibid.*, p. 35; *ibid.*, p. 34

[14] *Ibid.*, p. 274; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 58

[15] Cf. *ibid.*, p. 35; vezi trad. rom. *Viaţa şi învăţătura...*, p. 34

fusese învrednicit de un dar rar, însă nu putea să înțeleagă cum mintea sa, care fusese luminată de nețărmurita lumină a cunoștinței de Dumnezeu, putea fi acum din nou întunecată de arătările diavolești. Acestea au încetat pentru o vreme după arătarea Domnului. Așa că, de ce această schimbare, tocmai acum când se lupta din răsputeri să păzească poruncile evanghelice?

Ca să rezolve această problemă, Simeon l-a căutat pe Starețul Anatolie de la Vechiul Russikon. Vechiul Russikon se află la o oră de mers prin spatele Mânăstirii Sfântului Panteleimon, în pădure. După ce a ascultat povestea vieții tânărului începător și toate câte le-a avut de îndurat din partea diavolilor, starețul l-a povățuit și l-a învățat arta trezviei minții, pe care tânărul nu o stăpânea încă. Însă nu a reușit să-și ascundă uimirea față de înfăptuirile duhovnicești ale acestuia și la sfârșitul cuvântului său de învățătură și folos a exclamat: „Dacă *acum* ești așa, cum vei fi când vei ajunge bătrân?"[16] Această observație a starețului a prilejuit ispita slavei deșarte și l-a aruncat pe tânărul începător în cea mai subtilă, mai complicată și mai grea dintre luptele duhovnicești. Slava deșartă și mândria aduc toată năpasta duhovnicească și căderea. Acum ochii mâinii stângi a tânărului monah s-au deschis și au privit darurile pe care dreapta Domnului le revarsă. (Părinții pustiei obișnuiau să spună că dacă îl lăudăm pe fratele nostru înainte de vreme, adică atunci când nu trebuie, este ca și cum l-am preda diavolilor; este nevoie de foarte mult discernământ ca să lauzi. Îi lăudăm pe oameni atunci când vrem să-i încurajăm, să-i sprijinim când se află la greu sau sunt zdrobiți, dar trebuie să fim cu băgare de seamă cu monahii. Nu-i lăudați pe monahi. Ei își pierd mințile mai ușor decât ceilalți.)

[16] *Ibid.*, p. 36; *ibid.*, p. 35

Simeon s-a aflat iarăși prins într-o luptă cumplit de inegală cu dracii. Harul s-a retras, inima i s-a răcit, rugăciunea și-a pierdut înflăcărarea, mintea era împrăștiată și gânduri pătimașe au început să-l atace din nou. Sufletul care a cunoscut viaţa de dincolo, inima care a gustat dulceaţa Duhului Sfânt, mintea care a cunoscut curăţia nu mai vrea să cedeze gândurilor necurate care o asaltează. Dar cum să izbuteşti aceasta? Începuse lunga și obositoarea perioadă a alternărilor dintre stările de har și cele de părăsire.

Simeon a fost tuns monah și a deprins ştiinţa războiului duhovnicesc, mai cu seamă în ceea ce priveşte trezvia minţii și paza ei de ispitele vrăjmașului. Nici darul rugăciunii neîncetate pe care îl avea, nici marele dar al vederii lui Hristos nu puteau să-l conducă dintr-o dată la desăvârșire. Firea sa trebuia să se preschimbe pentru ca el să se statornicească pentru totdeauna într-o stare de har și despătimire. (Sfinţii apostoli, în clipa Schimbării la Faţă, au căzut cu faţa la pământ, dar după Cincizecime stăteau drept, în picioare și vorbeau cu Domnul în Duhul Sfânt.)

Astfel, fratele Simeon s-a dedat bărbăteşte și de bunăvoie unei vieţi de nevoinţă duhovnicească, înţelegând că scopul principal și sfârșitul acestei nevoinţe este dobândirea harului. Însă, pentru că ajunsese să-L cunoască pe Dumnezeu în Duhul Sfânt și fusese înălţat la contemplarea tărâmului Luminii celei veșnice, iar mai apoi pierduse acel har, se afla acum într-o stare de neînchipuit oricui nu a trăit această experienţă. Suferinţa și întristarea sufletului său erau de nedescris. Durerea sa era de natură metafizică. El era gata să se predea pe sine oricărei lupte și greutăţi ca să recâștige acea comoară pierdută, pentru ca să păstreze înălţimea descoperirii încredinţată lui. Cuvintele nu pot reda zbuciumul unei singure nopţi măcar, din acea luptă pentru har. Siluan însuși i-a mărturisit în taină ucenicului său:

„Dacă la început Domnul nu mi-ar fi dat să cunosc cât de mult iubește El pe om, nu aș fi putut supraviețui nici măcar uneia dintre acele nopți, și ele au fost nenumărate".[17] (În *Scara* Sfântului Ioan observăm același fenomen duhovnicesc în cazul „celor închiși".[18] Ce grozavă bărbăție aveau aceștia în pocăința lor! Pentru că ei văzuseră mai înainte Lumina lui Dumnezeu, și așadar ce trăiau ei nu era ceva plănuit de ei înșiși. Într-adevăr, era pronia care îi împingea la această luptă. Noi nu ne putem plănui viața noastră. Viața duhovnicească nu este niciodată plănuită. Tot ce facem noi este să ne dăruim pe noi înșine lui Dumnezeu și pronia Sa făurește un plan pentru noi.)

Uriașa bătălie a Sfântului Siluan împotriva duhurilor viclene a durat cincisprezece ani și l-a adus la o pocăință asemănătoare celei lui Adam și la o extremă deznădejde. Atunci Domnul a intervenit și l-a mântuit prin cuvântul Său. Părintele Sofronie redă istorisirea lui Siluan precum urmează:

> Erau cincisprezece ani de când Domnul i Se arătase și Siluan era prins într-una din acele încleștări de noapte cu diavolii care îl chinuiau atât de mult. Orișicum ar fi încercat, nu se putea ruga cu mintea curată. În sfârșit, s-a ridicat de pe scăunelul său în dorința de a se închina făcând metanie, când a văzut un drac uriaș stând în fața icoanei, așteptând să i se închine. Între timp chilia s-a umplut de alte duhuri rele. Părintele Siluan s-a așezat din nou și, cu cap plecat și inimă îndurerată, s-a rugat:
>
> „Doamne, Tu vezi că doresc să mă rog Ție cu minte curată, dar dracii nu mă lasă. Învață-mă ce să fac ca să-i opresc să mă împiedice?".

---

[17] *Ibid.*, pp. 41-42; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 41

[18] *Cuvântul V* în *Scara dumnezeiescului urcuș* de Sf. Ioan Scărarul, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. 9, trad. rom. Pr. acad. Dumitru Stăniloae, ed. Humanitas, București, 2002, pp. 138-147

Și în sufletul său a auzit: „Cei mândri întotdeauna pătimesc de la draci".

„Doamne", a zis Siluan, „învață-mă ce trebuie să fac ca sufletul meu să devină smerit".

Încă o dată inima sa a auzit răspunsul lui Dumnezeu: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*.[19]

Această scurtă convorbire cu Dumnezeu în timpul rugăciunii a fost, încă o dată, un nou și deosebit de însemnat eveniment în viața lui Siluan. Cuvântul Domnului către Siluan: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, oricât de paradoxal ar părea, i-a adus pecetea biruinței duhovnicești. El însuși adeverește aceasta: „Am început să fac precum mi-a spus Domnul și mintea mi s-a curățit, iar Duhul mărturisea mântuirea".[20] (Starea dumnezeiască ni se împărtășește nu numai atunci când vedem ceva dumnezeiesc, ci și atunci când auzim cuvântul lui Dumnezeu. De aceea Domnul le-a spus iudeilor: „Cum puteți spune că știți ceva despre viața cea fără de moarte dacă nu ați văzut niciodată chipul lui Dumnezeu, nici nu ați auzit glasul Lui!" (*cf.* In. 5:37). Așadar, vederea chipului lui Dumnezeu și auzirea glasului Lui împărtășesc omului cunoștința vieții veșnice.)

Domnul i-a propus lui Siluan privelиștea iadului și el de îndată a ieșit la liman, dobândind o mare știință care i-a refăcut viața, îmbogățindu-l cu har și cu o mai mare cunoaștere de Dumnezeu. Mijlocul prin care sufletul se smerește, inima se căiește, gândurile rele se biruiesc și mintea se curăță i-a fost dat. Astfel, harul își află loc în sufletul credincios. Pogorârea la iad este acea cale smerită pe care Însuși Hristos a umblat, de

---

[19] Archimandrite Sophrony (Sakharov), *op. cit.*, p. 42; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 41-42

[20] Cf. *ibid.*, pp. 431-432; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, pp. 213-214

bunăvoie și fără de păcat. Așadar, ascultând de acest cuvânt al Domnului, Siluan a purces pe smerita Sa Cale. Domnul i-a devenit împreună-călător și astfel sfântul a învățat smerenia lui Hristos. Astfel, urmând pe Domnul, a reușit să treacă biruitor de la tiranica stăpânie a patimilor la libertatea în Duhul lui Dumnezeu, de la moarte la viață. Cu cincisprezece ani mai înainte, Dumnezeu i L-a arătat pe Fiul Său lui Siluan și a încheiat un legământ de iubire cu el. Acum, văzând credința robului Său, a grăit inimii lui, ca să-l întărească pe Calea cea smerită a Domnului, Calea ce duce la plinătatea vieții.

Acestea două sunt cele mai însemnate evenimente din viața lui Siluan. În primul a văzut chipul cel slăvit al Tatălui, iar în al doilea a auzit glasul Său cel blând. După cum ne încredințează Domnul, aceasta este cunoștința vieții veșnice. Toate scrierile ulterioare ale sfântului sunt doar o expresie a experienței și a viețuirii pe care aceste două prime evenimente i-au însuflat-o. Domnul a spus: „Din roada lor îi veți cunoaște pre dânșii" (Mt. 7:20). În cazul lui Siluan, adevărul de netăgăduit al vederii lui Hristos care i-a fost dată reiese din orientarea gândurilor sale și din rodul pe care l-a adus în viața sa duhovnicească: el era aproape analfabet, dar după această vedere a început să se roage cu lacrimi *pentru lumea întreagă* ca pentru sine însuși. Poate că nici măcar nu văzuse vreodată vreo hartă a lumii. Aceasta înseamnă că în clipa vedeniei, starea lui Hristos, „Noul Adam", i s-a împărtășit, pentru că Hristos poartă în El întreaga omenire și Duhul Său vrea ca toți oamenii să se mântuiască. Aceasta este apostolica lărgire a inimii și rugăciunea pe care adevărații ucenici ai lui Hristos o primesc (*cf.* 2 Cor. 6:13). În tot restul vieții sale sfântul va cere de acum: „Rogu-mă Ție, Milostive Doamne, pentru toate popoarele pământului – să Te cunoască pre Tine prin Duhul Sfânt."[21] Această stare i-a venit prin surprindere.

[21] *Ibid.*, p. 274; *ibid.*, p. 58

(Întotdeauna există o surprindere, cum vedem la Judecata de Apoi: drepții au o surprindere, iar păcătoșii au și ei o surprindere (*cf.* Mt. 25:31-46); există o surprindere plăcută și o surprindere neplăcută.) „Am început", spunea el, „să-L rog stăruitor pe Dumnezeu să-mi dea iertare și El mi-a dăruit *nu numai iertare, ci și Duhul Sfânt* și în Duhul Sfânt am cunoscut pe Dumnezeu."[22]

Pentru un mic act de pocăință, i-a fost dat să cunoască marea iubire și nemărginita bunătate a lui Hristos; sufletul său a fost robit de amintirea blândului și smeritului Domn (*cf.* Mt. 11:29), gând care nu i-a mai lăsat odihnă pe pământ. Această neîntreruptă aducere aminte i-a mistuit trupul precum „un vierme" de la Dumnezeu, până când l-a unit pe deplin cu Cel Iubit. (Căci, iarăși, așa cum există „un vierme" rău, al iadului (*cf.* Mc. 9:44), tot așa există și „un vierme" bun, al lui Dumnezeu.) „O, Doamne, pogoară Duhul Tău cel Sfânt pre pământ, ca toate neamurile să Te poată cunoaște și să deprindă dragostea Ta!"[23] În timpul vedeniei i-a fost dat să cunoască smerenia cea de nedescris a Domnului și într-un chip cu adevărat prorocesc a fost călăuzit pe smerita Cale a Domnului. El zice: „Tu, o, Doamne, îmi arăți slava Ta, căci Tu iubești zidirea Ta, ci dă-mi lacrimi și putere să-Ți mulțumesc. Ție se cuvine slavă în cer și pe pământ, dară eu se cuvine să plâng pentru păcatele mele."[24] Aceste cuvinte amintesc suspinurile din adâncul inimii ale proorocilor atunci când priveau slava Domnului. Voi da doar două exemple: cuvântul proorocului Daniel: „Ție, Doamne, dreptatea și nouă rușinea feței" (Dan. 9:7) și suspinul lui Isaia: „O, ticălosul de mine! Că m-am umilit, fiindcă sunt om; și buze necurate având, locuiesc în mijlocul

[22] *Ibid.*, p. 270; *ibid.*, p. 54
[23] *Ibid.*, p. 276; *ibid.*, p. 60
[24] *Ibid.*, p. 299; *ibid.*, p. 82

unui popor cu buze necurate, și pre Împăratul Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei" (Is. 6:5).

Cu simplitate și oarecum naiv, el spunea că înainte de arătarea Domnului nici măcar nu știa despre Duhul Sfânt[25]; după aceea însă, mărturisea că Duhul Sfânt descoperă sufletului că este mântuit.[26] Acest har se face simțit atât în suflet, cât și în trup.[27] Sufletul după ce L-a cunoscut pe Domnul prin Duhul Sfânt tânjește după El și această dorire a lui este atât de puternică, încât desprinde sufletul de tot ceea ce este pământesc.[28] Cuvintele lui Hristos, dăruite sufletului lui Siluan: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, care au fost rostite la cincisprezece ani după vederea Domnului, i-au arătat calea prin care să se slobozească de vederea dezgustătoare a dracilor, să păstreze harul, să treacă dincolo de mândria acestei lumi și în cele din urmă să se îndrepteze statornic pe Calea smerită a lui Hristos, urmându-L oriunde s-ar duce, până și în iad. Osândindu-se pe sine la iad fără să deznădăjduiască, putea rămâne la limitele smereniei ascetice și să tânjească necontenit după smerenia cea de negrăit a lui Hristos pe care o cunoscuse în vremea arătării Domnului. Făcând astfel, putea dărui Duhului Sfânt un loc tot mai larg în sufletul său, pentru ca Acesta să vină și să Se sălășluiască în el.

(Sfântul Siluan deosebea două feluri de smerenie: smerenia ascetică – a cărei culme se atinge când omul se consideră pe sine „cel mai rău dintre toți oamenii"[29] – și smerenia dumnezeiască – „smerenia lui Hristos" pe care a cunoscut-o în clipa când L-a văzut pe Hristos.[30] Cea de-a doua este o smerenie *harică*.)

---

[25] Cf. *ibid.*, p. 320; *ibid.*, p. 102
[26] Cf. *ibid.*, p. 304; *ibid.*, p. 86
[27] Cf. *ibid.*, p. 394; *ibid.*, p. 175
[28] Cf. *ibid.*, p. 301; *ibid.*, p. 84
[29] *Ibid.*, pp. 299-300; *ibid.*, pp. 82-83
[30] *Ibid.*, pp. 277, 273; *ibid.*, pp. 61, 57

După aceste două mari evenimente ale vieţii sale, Siluan a fost statornic călăuzit de Duhul Sfânt spre desăvârşire. Gândurile păstrate în însemnările scrise spre sfârşitul vieţii sale sunt nemijlocit însuflate de Duhul Sfânt. El însuşi a mărturisit aceasta în timpul întâlnirii sale cu nevoitorul Stratonic. Întrebându-l pe Stratonic: „Cum vorbesc cei desăvârşiţi?", tot el a dat răspunsul: „Cei desăvârşiţi nu spun niciodată ceva de la ei înşişi... Ei spun doar ceea ce Duhul îi însuflă să spună."[31] Acesta este un cuvânt mare.

Cuvântul lui Siluan este rodul unei inimi arzând de harul Duhului Sfânt. Cuvântul său este umilincios, dulce şi lucrează în chip tămăduitor asupra sufletului care îl primeşte. Din acest motiv, în imnografia ei, Biserica îl numeşte pe Siluan „cel prea duios între cuvântătorii de Dumnezeu" şi asemenea la inimă blândului şi smeritului Hristos, „Învăţătorul său în calea smereniei."[32]

Stareţul Sofronie era de acelaşi duh şi a dobândit o experienţă în viaţa duhovnicească similară cu a părintelui său, Sfântul Siluan. Pronia dumnezeiască a descoperit această înrudire prin felul în care s-au întâlnit şi s-au cunoscut. Iată pe scurt cum s-a petrecut acea întâlnire. Părintele Sofronie vieţuise deja aproape cinci ani în Mânăstirea Sfântului Panteleimon înainte de a-l cunoaşte personal pe sfânt. El fusese hirotonit diacon în 1930 de Episcopul Nicolae Velimirovici, care era un mare prieten al Sfântului Siluan şi îl vizita adeseori. Părintele

---

[31] *Ibid.*, p. 57; vezi trad. rom. *Viaţa şi învăţătura...*, p. 60

[32] Prima frază provine din troparul Sfântului Siluan, care se găseşte în slujba Sfântului Părintelui nostru, Siluan Athonitul, publicată de Sfânta Mânăstire Simonos Petras (Muntele Athos, 1991), pp. 2 şi 18: *Propovăduitor al iubirii lui Hristos, lumii întregi ai fost dat, de trei ori fericite, între cuvântătorii de Dumnezeu cel prea duios.* A doua frază vine de la alternativa troparului, care se găseşte pe spatele icoanei sfântului, făcută de Mânăstirea Stavropegică Patriarhală a Sfântului Ioan Botezătorul, Essex, Anglia: *Pre Hristos învăţător în calea smereniei, rugându-te, ai aflat.*

Sofronie îmi spunea că Sfântul Siluan avea ca ascultare să se ocupe de magazinul de cărți și o dată s-a simțit grozav de stânjenit pentru că Episcopul Nicolae a venit și a cumpărat multe cărți, cerându-i Sfântului Siluan să-l ajute să și le pună în geantă. În felul acesta a făcut ca fiecare carte să treacă prin mâinile acestuia. Sfântul Siluan a înțeles ce făcea episcopul și s-a simțit stânjenit. Așa că, în timp ce făcea precum îi ceruse Episcopul Nicolae, a arătat spre *Omiliile* Sfântului Macarie și a spus: „Iată un mare părinte, omiliile sale sunt pline de har." La care Episcopul Nicolae a răspuns: „Și în zilele noastre există părinți de aceeași măsură cu Sfântul Macarie". Și Sfântul Siluan mărturisea mai târziu: „M-am simțit grozav de stânjenit după cuvântul său", înțelegând că episcopul se referise la el.

Mai târziu, când Nicolae Velimirovici era bolnav la Londra, Părintele Sofronie l-a vizitat și l-a întrebat: „Cum vi se pare cartea despre Sfântul Siluan?". Părintele Sofronie îi cerea părerea pentru că Părintele Iustin Popovici îi scrisese o scrisoare Părintelui Sofronie spunând că scrierile Sfântului Siluan erau asemenea scrierilor Sfântului Simeon Noul Teolog. Părintele Sofronie i-a repetat Episcopului Nicolae Velimirovici cuvintele Părintelui Iustin Popovici, iar acesta a rămas pe gânduri un răstimp, apoi ridicându-și capul a spus: *„Niet! Niet!* Nu! Nu! El este mai mare. Cuvântul lui este tămăduitor." Da, aceasta a fost mărturia acestui sfânt episcop, Nicolae Velimirovici.

Hirotonia Părintelui Sofronie a avut loc la Vechiul Russikon, în spatele mânăstirii Sfântului Panteleimon, la distanță de o oră de mers pe jos. Sfântul Siluan mergea împreună cu Episcopul Nicolae Velimirovici; Părintele Sofronie îi urma din spate, dar numai după un oarecare răstimp de la hirotonia sa a vorbit pentru prima dată cu Sfântul Siluan.

La puțin timp după hirotonia stareței, un călugăr sihastru, Părintele Vladimir, l-a vizitat pe Părintele Sofronie la mânăstire și au discutat câteva probleme duhovnicești.

Părintele Vladimir, mișcat de convorbirea avută și de întreaga atmosferă duhovnicească care izvorâse din aceasta, dintr-o dată a cerut: „Părinte Sofronie, dă-mi un cuvânt de mântuire pentru sufletul meu!". Starețul, care tocmai pregătea un ceai pentru Părintele Vladimir, i-a răspuns fără șovăire: „Stai pe marginea prăpastiei deznădejdii și când vezi că nu o mai poți răbda, trage-te înapoi un pic și ia o ceașcă de ceai", și apoi i-a întins o ceașcă cu ceai. Acest cuvânt, și mai cu seamă energia harului pe care o purta în el, l-a zguduit pe pustnic care, cu inimă înfrântă, a plecat și s-a dus la Sfântul Siluan, căutând sfat și încredințare în ce privește adevărul și temeinicia acestui cuvânt. În ziua următoare acestei întâlniri, Părintele Sofronie cobora scările exterioare ale clădirii mânăstirii, ducându-se înspre curtea centrală. În același timp, Sfântul Siluan urca în direcția opusă dinspre portul mânăstirii. În chip firesc, s-ar fi întâlnit în fața intrării bisericii Sfântului Panteleimon. Starețul însă, din respect pentru Sfântul Siluan – v-am spus mai înainte cum se simțea când îl tămâia pe Sfântul Siluan – și-a schimbat drumul, ca să nu îl întâlnească. Dar Sfântul Siluan și-a schimbat și el direcția, făcând de neevitat întâlnirea lor în fața trapezei. Acolo, Sfântul Siluan l-a întrebat pe Părintele Sofronie: „Părinte Sofronie, te-a vizitat Părintele Vladimir ieri?". Și Părintele Sofronie, trecând peste toate frazele obișnuite ale etichetei ce au loc în chip firesc la o întâlnire, a răspuns cu simplitate: „Am greșit?". Așijderea, Sfântul Siluan i-a spus: „Nu. Dar ceea ce ai spus era peste măsura și puterea fratelui. Vino mâine să stăm de vorbă împreună." Astfel, starețul l-a vizitat pe Sfântul Siluan, care i-a povestit viața sa. I-a descris cei cincisprezece ani de luptă împotriva duhurilor răutății. I-a încredințat cuvântul descoperitor primit de la Hristos: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui."* Acest cuvânt, care era o piatră de hotar în lupta duhovnicească a sfântului, era în esență același cu cuvântul pe care

Părintele Sofronie îl dăduse Părintelui Vladimir. Prin puterea acestui cuvânt s-a izbăvit de tot atacul diavolesc și s-a curățit de toată ispita mândriei.

Părintele Sofronie a dobândit o asemenea credință și cinstire față de Siluan, încât, în duh, se închina până și urmelor pașilor lui. Așa precum însuși scria, credea că faptul că l-a cunoscut și relația pe care a avut-o cu Sfântul Siluan au fost cel mai mare dar pe care i l-a făcut Dumnezeu. Acest eveniment cu totul deosebit a avut o importanță hotărâtoare în devenirea sa duhovnicească ulterioară și în teologia sa. Prin contactul său cu sfântul a fost încredințat că duhul pocăinței care îl absorbise cu totul în acea vreme era nerătăcitor și adevărat. A fost de asemenea încredințat în ceea ce privește adevărul învățăturii sale și, prin credință nestrămutată în cuvântul sfântului, a dobândit statornicie în viața sa nevoitoare și a fost călăuzit la despătimire. A trăit tot restul zilelor sale, atât în pustie, cât și în slujirea sa în lume, către care Dumnezeu l-a îndreptat, mărturisind că numai prin pogorârea de bunăvoie în iad, în ascultare poruncii, credinciosul poate urma Calea smerită a Domnului, ca să învețe smerenia cea de negrăit a lui Hristos și să se unească cu El.

Este vădit din descrierea de mai sus a întâlnirii dintre stareț și sfânt că Părintele Sofronie avea același duh și aceeași experiență ca și sfântul. Și el Îl cunoscuse pe Dumnezeul cel Viu încă din copilărie, căci povestește: „Se întâmpla uneori ca, ieșind din biserică, să văd orașul (Moscova), pe atunci întreaga lume pentru mine, luminat cu două feluri de lumină. Lumina soarelui nu putea să eclipseze prezența altei Lumini (Lumina Nezidită)."[33] Mai târziu, în anul dinaintea intrării sale în

[33] Archimandrite Sophrony (Sakharov), *We Shall See Him As He Is*, trans. Rosemary Edmonds, ed. Patriarchal Stavropegic Monastery of St. John the Baptist, Tolleshunt Knights, Essex, 1988, p. 37; vezi trad. rom.

mânăstire, Lumina Nezidită l-a cercetat după Sfânta Împărtășanie în sâmbăta Paștilor. A simțit-o ca pe atingerea dumnezeiești veșnicii de duhul său. Această Lumină cerească a rămas cu el timp de trei zile.[34] Când a devenit călugăr, această trăire s-a repetat atât de frecvent, chiar zilnic, încât încetarea vederii Luminii era percepută ca o cădere din ontologia adevărată, din viața veșnică. Vederea Luminii Nefăcute va însufla în Stareţul Sofronie acea cunoaștere de sine care exista în prorocii din vechime și recunoașterea propriei păcătoșenii până la măsura în care se va vedea pe sine ca fiind vrednic de iad, în timp ce Domnul rămânea pentru el „binecuvântat în veci". Duhul său, precum însuși mărturisește, era asemenea unui arc încordat între iad și împărăția cerurilor; între conștientizarea întunecimii iadului din sine și viziunea nemărginitei sfințenii a smeritului nostru Dumnezeu. (Mi-aduc aminte cum mi-a spus o dată: „Nimic nu mă poate surprinde în viața duhovnicească". Înțelegem de aici că el cunoștea toate treptele, precum Sfântul Pavel, care zice în *Întâia epistolă către Corinteni* [2:15] că „cel duhovnicesc toate le judecă, iar el de nimeni nu se judecă"). Mai mult, el adaugă că între aceste două hotare: al iadului și al împărăției, pendulează întreaga viață duhovnicească a ființelor înțelegătoare. Cu alte cuvinte, nu exista fenomen duhovnicesc sau experiență care să-l poată surprinde. El cunoștea întregul șir al experiențelor de la iad și până la veșnica împărăție. Având experiența Luminii Nezidite, era atras la pocăință prin harul deznădăjduirii dătătoare de viață, „deznădăjduire harică", după cum o numește, care l-a desprins de lumea simțurilor și l-a făcut nepătimitor.

Vom vedea pe Dumnezeu precum este, trad. Ierom. Rafail Noica, ed. Sophia, București, 2004, p. 46

[34] Cf. *ibid.*, p. 178; *ibid.*, p. 253

Pentru Stareţul Sofronie, teologia era starea de a fi în Dumnezeu. Având experienţa pe care am descris-o mai sus, teologia era pentru el descrierea evenimentului întâlnirii sale cu Hristos, pe când a fost răpit şi a văzut Lumina dumnezeiască. (Pentru el, teologia era povestirea unui eveniment.) Conform scrierilor sale, adevărata teologie nu constă în presupunerile raţiunii omeneşti sau în rezultatele unei cercetări critice, ci în starea de viaţă în care este adus omul prin lucrarea Duhului Sfânt. Teologia este atunci un har al Sfântului Duh care reaprinde inima omului. Tot cel ce a dobândit acest dar devine ca o lumină în lume, purtând în sine cuvântul vieţii. Precum cuvântul Sfântului Siluan era desăvârşit, pentru că era de la Duhul Sfânt, tot aşa era şi cuvântul ucenicului său. El cerea întotdeauna lui Dumnezeu cuvânt prin rugăciune şi zămislea în inima sa cuvânt plăcut lui Dumnezeu şi mântuitor fraţilor săi. (Ştiţi, ori de câte ori mă duceam să-l însoţesc într-o plimbare de câteva minute de la casa sa până la mânăstire ca să primească pe cineva care venise să-l vadă, încercam să profit şi să-l întreb ceva pentru mine, dar el nu mă lăsa, zicând: „Nu îmi pune întrebări acum. Acum mintea mea e la persoana aceea". Se ruga tot timpul ca întâlnirea cu acea persoană să fie binecuvântată şi nu voia ca atenţia să-i fie abătută nici o clipă.)

Părintele Sofronie avea o singură dorinţă: ca prin pocăinţă toţi să se mântuiască în Hristos şi prin Hristos. El era însuflat de ţelul şi măreţia slujirii ca părinte duhovnic şi dorea într-un duh de pocăinţă şi smerenie să fie „un împreună-lucrător cu Dumnezeu" în crearea de dumnezei nemuritori (*cf.* 1 Cor. 3:9). Găsea lucrarea părintelui duhovnic ca fiind cea mai creatoare lucrare, întrucât omul împreună-lucrează cu Dumnezeu în crearea de dumnezei nemuritori.[35] Când am devenit duhovnic

[35] Cf. Archimandrite Sophrony (Sakharov), *On Prayer*, trans. Rosemary Edmonds, ed. Patriarchal Stavropegic Monastery of St. John the Baptist,

îmi spunea adesea: „Nu te încrede în ceea ce ai citit sau ai spus cândva, chiar dacă aceasta a ajutat pe careva. Înainte de a spune ceva, adu-ţi întotdeauna mintea în inimă, cere binecuvântarea lui Dumnezeu și apoi vorbește. Cere cuvântul lui Dumnezeu și apoi grăiește. Trebuie să înveţi această cale, altfel totul nu e decât o slujire omenească oarbă". Spunea adesea că dacă ne rugăm înainte de a ne întâlni unul cu altul: un preot cu un preot sau o persoană cu părintele său duhovnic, un credincios cu preotul său sau un preot cu episcopul său – atunci întâlnirea poate fi într-adevăr profetică, pentru că Dumnezeu va da cuvânt. Spunea că: „dacă există rugăciune de ambele părţi, de la cel ce vine și de la cel ce îl primește, cu siguranţă atunci Dumnezeu va vorbi".

Se cuvine ca Stareţul Sofronie să-l tâlcuiască pe Sfântul Siluan, întrucât are același duh. Prin propria sa experienţă personală el *re*-citește, adică *re*-cunoaște viaţa duhovnicească a sfântului. Cu alte cuvinte, experienţa sa a fost o repetare a experienţei sfântului. În vieţile sfinţilor, „repetiţia" sau „copierea" este actul cel mai creator: este taina Tradiţiei Duhului Sfânt. Calea spre dobândirea acestei sfinte Tradiţii a fost mai întâi arătată de marele Apostol Pavel: „Următori fiţi mie precum și eu lui Hristos" (1 Cor. 11:1). Iertaţi-mă, părinţilor! Iertaţi-mă, Preasfinţite!

Cuvântul de încheiere al P.S. Vasile: Știţi, noi toţi suntem fii ai veacului al douăzecilea, toţi suntem născuţi în secolul douăzeci și dacă aţi observat, cu câteva clipe în urmă, Părintele Zaharia, foarte calm, a spus o propoziţie în care a amintit *patru* sfinţi: Stareţul Sofronie întrebând pe un alt sfânt, Sfântul Nicolae Velimirovici, ce credea despre cartea sa referitoare la

---

Tolleshunt Knights, Essex, 1996, p. 88; vezi trad. rom., *Despre rugăciune*, trad. Pr. prof. Teoctist Caia, ed. Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, 2001, p. 80

alt sfânt, Siluan, în care cita alt sfânt, Iustin Popovici, toți fii ai veacului al douăzecilea, comentând despre Sfântul Siluan. Ne aduceți mari daruri, Părinte, și aceasta nu ca să vă laud, ci ca să spun că sunteți un fiu credincios al Părintelui Sofronie și pentru aceasta noi vă suntem foarte recunoscători. Știți că Biserica înțelege Tradiția (*paradosis* în limba greacă) ca fiind „o predare mai departe" – o persoană predă mai departe ceva neschimbat, ceva foarte valoros, prețios și important, chiar deosebit de important, de la o generație la următoarea. Și chiar acum noi am primit ceva prețios; suntem părtași Tradiției într-un mod foarte „ființial". Și cerem binecuvântarea lui Dumnezeu peste Părintele Zaharia și mulțumim lui Dumnezeu care este „minunat întru sfinții Săi" (Ps. 67:36).

Naşterea omului întru viaţa veşnică

Părintele Paul: *Naşterea omului întru viaţa veşnică, văzând chipul lui Hristos şi auzind glasul Lui.* Părintele Zaharia s-a referit la această temă aseară când ne-a vorbit despre arătarea Domnului Hristos Sfântului Siluan, pe când se afla în biserică şi privea icoana Domnului nostru de-a dreapta uşilor împărăteşti. Sfântul Siluan scrie: „În fiecare zi hrănim trupul şi respirăm aer pentru ca acesta să poată trăi, dar sufletul are nevoie de Domnul şi de harul Sfântului Duh fără de care este mort."[1] Părinte Zaharia...

Părintele Zaharia: Mulţumesc foarte mult pentru răbdarea dumneavoastră. Blagosloviţi, Preasfinţite Vasile!

Precum am învăţat trăind împreună cu Părintele Sofronie, oamenii cu adevărat duhovniceşti dau o deosebită cinstire instituţiilor Bisericii. Acestea sunt cinstite de către cei ce sunt cu adevărat proroceşti, pentru că în fiecare instituţie există un potenţial har al Duhului Sfânt. Şi depinde de noi să îl descoperim. Cred că ori de câte ori ne apropiem cu o atitudine dreaptă de un episcop, există un potenţial dar al Sfântului Duh. De fapt, precum am spus ieri, de fiecare dată când ne întâlnim unul cu altul există acest potenţial dar.

Scriptura spune că păcatul unui om, al strămoşului nostru, şi moartea, care a venit ca urmare a acestuia, s-au răsfrânt asupra întregului neam omenesc: „pentru că toţi au păcătuit

---

[1] Cf. *Saint Silouan...*, p. 322; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 104

și se lipsesc de slava lui Dumnezeu" (Rom. 3:23). Ne aflăm pe noi înșine, prin urmare, într-o stare potrivnică firii și îndepărtată de ceea ce Dumnezeu ne-a sortit nouă dintru început. Suntem fără de Dumnezeu în lume și, trăind după trup, ne este cu neputință să ne apropiem de Duhul lui Dumnezeu. Ca să ne naștem din nou în împărăția lui Dumnezeu care este „nestricăcioasă, neîntinată și nevestejită" (*cf.* 1 Petru 1:4), avem nevoie iarăși de harul și milostivirea unui om, Noul Adam – Hristos. Domnul Iisus ne cheamă la această renaștere duhovnicească prin cuvintele Sale: „se cade vouă a vă naște din nou" (In. 3:7).

Chemarea lui Dumnezeu către om este în cugetul Făcătorului lumii, în voia cea mai înainte de veci a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. El îl călăuzește cu purtare de grijă în tot ceasul și în tot locul. Amintiți-vă de Iov când a întrebat: „Ce este omul că l-ai mărit pre el? Sau că iei aminte la el?" (Iov 7:17). Și tot el dă răspunsul care în versiunea greacă a Septuagintei este din cale afară de frumos: omul atrage atenția lui Dumnezeu asupra sa pentru că el poate fi *katenteuktés Theou*; asta înseamnă o „țintă pentru Dumnezeu"[2], cineva care poate sta înaintea Feței Sale și chiar să se înfrunte cu El; nu într-un duh rău, ci ca să pătrundă mai adânc în dragostea lui Dumnezeu și să înțeleagă judecățile Sale (Iov 7:20). Această chemare este mai presus de minte, măreață și minunată. Primirea ei aduce harul Duhului Sfânt care îl păstrează și împodobește pe om, călăuzindu-l spre o nesfârșită asemănare cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Prin urmare, chemarea lui Dumnezeu, Celui în Treime, este o chemare a dragostei. Această

[2] Cuvântul grec *katenteuktés*, care este o traducere a ebraicului *mifga'* poate însemna și *țintă* și (precum în Iov 7:20) *pârâș, cel ce acuză, potrivnic.* Astfel că înțelesul cel mai de seamă aici este *cineva care poate să-I ceară socoteală lui Dumnezeu.*

dragoste însă nu este pământească, ci cerească. Prin fire, Dumnezeu este cu totul liber şi, în relaţia Sa cu omul, El rămâne slobod de toată patima şi nevoia. Dar omul, de asemenea, zidit după chipul lui Dumnezeu, are o libertate care nu poate fi constrânsă. Prima cercetare a omului de către dragostea dumnezeiască rodeşte când Dumnezeu îl găseşte deschis spre a primi energia harului Său cu bună voinţă.

Într-o viaţă creştină desăvârşită două voinţe trebuie să fie unite: cea dumnezeiască şi necreată dimpreună cu cea creată şi omenească. Împreună-lucrarea harului cu voinţa omului săvârşeşte o taină în viaţa fiecărui om, mai-înainte cunoscută însă de Dumnezeu-Ziditorul. Dumnezeu îl caută pe om dorind să-i facă parte de toate ale Sale, de toată bogăţia vieţii Sale: „Toate ale mele, ale tale sunt" (Lc. 15:31). Măsura darului Său depinde de liberul consimţământ al omului. Acolo unde El mai înainte cunoaşte că energia harului Său va fi primită cu smerenie şi recunoştinţă, El o dăruieşte din belşug.

Având în minte taina împreună-lucrării dumnezeiescului cu omenescul în viaţa duhovnicească a creştinului, Stareţul Sofronie împărţea oamenii în trei categorii:

> Marea majoritate a oamenilor fac parte din prima categorie. Atraşi la credinţă de o mică măsură a harului, ei îşi trăiesc viaţa într-un efort moderat de a păzi poruncile. Numai către sfârşit, datorită durerii suferite, cunosc harul într-o măsură oarecum mai mare. Unii dintre aceştia însă se străduiesc mai mult şi la sfârşit dobândesc o măsură şi mai mare a harului. Aceasta se întâmplă cu mulţi monahi.
>
> Celei de-a doua categorii îi aparţin cei care sunt atraşi de o măsură relativ mică a harului, dar luptă cu râvnă prin rugăciune împotriva patimilor şi în această încleştare dureroasă cunosc un har mai mare; şi petrecându-şi restul vieţii într-o şi mai intensă nevoinţă, ajung la o măsură înaltă a desăvârşirii.

Din cea de-a treia și mai rar întâlnită categorie face parte omul care, la începutul drumului nevoinței sale, pentru zelul său, sau, mai degrabă, pentru că este mai înainte cunoscut de Dumnezeu, primește har mare, „harul celor desăvârșiți" (*cf.* 1 Petru 5:10).[3]

Stareţul îl așază pe Sfântul Siluan în cea de-a treia categorie a nevoitorilor, cei care primesc darul desăvârșit al dragostei lui Dumnezeu dintru început. Acest fapt însă face ca viața lor să fie o adevărată mucenicie[4], pentru că firea căzută a omului nu este în stare să păstreze plinătatea harului. Și iubirea cea după Hristos, inevitabil, totdeauna pătimește și trece prin mari încercări în lumea aceasta. Părintele Sofronie face aluzie la ceea ce spune Sfântul Pavel în *Faptele Apostolilor*, că Hristos în această lume pătimește (*cf.* Fapte 26:23).

Sfântul Siluan a primit chemarea lui Dumnezeu care a lucrat în viața sa în repetate rânduri și în felurite chipuri. Prima dată a fost când a auzit despre viața și minunile Sfântului Ioan Sezenov Zăvorâtul. Dar a simțit energia chemării mai cu putere a doua oară, când, în timp ce visa că înghițea un șarpe, a auzit cuvintele Maicii Domnului, mustrându-l. A treia oară chemarea a fost mai puternică, având atunci și ajutorul rugăciunilor Sfântului Ioan din Kronstadt. Primind chemarea Domnului, harul credinței și al pocăinței s-a reaprins în el. Focul pocăinței sale se vădește în experiența trăirii „flăcărilor iadului vuind" împrejurul lui[5] și în profunda conștiință pe care o avea privitor la păcatele sale. Precum spune biograful său, conștiința surprinzător de adâncă a păcatului pe care o avea era un dar al harului. Credința sa în viitoarea judecată a lui Hristos și

---

[3] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 27-28, vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 25-26

[4] *Ibid.*, p. 197; *ibid.* p. 215

[5] *Ibid.*, p. 19; *ibid.* p. 17

teama de pedeapsa viitoare care răsăriseră în sufletul său l-au împins să caute reîmpăcare cu Dumnezeu Mântuitorul, chiar mai înainte de plecarea din această viaţă. (El nu trăia acest simţământ la nivel psihologic, ci la nivel duhovnicesc.) Din pricina păcatelor sale, se considera pe sine „mai rău decât o jigodie puturoasă"[6]. El înţelegea păcatul nu ca pe o încălcare a codurilor morale, ci ca pe o îndepărtare de dragostea dumnezeiască pentru care fusese creat şi căreia îi fusese sortit. Cu alte cuvinte, aşa cum ucenicul său, Arhimandritul Sofronie, va zice mai târziu, el se simţea precum un criminal nelegiuit împotriva dragostei Tatălui[7]. De aici încolo el va sta înaintea lui Dumnezeu în deplina smerenie a proroceştii cunoaşteri de sine şi cu conştiinţa păcătoşeniei sale. A împlinit într-un chip plăcut lui Dumnezeu legea cuvântului lui Hristos din Evanghelie, care spune: „cel ce se va smeri pre sine se va înălţa" (Mt. 23:12). După şase luni de o astfel de smerită şi intensă pocăinţă, s-a învrednicit să-L încredinţeze pe Dumnezeu că Îi aparţine pentru totdeauna şi Domnul a căutat spre el. (Ştiţi că în fiecare zi la miezonoptică citim psalmul 118 în care Îi spunem lui Dumnezeu: „Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă" (Ps. 118:94). Dar cine este omul ca să-I spună lui Dumnezeu: „Al Tău sunt eu"? Mai întâi trebuie să-L încredinţeze de aceasta şi când L-a încredinţat cu adevărat, atunci Dumnezeu îi răspunde aşa cum I-a spus Fiului Său Unul-Născut: „Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut" (Ps. 2:5; Fapte 13:33; Ev. 5:5). Din acea clipă, precum spunem în teologie, omul trece de la modul de viaţă psihologic la cel ontologic.)

Învăţând taina pocăinţei, Prorocul David spune în psalmul său: „Iar eu am zis întru uimirea mea (a pocăinţei): lepădat

---

[6] *Ibid.*, p. 270; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 54

[7] Cf. *We Shall See Him...*, p. 33; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 41

sunt de către fața ochilor Tăi. Pentru aceasta ai auzit glasul rugăciunii mele când am strigat către Tine" (Ps. 30:23-24). În pocăința sa, Sfântul Siluan a ajuns la o deplină deznădejde. (Părintele Sofronie numește acest fel de pocăință „pocăință harică" pentru că îl desprinde pe om de tot ceea ce este creat și îl alipește de tot ceea ce este necreat, adică de ceea ce este al lui Dumnezeu.) Pe când ședea în chilia sa, cu puțin înainte de vecernie, era complet zdrobit și gândea: „Dumnezeu nu poate fi înduplecat prin rugăciune stăruitoare". După acest gând primejdios, s-a simțit cu desăvârșire părăsit de către Dumnezeu și sufletul său s-a scufundat în întunericul unui chin de nedescris timp de aproape o oră[8]. (Cine este omul ca să stea înaintea lui Dumnezeu și să spună un astfel de cuvânt? Este un cuvânt foarte primejdios. Noi nu putem intra în judecată cu Dumnezeu. El este întotdeauna biruitor. Dar cei care sunt smeriți sunt fericiți când sunt biruiți de El.) Când s-a dus la vecernie în biserica Sfântului Proroc Ilie, de lângă moară, a mai găsit puterea să rostească: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pre mine, păcătosul!". După care a văzut de-a dreapta ușilor împărătești, în locul icoanei Mântuitorului, pe Hristos viu. Arătarea Domnului a fost de neînțeles, totuși întreaga ființă, până și trupul tânărului care era pe atunci doar un începător, s-a umplut de focul harului Duhului Sfânt, de acel foc pe care Domnul l-a pogorât pe pământ prin venirea Sa. Vederea aceasta l-a secătuit pe Siluan de toată puterea și Domnul s-a făcut nevăzut[9]. Descrierea acestui eveniment duhovnicesc este foarte simplă și înfățișată fără imaginație. Imaginația este desființată, nimicită de puterea Duhului lui Dumnezeu care poate să lucreze în noi „mai presus decât toate

[8] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 25-26; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 23-24

[9] *Ibid.*; *ibid.*

câte cerem sau pricepem noi", spune Sfântul Pavel (Ef. 3:20). Vederea lui Dumnezeu depășește orice imaginație și oricine o trăiește nu mai are nevoie de imaginație.

Schimbarea la Față pe muntele Tabor este una dintre cele mai mărețe arătări ale lui Dumnezeu în sfânta istorie și totuși ea este descrisă cu aceeași simplitate. Mai mult, toate narațiunile biblice ale pildelor și învățăturilor lui Hristos sunt exprimate cu această sobrietate, fără imaginație. Acolo unde împărăția lui Dumnezeu se descoperă cu putere, imaginația încetează să mai lucreze, pentru că nu mai rămâne nimic care să o poată provoca.

Momentul vederii Sale de către Sfântul Siluan „a fost vremea Domnului a face" (Ps. 118:126). Prin adânca și smerita sa pocăință, Siluan L-a încredințat pe Domnul că era „slujitorul Său" și „fiul slujnicei Sale" (Ps. 115:6), în același duh cu psalmistul care spune: „Al Tău sunt eu, mântuiește-mă" (Ps. 118:94). Domnul l-a primit pe Siluan mai presus de toată așteptarea și Și-a descoperit chipul Său, Fața Sa, ca și cum i-ar fi spus, „Da, tu ești fiul Meu, Eu astăzi te-am născut prin harul Meu" (*cf.* Fapte 13:33; Ev. 5:5). De aceea, momentul arătării Domnului a fost pentru Siluan momentul nașterii sale în „harul înfierii" (Gal. 4:5; Ef. 1:5) – a fost renașterea sa duhovnicească.[10]

Citind cuvintele sfântului însuși, se poate vedea limpede că acest eveniment a fost mare, cel mai mare din viața sa. El revine mereu asupra acestuia, aproape la fiecare pagină, de fiecare dată aruncând o nouă lumină asupra aspectelor importante descoperite prin el. A fost o mare lecție dată de Domnul lui Siluan și prin el întregii Biserici, căci a fost învățat într-o clipită o „mare știință", știința „marii taine a dreptei credințe" (1 Tim. 3:16). Ar fi deosebit de ziditor și folositor să cercetăm în scrierile sfântului cele ce ne spune despre viața sa

[10] *Ibid.*, p. 344; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 126

înainte de arătarea Domnului, în timpul arătării și după arătarea Acestuia. Atunci, într-un chip uimitor, s-ar face cunoscută minunata taină: cum în persoana și viața unui om, Siluan, care, de altminteri, este un om al zilelor noastre, se oglindește întreaga istorie a relației dintre Dumnezeu și urmașii lui Adam.

Mai înainte de chemarea sa de către Dumnezeu și îmbrățișarea pocăinței, viața lui Siluan era plină de păcat. Nu fusese încă renăscut prin credință și, fără a dori să judecăm natura morală a vieții unui om, putem urma Sfântului Pavel, bizuindu-ne pe cuvintele sale: „ce nu este din credință, păcat este" (Rom. 14:23). Fără credință, omul nu primește har; credința și Duhul Sfânt merg mână în mână. Omul nu poate fi renăscut fără credință și fără Duh și prin urmare rămâne rob păcatului și trăiește după trup. Dar Duhul Domnului nici nu se bucură de o astfel de viață, nici nu se pogoară la ea.

Prin pronia lui Dumnezeu și mulțumită rugăciunilor sfinților, darul credinței a fost reaprins și Siluan a primit chemarea la monahism. El a îmbrățișat lucrarea pocăinței; s-a reîntors la Domnul. Toate înzestrările firești pe care le avea – sinceritate, simplitate, inteligență, râvnă curată, o inimă mare și iubitoare, un trup puternic – le-a pus în slujba unicei hotărâri luate în primul har al chemării sale: de a nu se robi deșertăciunii lumii acesteia, ci să trăiască în libertate, în prezența lui Dumnezeu. Harul credinței a devenit harul pocăinței. Așa cum spune Domnul în Evanghelie: „Tot cărturarul care se învață întru împărăția cerurilor, asemenea este omului stăpân al casei, care scoate din vistieria sa noi și vechi" (*cf.* Mt. 13:52). Asta înseamnă că pune în slujba Domnului tot ce are, toate darurile sale firești, spre a fi pecetluite prin har.

Pocăința lui Siluan a fost marcată de nesfârșita sa tânjire după Dumnezeu și de adânca sa smerenie. Năzuința spre împăcarea cu Dumnezeu aprindea în inima sa neîncetata chemare a rugăciunii lui Iisus, pe care Maica Domnului i-a

dăruit-o după trei săptămâni de la intrarea sa în mânăstire, pe când se ruga înaintea icoanei ei. Prin această năzuință, el a păstrat vie simțirea lui Dumnezeu și plină de trezvie înfățișarea înaintea Feței Sale; cu o neslăbită râvnă el „a săvârșit sfințenie întru frica lui Dumnezeu" (2 Cor. 7:1). Precum am spus deja, pocăința sa a fost smerită, fără îndrăzneală și lucrată cu conștiința adâncă a păcătoșeniei sale. Poate din această cauză mintea sa își amintea și se îngrijea de judecata lui Dumnezeu, chiar mai înainte de a trăi experiența „flăcărilor iadului". Permanent căuta iertare de la Dumnezeu și nimic altceva. Se întorcea spre Dumnezeu cu conștiința că este mai rău decât „o jigodie puturoasă"[11]. Nici măcar nu îndrăznea să se socotească vrednic de starea de „argat" spre care fiul risipitor tânjea cu smerenie (*cf.* Lc. 15:19). Era călăuzit spre adâncurile smereniei, iar Domnul, credincios cuvântului Său, „dă har celor smeriți" (Iac. 4:6). El a căutat spre robul Său și Siluan deodată L-a văzut pe Hristos cel Viu. Pentru cei smeriți, arătarea Domnului este întotdeauna neașteptată, pentru că ei nu cutează să se gândească la aceasta, chiar dacă, în parte, sunt vrednici de ea.

Cel mai strălucit exemplu al dumnezeiești descoperiri către om, care de asemenea ne ajută să explicăm ce s-a întâmplat în cazul lui Siluan, este Bunavestire a Maicii Domnului. Potrivit tradiției, Sfânta Fecioară fusese afierosită Dumnezeului lui Israel de la o vârstă foarte fragedă. În timpul șederii ei în altarul bisericii, ea s-a dăruit pe sine cu totul rugăciunii și era învățată de către preoți Legea lui Moise și Prorocii. Când, prin pronia lui Dumnezeu, a citit pasajul din Isaia care spune, „iată fecioara în pântece va lua și va naște fiu, și vei chema numele lui Emanuil" (Is. 7:13), inima ei s-a aprins cu o singură dorire și întreaga ei ființă s-a transformat într-o singură rugăciune: „O, Doamne, Dumnezeul părinților

[11] *Ibid.*, p. 270; *ibid.*, p. 54

mei, învrednicește-mă să devin slujitoarea femeii care îl va aduce pe Emanuil în lume". Și în înflăcărarea acestei smerite rugăciuni, care plinea în chip prorocesc viitoarea lege a Fiului ei, adică „cel ce se smerește pe sine se va înălța" (Mt. 23:12), arhanghelul i s-a arătat și i-a spus: „Bucură-te, cea plină de har, Domnul este cu tine: binecuvântată ești tu între femei" (Lc. 1:28). Cu alte cuvinte, este ca și cum i-ar fi spus: „Nu slujitoarea, ci însăși Maica lui Emanuil" – și este firesc să fie așa. Fecioara era o comoară de curăție, și „toată slava fiicei împăratului este dinlăuntru ei", spune psalmistul (Ps. 44:15). Slava dinlăuntru și frumusețea Maicii lui Dumnezeu, pentru care Dumnezeu a proslăvit-o, era adânca ei smerenie, precum ea însăși strigă și mărturisește: „că au căutat spre smerenia roabei Sale" (Lc. 1:48). De ce smerenia e purtătoare de atâta har? Pentru că, potrivit învățăturilor Sfântului Siluan, smerenia dă dragostei tot locul și Dumnezeu este dragoste. Precum ni se spune în Evanghelia Judecății de Apoi, marea arătare a Domnului la sfârșitul veacurilor va fi nespus de înfricoșată: binecuvântată pentru smerenia drepților, dar de nesuferit pentru îndărătnicia păcătoșilor. Astfel, arătării Domnului i-a premers această stare de smerenie, această „plecare în jos" înaintea lui Dumnezeu.

Evenimentul arătării lui Hristos este fără de cuvinte, deoarece prin el omul este răpit în afara acestei lumi. Este o întâlnire cu Hristos cel Viu și mai presus de toate, o întâlnire a dragostei. Sfântul însuși ne spune în repetate rânduri că această dragoste este nespus de smerită și neprețuită, și că noi nu o putem păstra în plinătatea ei în starea noastră de acum. Renăscut prin Duhul Sfânt, el descrie evenimentul cu smerenie și dorește să lase moștenire posterității, ca pe o prețioasă comoară încredințată grijii sale, cunoașterea primită despre Persoana Domnului Iisus; însă, în așa fel încât să zidească Trupul [lui Hristos] – pe credincioși – fără să provoace con-

știința celor slabi și să cadă în pedeapsa diavolului. Ca un adevărat proroc, el înțelege că „duhurile prorocilor, prorocilor se supun" (1 Cor. 14:32). Cei care poartă în ei înșiși Duhul Dumnezeului dragostei se luptă să dea tot locul în inima lor fraților lor, pe care Hristos i-a câștigat cu scump Sângele Său (*cf.* Fapte 20:28). Ei se avântă într-o minunată întrecere: cine se va smeri pe sine mai mult de dragul poruncii, al poruncii dragostei? Pentru aceasta sfântul mărturisește cu modestie:

> Știu un om pe care Domnul în milostivirea Sa l-a cercetat cu harul Său. Și dacă Domnul l-ar fi întrebat: „Ai vrea să-ți dau mai mult?", pentru slăbiciunea trupului, sufletul său ar fi răspuns:
>
> „Tu vezi, Doamne, că nu pot purta mai mult și aș muri", pentru că omul este mărginit și nu poate duce plinătatea harului.
>
> Astfel, pe muntele Tabor, ucenicii au căzut cu fața la pământ înaintea slavei Domnului. Și nici un om nu poate pricepe cum dă Domnul har sufletului.[12]

Din cuvintele sale este limpede că plinătatea harului este mai presus de om și că felul în care Dumnezeu Se descoperă pe Sine rămâne de netâlcuit. (Ceea ce încerc să spun este că dacă noi suntem într-adevăr și în mod sincer harismatici, ar trebui să facem o întrecere: cine se va smeri pe sine mai mult înaintea celuilalt? Acesta este semnul celor „născuți de Sus" (In. 3:3). Nu trebuie să ne vânturăm cu ușurătate harurile și darurile pe care le avem, mai ales ca să nu stârnim conștiința semenilor noștri; acesta este un lucru pe care cei ce se numesc pe ei înșiși „harismatici" ar trebui să-l aibă în vedere.)

Într-un alt loc, Siluan descrie același eveniment mai deplin:

> Unul din începători la muntele Athos, în Mânăstirea rusească a Sfântului Panteleimon, obișnuia să se roage lui Dumnezeu fără încetare ca să-i fie iertate păcatele...

[12] *Ibid.*, p. 362; *ibid.*, p. 144

Și apoi, într-o zi, în timpul vecerniei, și-a ridicat ochii spre icoana Mântuitorului și a spus o mică rugăciune de doar câteva cuvinte: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pre mine, păcătosul" – și a văzut icoana preschimbându-se în Mântuitorul viu, și sufletul și trupul i s-au umplut de o nespusă dulceață. Prin Duhul Sfânt, sufletul său L-a cunoscut pe Domnul nostru Iisus Hristos, a cunoscut că Domnul este milostiv, că dragostea lui Dumnezeu îl face pe om să uite de toate; și de atunci înainte sufletul îi ardea de dragoste pentru Domnul.[13]

Din aceste două simple și scurte povestiri, dar și din referirile repetate ale sfântului la acest mare eveniment, putem trage anumite concluzii privitoare la starea omului când este renăscut de Sus. Înainte de toate, în contextul lucrării lui Dumnezeu, acesta este o binecuvântare ieșită din comun, rareori dăruită omului. Este un eveniment din afara acestei lumi, veșnic, deși are loc în timp, într-o clipă, ca o străfulgerare a Dumnezeirii. Deși necăutat de către om, totuși a fost prevăzut de Dumnezeu în gândul Său cel mai nainte de întemeierea lumii, potrivit scopului și harului Său, mai înainte cunoscând El că acest om, Siluan, va răspunde pozitiv și cu bunăvoință. Din punctul de vedere al omului care devine părtaș energiei lui Dumnezeu, acest eveniment este mai presus de minte și de nedescris. Înnoirea prin care trece în viața sa este mărturisită de schimbări radicale ale sufletului și conștiinței, prin lucrări și roade cu care se îmbogățește. În timpul tainicei vederi a Domnului, Siluan L-a cunoscut pe Dumnezeu, și L-a cunoscut pe El în Duhul Sfânt. Înaintea acestei vedenii nici nu știa că există un Duh Sfânt, precum însuși mărturisește cu convingătoare simplitate[14]. Desigur, el nu voia să spună ceea ce ucenicii au spus Apostolului Pavel când a venit în Efes: „Încă nici de este Duh Sfânt n-am

[13] *Ibid.*, pp. 458-459; *ibid.*, p. 239

[14] *Ibid.*, p. 320; *ibid.*, p. 102

auzit" (Fapte 19:2). Siluan primise atât botezul canonic, cât şi mirungerea. De asemenea, în slujbele Bisericii Ortodoxe auzim mereu „Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh". Desigur, ştia despre Duhul Sfânt, numai că nu ştia cum lucrează Duhul Sfânt. Acum, în ciuda faptului că era un biet păcătos şi un „ticălos netrebnic"[15], precum însuşi se descrie, i-a fost dat să cunoască în Duhul Sfânt că Iisus Hristos este Dumnezeu şi Ziditor al omului[16]. Sfântul, prin urmare, a cercat prin trăire dogma Domnului. „Acela [Duhul Sfânt] va mărturisi pentru mine", spune Domnul (In. 15:26). Cu alte cuvinte, Duhul Sfânt descoperă dumnezeirea lui Hristos, blânda şi milostiva Faţă a Domnului şi frumuseţea ei. Siluan a ajuns la această cunoaştere printr-o prefacere a întregii sale fiinţe, pentru că Duhul Sfânt pătrunde omul întreg: sufletul, mintea şi trupul, precum el însuşi spune[17]. Plinătatea pe care Duhul Sfânt o împărtăşeşte sufletului este plinătatea dragostei lui Hristos pentru om. Siluan scrie: „O, Doamne, Tu iubeşti zidirea Ta; şi cine poate pricepe dragostea Ta, sau să se desfăteze de ea, de nu va fi învăţat de Tine Însuţi prin Duhul Tău cel Sfânt?"[18]. Şi aici iarăşi cuvântul Evangheliei: „Acela pre voi vă va învăţa toate" (In. 14:26) se adevereşte. Prin Duhul Sfânt omul devine învăţat de Dumnezeu şi înţelege neţărmurita şi nespusa dragoste a lui Hristos. Dar fără Duhul Sfânt omul este doar „ţărână păcătoasă", spune Siluan[19]. Prin Duhul Sfânt el este călăuzit în tot adevărul privind dragostea lui Hristos pentru tot omul. Duhul Sfânt nu numai descoperă dragostea Domnului pentru lume, ci însuflă de asemenea în suflet dragoste pentru Domnul. Sfântul mărturiseşte: „Domnul

[15] *Ibid.*, p. 362; *ibid.*, p. 145
[16] *Ibid.*; *ibid.*
[17] Cf. *ibid.*, p. 394; *ibid.*, p. 175
[18] *Ibid.*, p. 345; *ibid.*, p. 127
[19] *Ibid.*, p. 328; *ibid.*, p. 110

ne iubește fără de măsură și nu aș fi putut cunoaște această dragoste dacă Duhul Sfânt, care învață tot lucrul bun, nu m-ar fi învățat. Inima mea Te-a iubit, o, Doamne, și de aceea tânjesc după Tine și cu lacrimi Te caut."[20] Într-un alt loc, se roagă precum urmează: „O, Duhule Sfinte... darul Tău este o fierbinte dragoste de Dumnezeu."[21]

În timpul arătării lui Hristos celui Viu, Duhul Sfânt împărtășește omului însăși starea lui Hristos[22] și El dăruiește toată dragostea Sa celui iubit. Aceasta se vădește din belșugul de lacrimi dulci pe care sufletul le varsă. Lacrimile sunt cea mai bună și mai potrivită expresie a dragostei. Dragostea arzătoare pentru Domnul cel dorit este atât de mare, încât duhul omului este răpit de vederea lui Dumnezeu. Atunci sufletul, care este plin de dragostea lui Dumnezeu, dă uitării atât cerul cât și pământul. Și omului nu-i mai pasă nici de cer, nici de pământ, singura lui grijă este să fie cu Domnul, Care este Împăratul cerului și al pământului.[23]

Privitor la această stare de „răpire", la care sfântul se referă adeseori, găsim o descriere asemănătoare la Apostolul Pavel: „sau în trup" – adică *pe pământ* – „nu știu; sau afară de trup" – adică *în cer* – „nu știu; Dumnezeu știe." (2 Cor. 12: 2). Desigur, când omul atinge aceste înălțimi, el împlinește desăvârșit „întâia și cea mai mare poruncă" (Mt. 22:37).[24]

Lucrarea Sfântului Duh nu se oprește aici; El întărește firea omului spre a purta deplinătatea dragostei lui Hristos și *lărgește*

---

[20] *Ibid.*, pp. 283-284; *ibid.*, p. 67

[21] *Ibid.*, p. 348; *ibid.*, p. 139

[22] Cf. *On Prayer*, p. 56; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 52-53

[23] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 327-328; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 109

[24] „Să iubești pre Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău." (Mt. 22:37)

inima lui ca să îmbrățișeze toată zidirea în rugăciunea sa[25], până și pe vrăjmașii săi[26]. Astfel, cu ajutorul Duhului Sfânt, credinciosul împlinește a doua poruncă, care este asemenea cu prima (Mt. 22:38).[27] În cazul Sfântului Siluan, *lărgirea* pe care Duhul Sfânt a lucrat-o în el din clipa arătării Domnului este uimitoare! Timp de mai bine de patruzeci de ani el s-a rugat: „Rogu-mă Ție, Milostive Doamne, pentru toate popoarele pământului – să Te cunoască pre Tine prin Duhul Sfânt."[28] Nu poate fi rugăciune mai frumoasă pentru lume. Dacă noi îi cinstim pe sfinți, nu facem nimic altceva decât să plătim o mică parte din „datoria" către ei, pentru că ei mai întâi ne-au iubit și au mijlocit pentru noi cu asemenea rugăciuni. Este de înțeles de ce îi cinstim pe sfinți... și lui Dumnezeu Îi este bineplăcut acest lucru.

În clipa arătării Domnului, starea lui Hristos Însuși i-a fost împărtășită lui Siluan prin Duhul Sfânt.[29] Prin dragostea reciprocă în Duh, s-a săvârșit unirea ființială a sfântului cu Mântuitorul lumii. Și precum Hristos, „Noul Adam", poartă în El Însuși întregul neam omenesc, dăruindu-i mântuire, tot astfel și sufletul care s-a unit pe sine cu El, este însuflat cu aceeași înțelepciune, dorire și rugăciune: ca toți să se mântuiască. În scrierile sale, Sfântul Siluan alternează mereu termenii smerenie și dragoste; smerenie și dragoste de vrăjmași, ca și cum ar fi același lucru. În clipa vederii Domnului, bucuria

---

[25] Cf. *Saint Silouan...*, p. 104; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 108-109

[26] Cf. *ibid.*, p. 105; *ibid.*, p. 109

[27] „Să iubești pre aproapele tău ca însuți pre tine." (Mt. 22:38)

[28] Cf. *Saint Silouan...*, p. 274; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 58

[29] Sfântul însuși mărturisește că „harul Duhului Sfânt îl face pe tot omul asemenea Domnului Iisus Hristos încă de aici, de pe pământ", *ibid.*, p. 281; *ibid.*, p. 65

dragostei dumnezeiești i-a umplut sufletul și trupul și dorea să pătimească pentru Hristos, precum spune Sfântul Pavel: „Că vouă vi s-a dăruit pentru Hristos, nu numai întru El a crede, ci și pentru Dânsul a pătimi" (Filip. 1:29). Când a văzut cât de blând și smerit este Domnul, sufletul său s-a smerit cu totul și de atunci încolo el n-a mai putut avea altă dorire sau altă tânjire decât după smerenia lui Hristos, care, precum spunea, este mai presus de orice înțelegere: „Nimeni n-o poate descrie și ea se face cunoscută numai prin Duhul Sfânt."[30] El considera smerenia dimpreună cu iubirea de vrăjmași ca cel mai minunat dar al Sfântului Duh.[31] Această smerenie dumnezeiască a lui Hristos, de îndată ce devine lucrătoare în duhul omului, dă mărturie fără cuvinte de mântuirea sufletului.[32]

În ciuda simplității sale și a lipsei de învățătură, în clipa arătării Domnului el a ajuns să cunoască prin experiența trăirii Cele trei Persoane ale Sfintei Treimi. Din contemplarea lui Hristos, Care este blând și smerit, Duhul Sfânt Se revarsă cu îmbelșugare și duhul omului „se topește de harul Său"[33], trăind măreția dragostei Tatălui. Sfântul adevărește că Duhul purcede de la Tatăl, că fără Duhul Sfânt nu este cu putință să-L vezi pe Hristos și că Duhul Sfânt Se împărtășește omului întreg: sufletului, minții și trupului. El vorbește despre dragostea lui Hristos ca fiind „părintească", pentru că știe din experiență că „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de Sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor" (Iac. 1:17). Pentru aceasta, sfântul spune cu uimire: „Ce milostivire este aceasta – că Domnul dorește ca noi să fim întru El și întru Tatăl!" și „Sufletul nostru simte pre Domnul

---

[30] *Ibid.*, p. 310; *ibid.*, p. 93

[31] Cf. *ibid.*, p. 105; trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 109-110

[32] Cf. *ibid.*, p. 304; trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 86

[33] Cf. *ibid.*, p. 282; *ibid.*, p. 65

în noi."[34] În timpul arătării lui Hristos, o mare lumină dumnezeiască a strălucit împrejurul lui Siluan. Cerescul și Sfântul Duh a umplut toată ființa sa și a dat mărturie de dumnezeirea Unuia Născut Fiului lui Dumnezeu și de mântuirea sufletului său. Același Duh Sfânt l-a învățat că nespus de marea dragoste a lui Hristos este una și aceeași cu dragostea Tatălui. El a ajuns să cunoască prin experiență trăită viața Sfintei Treimi la care a devenit părtaș cu întreaga sa ființă. Precum cântăm la sfârșitul Sfintei Liturghii, a aflat „credința cea adevărată" și pentru aceasta, plin de recunoștință, strigă:

> Slavă Domnului Dumnezeu că ne-au dat pre Fiul Său Unul-Născut de dragul mântuirii noastre. Slavă Fiului Celui Unul-Născut că au binevoit să Se nască din Preasfânta Fecioară, să pătimească pentru mântuirea noastră, să ne dea Preacuratul Său Trup și Sânge spre viață veșnică și să ne trimită Duhul Său cel Sfânt pre pământ. Slavă Sfântului Duh. Duhul Sfânt ne descoperă tainele lui Dumnezeu. Duhul Sfânt învață sufletul o negrăită dragoste pentru neamul omenesc. Duhul Sfânt așa împodobește sufletul și trupul, încât omul devine asemenea Domnului în trup, și în cer vom trăi veșnic cu Domnul și vom privi slava Lui. În viața veșnică toți oamenii vor fi asemenea Domnului. Și nici un om n-ar fi putut cunoaște taina aceasta, de nu ar fi fost ea descoperită de Duhul Sfânt.[35]

Aceasta este adevărata teologie, precum am spus mai înainte, este o narațiune, povestea unei întâlniri, a unei întâlniri cu Dumnezeu.

După arătarea Domnului, sufletul lui Siluan s-a umplut de viață prin harul Duhului Sfânt. Mintea i s-a luminat și era ca și cum un „transformator" al dragostei dumnezeiești fusese pus în inima sa. Orice vedea, orice auzea, orice gândea, tot ce îl

---

[34] *Ibid.*, p. 332; *ibid.*, p. 114

[35] *Ibid.*, pp. 382-383; *ibid.*, p. 164

înconjura, înfățișa slava lui Dumnezeu și împreună-lucra la o mai înaltă suire în contemplație și o mai mare plinătate a dragostei către Hristos și om: din dragoste în dragoste și dintr-o plinătate într-o mai mare plinătate. Simțea că trupul nu-i mai era o povară, ci că acesta avea aceeași tânjire și râvnă de înălțare ca și sufletul. Cuvântul lui Dumnezeu devenise înrudit sufletului său, iar ascultarea cu luare aminte a acestuia i-a reînnoit firea. (Firea noastră se reînnoiește prin sălășluirea în noi a cuvântului lui Dumnezeu.)

Trăia praznicul iubirii dumnezeiești și bucuria pascală era în sufletul său. Duhovnicește, intrase în veșnicul lăcaș al Cerului, unde întreaga zidire aduce cântări de laudă cu recunoștință și mulțumire „Mielului celui junghiat de la întemeierea lumii" (Apoc. 13:8). Copleșit de recunoștință și uimire, exclamă: „O, ce Domn avem noi!".[36] Domnul l-a cercetat pe Siluan și el s-a făcut asemenea celor „mângâiați" (Ps. 125:1), și s-a bucurat cu bucurie mare. Siluan a încheiat un legământ personal cu Domnul; a devenit o „casă a lui Dumnezeu". Știm din *Epistola întâi a Sfântului Petru* că judecata lui Dumnezeu începe de la „casa lui Dumnezeu" (1 Petru 4:17) și că cheia lui David se va răsuci. Știm din *Cartea lui Isaia* că Mesia va avea „cheia casei lui David" (Is. 22:22), adică putere mesianică, și cu această putere și har tot ceea ce El deschide, nimeni nu poate închide și tot ceea ce El închide, nimeni nu poate deschide, precum se zice și în *Cartea Apocalipsei* (*cf.* Apoc. 3:7). Acum, „cheia casei lui David" este răsucită în viața Sfântului Siluan. Încurajându-i pe creștini să fie răbdători în încercarea de foc a ispitelor, asupririlor și suferințelor acestei vieți de acum, având în vedere slava ce se va descoperi în Iisus Hristos, Sfântul Petru rostește următoarele cuvinte adânci: „Căci vremea este a se începe judecata de la casa lui Dumnezeu" (1 Petru 4:17).

[36] *Ibid.*, p. 363; *ibid.*, p. 145

Judecata lui Dumnezeu este Calea lui Hristos, care străbate în jos până la părţile cele mai dedesubt ale pământului. Dacă, aşadar, prin arătarea lui Hristos, Siluan a devenit o „casă a lui Dumnezeu", adică un sălaş al harului lui Dumnezeu, atunci judecata Fiului Omului este mai întâi asupra lui; şi astfel va fi o repetare în el a Căii lui Hristos, care este îngustă, dar, cu toate acestea, duce la viaţă (*cf.* Mt. 7:14). (Părintele Sofronie obişnuia să spună că suferinţa în lumea aceasta este un semn al alegerii şi nu al nefericirii.) El trebuie, de asemenea, să se supună focului încercărilor şi să sufere judecata certării lui Dumnezeu. Trebuie să-şi arate credincioşia şi să devină un moştenitor al lui Hristos, ca fiu legitim şi nu ca un copil nelegitim (*cf.* Ev. 12:5-8).

Stareţul Sofronie spune că „a trăi o viaţă creştină este cu neputinţă: tot ce putem face este să murim «în toate zilele» în Hristos (*cf.* 1 Cor. 15:31), precum Sfântul Pavel."[37] Este cu neputinţă ca omul să-L vadă sau să-L întâlnească pe Hristos şi să nu treacă printr-o anume „omorâre", un anume fel de moarte. Vedem acest fenomen duhovnicesc în Siluan: înaintea arătării Domnului, prin dorinţa lui de reîmpăcare cu Dumnezeu şi prin pocăinţa sa arzătoare, a atins adâncurile deznădejdii şi a trecut printr-o înfricoşată deşertare de sine. S-a deşertat cu totul pe sine şi s-a micşorat până la a deveni „nimic", materia potrivită din care Dumnezeu poate zidi (*cf.* Ps. 50:11).[38] El a dat întru sine tot locul lui Hristos, Care l-a cercetat. Totala deşertare de sine a fost urmată de plinătatea dragostei desăvârşite pe care a trăit-o în Duhul Sfânt. Biograful său spune că, după arătarea Domnului, Siluan „a fost secătuit de toată puterea sa"[39]. Acesta

[37] *We Shall See Him...*, p. 73; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 100

[38] *Ibid.*, p. 124; *ibid.*, p. 179

[39] *Saint Silouan...*, p. 26; vezi trad. rom. *Viaţa şi învăţătura...*, p. 24

este semnul că „ai murit" în Dumnezeu, lucru care are loc în clipa întâlnirii cu Dumnezeul cel Viu. Marele Pavel descria taina acestei trăiri: „Cu Hristos împreună m-am răstignit; iar viez, de acum nu eu, ci Hristos viază întru mine" (Gal. 2:20). După arătarea Domnului, omul este mort preocupărilor pătimașe și bunurilor materiale. El nu aleargă după poziții înalte sau putere. Nu este strivit de disprețul celorlalți și nici nu ia în seamă lauda de la ei. Precum spune Starețul Sofronie, în această stare omul uită trecutul, nu se alipește de prezent și nici nu-și face griji pentru viitorul pământesc. Dumnezeu i-a descoperit o nouă viață, o viață plină de lumină; de aici încolo el se va strădui să fie credincios „cerești arătări". Acesta este același cuvânt pe care Sfântul Pavel l-a spus împăratului Agripa, când i s-a cerut să se apere pe sine împotriva acuzațiilor evreilor: „Pentru aceea, împărate Agripa, nu m-am făcut neascultător cerești arătări" – descoperită pe calea Damascului (Fapte 26:19).

Câtă vreme omul mai are o fărâmă de putere în suflet nu încetează să năzuiască spre o mai mare plinătate a dragostei. Dacă însă aceasta este peste puterile sale, el rămâne cu pace în binecuvântata liniște, pentru că în adâncurile inimii sale odihnește pacea ce izvorăște din cunoașterea adevăratului Dumnezeu. (Această cunoaștere a adevăratului Dumnezeu dă statornicie vieții noastre.) Ceea ce am descris mai sus este doar latura pozitivă a ceea ce se petrece atunci când „ai murit", care provine din împărtășirea dragostei și dulcții Duhului Sfânt. Dar există de asemenea răstignirea cu Hristos, care se exprimă negativ printr-o mulțime de suferințe.[40] Această încercare este un semn al alegerii credinciosului de către Tatăl Ceresc; și Sfântul Siluan, care a primit o așa de minunată lecție de la nespusa bunăvoință a bunătății lui Dumnezeu, avea să treacă examenul dumnezeiesc, „certarea Domnului" (*cf.* Ev. 12:5-8).

[40] *Ibid.*, pp. 200-201; *ibid.*, pp. 218-219

Asta înseamnă că toate clipele în care Dumnezeu îl cercetează pe om sunt lecții care trebuie însușite pentru toată viața.

După arătarea lui Hristos, lucrarea harului s-a micșorat întrucâtva. Amintirea a ceea ce trăise a rămas în conștiința lui Siluan, dar nu cu aceeași putere. Teama de părăsire și groaza că va pierde comoara cerească au început să-i încolțească în suflet. Sufletul îi era chinuit și tânjea după Domnul, Care acum era din nou departe. Și-a întețit lupta nevoitoare prin toate mijloacele, așa încât să nu cedeze sărăciei lăuntrice crescânde. A alergat la sfatul părinților duhovnici și la citirea scrierilor ascetice, pentru a afla soluția și calea care să-l scoată din impas. Extremele trăirii sale erau diametral opuse: de la contemplarea luminii cunoștinței de Dumnezeu până la întunericul diavolesc, care dispăruse după arătarea Domnului. Citirile din scrierile ascetice și uimirea pe care părintele său duhovnic și-a exprimat-o față de el din greșeală l-au aruncat într-un subtil, anevoios și complicat război cu gândurile. Ochii i s-au deschis să vadă de-a stânga ceea ce dreapta Celui Preaînalt lucra cu el de-a dreapta. Prin lauda la vreme nepotrivită a părintelui duhovnic, a început o luptă cu gândurile slavei deșarte și aceste gânduri i-au făcut inima neroditoare. (Vedeți, nici măcar părinții duhovnici nu sunt infailibili.) În ciuda faptului că s-a desfătat de nespusa bucurie a mântuirii când L-a văzut pe Hristos și că a primit, foarte devreme, darul rugăciunii neîncetate, mintea sa nu fusese încă încercată în lupta nevoitoare. De aceea nu era în stare să păstreze starea pe care o cunoscuse. Cu toate acestea, el nu se putea resemna cu această nouă schimbare – retragerea Luminii.

Atunci a început o luptă mai presus de om, cu stări alternând între har și secătuire duhovnicească. Din când în când simțea mângâierea harului, dar aceasta nu dura mult. Cu trecerea timpului, aceste schimbări l-au învățat pe Siluan

lucrările gândurilor și ale harului. Principalul țel al vieții sale a devenit dobândirea harului și preocuparea sa de căpătâi era să afle motivul pentru care era părăsit de acesta.[41] Mulți monahi, dar și creștinii în general, primesc mare har la începutul vieții lor; puțini însă duc o luptă nevoitoare ca să-l redobândească. Siluan a pornit acum pe o cale lungă, presărată cu secătuire duhovnicească și încercări. Era gata să se predea morții de dragul redobândirii harului pe care îl cunoscuse. (Părintele Sofronie obișnuia să spună că nu trebuie să primim prima cercetare a harului în mod psihologic, ci ca pe încheierea unui legământ, față de care trebuie să rămânem credincioși și să ne dovedim vrednici prin cercare.) În viețile sfinților, mai cu seamă în descrierea condamnaților în *Scara* Sfântului Ioan Sinaitul și în povestea vieții Sfântului Visarion cel Mare, în *Cuvintele părinților pustiei*, putem vedea că cei care au contemplat Lumina dumnezeiască și apoi au pierdut-o, sunt de nemângâiat în durerea lor. Nici chiar plângerea unei văduve care și-a pierdut unicul său fiu nu se poate compara cu plângerea acestor nevoitori. Durerea sufletului lor devine metafizică și strigătul suferinței lor răsună în toate pustiile lumii acesteia. Pentru că harul este incomparabil mai înalt decât toată iubirea pământească și mai de preț decât orice comoară de pe pământ, pierderea lui dă naștere unui chin care întrece chinul celor care își jelesc morții.[42] Această nevoință pentru redobândirea harului nu este mai înainte plănuită de către om, ci este însuflată de adânca cunoaștere de Dumnezeu care o premerge și din această cauză nu este un lucru pentru toată lumea. Totuși, pentru noi este de folos să fim conștienți de ordinea fenomenelor duhovnicești.

Această luptă chinuitoare din sufletul lui Siluan a durat timp de cincisprezece ani, după care Domnul l-a cercetat și,

---

[41] Cf. *ibid.*, p. 40; *ibid.*, p. 40

[42] Cf. *Cuvântul V* din Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 144

după o scurtă rugăciune-dialog cu El, a auzit în inimă cuvântul: *„Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui"*. Precum am amintit deja, Domnul i-a dat lui Siluan mijlocul prin care putea deveni smerit, păzind cu străşnicie Calea Sa, iar harul desăvârşit putea fi redobândit. Ţinându-şi mintea în iad, putea urma îndeaproape Domnului pe Calea Sa, fiind povăţuit de Duhul Sfânt. Aceste două mari evenimente: arătarea Domnului de la început şi apoi auzirea glasului Lui după încercarea prin care trecuse, au împreună-lucrat, aşa încât Siluan, în cele din urmă, s-a întemeiat într-un har desăvârşit şi de nestrămutat, care l-a călăuzit la nepătimire şi desăvârşită sfinţenie.

Cu toate acestea, din punct de vedere didactic, este important şi de mare preţ să avem o dreaptă înţelegere a celei de-a doua perioade care se cuprinde între cele două mari evenimente din viaţa lui Siluan. Acelaşi tipar, aceeaşi rânduială duhovnicească se repetă într-o anume măsură în vieţile tuturor credincioşilor. Fără această înţelegere şi ştiinţă, există primejdia de a atribui primul har al chemării unei stări de exaltare psihologică şi de euforie, şi ca redobândirea dragostei celei dintâi să fie o nădejde imaginară şi de neatins, în timp ce prin lecţiile şi experienţa acestei de-a doua perioade , creştinii pot ajunge la starea desăvârşită a înfierii dumnezeieşti. Aşadar, de ce îşi retrage Dumnezeu harul Său şi de ce îl părăseşte El pe om? Stărui un pic mai mult asupra celei de-a doua perioade din viaţa creştină, pentru că este foarte important să avem o idee despre ea, întrucât ea conferă statornicie vieţii noastre. Fie că suntem în euforie ori în grea ispitire, în inspiraţie ori în deznădejde, Hristos este Domn şi „şade de-a dreapta Tatălui" (*cf.* Col. 3:1). Aceasta este ce vedem în Persoana Domnului nostru: în clipa în care era predat morţii a spus tâlharului „Astăzi împreună cu Mine vei fi în rai"(Lc. 23:43), pentru că El Îl cunoştea pe Tatăl (*cf.* Mt. 11:27; Lc. 10:22; In. 10:15; 17:25) şi era una cu Tatăl (*cf.* In. 10:30).

Există trei feluri în care omul poate trăi părăsirea: prin pronia lui Dumnezeu, spre pedepsire sau spre învățătură.

Părăsirea din pronie este dată tuturor oamenilor. Primul har, care este încununarea dumnezeieștii bunătăți, însoțește chemarea lui Dumnezeu către om de a purcede într-o nouă călătorie și de a începe o nouă viață și este pur și simplu un dar. Starețul Sofronie, într-o originală tâlcuire duhovnicească referitoare la *Evanghelia de la Luca* [16:10-12], definește primul har în cuvintele Domnului ca „mamona nedreaptă" sau „nemeritată" și „bogăție străină" (*cf.* Lc. 16:11-12)[43], pur și simplu un dar. Omul, pentru a-l redobândi, trebuie să-și arate în mod liber toată înțelepciunea și credincioșia, ca un bun chivernisitor, și atunci moștenirea Domnului devine a sa pe vecie. El trebuie să se supună formării după legea lui Dumnezeu și să fie povățuit de Cel Preaînalt în taina legii înfierii (*cf.* Gal. 4:5). Trebuie să lupte ca să-și aducă firea la înălțimea contemplației care i-a fost descoperită. Când este povățuit întru voia lui Dumnezeu, suferind cu răbdare arșița și secătuirea[44] acestei perioade de părăsire, atunci bogățiile dăruite la început, care sunt „ale altuia" și „străine", devin acum cu adevărat ale sale: „toate ale mele, ale tale sunt" (Lc. 15: 31).

Din pricina voinței libere a omului, Dumnezeu îngăduie cel de-al doilea fel de părăsire, și anume părăsirea spre pedepsire. Când omul se lasă stăpânit de tendința mândră spre „îndumnezeirea de sine", atunci Duhul blând și plin de noblețe al lui Dumnezeu, mâhnit fiind, pleacă. Duhul lui Dumnezeu este atât de gingaș, încât nu poate suferi nici măcar întoarcerea minții omului spre sine însuși, cu iubire de sine.[45]

---

[43] *We Shall See Him...*, pp. 206, 218; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 293, 319

[44] Cf. *ibid.*, p. 55; *ibid.*, p. 75

[45] Cf. *On Prayer*, pp. 30-31; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 26-27

Părăsirea spre pedepsire are loc de asemenea când creștinul cade în păcat sau devine trândav și nu se mai grijește de mântuirea sa. (Trândăvia înseamnă lipsa de grijă pentru mântuire, în greacă *akedia.*) Cu toate acestea, Domnul îngăduie aceasta spre mântuirea credinciosului și – precum spune apostolul – „de Domnul suntem certați, ca nu cu lumea să fim osândiți" (1 Cor. 11:32). Tot ceea ce face cu noi Dumnezeu, din dragoste o face.

Ultimul fel de părăsire, spre învățătură, este un dar plin de putere al Duhului Sfânt, precum vedem în viața Sfântului Siluan. Se întâlnește îndeobște la cei care au primit un mare dar al harului la începutul vieții lor.

Temeiul acestui fenomen duhovnicesc se află în viața lui Hristos. Hristos cu răbdare a suferit părăsire și moarte pe Cruce, ca să tămăduiască părăsirea noastră și să facă moartea noastră nelucrătoare. Părăsirea și moartea au intrat în viața noastră prin neascultare de porunca lui Dumnezeu, care a fost pricina lor (*cf.* Fac. 2:17; Rom. 5:12). Părăsirea și moartea lui Hristos au tămăduit și mântuit pe om pentru că au fost de bunăvoie și fără de păcat (*cf.* Rom. 5:18). Când suferim după lege părăsirea, adică cu bunăvoință și urmând pilda Domnului, moartea pustiului nostru lăuntric se biruiește și moștenim harul care a izvorât din Crucea și din Învierea Începătorului credinței noastre. Întrucât părăsirea este parte din viața Domnului, este de neapărată trebuință ca și noi să trecem prin ea, așa încât să putem ajunge să cunoaștem fiecare pas de pe Calea Domnului și să dobândim desăvârșita cunoaștere a Persoanei Sale. Cu alte cuvinte, dacă nu trecem prin părăsire, nu-L putem cunoaște deplin pe Hristos.

Călătoria vieții duhovnicești a omului, cu cele trei stadii: primul har al chemării, retragerea harului sau părăsirea omului de către acesta și, în cele din urmă, redobândirea lui este

preînchipuită în istoria lui Israil. La început, Dumnezeu i-a chemat pe evrei și Și-a arătat puterea și ocrotirea Sa prin lucruri mari și minunate. L-a slobozit pe popor de egipteni; l-a făcut să treacă Marea Roșie nevătămat și l-a condus în Muntele cel Sfânt al Sinaiului, unde i-a dat descoperirea și harul Său; și poporul a prăznuit Trecerea (Paștile) – mântuirea sa. Apoi au urmat patruzeci de ani de cercare cu ispite și greutăți. În cele din urmă, cei care s-au dovedit a fi credincioși poruncilor lui Dumnezeu au fost călăuziți la intrarea cea binecuvântată în pământul făgăduinței.

În răstimpul celei de-a doua perioade, cea a retragerii harului, omul care a descoperit lumina lui și a cunoscut felul de viață dumnezeiesc nu-și mai poate afla odihna în realitatea prezentă a lumii. El suferă de o nemângâiată părăsire și trăiește un gol ontologic, care îi pricinuiește o îndurerare metafizică a duhului și care în inima sa cea rănită este perceput ca o moarte.[46] Nedumerirea și nesiguranța – oare Cel Care a plecat se va mai întoarce vreodată?[47] – întețesc durerea deznădejdii sale. Cu cât mai intens a trăit bucuria unirii cu Dumnezeu, cu atât mai adânc suferă despărțirea de El.[48] Suferința sa e pe măsura lărgirii inimii sale lucrată de har.[49] Viața veșnică devine condiția fără de care adevărata împlinire a existenței sale trecătoare nu e cu putință.

Părăsirea din această perioadă îl pune pe om față în față cu toate urmările păcatului strămoșului nostru și descoperă adevărata natură a acestui eveniment. Cunoașterea acestui adevăr apocaliptic îl îmboldește pe om să se dăruiască cu totul

---

[46] Cf. *ibid.*, p. 13; *ibid.*, p. 9

[47] Cf. *ibid.*; *ibid.*

[48] Cf. *We Shall See Him...*, p. 128; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 185

[49] Cf. *ibid.*, p. 61; *ibid.*, pp. 81-82

pocăinței, pe cât îi este cu putință, și de bunăvoie să sufere deșertarea de sine spre a fi tămăduit. Când rugăciunea de pocăință se prelungește, credinciosul este zdrobit și suferă la toate nivelele ființei sale.[50] Este smerit și devine un simplu „nimic", „materialul potrivit din care Dumnezeul nostru poate zidi".[51] Cumplita durere care stăpânește întreaga ființă a omului dă naștere la un belșug de lacrimi. Acestea curățesc, tămăduiesc și reunesc firea sa cea stricată prin păcat și îl călăuzesc la o adâncă smerenie.[52] În această stare, el atrage harul Duhului Sfânt, care îl reașază în împărtășire veșnică cu Dumnezeu. Ar fi fost cu neputință pentru el să supraviețuiască tot acest răstimp fără tainica și adevărata ocrotire a bunului Tată Ceresc.

În acest răstimp de pocăință, omul suferă de o nemângâiată și metafizică durere, însă Dumnezeu pare „nemilostiv și surd la rugăciunea stăruitoare".[53] Tânjirea după Dumnezeu lucrează ca o flacără mistuitoare. Din cauza durerii inimii sale, omul este răstignit pe o cruce nevăzută. Se cercetează pe sine cu asprime în lumina poruncilor Domnului[54] și născocește mereu căi de a se apropia de Dumnezeu. Dar Dumnezeu Se face de neapropiat așa încât adâncul „ascuns" al inimii omului (*cf.* Ps. 50:7) să se facă arătat. Aceasta ne amintește de rugăciunea Sfântului Proroc David: „De cele ascunse ale mele, curățește-mă" (Ps. 18:13).

Libertatea omului este cercată până întru sfârșit și el ajunge la o deplină răstignire. Când se află pe cruce, el ori îl va învinui pe Dumnezeu și va fi aruncat în adâncul întunericului, ori se

---

[50] Cf. *Saint Silouan...*, p. 201; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 219

[51] Cf. *We Shall See Him...*, p. 124; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 179

[52] Cf. *ibid.*, p. 50; *ibid.*, pp. 66-67

[53] *Saint Silouan...*, p. 457; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 237

[54] Cf. *We Shall See Him...*, pp. 122, 127; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 177, 184

va încredința pe sine Tatălui Ceresc Care judecă cu dreptate (*cf.* Apoc. 16:7; 19:2 și Ps. 18:10; 118:75, 137) și astfel va moșteni partea Fiului Său precum tâlharul cel bun (*cf.* Lc. 23:39-43). Dacă nu se dă bătut morții și pustiirii prin care trece și nu se teme să-L urmeze pe Hristos „oriunde Se va duce" (Apoc. 14:4), atunci, mulțumită credinței și dragostei sale, va birui moartea și va fi renăscut în împărăția cea veșnică. Când află har înaintea Domnului, experiența părăsirii totale pe care o trăiește se transformă în mijlocire înflăcărată pentru mântuirea întregii lumi. Când credinciosul se supune povățuirii Domnului, el nu numai crește duhovnicește, ci Îi și dă lui Dumnezeu putința să-Și arate măreția dragostei Sale pentru om; pentru că Dumnezeu dorește să-l facă pe nevoitor să fie după chipul Său, adică domn și împărat, și să-i dăruiască sfințenia Sa și plinătatea ființării dumnezeiești: El vrea să se unească cu chipul Său, omul, și să-l arate biruitor asupra diavolului.

Până când credinciosul nu iese biruitor din perioada părăsirii de către Dumnezeu, precum vedem în exemplul lui Iov, el nu-l poate „convinge" pe vrăjmaș de asemănarea sa cu Dumnezeu. Însă, plinind toată dreptatea învățăturii lui Dumnezeu prin mari suferințe și așezându-se pe sine deplin și liber în planul veșniciei, el este primit de Tatăl Ceresc, Care îl cinstește cu toate ale Sale (*cf.* Lc. 15:31) „spre veșnica lui chivernisire"[55]. Cu alte cuvinte, când suntem amenințați de orice fel de moarte și nu cedăm fricii, ci ne agățăm de Dumnezeu și ne lăsăm în mâinile Lui cu credință, aceasta înseamnă că dragostea și credincioșia pe care le dovedim lui Dumnezeu sunt mai tari decât moartea care ne amenință. Pentru aceea credința și dragostea noastră biruiesc moartea.[56]

---

[55] Cf. *ibid.*, p. 85; *ibid.*, p. 120

[56] Cf. *ibid.*, p. 72; *ibid.*, p. 98

Ucenicul lui Hristos este un ucenic al Crucii şi, totodată, al binecuvântării. Binecuvântarea izvorăşte din cunoştinţa lărgimii şi lungimii, înălţimii şi adâncimii Căii lui Hristos (*cf.* Ef. 3:18). Prin răstignirea din această perioadă, adâncul inimii omului este curăţit de ruşinoasele patimi ascunse şi neştiute, şi pregătit astfel să primească simţirea duhovnicească şi dumnezeiască, pe care, după înţeleptul Solomon, o caută prin firea sa: „Inima dreaptă caută ştiinţa", spune el (*cf.* Pilde 15:14). Atunci, potrivit cuvintelor sfântului nostru, harul îl va îndrăgi şi nu-l va mai părăsi. Cu alte cuvinte, credinciosul intră în cea de-a treia perioadă a vieţii sale duhovniceşti.

În capitolul său, *Despre dragoste*, Sfântul Siluan descrie într-un chip poetic şi plin de însuflare întoarcerea harului *pentru totdeauna* în inima sfinţilor. Iată ce spune el:

> Sufletele sfinţilor, Doamne, le-ai răpit la Tine şi ele curg spre Tine asemenea unor râuri line;
>
> Cugetele sfinţilor s-au alipit de Tine, Doamne, şi sunt răpite de Tine, Lumina şi Bucuria noastră;
>
> Inimile sfinţilor Tăi sunt întărite în dragostea Ta, Doamne, şi nu Te pot uita nici pentru o clipă, nici măcar în somn, pentru că harul Duhului Sfânt dulce este.[57]

Această simţire a lui Dumnezeu în inimă şi binecuvântarea de a cunoaşte bine Calea lui Hristos[58] fac pe păstorii şi părinţii duhovnici ai Bisericii noastre desăvârşiţi. Ei deţin comoara cunoştinţei slavei lui Dumnezeu în lumina Feţei lui Iisus Hristos şi inima lor dă naştere unui cuvânt bun şi desăvârşit, care revarsă har, renaşte sufletele credincioşilor şi zideşte slăvitul Trup al lui Hristos – Biserica. Iertaţi-mă.

---

[57] Cf. *Saint Silouan...*, p. 383; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 164

[58] Cf. *We Shall See Him...*, p. 64; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 87

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Cele trei cauze ale părăsirii de către har pe care tocmai le-ați descris se exclud una pe cealaltă sau se pot întrepătrunde, astfel încât aceeași părăsire să aibă mai multe scopuri sau cauze?

Răspunsul 1: Da, se pot întrepătrunde, este adevărat. Noi încercăm uneori să sistematizăm lucruri care nu pot fi reduse la anumite categorii. Facem aceasta de dragul clarității și ca să transmitem anumite adevăruri, dar nu se poate să creăm un sistem în cazul de față, pentru că Duhul lui Dumnezeu „unde voiește suflă" (In. 3:8), zice Domnul.

Întrebarea 2: Aseară ați vorbit despre „smerenia harică", „deznădejdea harică" și astăzi despre „pocăința harică". M-ați putea ajuta, vă rog, să înțeleg acești termeni și cum diferă unul de altul?

Răspunsul 2: Da. Există mai multe trepte ale smereniei, după cum spune Sfântul Siluan. Există smerenia pentru care omul se nevoiește și cea mai înaltă formă a acesteia este când se consideră pe sine cel mai rău dintre oameni și se pune pe sine mai prejos de toată zidirea. Aceasta este smerenia ascetică. „Smerenia harică", însă, este cea în care omul, privind la dragostea lui Hristos, se consideră pe sine nevrednic de un asemenea Mântuitor, de un asemenea Dumnezeu. Acest fel de smerenie se dă celor care se învrednicesc de vederea lui Hristos sau de auzul glasului Său.

„Deznădejdea harică" este când omul, în chip asemănător lui Avraam, cu credință și „mai presus de nădejde întru nădejde" (*cf.* Rom. 4:18), atârnă întru totul de mila lui Dumnezeu; și fără să caute altceva în schimb, vreun sprijin în viața aceasta, ține cu tărie cuvântul lui Dumnezeu și cu acest cuvânt Îi urmează până întru sfârșit. Deznădăjduiește de toate cele din această lume, de tot ceea ce este zidit, și se întoarce

către Dumnezeu cu toată fiinţa sa şi se alipeşte numai de El, ţinând cu tărie cuvântul Său. De aceea, această deznădejde harică îl ajută să se „dezbrace" pe sine nu doar de patimile şi păcătoşenia sa, ci de tot ceea ce este zidire, până şi de propriul său trup, pentru că trebuie să ne „dezbrăcăm" de noi înşine mai înainte de a ne „îmbrăca" în Noul Adam, Omul cel ceresc. Această „deznădejde harică" este de neapărată trebuinţă, dacă vrem să ne „schimbăm pielea" (*cf.* Fac. 3:21).

Cât despre „pocăinţa harică", ea are loc când harul lui Dumnezeu împreună-lucrează cu noi şi în noi, şi nu-L putem uita pe Dumnezeu nici o clipă, ci neîncetat plângem înaintea Lui pentru sărăcia noastră duhovnicească, prin aceasta împlinind prima dintre Fericirile lui Hristos: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor" (Mt. 5:3). Până nu dobândim această „pocăinţă harică", pe care ne-o însuflă sărăcia noastră, nu numai printr-un păcat anume din trecut, ci prin ceva care este fiinţial, pe care-l purtăm tot timpul în noi, nu putem ajunge la a doua Fericire: „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Mt. 5:4) – cu mângâierea Mângâietorului.

Întrebarea 3: Aţi amintit trândăvia, *akedia*. Aţi mai putea spune câteva cuvinte despre ea?

Răspunsul 3: Da, *akedia* este lipsa de preocupare, lipsa de grijă pentru mântuire. Uneori monahii, când sunt în *akedie*, pot muta munţi, devin foarte activi, construiesc, demolează, seamănă, recoltează, dar toată această activitate este, pur şi simplu, o formă de *akedie*. Toate ştiinţele din vremurile noastre sunt un produs al *akediei* călugărilor din Evul Mediu, care au părăsit calea rugăciunii şi s-au dedat experimentelor şi observării fenomenelor naturale. Desigur, au făcut descoperiri şi au făcut să progreseze ştiinţa, dar ei înşişi s-au pierdut pe sineşi, din punct de vedere duhovnicesc.

De fapt, cea mai înaltă lucrare pentru om este să rămână în linişte şi să-şi ţină mintea în Dumnezeu, precum ne porunceşte

Vechiul Testament: „Liniștiți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu" (Ps. 45:10). Dar acea liniștire este atât de intensă, încât trebuie să înveți să pătrunzi în ea încetul cu încetul. Îmi amintesc, când am venit pentru prima oară la mânăstire, Părintele Sofronie m-a sfătuit să încerc aceasta nu mai mult de zece minute în fiecare zi. Treptat, înveți tot mai mult să rămâi în ea, să stai cu mintea în inimă și înaintea lui Dumnezeu, precum spune Sfântul Teofan Zăvorâtul foarte adesea în scrierile sale.[59] În capitolul său despre călugări, Sfântul Siluan spune că cei care au cu adevărat darul pocăinței nu trebuie să fie ocupați cu nici o altă muncă; nu trebuie să fie epuizați, „istoviți", de alte lucrări, ci mai degrabă trebuie ocrotiți, ca să se îndeletnicească cu acest dar rar. Acest dar al pocăinței cu siguranță îi va călăuzi spre împlinirea chemării lor de a deveni mijlocitori pentru întreaga lume. Dacă cineva se pocăiește cu adevărat, atunci va afla har și în acel har va descoperi două lucruri: mai întâi, adâncul inimii sale, și apoi, în adâncul inimii, Îl va descoperi pe Dumnezeu și pe aproapele său. Aceasta a fost descoperirea pe care Maica Domnului a făcut-o în biserică, pe când se afla în Sfânta Sfintelor, precum spune Sfântul Grigorie Palama. Prin rugăciune, ea și-a descoperit adâncul inimii și acolo, de asemenea, și-a descoperit unitatea sa cu întreaga lume, și astfel a început să mijlocească pentru întreaga lume încă de la acea vârstă fragedă.[60]

---

[59] „Mintea în inimă stă în deplină conștiință înaintea feței lui Dumnezeu, plină de cuvenita cucernicie și începe să se reverse înaintea Lui. Aceasta este rugăciunea duhovnicească, și toată rugăciunea ar trebui să fie de acest fel." *What is Prayer* (*Ce este rugăciunea*) în *The Art of Prayer* (*Arta rugăciunii*), red. de Egumenul Hariton de Valaam, trad. E. Kadloubovski și E. M. Palmer, editată cu o introducere de Timothy Ware, ed. Faber and Faber Limited, London, 1966, p. 53

[60] Sf. Grigorie Palama, *Omilia 53 La intrarea în Sfânta Sfintelor și despre viața după chipul lui Dumnezeu petrecută acolo a Preacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei și pururea Fecioarei Maria*, cap. 49 și 53, în *Omilii*,

Prin urmare, prima mişcare este spre Dumnezeu, cu pocăinţă. După ce L-am găsit pe Dumnezeu, ne întoarcem spre lume, aducând lumea înaintea lui Dumnezeu şi mijlocind înaintea lui Dumnezeu pentru toată zidirea. Această chemare nu este numai pentru monahi; ea este pentru tot omul zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Am pomenit acest verset din *Cartea lui Iov*, unde el spune: „Ce este omul, că l-ai mărit pre el?" (Iov 7:17); şi urmează, zicând: „Pentru ce m-ai pus împotrivnic (*katenteuktés*) Ţie?" (Iov 7:20). În Septuagintă, *katenteuktés* este cineva care stă înaintea lui Dumnezeu şi mijloceşte, şi chiar se ceartă cu Dumnezeu.[61] Dar trebuie să fie fără de patimă ca să facă aceasta. Şi Dumnezeu nu se supără, nici nu se mânie pentru o asemenea ceartă; El chiar revarsă mare har, pentru că acea ceartă este dezinteresată, nu este spre satisfacţia noastră, pentru patima noastră, ci este născută din acelaşi Duh pe Care Dumnezeu ni L-a dat, care doreşte mântuirea tuturor. Aşa a fost cearta lui Moise cu Dumnezeu, când Îi cerea Domnului să-i mântuiască pe toţi evreii sau să-l şteargă şi pe el din cartea vieţii (Ieş. 32:32). Sfântul Pavel a preferat să fie el blestemat, numai să se mântuiască israeliţii (Rom. 9:3); şi în chip asemănător mijlocesc înaintea lui Dumnezeu toţi sfinţii din toate veacurile. *Dacă cineva se pocăieşte cu adevărat, nu va putea ocoli această cale a mijlocirii.* Noi, preoţii, trebuie să facem aceasta prin natura slujirii noastre. Eu am descoperit ceva: de multe ori simt că rugăciunea mea e zadarnică – pentru mine însumi, cel puţin –, dar când mă rog pentru alţii, simt uneori că ea aduce un folos şi nu datorită mie, ci pentru că Dumnezeu vrea să-i ajute pe ceilalţi. Şi El îi ajută prin harul slujirii pe care ni l-a dat nouă. Preotul este chemat să mijlocească

vol. 3, trad. de Parascheva Grigoriu, ed. Anastasia, Buc., 2007, pp. 275-276 şi pp. 279-280

[61] Vezi nota 2 a acestui capitol.

pentru poporul Său, precum Domnul, Care, atunci când urca pe Golgota, purta în inima Sa întreaga omenire, și când Se ruga în grădina Ghețimani, Se ruga pentru întreaga omenire. Când a murit pe Cruce, a murit purtând întreaga omenire în inima Sa. Când S-a pogorât în mormânt – fără să vadă stricăciune, precum scrie în *Cartea Faptelor* (*cf.* Fapte 2:27, 13:35; Ps. 15:10), pentru că era fără de păcat – și când „Dumnezeu ... L-a sculat din morți" (1 Petru 1:21) cu același conținut al inimii Sale, *întregul Adam* a aflat mântuirea, pentru că *întregul Adam* era în inima lui Hristos.

Tot așa se întâmplă și în Liturghie cu tot ce aducem, cu tot ce îmbrățișăm în rugăciunea noastră când stăm înaintea lui Dumnezeu, când ne înfățișăm înaintea altarului Domnului, cu tot ceea ce conștiința noastră îmbrățișează: momentul sfințirii va aduce har asupra conținutului rugăciunii noastre. Altfel spus, dacă în Liturghie îmbrățișăm întreaga lume în rugăciunea noastră, vom revărsa o binecuvântare peste întreaga lume, pentru că nu trebuie să uităm că nu noi suntem cei ce slujim Liturghia, ci Hristos Însuși. În Liturghie noi suntem doar biete unelte ale Domnului, Cel Care „aduce și Se aduce". Așa că, atunci când spunem lui Dumnezeu: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate", noi nu Îi aducem doar un mic potir cu vin și o bucățică de pâine, ci în *acea* pâine și în *acel* vin noi punem toată dragostea noastră, toată credința noastră, toată mijlocirea noastră pentru cei pe care îi iubim, pentru poporul în suferință, pentru întreaga lume. Noi punem toată viața noastră în acea pâine și în acel vin și spunem lui Dumnezeu: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate". Și El face la fel, pentru că este un Dumnezeu al dragostei, și El Se pogoară, pentru că El ne-a dat porunca: „Aceasta să faceți întru pomenirea Mea" (Lc. 22:19). Așa că El face la fel: primește acele daruri și Își pune toată viața Lui în ele, pe Duhul Sfânt, și ne spune nouă: „Sfintele, sfinților". În

Liturghie are loc un schimb de vieți: omul își dăruiește viața sa lui Dumnezeu și Dumnezeu Își dăruiește viața Sa omului, și cine poate compara sau măsura în vreun fel acest schimb de vieți? Viața noastră este trecătoare, stricăcioasă, pământească, iar a Lui nestricăcioasă, cerească, veșnică – de aceea, acest schimb de vieți care are loc în Liturghie este inegal.

De fapt, Liturghia este evenimentul cel mai măreț din viața noastră. Părintele Sofronie avea o pasiune pentru Liturghie. În ziua dinaintea slujirii își concentra mintea asupra ei și era într-o înflăcărată așteptare a ei. Avea aproape nouăzeci și șapte de ani și a slujit Liturghia până cu două luni înainte de a muri. De fiecare dată slujea ca întâia oară. Trăia cu o asemenea așteptare, încât când ajungea înaintea altarului, era răpit la Dumnezeu. Pentru el, totul era o pregătire pentru Liturghie. Până și neîncetata rugăciune a inimii nu era decât o pregătire pentru o bună înfățișare înaintea altarului Domnului. Avea așa o pasiune pentru Liturghie!

Așadar, dacă înfățișarea noastră înaintea Domnului, fie în rugăciune, fie în pocăință sau în Liturghie este roditoare, mai devreme sau mai târziu vom simți această nevoie: să revărsăm același har asupra întregii zidiri, să mijlocim pentru ceilalți, și exercițiul cel mai măreț pentru aceasta este preoția pe care Dumnezeu ne-a dăruit-o nouă; și nu cred să fie alt dar pe pământ pe care ni l-a dat Dumnezeu, mai mare decât preoția. Nu-I putem mulțumi îndeajuns, „cu vrednicie", precum spune Sfântul Vasile în Liturghia sa, chiar înainte de împărtășire: „Și ne învață cum cu vrednicie să-Ți mulțumim Ție..."[62]

Întrebarea 4: Ați putea comenta asupra relației dintre cele trei etape ale vieții duhovnicești, pe care le-ați amintit mai

[62] Cf. rugăciunii începutului Anaforalei: „Dumnezeul nostru, Dumnezeul mântuirii...", *Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare*

înainte: marea împărtășire a harului, părăsirea și redobândirea lui și cele trei etape ale îndumnezeirii: curățirea, iluminarea și unirea cu Dumnezeu?

Răspunsul 4: Eu folosesc schema curățirii, iluminării și îndumnezeirii mai rar, pentru că prefer felul în care Părintele Sofronie prezintă cele trei etape ale vieții duhovnicești și felul în care ele au fost preînchipuite în istoria lui Israil; căci din prima clipă, harul lui Dumnezeu este în același timp curățitor, luminător și îndumnezeitor. Fiecare atingere a Duhului Sfânt este lumină, dar există diferite trepte. De fiecare dată când avem un pic de pocăință și ne putem ruga cu ușurință și tihnă, aceasta este o picurare de la lumina lui Dumnezeu, o picurare a harului. Dacă aceasta aduce o putere mai mare, așa încât putem simți că viața noastră este cu totul absorbită în Hristos și Hristos este în noi prin lucrarea Duhului Sfânt, atunci aceea este o lumină mai mare. Dar a trăi acest fel de cercetare sau răpire de către Duhul lui Dumnezeu este un dar foarte rar. Oamenii cu adevărat duhovnicești nu se consideră vrednici de vreun dar duhovnicesc; ei încearcă să învețe doar un singur lucru, și anume, să se plece înaintea lui Dumnezeu, pentru că astfel, cu siguranță, vor fi înălțați la vremea cuvenită. Pentru că, atunci când ne așteptăm la daruri, există o primejdie ascunsă în noi – o ispită –, există o mândrie ascunsă, căci ne considerăm vrednici de a le primi, ceea ce înseamnă că putem cădea în înșelare diavolească. Cel mai bun lucru este să ne rugăm smerit și să ne încredințăm viața lui Dumnezeu, precum spunem în Liturghie: „Pre noi înșine și unii pre alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm".[63] Așa că în fiecare etapă cred că lucrează toate trei (curățirea, iluminarea și îndumnezeirea) și există pur și simplu un grad variabil al intensității uneia față de cealaltă.

[63] *Dumnezeiasca Liturghie*, ectenia cererilor.

Întrebarea 5 (P.S. Vasile): Părinte Zaharia, ați folosit o frază foarte interesantă, anume că omul „trebuie să-L convingă pe Dumnezeu că este al Lui", că Îi aparține, ceea ce mi se pare a fi ceva foarte important. Cum facem aceasta? Cum au făcut Sfântul Siluan sau Starețul Sofronie? Cum Îl convingem pe Dumnezeu? Ce trebuie să facem?

Răspunsul 5 : În traducerea engleză a cărții sale, Sfântul Siluan vorbește despre o „dragoste aleasă", care în rusă este numită „marea știință" – adică știința prin care înveți să te pleci înaintea lui Dumnezeu, pentru că toate darurile Sfântului Duh au venit prin pogorârea Domnului. Precum citim în *Epistola către Efeseni*, „suindu-Se la înălțime [Domnul] robit-au robia și au dat daruri oamenilor" (Ef. 4:8). Și apostolul spune cu uimire: „Iar aceea că S-au suit, ce este fără numai că S-au și pogorât întâi la cele mai de jos ale pământului?" (Ef. 4:9). De aceea, dacă vrem să urmăm lui Hristos și să cunoaștem *totus Christus*, Hristosul întreg, trebuie să învățăm această Cale a lui Hristos, a „pogorârii". Numai aceasta ne dă putința de a-L convinge că suntem ai Lui.

Întrebarea 6 (P.S. Vasile): Deșertarea de sine face parte din ea?

Răspunsul 6 : Da, și deșertarea de sine, precum am spus mai înainte, vine prin pocăință.

Întrebarea 7 (P.S. Vasile): Este aceasta un act al voinței mele sau ceva ce Dumnezeu lucrează mai înainte de a-Și face intrarea?

Răspunsul 7: Cred că este întotdeauna o îmbinare între cele două. Dar dat fiind faptul că Dumnezeu voiește întotdeauna să ne dea tot ce are El, ține de noi să răspundem voii Sale, doririi Sale, și, primind crucea Sa, să-L convingem că suntem ai Lui. Vedeți, Dumnezeul nostru este un Dumnezeu „greu de mulțumit" și de aceea mulți cad de la El. E greu de mulțumit pentru că El a plănuit ceva foarte măreț pentru noi și vrea să ne dăruiască totul; dar cum poate El să ne încredințeze tot cerul,

toată veșnicia, mai înainte de a fi puși la încercare? Ca să primim ceva foarte măreț, noi trebuie să fim puși la încercare. În viața obișnuită, spre exemplu, trebuie să ne dovedim vrednici ca să primim ceva – să zicem, o anumită promovare –, deci cu cât mai mult trebuie să ne dovedim vrednici dacă vrem să primim viața dumnezeiască? Și aceasta, nu pentru că Dumnezeu este zgârcit sau rău, ci pentru că El nu vrea să ne dea viața dumnezeiască și mai apoi noi să dăm „cele sfinte câinilor" (Mt. 7:6), și prin aceasta să aducem asupra noastră o pustiire și mai mare. Dumnezeu face toate acestea de dragul nostru. El a gândit ceva peste măsură de măreț pentru noi: El ne-a zidit după chipul și asemănarea Sa, dându-ne putința să primim descoperirea ce avea să vină la sfârșitul veacurilor, prin Fiul Său.

Întrebarea 8: Părinte, ce sfat ați avea pentru oamenii care trăiesc în lume, fie preoți sau laici, ca să pornească pe calea despre care ați vorbit?

Răspunsul 8: Da, am vorbit despre aceste cuvinte ale lui Hristos către Siluan: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!"*. Acestea nu sunt pentru toată lumea – nici măcar pentru toți călugării. Îmi amintesc că, atunci când am devenit duhovnic, am început să pricep un pic cum se trăiește aceasta și am vrut să o împărtășesc cu cei dimpreună cu mine viețuitori și încercam s-o învăț pe una dintre maici; și Părintele Sofronie mi-a spus (iertați-mă că vorbesc așa deschis): „Nepriceput mai ești! Asta nu este pentru toată lumea, nici măcar pentru toți călugării. Spune-i acestei persoane să-și împlinească ascultările, să facă lucrul dat de egumen, adică lucrul mânăstirii, și se va mântui". Dar, încetul cu încetul, oamenii devin mai puternici; harul dă putere firii lor și încep să pună aceasta în lucrare, într-o anumită măsură. Însă mai există o altă cale, pentru cei ce trăiesc în lume: să stăruiască, mulțumind lui Dumnezeu neîncetat, astfel: „Mulțumesc Ție, Doamne, pentru toate câte ai făcut mie" și așa mai departe, adăugând la sfârșit: „...măcar

că sunt nevrednic". Aceasta duce la acelaşi rezultat, la aceeaşi stare. Psihologic, este mai uşor de primit şi are acelaşi efect, pentru că mulţumind lui Dumnezeu neîncetat, mijlocim pentru neputinţa noastră înaintea Lui şi compensăm această neputinţă. Cred că aceasta este o cale mai la îndemâna celor ce trăiesc în lume. Şi când suntem întăriţi de har, acelaşi har ne va învăţa. Nu trebuie să uităm niciodată că „unul este Învăţătorul nostru, Hristos" (Mt. 23:10).

Întrebarea 9 (P.S. Vasile): Am vrut doar să împărtăşesc, mai ales cu dumneavoastră, care sunteţi preoţi şi mijlocitori către Domnul, câteva cuvinte de la Sfântul Siluan, care vorbesc despre această mare răspundere şi acest mare dar, la care s-a referit Părintele Zaharia. Sfântul Siluan zice: „Domnul îndeamnă sufletul prin harul Său să se roage pentru lumea întreagă – sau uneori să se roage pentru o anumită persoană". El subliniază cât de lucrătoare şi plăcute sunt înaintea Domnului astfel de rugăciuni: „Când Domnul vrea să Se milostivească spre un om, El însuflă altora dorinţa de a se ruga pentru el şi îi ajută în rugăciunile lor. De aceea, trebuie să ştim că atunci când simţim dorinţa de a ne ruga pentru cineva, înseamnă că Domnul Însuşi vrea să miluiască acel suflet şi va auzi cu milostivire rugăciunile noastre".[64] Este ca şi când El vrea să facă bine cuiva, dar vrea ca tu să fii părtaş cu El în facerea de bine către acea persoană. Vreau să-l rog pe Părintele Zaharia să ne spună o scurtă poveste, care cred că va fi un bun exemplu. Părinte, mi-aţi vorbit despre o monahie care a cerut unui duhovnic un cuvânt. Şi acest cuvânt avea de-a face cu sărăcia duhului. Vă mai amintiţi care era cuvântul?

Răspunsul 9: Da, îi spusesem Preasfinţitului că unii dintre oamenii noştri adesea doresc un cuvânt care să îi însufle în

[64] *Saint Silouan...*, pp. 492-493; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, pp. 272-273

rugăciunea lor, și uneori eu sunt foarte neîndestulat, nu am un asemenea cuvânt. Adeseori, când Dumnezeu mi-a dat să mă rog cu un anume cuvânt, și îl dau celorlalți, văd că lucrează. Dar alteori sunt neîndestulat și, pentru că nu m-am pocăit cum se cuvine, cuvântul nu vine. Odată, una din maici mi-a cerut un cuvânt. M-am simțit foarte neîndestulat, dar totuși trebuia să-mi „joc rolul" ca preot și i-am spus: „Bine, spune Domnului: «Doamne, Tu meriți mai mult, îmi pare rău că sunt așa de nevrednică și nu am nimic să Îți dau»". Și aceasta a însuflat-o atât de mult în rugăciune! Preasfințitul mi-a amintit, de asemenea, să adaug că noi, ca preoți, trebuie să fim întotdeauna foarte atenți cu ceea ce le spunem oamenilor, întrucât un singur cuvânt de la noi poate fi de un așa de mare ajutor și însuflător pentru ei, de vreme ce noi toți suntem părtași preoției lui Hristos și purtători ai preoției lui Hristos. Noi putem spune un simplu cuvânt, dar Domnul îi dă putere și El îi ajută pe oameni. Odată eram în Grecia și o maică mi-a telefonat noaptea, târziu, să-mi spună că avea probleme cu o persoană care îi era foarte dragă și care se supărase pe ea și o pedepsise. Am ridicat receptorul, deși eram aproape mort, după o zi de muncă foarte intensă. (Pe atunci, verificam una dintre traducerile din cărțile Părintelui Sofronie, cu ajutorul unui fost profesor de-al meu din Tesalonic, care obișnuia să mă ajute să-mi verific toate traducerile din rusă în greacă.) Și, cum spuneam, această maică mi-a telefonat într-o noapte, târziu, și mi-a vorbit despre problema ei. Și în timp ce țineam receptorul, gândeam în sine-mi, „Doamne, Tu știi că eu sunt mort acum, dar dă-mi un cuvânt pentru roaba Ta". Deodată, mi-a venit în minte un cuvânt, pe care îl amintește Părintele Sofronie și care îi fusese dat de către egumenul său, Arhimandritul Misail, și i-am spus: „Nu-i nimic, bucură-te că ți-a fost dat să fii judecată de această persoană care răspunde de tine. Dacă primești judecata ei,

atunci vei fi slobodă de judecata lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu judecă de două ori."[65] Și acea maică cunoștea calea monahală și mi-a spus: „Mulțumesc foarte mult. Asta mi-e de ajuns. M-am slobozit de ispită." Eram mort de oboseală, dar pentru că eram preot, Dumnezeu mi-a dat cuvânt și maica a reușit să-și depășească necazul, fără vreo altă problemă după aceea. Așa că nu vă temeți când vi se cere un cuvânt! Nu trebuie să fim sfinți: eu sunt o urâciune înaintea lui Dumnezeu, sunt cel mai rău dintre toți, dar nu trebuie să ne temem; trebuie să avem îndrăzneala credinței și să cerem lui Dumnezeu cuvânt, când oamenii au nevoie de el, pentru că ei sunt poporul Lui, El i-a câștigat cu scumpul Său Sânge (Fapte 20:28; 1 Petru 1:19). El va da ceva, și chiar dacă El nu dă nimic, puteți spune ceva obișnuit, pentru că dacă I-ați cerut cuvânt mai înainte, vă va da har care va însufla inima acelei persoane și va pricinui renașterea poporului Său. Iertați-mă, pot oare să fiu și mai necugetat și să spun încă ceva? Odată eram în Grecia, traducând cartea Părintelui Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, și locuiam în munți, lângă o mânăstire, pentru că egumena mânăstirii aceleia este una dintre cele mai bune specialiste în filologie greacă și o foarte bună prietenă de-a noastră. Traduceam și îi dădeam la corectat ceea ce lucram. Aveam Liturghie de două sau trei ori pe săptămână; nu aveam nici o carte de citit, aveam cu mine doar dicționarele și textul Părintelui Sofronie; și oamenii au început să vină pentru Liturghie, la început câte cincisprezece sau douăzeci. Am început să le vorbesc la fiecare Liturghie. Și ori de câte ori puteam, mă rugam – toată Utrenia și chiar în timpul Liturghiei, mai puțin în timpul Anaforalei (căci obișnuiesc să citesc cu glas tare rugăciunile) – cu aceste cuvinte: „Doamne Dumnezeule, dă-mi un cuvințel pentru poporul Tău acesta pe care l-ai câștigat cu

[65] Cf. *On Prayer*, pp. 52-53; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 48-49

scump Sângele Tău." Aceasta era rugăciunea mea tot timpul și – să mă ierte Dumnezeu că spun aceasta; mi-e foarte teamă, dar o voi spune totuși – în clipa în care luam Evanghelia de pe Sfânta Masă și mă întorceam spre popor, zicând: „Din Sfânta Evanghelie de la Sfântul Evanghelist... citire", cuvântul pe care aveam să li-l spun după citirea Evangheliei, apărea înaintea mea. Mai mulți au început să vină și s-a ajuns la... – n-o să spun cât de mulți – dar mi-era foarte teamă și când m-am întors la mânăstire, i-am spus Părintelui Sofronie ce s-a întâmplat și el mi-a spus: „Asta nu a fost pentru tine; n-a avut nimic de-a face cu tine. Dumnezeu a vrut să-i ajute pe acei oameni și El te-a făcut părtaș la această lucrare." Așa că nu trebuie să ne fie frică să cerem de la Dumnezeu. Preoția este un atât de mare și lucrător dar de la Dumnezeu și – dacă Îi cerem să-i dea viață – poate face lucruri care sunt mai presus de noi. Iertați-mă că am fost atât de necugetat.

Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui

Hristos este „semnul" lui Dumnezeu dat oamenilor din toate veacurile și Calea Sa este singura cale adevărată ce duce în Împărăția cea veșnică a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. Când evreii, în chip greșit, I-au cerut lui Iisus un „semn din cer" (Lc. 11:16), El, în repetate rânduri, le-a vorbit despre „semnul Proorocului Iona", care fusese dat neamului ninivitenilor, ca fiind *unicul* semn al lui Dumnezeu pentru lume (*cf.* Lc. 11:30).[1] Semnul lui Iona a prevestit în chip prorocesc pogorârea lui Hristos în cele mai de jos ale pământului, urmată de înălțarea Sa mai presus de ceruri. În Persoana lui Hristos, prin viața și prin pilda Sa, toate întrebările omului și-au aflat răspuns. El a devenit semnul cel veșnic al lui Dumnezeu pentru toate veacurile și neamurile. Acest fapt al pogorârii și al înălțării Sale este, de asemenea, izvorul a tot harul ce se revarsă de la Duhul Sfânt (*cf.* Ef. 4:8-9).

„Prieten" al lui Dumnezeu este cel ce primește acest semn cu credință, luându-l ca model și chip al vieții sale. „V-am zis prieteni, că toate câte am auzit de la Tatăl Meu, am arătat vouă", zice Domnul (In. 15:15). Precum Iona a fost un semn pentru niniviteni, tot așa prietenii lui Hristos din fiecare veac sunt un semn pentru cei din vremea lor, potrivit nemincinoasei Sale făgăduințe: „Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului." (Mt. 28:20). Ei sunt semnul lui Dumnezeu pentru cei din vremea lor întrucât Dumnezeu grăiește prin ei și prin cuvintele lor, și ei dau răspuns tuturor problemelor veacului

[1] „Că precum a fost Iona semn ninivitenilor, așa va fi și Fiul Omului semn la neamul acesta." (Lc. 11:30)

lor. Ei devin semnul lui Dumnezeu când, prin harul Sfântului Duh, Calea lui Hristos li se descoperă: pogorâre, chiar până la iad, și apoi înălțare, urmând pildei pe care Hristos a arătat-o. Nu poți fi sfânt, prieten și ucenic al Învățătorului, al Stăpânului, adică al lui Hristos, dacă nu ai străbătut acest drum până la capăt și nu „ai cunoscut tainele împărăției lui Dumnezeu" (*cf.* Lc. 8:10). Numai cu această condiție poți deveni „lumină în lume", vestind „cuvântul vieții" contemporanilor tăi (*cf.* Filip. 2:15-16). Dacă, potrivit cuvântului Apostolului Pavel, „sfinții vor judeca lumea" (1 Cor. 6:2), aceasta este cu dreptate pur și simplu pentru că ei au devenit mai întâi gura lui Dumnezeu-Cuvântul și, prin cuvântul lor, au luminat lumea. Hristos a vorbit prin ei, și El Însuși spune: „Cuvântul care am grăit, acela îl va judeca pre el în ziua cea de apoi." (In. 12:48).

Dacă Biserica, potrivit legii duhovnicești pe care am arătat-o mai înainte, călăuzită de Duhul Sfânt „la tot adevărul" (In. 16:13), l-a proslăvit pe Siluan ca „dascăl apostolic și proroc esc" – după cum este numit în actul de canonizare[2] –, ce anume din persoana, viața și cuvântul său ne adevereşte că este un semn al lui Dumnezeu pentru cei din vremea sa? Care este „cuvântul vieții" pe care Dumnezeu l-a descoperit celor din vremea noastră prin el? Dacă cineva are urechi de auzit și minte să înțeleagă cuvintele „analfabetului" Siluan, el va recunoaşte obârșia lor dumnezeiască, în ciuda simplității lor. Își va aminti răspunsul Sfântului Siluan la întrebarea Părintelui Stratonic: „Cum vorbesc cei desăvârșiți?" – și anume că „cei desăvârșiți nu spun niciodată ceva de la ei înșiși... Ei spun doar ceea ce Duhul îi însuflă să spună".[3] Va vedea că ceea ce spune el este de la Duhul Sfânt și că *nici măcar unul din cuvintele sale* nu este rodul gândirii omenești, ci toate sunt născute

[2] Actul patriarhal de canonizare, protocolul nr. 823/26.11.1987

[3] *Saint Silouan...*, p. 57; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 60

dintr-o inimă curată, o inimă „lărgită" (2 Cor. 6:11), potrivit darului lui Hristos.

Într-o prelegere scurtă ca aceasta nu este cu putință să cercetăm toate cuvintele Sfântului Siluan, care sunt cuvinte ale lui Dumnezeu pentru timpurile noastre. Este de ajuns să zăbovim doar asupra unui singur cuvânt și să încercăm să pătrundem tot adâncul lui. Mai apoi, acest cuvânt poate deveni, cu harul lui Dumnezeu, o lentilă prin care putem scruta nesfârșitele orizonturi ale „marii taine a dreptei credințe" (1 Tim. 3:16), care s-a descoperit nouă. Așadar, cuvântul pe care îl vom avea astăzi în vedere este cuvântul lui Hristos către Siluan: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, care i-a venit ca răspuns de la Dumnezeu la rugăciunea sa: „Doamne, învață-mă ce trebuie să fac ca sufletul meu să devină smerit".[4] Vom vorbi despre acest cuvânt, *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, pentru că el este în centrul învățăturii Sfântului Siluan și, de asemenea, al înțelegerii Căii lui Hristos, acea Cale care mai întâi se pogoară, apoi se înalță și dă naștere tuturor darurilor Duhului Sfânt.

În timp, veacul nostru este mai aproape de cea de-a doua venire a lui Hristos decât oricare altul de mai dinainte. Aceasta e și logic. Mai mult, cuvintele lui Hristos: „Însă când va veni Fiul Omului, oare va afla credință pre pământ?" (Lc. 18:8) sugerează că generația noastră se găsește într-o mai mare lipsă și durere și are nevoie de mântuire mai mult ca niciodată. Care sunt durerile ce constituie în mod vădit semnul comun și distinctiv al generației noastre? Putem numi câteva care, după părerea noastră, sunt cele mai însemnate: mândria, întunecarea minții și subjugarea ei de către duhul răutății, deznădejdea și mulțimea chinurilor fără de voie care o însoțesc și, în cele din urmă, nepăsarea – vădita lipsă de preocupare pentru mân-

[4] *Ibid.*, pp. 42, 460; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 42 și trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 241

tuirea pe care Dumnezeu o dăruiește lumii în fiecare zi. *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"* – acest cuvânt descoperitor venit de la Însuși Hristos și dat de Sfântul Siluan contemporanilor săi supuși acelorași patimi – dă răspuns acestor simptome și multor altora.

După această scurtă introducere în subiect și mai înainte de a purcede la cercetarea lui, aș vrea să mă refer pe scurt la câteva aspecte din viața sfântului, care au premers acestor cuvinte descoperitoare. Sfântul Siluan s-a născut într-un sat din Rusia, în 1866. Pe când era încă tânăr, un șir de stări intense și intermitente ale harului lui Dumnezeu și un puternic simțământ al iadului au născut în el dorința de a deveni monah. A plecat spre Muntele Athos la vârsta de douăzeci și șase de ani și după șase luni de intensă nevoință, s-a învrednicit să-L vadă pe „Hristos cel Viu" în locul icoanei Mântuitorului. Deși acest eveniment a durat doar o clipă, a avut o asemenea înrâurire asupra lui, încât din acel ceas rugăciunea sa a îmbrățișat toate popoarele pământului. Dintr-o dată a dobândit o conștiință atotcuprinzătoare. Dar cum s-a putut întâmpla aceasta unui simplu țăran, puțin educat, care probabil nu văzuse niciodată o hartă a lumii? Aceasta s-a întâmplat pentru că în timpul arătării, însăși starea lui Hristos i-a fost împărtășită, și noi știm că Hristos, fiind „al doilea Adam" și „Arhiereul" cel adevărat al Noului Testament (*cf.* Ev. 4:14, 7:26, 8:1), poartă în El întreaga omenire, din toate timpurile. Harul pe care Sfântul Siluan l-a primit în timpul arătării Domnului a fost atât de mare încât i-a umplut nu numai sufletul, ci până și trupul, care, precum spunea el, „tânjea să sufere pentru Hristos".[5]

Acest har, însă, treptat a scăzut și Siluan a fost atacat de gânduri de la vrăjmașul. A pierdut acea pace de nedescris pe

[5] *Ibid.*, p. 320; *ibid.*, p. 102

care a simțit-o odată cu harul arătării Domnului, dar nu-i era cu putință să primească această schimbare lăuntrică cu pasivitate. În viețile sfinților vedem că atunci când omul a cunoscut o asemenea măsură a harului, el este de nemângâiat după descreșterea sau pierderea acestuia. În acea clipă, Siluan era gata să jertfească orice, de dragul redobândirii comorii pierdute. Întocmai cu apostolul, care zice: „Nu [zic] că am și dobândit îndreptarea, ori că sunt desăvârșit; dar o urmăresc ca doar o voi prinde, întrucât și eu am fost prins de Hristos Iisus." (Filip. 3:12).

Așadar, după arătarea Domnului, Siluan nu se mai putea întoarce la o viață obișnuită. S-a dus să ceară sfat de la un duhovnic cu experiență din mânăstire, Părintele Anatolie, căruia i-a spus tot ceea ce i se întâmplase. Acest părinte duhovnic l-a ajutat cu sfatul său, dar nu și-a ascuns uimirea în ceea ce-l privea pe tânărul începător și i-a spus: „Dacă *acum* ești așa, cum vei fi la vremea bătrâneții!"[6]. Aceste cuvinte l-au aruncat pe Siluan într-un subtil și greu război cu slava deșartă, lucru complicat și primejdios pentru tânărul începător. Părinții pustiei spuneau că lăudându-l pe fratele nostru fără discernământ, îl aruncăm în mâinile vrăjmașului, adică facem din el o victimă a trufașei iubiri de sine. În acest fel, prin îngăduința lui Dumnezeu, Siluan a intrat în luptă, într-un război crâncen împotriva slavei deșarte și a mândriei. Întâmplarea este descrisă de biograful său cu însuflețire și adâncă înțelegere, precum urmează: „Tânărul și încă necercatul călugăr Simeon s-a dedat celei mai grele, mai complicate și mai subtile lupte împotriva trufiei. Mândria și slava deșartă trag după ele toată pierzarea și căderea: harul pleacă, inima se răcește, rugăciunea slăbește. Mintea se împrăștie și gândurile rele încep să lucreze. Sufletul care a contemplat o altă viață,

[6] *Ibid.*, p. 36; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 35

inima care s-a îndulcit de harul Duhului Sfânt, mintea care a cunoscut curăția nu doresc să primească gândurile josnice care atacă. Dar cum să facă aceasta?"[7]. Iată întrebarea care ne preocupă acum.

Acest greu răstimp al pendulărilor între stările de har și de părăsire a durat cincisprezece ani, timp în care Părintele Siluan a încercat toate felurile de nevoință și de viețuire pe care și le-a putut închipui și care ar fi putut să-l readucă la harul pe care îl cunoscuse. Noaptea dormea pe un scăunel timp de numai o oră și jumătate sau două, și aceasta pe apucate, câte cincisprezece sau douăzeci de minute[8]. Cât privește rugăciunea sa de pocăință, o putem întrevedea în aceste cuvinte ale *Tânguirii lui Adam*, în care el vorbește despre sine însuși. În acest capitol, el ne oferă, de fapt, un portret al său.

> Adam, părintele a toată omenirea, a cunoscut în rai dulceața dragostei lui Dumnezeu; și astfel, când pentru păcatul său a fost alungat din grădina Edenului și văduvit de dragostea lui Dumnezeu, a suferit cumplit și a plâns cu mare suspin. Și pustia toată răsuna de plânsetele lui. Sufletul lui se chinuia amarnic când se gândea: „L-am mâhnit pe Domnul meu iubit!". Plângea nu atât după rai și după frumusețea de acolo – el plângea pentru că era lipsit de dragostea lui Dumnezeu, care fără de saț, în toată vremea atrage sufletul la El.
>
> În același chip, sufletul care L-a cunoscut pe Dumnezeu prin Duhul Sfânt, dar mai apoi a pierdut harul, trăiește chinul suferit de Adam. O căință dureroasă și adâncă este partea sufletului care L-a mâhnit pe Domnul Cel iubit. (Acesta este un adevărat iad!) Adam tânjea pe pământ și plângea cu amar și pământul nu-l mai încânta. El se stingea de dorul lui Dumnezeu și acesta era strigătul plângerii lui: „Sufletul meu tânjește după Domnul și în lacrimi Îl caut pre El. Cum să nu-L caut? Când

[7] *Ibid.*, pp. 36-37; *ibid.*, pp. 35-36

[8] *Ibid.*, p. 39; *ibid.*, pp. 38-39

eram cu El, sufletul meu era bucuros și liniștit, și vrăjmașul nu se putea apropia de mine."[9]

În minunata descriere a Sfântului Ioan Scărarul a celor ce vieţuiau în pocăinţă în „închisoarea" din afara mânăstirii din Alexandria, se vede limpede că toţi cei care au cunoscut lumina harului lui Hristos și apoi au pierdut-o sunt gata să se dea pe sineși morţii în fiece clipă, numai să redobândească – cu înţelegere – primul har al chemării lor și să nu se încuie în afara „cămării de nuntă" a lui Hristos. Precum spune Sfântul Ioan Scărarul, pocăinţa lor îmbracă chip asemănător plânsului celor ce-și jelesc morţii.[10]

În *Tânguirea lui Adam*, Sfântul Siluan spune:

Adam plângea:
„Pustia nu mă încântă;
nici munţii cei înalţi, nici pajiștea, nici pădurea,
nici cântecul păsărilor.
Nu-mi găsesc plăcerea în nimic,
Sufletul meu se întristează cu o mare tristeţe:
L-am mâhnit pe Dumnezeu.
Și dacă Domnul m-ar așeza din nou în rai,
acolo, tot așa m-aș întrista și aș plânge –
«O, pentru ce L-am mâhnit pe Dumnezeul meu Cel iubit?»"[11]

Vieţuind astfel și petrecându-și nopţile chinuit de gândul: „O, pentru ce L-am mâhnit pe Dumnezeul meu Cel iubit?" și nedespărţindu-se de dragostea pe care o simţise pentru Dumnezeu în clipa arătării Sale, ajungea să strige: „Unde eşti

---

[9] *Ibid.*, p. 448; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 230

[10] *Cuvântul V*, cap. 9, din Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 150; vezi de asemenea *Saint Silouan...*, p. 41; vezi trad. rom. *Viaţa și învăţătura...*, p. 40: „Soţul care și-a pierdut soţia mult iubită, mama care și-a pierdut unicul fiu preaiubit nu pot înţelege decât în parte durerea celui ce a pierdut harul."

[11] *Saint Silouan...*, p. 450; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 231

Tu, Lumina mea? Unde ești Tu, Bucuria mea? Pentru ce m-ai părăsit?"[12]. Biograful său dă următoarea explicație, în chiar cuvintele sfântului: „Dacă la început Domnul nu mi-ar fi dat să cunosc cât de mult îl iubește El pe om, n-aș fi putut supraviețui nici uneia din acele nopți, și cu toate acestea, ele au fost nenumărate"[13].

Citez acum descrierea Părintelui Sofronie a ultimei nopți din cei cincisprezece ani ai săi de mucenicie și care este, în același timp, și cea mai dramatică, noapte în care Dumnezeu a intervenit și i-a dat soluția:

> Trecuseră cincisprezece ani de când Domnul i se arătase și Siluan era prins într-una din acele bătălii de noapte cu diavolii care îl chinuiau atât de mult. Oricum ar fi încercat, nu se putea ruga cu mintea curată. În cele din urmă, s-a ridicat de pe scaunul său, vrând să facă metanie și să se închine, când vede un diavol uriaș stând înaintea icoanei, așteptând să i se închine lui. Între timp, chilia s-a umplut de duhuri rele. Părintele Siluan s-a așezat din nou și, cu cap plecat și inimă îndurerată, s-a rugat:
>
> „Doamne, Tu vezi că doresc să mă rog Ție cu minte curată, dar diavolii nu vor să mă lase. Învață-mă ce să fac ca să-i opresc să mă împiedice!"
>
> Și în sufletul său a auzit: „Cei mândri întotdeauna pătimesc de la draci."
>
> „Doamne", a spus Siluan, „învață-mă ce trebuie să fac ca sufletul meu să devină smerit."
>
> Încă o dată, inima sa a auzit răspunsul lui Dumnezeu: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*.[14]

Ciudat și de neînțeles este cuvântul lui Dumnezeu către Siluan. Și mai ciudată și de neînțeles este reacția lui Siluan la

---

[12] *Ibid.*, p. 374; *ibid.*, p. 156

[13] *Ibid.*, pp. 41-42; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 41

[14] *Ibid.*, p. 42; *ibid.*, pp. 41-42

cuvântul pe care l-a auzit în inima sa. El spune: „Am început să fac precum m-a învățat Domnul și sufletul meu s-a bucurat de odihnă în Dumnezeu."[15] Acest har a înfăptuit trecerea sa „de la moarte la viață" și, bucurându-se, Siluan cântă o cântare de biruință, urmând dreptilor tuturor veacurilor:

> O, milostivirea lui Dumnezeu! Sunt o urâciune înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, cu toate acestea Domnul mă iubește într-atât de mult, îmi dă înțelegere și mă tămăduiește, și El Însuși învață sufletul meu smerenia și dragostea, răbdarea și ascultarea, și au revărsat plinătatea milostivirii Sale preste mine... O, minune![16]

De îndată ce Domnul pune mâna Sa peste suflet, acesta devine *o făptură nouă*: „Cine va spune bucuria de a-L cunoaște pre Domnul și de a tinde către El cu nesaț zi și noapte? O, cât de binecuvântați și fericiți suntem noi, creștinii!"[17] Domnul a grăit cuvintele în inima lui Siluan, oferindu-i viziunea iadului și, în chip uimitor, el de îndată iese la lumină, dobândind o mare înțelegere, și viața sa se rezidește într-o bogăție de har și de dragoste de Dumnezeu.

Dar care este taina lui Dumnezeu, care se cuprinde în aceste cuvinte: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*? Este limpede că înțelegerea acestei taine i-a adus lui Siluan biruința asupra puterii vrăjmașului și o desăvârșită asemănare cu Stăpânul său, Domnul nostru Iisus Hristos, după cum însuși mărturisește în scrierile sale:

> Cel ce s-a smerit pe sine l-a înfrânt pre vrăjmaș. *Nici un vrăjmaș nu se poate apropia* de omul care în inima sa se socotește pre sine vrednic de focul cel veșnic. Nici un gând pământesc nu-și găsește loc în sufletul său – cu inima și mintea el viețuiește

---

[15] *Ibid.*, p. 431; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 213

[16] *Ibid.*, pp. 430-431; *ibid.*, p. 213

[17] *Ibid.*, p. 431; *ibid.*, p. 213

cu totul în Dumnezeu. Și omul care a ajuns să cunoască pe Duhul Sfânt și a învățat smerenia de la El, a ajuns precum Învățătorul său, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și se aseamănă Lui.[18]

Cum se face că acest cuvânt al Domnului l-a slobozit pe Siluan din lupta cu vrăjmașul și a adaos staturii sale o asemenea putere a duhului, o asemenea statornicie a vieții? Aceasta s-a întâmplat întrucât cuvântul lui Dumnezeu l-a îndreptat pe Siluan pe însăși Calea Domnului. Urmând acestei Căi, inima omului se „lărgește" și vrăjmașii nu se mai pot apropia de el.

Precum am spus la începutul prelegerii noastre, semnul lui Iona reprezintă Calea pe care a umblat Domnul, și apostolul spune că biruința a intrat în lume prin pogorârea lui Hristos la iad și apoi prin înălțarea Lui (*cf.* Ef. 4:10). Așadar, când Domnul îi propune lui Siluan iadul – și, prin Siluan, generației noastre deznădăjduite – El îi dăruiește putința pogorârii, a plecării în jos; și îi dezvăluie mijlocul și calea către smerenie, așa încât, devenind asemenea Domnului, să poată dobândi biruința duhovnicească. Aceasta este o călătorie duhovnicească și biograful sfântului, Arhimandritul Sofronie, spune că „cei care sunt călăuziți de Duhul Sfânt nu încetează să se osândească pre sineși"[19] în călătoria lor *în jos*, spre Hristos, Care este Capul „piramidei răsturnate". El ține toată greutatea piramidei pe umerii Săi și ridică păcatul lumii.[20] Părintele Sofronie înfățișează această teorie a „piramidei răsturnate" în cartea sa despre Sfântul Siluan. El spune că ființarea întregii lumi este asemenea unei piramide: la vârf stau puternicii pământului, care stăpânesc națiunile (*cf.* Mt. 20:25), iar la bază se găsesc masele. Dar duhul omului, prin firea sa, caută egalitatea,

---

[18] *Ibid.*, p. 411; *ibid.*, p. 193

[19] *On Prayer*, p. 174; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 159

[20] *Saint Silouan...*, pp. 237-239; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 266-267

dreptatea și libertatea duhului și, prin urmare, nu este mulțumit de această „piramidă a ființării". Atunci ce a făcut Domnul? A luat această piramidă, a răsturnat-o și S-a așezat pe Sine la bază, devenind astfel Capul ei. A luat asupra Sa greutatea păcatului, greutatea neputinței întregii lumi, și de atunci încolo, cine mai poate intra la judecată cu El? Dreptatea Lui este mai presus de mintea omenească. Astfel, ne-a descoperit nouă Calea Sa și, făcând aceasta, ne-a arătat că nimeni nu poate fi îndreptățit decât prin ea. Așadar, toți cei care sunt ai Lui trebuie să se pogoare, ca să se unească cu El – Capul piramidei răsturnate – pentru că *acolo* adie „mireasma" Duhului Sfânt, *acolo* se află puterea vieții dumnezeiești. Hristos susține singur piramida, dar apropiații Săi, apostolii și sfinții Săi, vin și împart cu El această greutate. Cu toate acestea, chiar dacă nu ar mai fi fost altcineva, El ar fi putut susține piramida de unul singur, pentru că El este atotputernic; dar Îi place să împărtășească totul cu apropiații Săi. Conștient fiind de acestea, omul înțelege că trebuie să afle cu orice preț calea pogorârii, calea smereniei, și să devină apropiat al lui Hristos, Care este Începătorul acestei căi.

Atâta însemnătate avea pentru Domnul această „pogorâre", încât atunci când fiii lui Zevedei au cerut tronuri împărătești, le-a spus că aceasta este nebunie (*cf.* Mc. 10:35-45). Altfel spus, a cere să te „înalți" este nebunie. Aceasta este calea lui Lucifer, care voia să-și așeze tronul deasupra tronului lui Dumnezeu. Adevărata cale a unui stăpân este să slujească, să se pogoare, să fie cel de pe urmă.[21] Tuturor celor care se cred pe ei înșiși vrednici

[21] Hristos, care „n-au venit să-I slujească Lui, ci să slujească și să-Și dea sufletul Său răscumpărare pentru mulți", (Mt. 20:28) cere ucenicilor Săi să-I urmeze pilda: „știți că domnii păgânilor îi domnesc pre ei și cei mari îi stăpânesc pre dânșii. Iar între voi nu va fi așa: ci, care din voi va vrea să fie mai mare, să fie vouă slugă. Și care dintre voi va vrea să fie întâi, să fie vouă slugă." (Mt. 20:25-27)

de înălțare, fără să bea paharul pogorârii, Hristos le-a spus o dată pentru totdeauna: „Nu știți ce cereți." (Mc. 10:38). Cât despre Capernaum, care cu trufie „căuta semn" (*cf.* Mt. 12:39), Domnul i-a spus: „Și tu, Capernaume, care până la cer te-ai înălțat, până la iad te vei pogorî" (Lc. 10:15). Însă El l-a ridicat și îndreptățit pe vameș, care „nu voia nici ochii săi la cer să-i ridice" (Lc. 18:13), ci împlinea legea lui Hristos, care zice: „Cel ce se va înălța pre sine se va smeri și cel ce se va smeri pre sine se va înălța" (Mt. 23:12, *cf.* Lc. 18:14). Vameșul și-a plecat capul și mintea, și *pogorându-se*, și-a aflat inima, iar în inimă L-a aflat pe Dumnezeu (*cf.* Lc. 18:10-14). (Când Domnul era slăvit de oameni pentru minunile Sale, El nu Se temea de mândrie, ci căuta întotdeauna să ne dea drept pildă Calea Sa smerită, zicând: „Că trebuie să Se dea Fiul Omului în mâinile oamenilor păcătoși și să Se răstignească și a treia zi să învieze" (Lc. 24:7). Adică ne dădea pildă să nu ne avântăm la lucruri mărețe.)

Astfel, Calea Domnului se întinde, prin moartea pe Cruce, până la părțile cele mai întunecate ale iadului; tot așa și pogorârea în apele botezului. Botezul este o urmare a pildei Căii Domnului. Când ne pogorâm în apele botezului, Îl întâlnim pe Hristos și ne îmbrăcăm în El (Gal. 3:27), și ne ridicăm renăscuți „întru înnoirea vieții" (Rom. 6:4), pentru că El S-a pogorât mai întâi în ape și le-a sfințit. Pogorându-ne mai întâi în apă, în ascultare poruncii Sale, ne ridicăm reînnoiți. „Pogorârea" noastră închipuie moartea Sa, și aceasta este o moarte adevărată, pentru că murim păcatului, iar „ridicarea" înseamnă renașterea noastră „întru înnoirea vieții". Astfel, în botez, avem această urmare a Căii Domnului și la fel se întâmplă și atunci când ni se poruncește să ne pogorâm la iad: nu pentru ca să pierim, ci ca să putem face cunoștință chiar și acolo cu minunata taină a dumnezeiești și smeritei iubiri care se pogoară până și în acele înspăimântătoare ținuturi. Aceasta,

pentru ca înaintea măreției acestei iubiri să ne putem smeri până în sfârșit și, la rândul nostru, să-I fim recunoscători lui Hristos în chip atât de desăvârșit și de neclintit, încât nimic, nici un loc, nici măcar iadul, să nu ne poată despărți de Dumnezeul și Mântuitorul nostru (*cf.* Rom. 8:35-39). Omul nu va avea niciodată deplina cunoaștere a tainei lui Hristos, dacă nu va fi trecut el însuși, asemenea Lui, prin iad.

Această smerită călătorie în jos este calea pe care Sfânta Biserică ne-o arată. Dacă cercetăm cu atenție gândirea sa, așa cum este ea exprimată în rugăciunile sale, vom vedea din nou această îndoită mișcare de pogorâre și ridicare. De exemplu, înaintea slujbei botezului sau a Sfintei Liturghii, îl vedem pe slujitor smerindu-se pe sine și pogorându-se în duh așa încât să poată fi îmbrăcat cu putere de Sus, ca să săvârșească slujba lui Dumnezeu și astfel să fie ridicat la cele de Sus, dimpreună cu credincioșii pe care Duhul Domnului i-a încredințat lui. (Am în minte rugăciunea de dinaintea Heruvicului.) Aproape toate rugăciunile însemnate ale Bisericii se împart în două părți: prima parte este pogorârea în duh, a doua este ridicarea prin strigătul credinței, lăsându-ne în grija nemărginitei milostiviri a mult-milosârdului nostru Dumnezeu. Ca să ne încredințăm de acest adevăr, este de ajuns să citim rugăciunile de dinaintea Sfintei Împărtășanii. Viața credinciosului este o viață de pocăință. Prin pocăință dobândim smerita plecare „sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să ne înalțe pre noi în vremea cuvenită" (1 Petru 5:6). Acel minunat dascăl din *Scara*, Sfântul Ioan, spune în capitolul său *Despre pocăință* că prin primirea de bunăvoie a osândirii și pedepsei, scăpăm de pedeapsa cea veșnică.[22] „Dumnezeu nu judecă de două ori".[23] Dacă acum ne judecăm pe noi înșine de bunăvoie, suntem slobozi de judecata

[22] Cf. *Cuvântul V*, cap. 30, din Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 155

[23] *On Prayer*, p. 52; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 48

ce va să fie (*cf.* 1 Cor. 11:31). Judecata de acum înseamnă să ne cercetăm pe noi înșine în lumina poruncilor Sale.

Așadar, pogorându-ne la iad, nu facem decât să urmăm Domnului. Aceasta este Calea Domnului Însuși, însă ea duce la viață și de aceea noi nu trebuie să deznădăjduim. Cei trei sfinți tineri evrei, pe care Nabucodonosor i-a aruncat în cuptorul cel de foc, au preînchipuit minunat taina pogorârii și înălțării Domnului. Tinerii cei credincioși au luat asupra lor păcatele și fărădelegile poporului lor și s-au osândit pe sineși în duh ca fiind vrednici de pedeapsa cuptorului pentru nedreptatea lor. Cu smerenie s-au rugat Dumnezeului părinților lor: „Păcătuit-am, nelegiuit-am, depărtându-ne de la Tine și am greșit întru toate și poruncile Tale n-am ascultat... Și toate câte ai adus asupra noastră și toate câte ai făcut nouă, întru adevărată judecată le-ai făcut" (Cântarea celor trei tineri, 5-7). Întrucât se găseau în chip prorocesc pe smerita Cale pogorâtoare a Domnului Iisus, s-au învrednicit să-L aibă împreună-călător pe Fiul lui Dumnezeu, Care era încă neîntrupat. El S-a pogorât în cuptor și umbla împreună cu ei „în mijlocul focului", păzindu-i nevătămați (Dan. 3:25).[24] Desigur, puterea acestei taine era lucrătoare atunci *în chip prorocesc*. Însă, după întruparea Domnului, după pogorârea Sa la iad și înălțarea care i-a urmat, puterea acestei taine este nemăsurat mai mare, pentru că nu mai există nici un loc în lumea zidită care să nu fie plin de energia Feței Sale.

După ce am vorbit acum despre fundamentul teologic al cuvântului Domnului către Siluan, *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, ne mai rămâne să arătăm cum se pune acesta în practică.

---

[24] „Și a zis împăratul: acum eu văd patru bărbați dezlegați, și umblând în mijlocul focului... și chipul celui de al patrulea asemenea Fiului lui Dumnezeu." (Dan. 3:25)

Înainte de a purcede mai departe, va trebui să subliniem în chip limpede că toată puterea tainei ce se ascunde în acest cuvânt se datorează faptului că pogorârea Domnului la iad a fost de bunăvoie și fără de păcat. Ea s-a datorat numai ascultării și dragostei Sale față de Părintele Său și dorinței de a mântui pe omul cel căzut. Iată de ce, pentru ca pogorârea noastră să fie binecuvântată și roditoare, trebuie să fie de bunăvoie și după porunca Domnului. Trăirea iadului la Sfântul Siluan a fost harismatică – plină de har – și de aceea cuvântul descoperitor al Domnului se potrivea desăvârșit stării lui. Cazul Sfântului Siluan este de excepție – acea simțire a iadului i-a cuprins până și trupul, nu numai duhul: el trăia străpungerea iadului până și în trupul său. Este greu pentru noi să-i înțelegem profunzimea, fără să fi avut o trăire similară. Totuși, întrucât această trăire este expresia tradiției vieții nevoitoare a Bisericii, vom încerca, referindu-ne la Sfinții Părinți, să pătrundem până la esența ei și să-i înțelegem puterea, fie și numai în parte.

Acest cuvânt, *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"* este o poruncă a Domnului, prin care suntem chemați să-I urmăm Lui în pogorârea Sa, încredințându-ne în același timp milostivirii Sale și mântuirii veșnice pe care a dobândit-o pentru noi prin înălțarea Sa. Simpla deschidere a inimii spre a primi acest cuvânt și a-l împlini în viața noastră atrage harul lui Dumnezeu. (Deschiderea de a primi cuvântul Domnului întotdeauna atrage harul asupra noastră.) Fiind Lumină dumnezeiască, acest har descoperă și întărește acest adevăr: iadul este locul în care omul se află pe sine despărțit de Dumnezeul dragostei. El dezvăluie, de asemenea, păcatul, nedreptatea și sărăcia duhovnicească. Această cunoaștere aduce pocăință sufletului. Pocăința este un dar prețios al lui Dumnezeu, dat omului; este începutul smereniei și pregătește un „sălaș" lui Dumnezeu în noi. Ca o însușire a harului, ea dă

naștere curajului duhovnicesc. (Vedeți, putem merge la un psiholog, și el ne va analiza și va scoate la lumină toate neputințele și defectele noastre. Și ce-am câștigat cu asta? După aceea, cădem în deznădejde! Dar când harul lui Dumnezeu îl descoperă pe om vădindu-i toată goliciunea, toată neputința, toată sărăcia – același har îi dă și curajul să le depășească. În aceasta constă deosebirea! Putem merge la un psiholog ca să ne cunoaștem pe noi înșine, și acesta poate fi un lucru bun, dar nu are o valoare prea mare. Dar dacă Dumnezeu ne descoperă starea noastră cea adevărată, El ne va da și puterea să o depășim, iar acest lucru este de mare preț. De aceea proorocul spune: „Doamne, arată-mi mie și voi cunoaște" (*cf.* Ier. 11:18). Adevărata cunoaștere de sine vine din cunoașterea lui Dumnezeu.)

Ca o trăsătură a harului, această căință dă naștere bărbăției duhovnicești. Sfântul Simeon Noul Teolog spune următoarele: „Ce este mai viteaz decât «o inimă înfrântă și smerită» (Ps. 50:18)? Fără nici o greutate alungă mulțimile cetelor drăcești și le urmărește până în sfârșit."[25] Această căință este bărbăție duhovnicească, întrucât este singura stare în care omul, însuflat de harul lui Dumnezeu, îndrăznește să-și privească în față sărăcia duhovnicească, nu deznădăjduind, ci nădăjduind că Cel Ce i-a descoperit adâncurile pustiirii sale este, de asemenea, în stare să-l treacă nevătămat pe malul celălalt, unde Se află Dumnezeu. Această bărbăție duhovnicească o dobândește prin osândire de sine și printr-o atitudine profetică: atribuind toată dreptatea lui Dumnezeu, în timp ce propria față îi este acoperită de rușine (*cf.* Dan. 9:7). Pentru aceea, Sfântul Ioan Scărarul zice că bărbăția duhovnicească înseamnă biruință.[26]

---

[25] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cateheza 2: Spre Hristos pe calea Fericirilor* în *Cateheze / Scrieri II*, trad. rom. Diac. Ioan I. Ică jr., ed. Deisis, Sibiu 2003, p. 28

[26] Cf. *Cuvântul XIV*, cap. 31 în Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 215

Înseamnă biruință, pentru că fără de bărbăția născută din pocăință, este cu neputință să ne vedem limpede propria sărăcie duhovnicească. Atunci, sărăcia duhovnicească devine un dar care este temeiul urcușului nostru duhovnicesc: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este împărăția cerurilor" (Mt. 5:3). Sfântul Simeon Noul Teolog zice, cuprins de uimire: „Ce este mai minunat decât sărăcia duhovnicească, cea care este mijlocul prin care dobândim împărăția cerurilor?"[27] Sfântul Siluan cunoștea puterea acestei lucrări duhovnicești – căința – prin cuvântul lui Hristos către dânsul: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui."* Și o dobândea căutând adăpost, precum spune, în „cântarea sa mult iubită:"[28] „Curând am să mor și sufletul meu ticălos se va pogorî în întunericul iadului. Am să mă chinui de unul singur în flăcările întunecate, plângând după Domnul meu: «Unde ești Tu, Lumina sufletului meu? Pentru ce m-ai părăsit? Nu pot trăi fără de Tine!»"[29]

În prima jumătate a „psalmului" său mult iubit, el își așeza sufletul în focul iadului, care stinge tot gândul pătimaș, în timp ce în a doua parte se îndrepta în duh către dragostea și milostivirea lui Hristos, pe Care Îl cunoștea și Îl purta în inima sa. În prima parte, el își croia drum, cu smerenie, în jos, o cale a pogorârii, pe care trufașul vrăjmaș nu o putea urma. Vrăjmașul vrea întotdeauna să se înalțe și de aceea, atunci când încercăm să ne pogorâm, ne lasă în pace – el nu se poate pogorî. Drept aceea, atunci când suntem chinuiți de gânduri, mai lucrător decât rugăciunea este să ne oprim, să ne adunăm mintea în inimă, și să spunem: „Doamne, Tu știi că sunt cel mai rău dintre toți!" Acest gând „arde" inima și atunci vrăjmașul pleacă. Este mai lucrător decât rugăciunea: este tot rugăciune, dar de alt fel.

---

[27] Sf. Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, p. 28

[28] *Saint Silouan...*, p. 46; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 47

[29] *Ibid.*; *ibid.*

Croindu-și cale spre cele de jos, sfântul, slobozit de frica vrăjmașului și însuflat de aducerea-aminte a milostivirii Domnului, se va întoarce cu toată inima spre Dumnezeu, Care, prin harul Său, îl va învrednici să se ridice. În aceeași perspectivă, Sfântul Siluan povățuiește că, pentru a putea păstra puterea mântuitoare a pocăinței, omul trebuie să-și amintească mereu păcatele sale, să se smerească și să plângă pentru ele, chiar dacă Dumnezeu i le-a iertat. În acest fel se biruiește vrăjmașul! Prin cuvântul Său, Domnul i-a descoperit lui Siluan calea prin care poate dobândi căință și smerenie și astfel să-l înfrângă pe vrăjmaș. Căința este bărbăție duhovnicească și lumină sufletului, prin care omul osebește tot gândul ce se apropie de el. (Sfântul Varsanufie cel Mare spune că, dacă avem căință, atunci putem osebi gândurile. În clipa când ne căim, putem de îndată vedea gândurile străine care se apropie; dar fără căință, nu le vedem întotdeauna.) Căința duce la smerenie, care este biruință asupra vrăjmașului și pregătește sufletul spre a fi sălaș lui Dumnezeu. Este un dar de preț al harului, care se păzește prin osândirea de sine. Aceasta, la limită, îmbracă forma osândirii de sine la iad. Sfântul Ioan Scărarul confirmă aceasta când îi descrie pe „cei întemnițați" care se pocăiau într-un metoc în afara mânăstirii celei mari din Alexandria, rugându-se astfel: „Știm, știm căci cu toată dreptatea, suntem vrednici de toată pedeapsa și de tot chinul". Această rugăciune era în stare să miște până la lacrimi și tăria pietrelor, spune Sfântul Ioan Scărarul.[30] Într-un alt loc, el spune iarăși că osândirea de sine la iad păzește mintea netulburată de ispitele diavolești.[31]

Vedem, deci, că punerea în lucrare a cuvintelor Domnului, *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, are drept roadă smerenia și curăția minții, care sunt condiții vitale pentru

[30] *Cuvântul V*, cap. 5, în Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 140

[31] Cf. *Cuvântul VII*, cap. 10, *ibid.*, p. 165

slobozirea de patimi și unirea cu Dumnezeul nostru cel Sfânt. Și acest cuvânt al Domnului l-a învățat pe Sfântul Siluan această artă, precum el însuși scrie: „Am început să fac precum m-a învățat Domnul și sufletul meu s-a bucurat de odihnă în Dumnezeu."[32] Precum am amintit mai înainte, el spune, de asemenea: „Cel ce s-a smerit pe sine l-a înfrânt pe vrăjmaș. *Nici un vrăjmaș nu se poate apropia* de omul care în inima sa se socotește pe sine vrednic de focul cel veșnic. Nici un gând pământesc nu-și găsește loc în sufletul său – atât cu inima cât și cu mintea el viețuiește deplin în Dumnezeu."[33] Și, în altă parte, adaugă: „Dar când mintea mea iese din foc, ispitele patimilor prind din nou putere."[34]

Am observat cu durere că în zilele noastre oamenii suferă îngrozitor, pentru că mintea le este împrăștiată. Imaginației, care este doar una dintre lucrările minții, i s-a dat frâu liber peste măsură și stăpânește viața oamenilor, ducând pe unii la împietrirea inimii, pricinuită de mândrie, iar pe alții la boli psihice. Potrivit învățăturii Evangheliei și Scripturilor, mintea lucrează în chip firesc numai atunci când este unită cu inima. Iar mintea și inima se unesc în chip firesc atunci când în inimă se află focul pocăinței.

În tradiția isihastă este foarte important să afli locul inimii și aceasta este o cale de a-l afla. Avem de-a face cu o mișcare „în cerc", precum spune Sfântul Grigorie Palama: mai întâi, mintea, prin căderea în păcat și în patimi, se îndreaptă spre lumea zidită, este risipită sau împrăștiată în ea și devine „lipită" de lume. Trebuie să aducem mintea înapoi în inimă, și când mintea se așază în inimă și stăpânește întreaga noastră fire, atunci ea întoarce ființa noastră către Dumnezeu. De aceea,

---

[32] *Saint Silouan...*, p. 431; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 214

[33] *Ibid.*, p. 411; *ibid.*, p. 193

[34] *Ibid.*, p. 212; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 231

are loc o triplă mișcare: mai întâi, o mișcare în afară, cea a căderii; în al doilea rând, întoarcerea înapoi în inimă și, în al treilea rând, mișcarea din inimă către Dumnezeu.[35] Când vorbesc despre rugăciunea lui Iisus, Părintele Sofronie și toți isihaștii pun accentul în chip deosebit pe pocăința de *acest* fel, pentru că ea este o cale care nu dă greș niciodată în găsirea inimii, în a aduce mintea la locul ei, în sălașul ei firesc.

De aceea, Sfântul Siluan recomandă următoarea terapie pentru suflet; el ne dă un principiu, un mijloc de tămăduire a minții împrăștiate și a sufletului, și spune: „Ține-ți mintea în inima ta și în iad. Cu cât te smerești mai mult, cu atât mai mari daruri vei primi de la Dumnezeu."[36] Din cuvintele Sfântului Siluan este limpede că osândirea de sine la iad nu este doar nevătămătoare, ci devine un izvor de mari daruri. Care sunt „darurile cele mai mari ale lui Dumnezeu", dobândite prin ținerea minții în iad? Precum spune el, aceasta dă naștere în suflet pocăinței spre iertarea păcatelor și aduce inimii bucuria mântuirii. Mai mult încă, sfântul mărturisește că Domnul dăruiește Duhul Sfânt celor ce se nevoiesc în osândirea de sine. Aceasta nu ar trebui să ne mire, pentru că osândirea de sine la iad poate avea loc doar într-un duh de smerenie. Sfântul scrie: „Gândeam în mine însumi: sunt un ticălos vrednic de toată pedeapsa; dar în loc de pedeapsă, Domnul mi-a dăruit Duhul Sfânt. O, dulce este Duhul Sfânt, mai presus de toate lucrurile pământești!"[37]

Aceste cuvinte ale Sfântului Siluan sunt în același duh cu Noul Testament. Domnul dă următoarea poruncă ucenicilor Săi, pentru ceasul în care vor fi prigoniți și duși înaintea judecătorilor: „Puneți dar întru inimile voastre, să nu gândiți mai înainte ce

---

[35] Pr. prof. D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, ed. IBMBOR, București, 2006, *Tratatul II* din *Triada I*, p. 269

[36] *Saint Silouan...*, p. 497; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 277

[37] *Ibid.*, p. 435; *ibid.*, p. 217

veți răspunde. Că Eu vă voi da vouă gură și înțelepciune, căreia nu-i vor putea grăi nici sta împotrivă, toți cari se vor pune împotrivă vouă." (Lc. 21:14-15). Domnul dă înțelepciunea Duhului Sfânt tuturor celor care *de bunăvoie* se așază înaintea scaunului de judecată al lui Dumnezeu și care, osândindu-se pe sine de bunăvoie la iad, Îi preîntâmpină judecata. (Acum nu suntem duși înaintea nici unui scaun de judecată pentru credința noastră – deși s-ar putea să vină ziua în care să se întâmple aceasta – dar cuvântul Domnului, pe care tocmai l-am amintit (Lc. 21:14-15) este adevărat în toate veacurile și în toate împrejurările. Pentru aceea, deși nu suntem prigoniți sau duși înaintea judecății, ne punem pe noi înșine de bunăvoie înaintea scaunului de judecată al lui Dumnezeu și atunci „ni se va da gură și înțelepciune", adică o rugăciune de pocăință care să ne îndreptățească și să-l înfrângă pe vrăjmașul nostru.)

După cum spune Apostolul Pavel, Dumnezeu nu judecă de două ori: „Că de ne-am fi judecat pre noi singuri, nu ne-am fi osândit" (1 Cor. 11:31); și într-un alt loc spune că: „Toți vom sta înaintea judecății lui Hristos" (Rom. 14:10), dar nu toți vom fi osândiți. E cu putință ca, osândindu-ne pe noi înșine de bunăvoie până și la iad, s-o luăm înaintea judecății lui Hristos și prin aceasta să fim îndreptățiți chiar în această viață și să devenim părtași cuvântului și înțelepciunii lui Dumnezeu; și acesta este harul și logodirea cu Duhul Sfânt. Arhimandritul Sofronie scrie „Dumnezeu nu judecă de două ori"[38] și Sfântul Ioan Scărarul spune că prin primirea de bunăvoie a osândei și a pedepsei scăpăm de pedeapsa cea veșnică[39], iar în altă parte spune că prin rușinea de acum suntem sloboziți de rușinea cea viitoare.[40]

---

[38] *On Prayer*, p. 52 și *Saint Silouan...*, p. 81; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 48 și *Viața și învățătura...*, p. 85

[39] Cf. *Cuvântul V*, cap. 30, în Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 155

[40] Cf. *Cuvântul IV*, cap. 15, *ibid.*, p. 90

(După cum am mai spus, cu cât mai multă rușine trăim în spovedanie, cu atât mai mult har și mângâiere de la Duhul Sfânt primim după spovedanie. De ce? Întrucât calea rușinii este Calea Domnului și când ne îndreptăm pe Calea Domnului, Îl dobândim de îndată ca însoțitor pe drum. Căci prin ocara Crucii El ne-a mântuit pe noi; așa că atunci când suferim o mică rușine de dragul Lui, ca să ne pocăim și să venim la mărturisirea păcatelor, El o primește ca pe o mulțumită adusă Lui, și ne dăruiește în schimb mângâierea „Mângâietorului". Acesta este unul dintre motivele pentru care taina spovedaniei lucrează cu atâta putere reînnoirea noastră. Vedem adeverirea acestui fapt în cazul lui Zaheu, un om de viță aleasă din Ierihon, un personaj de vază, care s-a făcut de râsul lumii, cățărându-se într-un sicomor, ca să-și împlinească dorința de a-L vedea pe Hristos. El nu a luat în seamă batjocura oamenilor; și pentru că a îndurat rușine ca să-L vadă pe Hristos, Domnul de îndată l-a zărit și S-a grăbit spre el. Domnul era în drumul Său de la Ierihon spre Ierusalim, ca să primească Crucea rușinii și a văzut ceva înrudit acesteia în rușinea pe care Zaheu a răbdat-o ca să-L poată vedea. Zaheu a ales să urmeze Calea Domnului și a primit cercetare dumnezeiască tocmai datorită acestei înrudiri duhovnicești. Și ce s-a întâmplat când Domnul l-a cercetat pe Zaheu? Zaheu a fost înnoit împătrit, adică taina Crucii și Învierii lui Hristos, care aveau să urmeze, au devenit încă de acum lucrătoare în viața lui Zaheu. El a ales să urmeze calea rușinii și pentru puțina rușine pe care a răbdat-o, a primit harul împătrit al Crucii, precum spune Sfântul Pavel (*cf.* Ef. 3:18).[41] Zaheu s-a pogorât prin rușine; a fost ridicat prin cercetarea Domnului; inima i-a fost lărgită de harul Lui, ca să repare toată nedreptatea și, prin această lărgire, a cuprins întreaga omenire

[41] Adică „lățimea, și lungimea, și adâncimea, și înălțimea" dragostei lui Hristos pentru neamul omenesc, al cărei semn este Crucea Sa.

în ea (*cf.* Lc. 19:2-8). Taina Crucii era lucrătoare în viața lui Zaheu în acea clipă.)

Și astfel, prin rușinea de acum scăpăm de rușinea ce va să fie, pentru că rușinea este Calea Domnului. De aceea trebuie să cercetăm mereu: „Este aceasta Calea Domnului?" Dacă este Calea Domnului, atunci cu siguranță Îl vom avea pe El însoțitor pe drum: ne va cerceta; ne va ridica, va lărgi inima noastră. Vedem același fir de aur al Tradiției desfășurându-se neîncetat în învățătura Sfinților Părinți. Este limpede că osândirea de sine la iad este mijlocul cel mai puternic prin care omul se poate slobozi din iad. (Iertați-mă că vorbesc despre această nevoință „infernală". Nu putem vorbi despre aceste lucruri cu toată lumea. Ele nu sunt pentru publicul larg, dar dumneavoastră sunteți învățătorii Noului Israel, așa că este bine să le cunoaștem și fiecare să le aplice potrivit propriei sale măsuri.)

Osândirea de sine este însuflată de harul Duhului Sfânt: ea naște căință, curăță mintea, duce la smerenie, înfrânge pe vrăjmași, slobozește de păcate și-l face pe om părtaș Duhului Sfânt. Am să trec peste cuvintele părinților pustiei, care sunt bine cunoscute multora și voi cita un scurt extras din Sfântul Grigorie Palama, unde înfățișează aceeași artă pe care am văzut-o la Sfântul Siluan. Sfântul Grigorie Palama spune în omilia sa la Duminica vameșului:

> Dacă cineva se socoate pe sine vrednic de pedeapsa cea veșnică, el va răbda cu bărbăție nu numai necinstirea, ci și vătămarea, boala și, de fapt, tot necazul și scârba. Cel ce dă dovadă de o asemenea răbdare, considerându-se datornic și vinovat, este slobozit printr-o foarte ușoară osândă, vremelnică și trecătoare, de adevărata, cumplita, nesuferita și veșnica pedeapsă. Uneori el poate fi slobozit de primejdii care îl amenință acum, pentru că bunătatea lui Dumnezeu începe din acea clipă, datorită răbdării sale. Oarecine, certat de Dumnezeu

fiind, a spus: „Mânia Domnului o voi suferi, căci am păcătuit Lui." (*cf.* Miheea 7:9).[42]

(Aici întâlnim aceeași artă pe care o vedem la Sfântul Siluan, dar privită din punct de vedere psihologic, și este important să privim acest fenomen din toate unghiurile. Ce vrea să spună Sfântul Grigorie Palama prin aceasta este că atunci când cineva se osândește pe sine la iad, care este cea mai mare osândire de sine făcută de bunăvoie, nu va băga în seamă ocările sau celelalte greutăți din viața sa, pentru că deja s-a „pogorât până în cele mai de jos".

Acest fel de a fi ajută foarte mult, mai cu seamă în viața de obște. Odată cineva mi-a spovedit că bănuia o altă persoană că nu o place și că s-a tulburat din această cauză. I-am spus atunci: „Părinții noștri obișnuiau să se vândă pe ei înșiși robi, ca să-și slobozească tovarășii; și dumitale, din cauza bănuielii că această persoană poate nu te place, ți s-a și răcit inima. Cum se poate una ca asta?" Și s-a tămăduit, prin simplul fapt de a-și fi adus aminte că unii dintre sfinți s-au vândut robi numai ca să-i slobozească pe ceilalți. Cred că un astfel de exemplu a fost Sfântul Serapion, care a făcut acest lucru în repetate rânduri.)

Vedem, prin urmare, într-o neîntreruptă tradiție, aceeași trăire formulată în felurite chipuri. Desăvârșirea cuvântului dat Sfântului Siluan constă în faptul că el decurge dintr-o descoperire venită nemijlocit de la Domnul și în exprimarea sa concisă. Această descoperire are două părți: prima – *„Ține-ți mintea în iad"* – ne trimite cu gândul la pogorârea Domnului. Partea a doua – *„și nu deznădăjdui"* – cumpănește prima parte cu nădejde, întrucât Calea Domnului este plină de adevăr și viață (*cf.* In. 14:6). Potrivit stării și puterii noastre, putem insista fie asupra

[42] Sf. Grigorie Palama, *Omilia 2: La parabola evanghelică a vameșului și a fariseului*, cap. 20 în *Omilii*, vol. 1, trad. rom. dr. Constantin Daniel revăzută de Laura Pătrașcu, ed. Anastasia, Buc., 2000, p. 28

primei părți, fie asupra celei de a doua. Există monahi care-și simt inima împietrită și stăruie mai mult asupra primei părți, spunând: „nu mă voi mântui și nu sunt vrednic de mântuirea lui Dumnezeu". Și făcând așa, încearcă să zdrobească mândria inimii lor și să o înmoaie. Alții, care s-au înmuiat la inimă datorită unor necazuri și ispite grele, insistă mai mult asupra părții a doua. Dar semnul care ne arată că suntem pe calea cea bună este întotdeauna următorul: dacă rugăciunea merge bine, aceasta înseamnă că este însuflată de Dumnezeu. Dacă rugăciunea nu merge bine, trebuie să ne oprim și să reconsiderăm lucrurile. Semnul bunăvoirii lui Dumnezeu în această nevoință se poate vedea din faptul că rugăciunea curge tihnit și ușor.

Cuvântul Domnului către Siluan este dat sub forma unei porunci. Aceasta vădește necesitatea împlinirii lui în vremea noastră. În zilele noastre, ispita plăcerilor trupești s-a răspândit și a crescut într-o mare măsură, oferind o vicleană și aprigă îndulcire, „ca să înșele, de va fi cu putință, și pre cei aleși" (Mc. 13:22). Prin această poruncă, omului i se dă putința să-I urmeze Domnului în smerită pogorâre și, prin aceasta, să-și însușească darurile duhovnicești care s-au revărsat prin înălțarea Sa. Cu alte cuvinte, i se dă putința să biruiască ispita vremii acesteia în chip hotărâtor, întrucât poartă întru sine plinătatea adevăratei și nestricăcioasei mângâieri a Duhului Sfânt, care încununează pogorârea și înălțarea Domnului.

În propovăduirea apostolică se pune accent pe tema jertfei Domnului, și cred că aceasta este o temă centrală a Bibliei, pentru că Domnul S-a făcut pentru noi „Mielul cel înjunghiat de la întemeierea lumii" (Apoc. 13:8) și totodată pentru că în acele vremuri oamenii prețuiau ideea de jertfă: jertfă pentru țară, familie, prieteni și așa mai departe. În zilele noastre, toate aceste valori s-au pierdut. Toate sunt o apă și un pământ. Astăzi oamenii vor plăceri, dar și aceasta poate fi un prilej de a le

propovădui Evanghelia, căci le putem spune: „Vreți plăceri? Foarte bine! Nu este desfătare mai mare decât aceea care vine din darul Duhului Sfânt." Desigur, aceasta poate fi oarecum primejdios, și de aceea trebuie să adăugăm o îndreptare când spunem acestea. În zilele noastre se pune accent pe mișcarea harismatică și pe alte asemenea lucruri. Oamenii vor plăcere. Oamenii vor desfătare. Oamenii vor mângâiere. Și noi le spunem: „Da, veniți! Aici este mângâierea de la Mângâietorul. Acesta este darul Cincizecimii." Dar trebuie să-i prevenim întotdeauna pe oameni cum că toate acestea le dobândim doar dacă purcedem și noi pe Calea Domnului, pe calea Crucii.

Vremurile noastre suferă de o puternică „poftă a trupului" și „trufie a vieții" (1 In. 2:16; *cf.* 2 Tim. 3:2), de un atotpătrunzător simțământ de teamă și de deznădejde. Prima jumătate a cuvântului Domnului către Sfântul Siluan duce la smerenie și împiedică cea dintâi ispită, cea a fricii. A doua vizează mântuirea veșnică, prin aceasta întărind nădejdea și biruind a doua ispită, cea a deznădejdii.

Arhimandritul Sofronie credea că acest cuvânt dat Sfântului Siluan era un dar al proniei lui Dumnezeu. Domnul a binevoit să înzestreze omenirea cu „antidotul" duhovnicesc împotriva primejdiei distrugerii totale, cuprinsă în descoperirea științifică a lui Einstein. Aceste două evenimente aproape au coincis în timp.[43] Adică, pronia lui Dumnezeu i-a descoperit lui Einstein formula prin care toată materia poate fi transformată în energie ($E=mc^2$), dar implicit, în aceasta se afla pericolul distrugerii totale a universului. În același timp, Dumnezeu i-a dat lui Siluan cuvântul care precumpănește această primejdie și teamă. Adică omul care este gata s-o apuce pe Calea Domnului, care se pleacă pe sine, nu poate fi atins nici măcar de această primejdie.

---

[43] Cf. *We Shall See Him...*, pp. 236-237; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 385-386

În condițiile lumii de astăzi, experiența iadului este o realitate pentru mulți oameni. Aceștia sunt adesea luptați de impulsuri de nestăvilit și întunecați de tulburarea minții. Mintea omenească șovăie și rămâne în această stare vrednică de milă. Este subjugată de durerea lumii care o înconjoară; de aceea caută să scape cât mai repede din strânsoarea ei, și să afle mângâiere în surogatele pe care patimile unei lumi înstrăinate de Dumnezeu le oferă. Această tendință, atât de des întâlnită în ziua de azi, duce la o permanentă creștere a înstrăinării și a împrăștierii. Altfel spus, omul nu vrea să înfrunte iadul în care se află și, căutând să scape prin surogate, nu face decât să se afle pe sine și mai înlănțuit în el decât era mai înainte.

Accentul pus pe verbul „ține", *stai* cu mintea în iad, din prima parte a poruncii, arată că, dacă de bunăvoie și cu stăruință păstrează în mintea sa viziunea iadului atotcuprinzător al vieții de acum, omul se află pe calea spre mântuire și vindecare. Această viziune ar trebui să însufle pocăință și rugăciune pentru mântuirea tuturor celor aflați într-o stare de suferință asemănătoare. Energia negativă, ce provine din această trăire a iadului, este transformată de lucrarea proorocească a osândirii de sine în energie folosită spre a vorbi cu Dumnezeu, energie care biruiește patimile, ridicând viața noastră pe nivel ontologic. Pentru aceea, noi trebuie să vedem în cuvântul Domnului către Sfântul Siluan o „formulă" care este expresia Căii Domnului și care convertește toate energiile ce ne asaltează în energie duhovnicească, dăruindu-ne putere să vorbim cu Dumnezeul nostru Cel iubit.

Cuvântul Sfântului Siluan exprimă cu adevărat o mare știință duhovnicească, singura care poate să înfrunte atotdistrugătoarea stricăciune și pustiire săvârșite în chip apocaliptic în aceste vremuri de pe urmă de duhul răutății. Prin mai marea durere a osândirii de sine la iad și în virtutea poruncii

Domnului, credinciosul poate ieși biruitor asupra oricărei alte dureri sau ispite și să arate dragostea lui Hristos mai puternică decât moartea, așa cum mai puternic decât moartea este Cel Ce „cu moartea pre moarte au călcat."[44] Tot ceea ce se face de bunăvoie și în ascultarea poruncii lui Dumnezeu este însuflat de înțelepciune dumnezeiască și duce la biruința veșnică. Această biruință îl face pe om să fie mai presus de lumea aceasta – asemenea lui Hristos, Care, prin desăvârșita Sa smerenie, a biruit lumea (*cf.* In. 16:33).

Și aș dori să închei amintind cuvintele Sfântului Vasile cel Mare, care îndeamnă: „Faceți de bunăvoie ceea ce este fără de voie. Nu cruțați viața care fără de voie se va lua de la noi".[45] Altfel spus, trebuie să alegem: ori să trăim pentru a muri, ori să murim pentru a trăi (*cf.* Mt. 10:39). Iertați.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1 (P.S. Vasile): Ce trebuie să înțelegem prin cuvântul „minte"? Știu că Domnul nu vorbea englezește, sau poate că vorbea. Întrebarea mea este: trebuie să înțelegem mintea ca *Nous* (gr.)?

Răspunsul 1: În greacă „minte" se spune *Nous*, în rusă *Um*. Mintea este facultatea prin care omul vede pe Dumnezeu. Este înzestrarea pe care Dumnezeu a dăruit-o omului dintru început și care, în chip de nedescris, ne îngăduie să ne bucurăm de prezența Lui. Ceea ce se numește *Israil* în Iacov este tocmai mintea omului. *Israil* înseamnă *mintea care vede pe Dumnezeu*. Pentru că Iacov s-a luptat toată noaptea și dimineața L-a văzut pe Dumnezeu, s-a numit Israil, aceasta vrea să spună *mintea*

[44] *Ibid.*, p. 94; *ibid.*, p. 133

[45] Sf. Vasile cel Mare, *Omilia XVIII*, 8, *Despre Mucenicul Gordius*, în Patrologia Graeca (PG) 31:105C

care vede pe Dumnezeu (*cf.* Fac. 32:24-30). Așadar este acea înzestrare lăuntrică pe care Dumnezeu a dăruit-o omului în clipa când l-a zidit, și prin care acesta, în chip negrăit, se bucură de vederea lui Dumnezeu, de prezența lui Dumnezeu – o prezență pe care a pierdut-o odată cu căderea sa în păcat.

Întrebarea 2: Cum ați defini rușinea? Și ar putea osândirea de bunăvoie să fie înțeleasă într-un mod dăunător nouă și care ar putea duce chiar la deznădejde?

Răspunsul 2: Da, osândirea de sine poate deveni un lucru morbid, dacă nu este însoțită de credință, de încredere în Dumnezeu. Dar dacă știm înaintea Cui ne înfățișăm, vom avea curajul să luăm asupra noastră și un dram de rușine. Îmi amintesc că atunci când am devenit duhovnic la mânăstire, Părintele Sofronie mi-a spus: „Încurajează-i pe tinerii care vin la tine să spovedească tocmai acele lucruri de care le este rușine, pentru că acea rușine se va preface în energie duhovnicească, ce poate birui patimile și păcatul". În spovedanie, energia rușinii se preschimbă în energie îndreptată împotriva patimilor. Cât despre o definiție a rușinii, aș spune că aceasta este *lipsa curajului de a ne vedea pe noi înșine așa precum ne vede Dumnezeu.*

Îmi amintesc de o doamnă, o persoană deosebită, care venise să se spovedească. Obișnuia să găzduiască oameni în casa sa pentru mai multă vreme ca să-i ajute atunci când treceau printr-o criză. Într-o zi a venit și mi-a spus: „Nu am pace și nu știu unde m-am poticnit. M-am cercetat pe mine însămi și nu văd nimic nelalocul lui." Plin de teamă și neștiutor, precum sunt, nu am știut ce să-i spun. Am izbutit cumva să-mi aduc mintea în inimă și să cer un cuvințel și i-am zis: „Dar nu este de ajuns să ne vedem pe noi înșine așa precum *noi* ne putem vedea, trebuie să ne vedem așa cum ne vede Dumnezeu. Așa că rugați-L: «Doamne, slobozește-mă de păcatul meu cel ascuns»". Era o femeie tare credincioasă. A început să se roage

astfel și după două zile a venit iarăși și mi-a spus: „Acum știu unde m-am poticnit" și și-a mărturisit păcatul. Era bine, pentru că-l descoperise ea însăși și astfel avusese curajul să-l mărturisească și, prin puterea primită de la Dumnezeu, îl depășise deja.

Nu-mi place să pun întrebări în spovedanie. Ascult tot ceea ce oamenii doresc să-mi spună, le citesc rugăciunea și, dacă am un cuvințel, îl dau. Trebuie să încercăm să spunem un cuvânt care să însufle pe oameni și această însuflare le va descoperi starea în care se află. Ia mai multă vreme, dar e mai sigur.

Întrebarea 3: Părinte, ați putea să ne spuneți câte ceva despre cum era Părintele Sofronie în ultimele sale zile de viață?

Răspunsul 3: Nu știu ce să spun. Noi aveam atât de ușor acces la el! Eu însumi aveam cheia de la casa lui; puteam intra oricând, ziua sau noaptea. Dacă doream să-l întreb ceva și dormea, trebuia doar să îi zgâlțâi fotoliul și atunci deschidea ochii și spunea: *„Sto?* Ce?" și într-o clipită primeam un cuvânt care într-adevăr îmi însufla inima. Noi aveam atât de ușor acces la el, dar nu pierdeam niciodată din vedere faptul că el era altfel, că el era „un om al lui Dumnezeu" – toată ființa sa era răpită în Dumnezeu.

Plin de noblețe și bun precum era, când vorbea cu mine în rusă sau în greacă, niciodată nu mi se adresa la singular, ci întotdeauna la plural. De obicei facem acest lucru cu oamenii mai în vârstă decât noi. (În engleză, însă, nu există deosebire între limbajul formal și cel familiar.) Părintele era aspru cu noi când vedea în noi mândrie, pentru că știa că dacă nu „ne-o servea", am fi suferit o cădere zdrobitoare. Altfel era foarte iubitor și foarte bun. Obișnuiam să mergem și să-l „obosim", mai cu seamă eu, pentru că eram foarte vorbăreț și aveam o mulțime de întrebări. Una dintre maicile noastre și cu mine eram cei care îl oboseam cel mai mult. Părintele Sofronie a

numit-o „un butoi de întrebări", și altă maică mi-a spus: „De aceea a ajuns acum «un butoi de răspunsuri»!". Când obosea, ca să ne spună că e de ajuns, obișnuia să recite o foarte frumoasă poezioară în rusește: „Permiteți-mi să-mi exprim recunoștința și cu mulțumită din inimă să-mi iau rămas bun."

M-am dus să-l văd cu două săptămâni înainte de a muri. Pe atunci construiam cripta unde vom fi înmormântați și, desigur, Părintele Sofronie avea să fie primul. Pereții și acoperișul erau gata, dar dedesubt era plin de noroi, întrucât nu era încă pardoseală. Pe când mă însoțea spre ușă, s-a uitat la criptă și m-a întrebat: „Cât timp le mai ia ca s-o termine?". Am răspuns: „Părinte, încă două săptămâni, cred." Atunci mi-a spus: „Hm! Mie mi-e greu să aștept chiar și o oră: I-am spus totul Domnului; acum trebuie să mă duc." Trebuie să fie minunat să simți în inima ta că ai vorbit cu Domnul până la capăt și aceasta rămâne în veșnicie și ești gata să te duci. În ceea ce mă privește, eu am simțământul că nu am vorbit niciodată cu Domnul.

Cam cu o săptămână înainte de a muri, m-am dus să-l văd din nou. Era deja la pat, în timp ce înainte stătea întotdeauna într-un fotoliu. Mi-a spus: „Ai scris cartea pe care ți-am cerut să o scrii?". Îmi ceruse să scriu o carte pe care am reușit să o public abia vara trecută. I-am spus că scrisesem două capitole și i-am explicat care era cuprinsul lor. Mi-a spus: „Trebuie să le pui la început" și apoi a adăugat: „am să-ți spun cele patru idei centrale ale teoriei mele despre persoană." Pe scurt, mi-a expus toată teoria sa privitoare la „principiul ipostatic", cum îi spune el. Era aproape de lungimea unei pagini, dar *absolut* fundamentală – patru idei. Și mi-a spus cum să scriu cartea în continuare.

Cu patru zile înainte de a muri, a închis ochii și nu a mai vorbit cu noi. Fața îi era luminată și fără să trădeze vreun

patetism, dar plină de încordare; avea aceeași expresie ca atunci când slujea Liturghia. Nu toți din obște au mers înăuntru să-l vadă, doar Părintele Chiril, eu, Părintele Nicolae și Părintele Serafim. Cu două sau trei săptămâni înainte de a muri, a chemat în bucătăria din casa lui pe fiecare din obște, pe rând, timp de câte o oră, ca să stea de vorbă cu el pentru ultima oară. Dar noi, cei patru, aveam cheia de la ușa lui și mergeam să-l vedem la fiecare câteva ore. Intram și spuneam *„Blagoslovitie, otci"*, „Blagosloviți, părinte." Nu deschidea ochii, nici nu rostea vreun cuvânt, dar își ridica mâna și ne binecuvânta fără cuvinte, și am înțeles că se ducea. Așa că mi-am dat seama că trebuie să-i dau drumul. Înainte obișnuiam să mă rog ca Dumnezeu să-i lungească bătrânețile, precum spunem în Liturghia Sfântului Vasile cel Mare: *„to geras perikrateson"* – „pre cei bătrâni întărește"[46]. Dar în acele zile vedeam că se duce, așa că am început să zic: „Doamne, dăruiește din plin robului Tău intrare în Împărăția Ta." Mă rugam cu cuvintele Sfântului Petru din a doua sa Epistolă (2 Petru 1:11). Așa că spuneam mereu: „O, Dumnezeule, dăruiește din plin intrare în Împărăție robului Tău și așază sufletul său dimpreună cu părinții săi" și pomeneam numele tuturor celor dimpreună cu el nevoitori, pe care știam că-i avusese apropiați în Sfântul Munte, începând cu Sfântul Siluan și apoi toți ceilalți.

În ultima zi m-am dus să-l văd la șase dimineața. Era duminică și eu slujeam prima Liturghie, în timp ce Părintele Chiril, dimpreună cu ceilalți preoți, trebuia s-o slujească pe cea de-a doua. (Din motive practice, în mânăstirea noastră, duminica avem două Liturghii.) Mi-am dat seama că avea să ne părăsească în ziua aceea. Am plecat și am început proscomidia; citirea ceasurilor a început la ora șapte, apoi a urmat Liturghia. În timpul Liturghiei am rostit doar rugăciunile Anaforalei, pentru

[46] Anaforala *Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare*

că la noi la mânăstire avem obiceiul să le citim cu voce tare; în rest, mă rugam neîncetat: „Doamne, dăruiește din plin robului Tău intrare în Împărăția Ta." Acea Liturghie a fost cu adevărat altfel decât toate celelalte. În clipa în care am spus „Sfintele, sfinților", Părintele Chiril a intrat în altar. Ne-am privit unul pe altul, el a început să plângă și am înțeles că Părintele Sofronie se dusese. Întrebând când a plecat, am aflat că se întâmplase tocmai în vremea când citeam Evanghelia. M-am dus deoparte, pentru că Părintele Chiril voia să-mi vorbească; mi-a zis: „Împărtășește-te, împărtășește credincioșii și apoi anunță plecarea Părintelui Sofronie și slujește primul parastas; și eu am să fac la fel în a doua Liturghie." Așa că am sfărâmat Agnețul, m-am împărtășit, i-am împărtășit pe credincioși și am încheiat Liturghia. (Nu știu cum am dus-o la bun sfârșit.) Apoi am ieșit și am spus oamenilor: „Dragii mei frați, Hristos Dumnezeul nostru, este semnul lui Dumnezeu pentru toate neamurile veacului acestuia, pentru că în cuvântul Lui aflăm mântuire și răspuns tuturor nedumeririlor noastre omenești. Dar sfinții lui Dumnezeu sunt și ei un semn pentru cei din vremea lor. Un astfel de părinte ne-a dăruit Dumnezeu în persoana Părintelui Sofronie. În cuvântul său noi am găsit răspuns nedumeririlor noastre. Și acum trebuie să facem precum ne învață Liturghia, „să mulțumim" și „să ne rugăm cu stăruință", „să cerem". Așadar, să mulțumim lui Dumnezeu, Care ne-a dăruit așa un părinte și să ne rugăm pentru odihna sufletului său. Binecuvântat este Dumnezeul nostru...", și am început parastasul.

L-am ținut în biserică timp de patru zile, pentru că cripta nu era încă terminată și mormântul nu era încă zidit. Tot acest răstimp l-am lăsat descoperit în biserică și am citit fără întrerupere Sfintele Evanghelii, de la început până la sfârșit, iară și iară, precum este obiceiul pentru preoți. Citeam Sfintele Evanghelii, parastase și alte rugăciuni; țineam slujbele, Liturghia,

și el era acolo, în mijlocul bisericii, timp de patru zile. (Era, într-adevăr, ca de Paști, o atmosferă atât de minunată și binecuvântată!) Toți se rugau cu însuflare. Aveam un prieten, un arhimandrit, care obișnuia să vină la mânăstire în fiecare an și să stea câteva săptămâni pe timpul verii: Părintele Hierotheos Vlachos, care a scris *O noapte în pustia Sfântului Munte*. Acum e mitropolit. De cum a auzit că a murit Părintele Sofronie, a și venit. A simțit care era atmosfera și mi-a spus: „Dacă Părintele Sofronie nu este sfânt, atunci nimeni nu e sfânt!". S-a întâmplat ca printre oaspeții noștri să fie și câțiva monahi din Sfântul Munte, care veniseră să-l vadă pe Părintele Sofronie, dar nu l-au mai aflat în viață. Părintele Tihon de la Simonopetra era unul dintre ei.

Ori de câte ori veneau în Anglia din motive medicale, grecii aveau obiceiul să vină pe la mânăstire, pentru ca Părintele Sofronie să le citească o rugăciune, pentru că mulți se vindecau. Toți povestesc asemenea întâmplări. Doi dintre ei, în semn de recunoștință, au construit chiar o biserică în Grecia, închinată Sfântului Siluan. A doua sau a treia zi după moartea Părintelui Sofronie, a venit o familie din Tesalonic cu un copil de treisprezece ani. Avea o tumoare pe creier și trebuia să fie programat la operație în ziua următoare. Părintele Tihon, de la Simonopetra, a venit la mine și mi-a zis: „Oamenii aceștia sunt tare necăjiți, au venit și nu l-au mai găsit pe Părintele Sofronie în viață. Nu vreți să le citiți câteva rugăciuni pentru copil?". I-am spus: „Haideți să mergem împreună. Veniți și citiți cu mine. O să citim câteva rugăciuni în celălalt paraclis." Ne-am dus și am citit rugăciunile pentru copil și, la sfârșit, Părintele Tihon a spus: „Știți, de ce nu-l treceți pe copil pe sub sicriul Părintelui Sofronie? O să se vindece. Ne pierdem vremea citind rugăciuni." I-am spus că eu nu pot face aceasta, pentru că oamenii ar putea spune că nici nu a murit bine părintele și noi deja încercăm să încurajăm

canonizarea lui. „Așa că, faceți-o sfinția voastră!" i-am spus. „Sunteți un monah athonit; nimeni nu poate să spună nimic." A luat copilul de mână și l-a trecut pe sub coșciug. În ziua următoare au operat copilul și n-au găsit nimic. Au închis craniul și au spus: „Diagnostic greșit. Probabil că a fost o inflamație." S-a întâmplat că băiatul era însoțit de un doctor din Grecia, care avea radiografiile pe care se vedea tumoarea. El le-a spus: „Noi știm foarte bine ce înseamnă acest «diagnostic greșit»." Săptămâna următoare, toată familia copilului a venit la mânăstire, să aducă mulțumiri la mormântul Părintelui Sofronie. Copilul a crescut, acum are douăzeci și unu de ani și este foarte bine. Când au venit să mulțumească, în săptămâna următoare, au aflat în mijlocul bisericii sicriul maicii Elisabeta, cea mai bătrână monahie a mânăstirii, în vârstă de o sută și un an. Murise cu exact treisprezece zile după Părintele Sofronie. Familia a zis: „Hm! De fiecare dată când venim aici, găsim pe cineva plecat dintre noi, așezat în mijlocul bisericii."

Acestea sunt câteva lucruri pe care voiam să vi le împărtășesc despre ultimele zile ale Părintelui Sofronie. Nu am fost niciodată atât de deschis precum am fost cu dumneavoastră în aceste câteva zile, iertați-mă. Deși dragul nostru episcop m-a prevenit că preoții săi sunt atât de buni, încât mă vor face să mă deschid cu totul, nu mi-am luat nici o măsură de precauție.

Cuvântul de încheiere al P.S. Vasile: Un semn al iubirii călugărești pentru aproapele este că s-a pus pe sine însuși „în primejdie". Îi mulțumim Părintelui Zaharia pentru că s-a primejduit pe sine, împărtășind cu dumneavoastră, care sunteți împreună-slujitori la altar cu el, lucruri pe care nu le-ar fi împărtășit cu alții. Primiți, așadar, aceste lucruri așa precum și sunt – ca niște mărgăritare – și rugați-vă ca Dumnezeu să-l păzească și să nu îngăduie să vină asupra lui vreo pedeapsă din pricina dragostei sale pentru noi.

Lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu și omul

Anul trecut am prăznuit două mii de ani de la nașterea creștinismului în lume, prin întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, „de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara". Dacă, potrivit cuvântului înțeleptului Solomon: „Toate își au vremea și ceasul lor, tot lucrul de sub cer" (Ecclez. 3:1), nu este oare acum vremea să ne aducem aminte și să cugetăm asupra celui mai mare eveniment de sub soare, ivirea în trup (*cf.* In. 1:14) a minunatului nostru Dumnezeu? Acest eveniment este „marea taină a creștinătății" (1 Tim. 3:16) și își are rădăcinile în gândul lui Dumnezeu, unde era „din veci ascunsă" (*cf.* Rom. 16:25). Întruparea a fost pregătită prin mijlocirea lucrării și a propovăduirilor prorocilor și prin Sfintele Scripturi până în cele mai mici detalii. „Iar când a venit plinirea vremii" (Gal. 4:4), această taină a fost arătată cu slavă și făcută cunoscută tuturor popoarelor, prin Iisus Hristos. Cu alte cuvinte, prorocia a fost împlinită „după hotărârea cea mai înainte de veci" (Ef. 3:11), potrivit căreia „prunc S-a născut nouă, Fiu S-a dat nouă" (Is. 9:6). Acesta este un prilej, așadar, pentru ca duhul a tot creștinul să „pomenească" toate lucrările lui Dumnezeu dintru începutul sfintei istorii, până în vremurile de pe urmă. Această aducere aminte va îndemna cugetele noastre să pătrundă mai adânc legiuirile mântuitoare ale lui Dumnezeu cu privire la zidirea Sa, la pronia și dreptatea Sa, astfel încât să putem reaprinde în noi suflarea dătătoare de viață a Ziditorului și să ne facem părtași dumnezeieștilor Sale bunătăți. Sfânta pomenire a

minunatelor lucrări ale lui Dumnezeu înmoaie inima omului şi o umple cu simţiri de recunoştinţă.

Am spus că Liturghia este plinirea poruncii Domnului: „Aceasta faceţi întru pomenirea Mea." (Lc. 22:19; 1 Cor. 11:24). Când slujim Liturghia, pentru că împlinim porunca, taina Crucii este lucrătoare şi primim har, căci pomenind toate binefacerile lui Dumnezeu arătate şi nearătate, ştiute şi neştiute[1], se naşte în noi un simţământ de recunoştinţă care ne înmoaie inima şi aduce har. Prin acest har intrăm în veşnicie – acest har *este* veşnicie – şi prin acest har devenim contemporani acelor evenimente şi putem zice „astăzi" la fiecare praznic. Însă avem nevoie de o anume însuflare ca să păstrăm acest har şi dobândim această însuflare aşezându-ne pe noi înşine într-o perspectivă eshatologică, pe Calea Celui Ce a venit şi vine iarăşi (*cf.* Apoc. 1:4, 8; 11:17). Noi, oamenii, foarte uşor ne obişnuim cu toate, până şi cu Liturghia şi cu Sfânta Împărtăşanie. Dar există un eveniment cu care nu putem să ne obişnuim, pentru că nu avut loc încă, şi anume a doua venire a Domnului nostru; şi când o avem pe aceasta în minte, putem să ne păstrăm însuflarea de care avem nevoie. Primim Sfânta Împărtăşanie în timpul Liturghiei şi spunem: „Doamne, Tu m-ai învrednicit azi a fi părtaş Sfintelor Tale Taine, dar nu mă lepăda pre mine de la faţa ochilor Tăi în ziua cea mare şi aleasă, când vei veni iarăşi."[2]

---

[1] Cf. *Liturghiei Sfântului Ioan Gură-de-Aur*, rugăciunea *Anaforalei*: „Pentru acestea toate mulţumim Ţie şi Unuia-Născut Fiului Tău şi Duhului Tău cel Sfânt; pentru toate pre care le ştim şi pre care nu le ştim; pentru binefacerile ştiute şi neştiute ce ai făcut nouă."

[2] Vezi *Rugăciunile de mulţumire după Sfânta Împărtăşanie*, începutul primei rugăciuni: „Mulţumesc Ţie, Doamne Dumnezeul meu că nu m-ai lepădat pre mine păcătosul, ci părtaş Sfintelor Tale m-ai învrednicit a fi..."; şi sfârşitul rugăciunii a patra: „şi la a doua şi înfricoşata Ta venire mă învredniceşte pre mine, păcătosul, să stau de-a dreapta Slavei Tale. Pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Tale şi ale tuturor sfinţilor Tăi."

Sau: „Da, poate Te-am înșelat împărtășindu-mă astăzi, dar cum o voi face atunci? Rogu-Te, primește-mă și în ziua venirii Tale celei de-a doua". Cu o astfel de conștiință, ne putem păstra însuflarea și Liturghia poate fi întotdeauna vie.

Sfânta pomenire a minunatelor lucrări ale lui Dumnezeu înmoaie inima omului și o umple cu simțiri de recunoștință. Recunoștința înmulțește harismele lui Dumnezeu în om și îl călăuzește la desăvârșirea unei râvne sincere de a bineplăcea lui Dumnezeu, izvorâtă din preaplinul inimii sale (*philotimia*). Îl însuflă spre rugăciune și slăvirea lui Dumnezeu și naște în suflet înclinații și revărsări de dragoste dumnezeiască, ce sunt mai puternice decât păcatul și moartea.

Pomenirea lucrărilor lui Dumnezeu nu este un exercițiu psihologic și nu se face spre a sluji unor nevoi psihologice, fie ele oricât de nobile. Faptele minunate ale lui Dumnezeu (Fapte 2:11), pe care le pomenim în Liturghie, sunt evenimente veșnice, lucrate prin puterea și harul lui Dumnezeu, și când sunt pomenite într-un duh de mulțumită și mărturisire plină de recunoștință, ne fac să devenim părtași harului ziditor și lucrării lui Dumnezeu. Ele ne pregătesc și ne călăuzesc spre o mai mare plinătate a dragostei dumnezeiești.

Scriptura ne învață că, din clipa în care l-a zidit pe om, Dumnezeu Însuși i-a purtat de grijă. El ne-a dat chip și a revărsat peste noi darurile bunătății Sale. El ne-a adus la ființă și ne-a dat viața (*cf.* Fac. 2:7), înzestrându-ne cu trup și suflet, duh, inimă și simțuri. A întărit pământul, ca reazem picioarelor noastre (*cf.* Is. 66:1), și minunata boltă cerească o a pus acoperământ capetelor noastre (*cf.* Ps. 103:2). Ne-a dat soarele „spre stăpânirea zilei" (*cf.* Fac. 1:16) și spre bunăstarea vieții noastre, încă și aerul spre respirare. A așezat fiarele câmpului, păsările cerului, peștii și plantele sub stăpânirea noastră (*cf.* Fac. 1:26-28) și ne-a dăruit „felurite roade" ale pământului (*cf.* Fac. 1:29) spre plinirea

trebuinţelor şi desfătarea noastră şi, pe lângă ele, îmbrăcăminte şi materiale pentru casele noastre. Într-un chip uimitor, a încurajat dezvoltarea industriei, spre a satisface nevoile populaţiei în creştere a pământului şi a făcut cu putinţă supravieţuirea noastră şi încă într-un mod plăcut. Dumnezeu a pus o cantitate nemăsurată de bogăţii materiale şi de energie la dispoziţia noastră. Precum spun Sfinţii Părinţi, noi avem întreaga noastră existenţă „cu împrumut" de la Dumnezeu[3], un împrumut fără de sfârşit. Fiecare moleculă de aer pe care o respirăm este un nou împrumut; tot ce avem este un împrumut şi un dar. Ce avem pe care să nu-l fi primit (*cf.* 1 Cor. 4:7)?

Nu numai darurile lumii zidite sunt un împrumut – pe lângă aceasta avem şi mărinimia Chivernisitorului a tot lucrul cel bun (*cf.* Iac. 1:17) în bogăţia proniei Sale. Căci în toată vremea El veghează asupra noastră, ocrotindu-ne sănătatea şi dându-ne putere, împreună-lucrează cu noi în toată fapta cea bună şi rânduieşte viaţa noastră prin neîntrecuta Sa înţelepciune. Ne dăruieşte părinţi, prieteni şi, mai presus de toate, povăţuitori înţelepţi. El este Acoperitorul vieţii noastre şi plinirea tuturor strădaniilor ce ne sunt spre folos. El este Cel Ce ne apără de relele nevăzute şi de spaimele morţii, şi o face cu „precizie matematică"[4], chiar şi atunci când, din partea omului, nu mai este nici o nădejde de mântuire. El este Cel Ce a spus: „Tatăl Meu până acum lucrează, şi Eu lucrez" (In. 5:17)[5].

Ce putem spune mai mult despre nepreţuitele „împrumuturi" pe care ni le face, prin bogăţiile darurilor Sale du-

---

[3] Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Tâlcuire la Tatăl nostru* în *Filocalia...*, vol. 2, ed. cit., p. 264

[4] *We Shall See Him...*, p. 196; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 280

[5] Cf. Sf. Filaret al Moscovei, *Omilia VI* în *Choix de Sermons et Discours* de S. Em. Mgr. Philarete, vol. 1, trad. A. Serpinet, ed. Dentu, Paris, 1866, p. 110

hovnicești? Dumnezeu l-a cinstit pe om, zidindu-l „după chipul și asemănarea Sa" (*cf.* Fac. 1:26). Însăși prima suflare pe care a suflat-o în nările omului (*cf.* Fac. 2:7) l-a încununat pe acesta cu slavă și cinste și în chip prorocesc l-a pregătit să primească descoperirea bunelor vestiri pe care Fiul Său avea să le aducă lumii (*cf.* Lc. 2:10).

În starea sa dintru început, omul era, precum zice apostolul, „chipul și slava lui Dumnezeu" (1 Cor. 11:7). Dar când a ales să uzurpe această slavă și „să devină ca Dumnezeu" (*cf.* Fac. 3:5), s-a aflat pe sine înstrăinat de Începutul său, pentru că această slavă purcede „de la Unul Dumnezeu" (In. 5:44) și după dreptate trebuie să fie întoarsă lui Dumnezeu. Această înstrăinare l-a predat pe călcătorul de poruncă stricăciunii și morții (*cf.* Rom. 5:12); cu toate acestea, Dumnezeu, credincios și de neclintit în planul Său dintru început – acela de a-l face pe om părtaș dumnezeieștii Sale slave și fericiri – nu încetează să caute cu smerenie căi prin care să cerceteze făptura Sa. Dar pentru ca bogăția darurilor Sale duhovnicești să ajungă la om, a fost nevoie ca acestui fapt să-i premeargă o îndelungă perioadă în care Dumnezeu să pregătească venirea Fiului Său în lume.

Privind la istoricul relației lui Dumnezeu cu omul, nu vedem nimic altceva decât blânda, iubitoarea purtare de grijă a Domnului către făptura Sa. Iov, în strădania sa mai presus de om de a pătrunde adâncul judecăților lui Dumnezeu și de a rămâne neclintit în adevărul Său, spune că tocmai din această pricină omul este o minune atât de măreață: pentru că Dumnezeu Și-a ațintit Duhul Său asupra lui, îl cercetează în toată dimineața și îl încearcă în toată clipa (*cf.* Iov 7:17-18). Cercetarea lui Dumnezeu din toată vremea este cu adevărat binecuvântată și nespus de binefăcătoare. Omul însuși devine o „inimă adâncă" (*cf.* Ps. 63:7), plină de trezvie. El devine ținta lucrării neobosite a lui Dumnezeu Care îl desăvârșește și face

din el o făptură înţelegătoare, dându-i înfăţişare după chipul Său. Drepţii Vechiului Testament erau conştienţi de cinstea şi fericirea acestei cercetări şi tânjeau să primească mântuirea lui Dumnezeu, după cum Însuşi Domnul mărturiseşte: „Mulţi proroci şi împăraţi au voit să vază ce *vedeţi voi* şi nu au văzut şi să audă cele ce *auziţi* şi nu au auzit" (Lc. 10:24). Şi tot El a spus: „Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vază ziua Mea; şi a văzut şi s-a bucurat" (In. 8:56). Desigur, toţi drepţii au primit cercetarea lui Dumnezeu într-un chip profetesc şi s-au bucurat în nădejdea mântuirii ce avea să vie. De fiecare dată când au dat dovadă de virtute şi dreptate în viaţa lor, au primit o pregustare a binecuvântării celor ce aveau să vie. Înainte de Întruparea lui Hristos, toată cercetarea omului de către Dumnezeu s-a dovedit a fi în cele din urmă neroditoare şi nu a făcut decât să pregătească – cumva de la distanţă şi „în parte" – venirea adevărată şi pentru totdeauna a harului lui Dumnezeu, atât de dorită celor care fuseseră lipsiţi de el, întrucât „toţi au păcătuit" (*cf.* Rom. 3:23).

Cu toate acestea, multe din cercetările lui Dumnezeu făcute vechiului Israil au avut atâta tărie, atâta bogăţie de har şi putere dumnezeiască, încât s-au dovedit a fi de mare însemnătate în formarea şi modelarea poporului lui Dumnezeu. Însuşi Moise a aşezat praznice peste an, spre pomenirea lor.

Cel mai însemnat dintre ele era praznicul Paştilor, adică al Trecerii, care pomenea slobozirea fiilor lui Israel „din mâna egiptenilor" şi trecerea lor ca pe uscat prin mijlocul Mării Roşii (*cf.* Ieş. 14:15-31). Prin această mare şi minunată lucrare, Dumnezeu Şi-a dezvăluit puterea şi slava Sa şi, totodată, deosebita bunăvoire către poporul Său, izbăvindu-l de o pierzanie sigură şi de nimicire. Prăznuind Paştile în fiecare an, cu toată solemnitatea, timp de şapte zile, israeliţii dădeau mărturie înaintea tuturor de recunoştinţa lor faţă de

Dumnezeu, Mântuitorul lor (*cf.* Ieș. 12:1-14) și prin aceasta primeau binecuvântarea și harul de a duce mai departe cunoștința despre adevăratul Dumnezeu, chiar și în mijlocul unor mari și puternice popoare închinătoare la idoli. Și tot evreul avea ca cea mai înaltă și mai sfântă datorie a sa să vestească „neamului ce vine" (Ps. 47:13) despre mila și grija lui Dumnezeu pentru poporul Său, mărturisind că Domnul Puterilor este Cel Ce păzește și mântuiește pe Israil. Pe scurt, omul este ținta cercetării lui Dumnezeu și, călăuzit fiind de duhul proorociei, a rânduit praznice astfel încât, prin pomenirea minunatelor fapte lucrate de Dumnezeu în trecut, să poată reaprinde prin ele harul în vremea de acum, și totodată să-și ia putere pentru noi fapte de credință și cucernicie.

Îndoita strădanie – a milostivirii lui Dumnezeu, pe de o parte, și a credincioșiei omului, pe de alta – a dăinuit de-a lungul nesfârșitelor veacuri. Domnul, „Cel Ce au zidit deosebi inimile oamenilor" (*cf.* Ps. 32:15), a privit „spre toți cei ce locuiesc pământul" (Ps. 32:14) și a căutat la lucrurile lor. Din chiar prima clipă a căderii lui Adam, Dumnezeu l-a căutat pe călcătorul poruncii: „Adame, unde ești?" (Fac. 3:9). Și nu a încetat să caute printre fiii oamenilor măcar unul cu înțelegere, măcar unul care să-L caute pe Dumnezeu și să facă bine (Ps. 13:2). Deznădăjduit, psalmistul ne spune că un astfel de om nu s-a putut afla, pentru că „toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut: nu este cel ce face bine, nu este până la unul" (Ps. 13:3; 52:4).

Dar „când a venit plinirea vremii" (Gal. 4:4; *cf.* Ef. 1:10), o astfel de persoană s-a găsit pe pământ, Sfânta Fecioară, care avea toată neîntrecuta frumusețe și slava cea „dinlăuntru" (Ps. 44:13). Înfățișarea ei înaintea lui Dumnezeu era atât de strălucită și minunată încât Împăratul ceresc „a poftit frumusețea ei" (*cf.* Ps. 44:13), a umbrit-o cu Duhul Său cel Sfânt, a făcut-o scaun al heruvimilor și a „plecat cerurile și S-au

pogorât" (Ps. 17:11; 2 Împ. 22:10). Potrivit învățăturii Sfinților Părinți, Sfânta Fecioară era un vas desăvârșit, care cuprindea toate harurile duhovnicești și virtuțile dumnezeiești. Trei virtuți erau însă îndeosebi vădite.

Prima este retragerea ei „isihastă" în rugăciune, în Sfânta Sfintelor, adică desăvârșita ei moarte față de lume și înfățișarea sa heruvimică înaintea Dumnezeului celui Viu, Dumnezeul părinților săi. Ea a uitat poporul său și casa părintelui său (*cf.* Ps. 44:12) și, în schimb, înălța către Dumnezeu rugăciuni de cerere pentru mântuirea întregii lumi. S-a făcut primitoare de descoperire desăvârșită, a atras la sine pe Cel Preaînalt și s-a arătat a fi un Vitleem – o casă a „pâinii vieții" (In. 6:48)[6] –, Maica lui Hristos-Dumnezeu. Precum Avraam, ascultând glasul lui Dumnezeu și uitând rudeniile sale, a primit făgăduințele; precum Iacov, când a fost prigonit, a ajuns la acel loc înfricoșat, „poarta cerului" (Fac. 28:17) și precum Israil, expus primejdiilor pustiei, a primit descoperirile dumnezeiești, tot așa și Sfânta Fecioară, care murise lumii, a devenit sălașul Firii dumnezeiești.

A doua ei virtute este smerenia. Precum ea însăși spune, Domnul „au căutat spre smerenia roabei Sale" (Lc. 1:48). „Nimicnicia" adâncii și desăvârșitei sale smerenii a devenit „materia" din care Cel Preaînalt a lucrat rezidirea neamului omenesc. Cu ajutorul acestei smerenii, Preasfânta Fecioară a urmat în chip prorocesc Calea pe care Fiul ei avea să o descopere și a împlinit legea Duhului Său: „Cel ce se smerește pre sine se va înălța" (Lc. 14:11; 18:14), și astfel, Cel Puternic „i-au făcut mărire" (Lc. 1:49) și a înălțat-o mai presus chiar și decât puterile îngerești.[7]

---

[6] Cf. ebraicului *betlehem*, însemnând „casa pâinii"

[7] Într-una dintre cele mai însemnate cântări bisericești ortodoxe închinate Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Biserica o numește „mai cinstită decât heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât serafimii".

Cea de-a treia virtute este neprihănirea ei, care n-a fost niciodată întinată, nici prin privire, nici prin gând, nici măcar prin cea mai ușoară înclinație a inimii. Inima ei era cu totul dăruită lui Dumnezeu și tocmai această „dăruire de sine" (*paradosis*) a învrednicit-o să vorbească cu Dumnezeu și L-a făcut pe Dumnezeu să aștepte consimțământul ei: „Iată roaba Domnului; fie mie după cuvântul Tău" (Lc. 1:38), ca pe încuviințarea fără de care lucrarea de mântuire a lumii nu era cu putință.

Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu „S-au făcut trup și S-au sălășluit întru noi, și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (In. 1:14). Cuvântul lui Dumnezeu Și-a făcut „lăcaș sfânt" în pântecele Fecioarei, Fiul lui Dumnezeu S-a născut de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria. Întruparea lui Dumnezeu este cea mai măreață și mai minunată cercetare dumnezeiască, prin care Dumnezeu a cinstit neamul omenesc. El S-a unit pe Sine cu acesta, a devenit asemenea lui și „prin Duhul cel veșnic" (Ev. 9:14) S-a dat pe Sine jertfă pentru cei robiți și cei osândiți și a aflat „veșnică răscumpărare" pentru toți (Ev. 9:12). O mare și slăvită taină se descoperă astfel, în nesfârșită și adâncă dragoste. Dumnezeu dă pe Unul Născut Fiul Său lumii, astfel „ca noi să viem printr'însul" (1 In. 4:9). Dar și Fiul Se dă pe Sine „pentru păcatele noastre, ca să ne scoată pre noi din acest veac rău de acum, după voia lui Dumnezeu și a Tatălui nostru" (Gal. 1:4). Și Duhul Sfânt Se dăruiește pe Sine, spre a „ne povățui pre noi la tot adevărul" (In. 16:13) plinătății dragostei Treimii. (Adică Duhul Sfânt va întări firea noastră spre a purta plinătatea dragostei dumnezeiești, care este plinătatea Adevărului.)

Tocmai în această binecuvântată predanie a „dăruirii" lui Dumnezeu – în această mișcare în cerc a slavei de la Dumnezeu la om și de la om la Dumnezeu – se află fericirea făpturilor înțelegătoare și în ea se împlinește gândul lui Dumnezeu, cel

„mai înainte de întemeierea lumii" (Tit 1:2), pentru chipul Său, omul. Chiar în clipa în care firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească în Persoana Domnului nostru Iisus Hristos, toate harurile puterii dumnezeieşti – „toate cele ce sunt spre viaţă şi bunăcredinţă" (2 Petru 1:3) – ne-au fost dăruite nouă şi în acest fel cele mai mari şi mai de preţ dintre făgăduinţele lui Dumnezeu s-au împlinit, pentru ca noi să putem deveni părtaşi firii dumnezeieşti şi să ne izbăvim de stricăciunea pricinuită de poftele trupeşti (*cf.* 2 Petru 1:3-4).

Neputinţa noastră s-a împletit cu putere dumnezeiască, minciuna noastră a fost ştearsă de adevărul dumnezeiesc, întunericul nostru, luminat de lumina dumnezeiască şi moartea noastră, zdrobită de viaţa dumnezeiască. Şi, într-adevăr, precum marele apostol, uimindu-se de dreptatea mai presus de minte a dragostei dumnezeieşti, exclamă: „Cel Ce nu au cruţat pre Fiul Său, ci pentru noi toţi L-au dat pre dânsul, cum nu împreună cu El şi toate ne va dărui nouă?" (Rom. 8:32).

Astfel, predania dăruirii (*paradosis*) lui Dumnezeu, arată că Hristos, în neputinţa trupului pe care a luat-o asupra Sa, a revărsat toate bunătăţile vieţii şi mântuirea asupra noastră, izbăvindu-ne din stricăciune. Să nu uităm că Dumnezeu nu ne-a mântuit prin atotputernicia Sa, ci prin slăbiciunea Sa, căci „slăbiciunea lui Dumnezeu este mai puternică decât oamenii", spune Sfântul Pavel (1 Cor. 1:25). Aceasta este adânca Lui sărăcire, prin care Şi-a ascuns neţărmurita-I veşnicie în ziua naşterii Sale. Ea înseamnă deşertarea de Sine, chenoza puterii şi înţelepciunii Sale dumnezeieşti, precum şi nespusa Lui iubire, iubire „până în sfârşit" (In. 13:1). Şi cine poate măsura calea de la înălţimea firii Sale dumnezeieşti până la adâncul smeririi Sale, acea nemărginită cale pe care a străbătut-o ca să afle şi să mântuiască „oaia cea pierdută", omul căzut? Mintea cea mărginită a omului nu-I poate urma lui Hristos nici în

înălțarea Sa mai presus de ceruri și nici în pogorârea Sa în adâncul firii căzute. Pogorârea lui Hristos în străfundurile iadului și înălțarea Sa mai presus de ceruri alcătuiesc o singură lucrare, mulțumită căreia lumea s-a împăcat cu Dumnezeu (*cf.* Rom. 5:10, 2 Cor. 5:9) și darurile Sfântului Duh au fost împărțite astfel încât să poată da mărturie de părtășia oamenilor „din belșug" (*cf.* In. 10:10) la viața lui Dumnezeu. Rugăciunea cea cu sudoare de sânge a lui Hristos din Ghețimani, Patima Sa, Crucea și Învierea constituie miezul și chintesența acestei lucrări. Prin „scumpul Sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și fără de prihană" (1 Petru 1:19), neamul nostru a fost răscumpărat din cumplita și nefasta robie a păcatului. Precum spune apostolul, măreția omului stă în cinstea pe care Hristos a revărsat-o asupra lui când l-a răscumpărat cu prețul Sângelui Său celui scump.

„Fiind slobozit prin răscumpărare", omul ar trebui să se ridice la înălțimea mântuirii lucrate de Hristos – nu să-și înjosească vrednicia prin patimile cele de ocară, nici să se facă rob dorinței de a plăcea oamenilor. Hristos, prin patima și moartea pe care „cu harul lui Dumnezeu" le-a gustat pentru tot omul, „pre mulți fii la slavă și desăvârșire au adus" (Ev. 2:9-10). Dar cu numai câteva ceasuri înainte să pecetluiască lucrarea de mântuire a omenirii cu Sângele Său, El a vrut să ne dăruiască o cale lucrătoare și mijloacele prin care putem să rămânem pururea în harul mântuirii celei veșnice. Pe când încredința taina jertfei Sale ucenicilor și, prin ei, creștinilor din toate veacurile, Domnul a spus: „Acesta este Trupul Meu, carele se dă pentru voi [...]. Acest pahar este Legământul cel Nou întru Sângele Meu, carele pentru voi se varsă [...]. Aceasta faceți întru pomenirea Mea" (Lc. 22:19-20). Cu alte cuvinte, Domnul, ca noul Legiuitor în Duh, ne dă porunca de „a pomeni" lucrarea jertfei Sale, din care izvorăsc răscumpărarea cea veșnică și

mântuirea. Lucrarea jertfei Sale a fost săvârşită în puterea Duhului celui veşnic (*cf.* Ev. 9:14) şi ca fapt rămâne pentru totdeauna în veşnicie, iar harul Său mântuieşte „pururea" pe cei ce cred (Ev. 10:14). Pomenirea acestor înfricoşate fapte din viaţa lui Hristos se face zilnic de către Biserică în taina Sfintei Euharistii. De ce ne-a poruncit Domnul să săvârşim zilnic jertfa Sa „întru pomenirea" Lui? Pentru că ştia că suntem înclinaţi spre nerecunoştinţă. Hristos a tămăduit zece leproşi dar numai unul dintre ei s-a întors să dea mulţumită şi atunci Domnul a zis cu durere: „Au nu zece s-au curăţit? Dar cei nouă unde sunt?" (Lc. 17:17).

Jertfa Domnului a fost îndeajuns, chiar mai mult decât îndeajuns, ca să mântuiască lumea întreagă. Astfel, Domnul nu a voit ca noi să ne arătăm nerecunoscători şi să ne lipsim de harul cel mântuitor. Prin pomenirea jertfei Sale, El a dorit să ne insufle recunoştinţă şi, prin această recunoştinţă, să pregătească inimile noastre ca să primească cu smerenie harul mântuirii lucrate de El. Crucea Lui a şters păcatul şi moartea Lui a devenit izvorul vieţii. Prin pomenirea biruinţei lui Hristos, înălţăm stindardul biruinţei Sale în inimile noastre şi prin harul Său noi ne arătăm biruitori asupra păcatului şi, prin urmare, şi asupra morţii; iar aceasta bucură nu numai pe Începătorul mântuirii noastre, ci şi pe toţi sfinţii din cer (*cf.* Lc. 15:7).

Se cuvine deci, dacă nu vrem să ne aflăm în înşelare, ci să rămânem în adevăr în această lume trecătoare, să mărturisim, potrivit propovăduirii apostolice, că „Iisus Hristos au venit în trup" (1 In. 4:2-3; 2 In. 1: 7). Dacă dorim să facem din biruinţa lui Hristos asupra păcatului şi a morţii biruinţa noastră, va trebui să rămânem neclintiţi în a nu şti nimic altceva fără numai pe „Iisus Hristos, şi pre Acesta răstignit" (1 Cor. 2:2). Aţintirea minţii la Hristos cel răstignit atrage harul mântuitor, care însoţeşte această pomenire cu puterea lui şi o preface în

amintirea vie a lui Iisus Hristos, „Carele S-au sculat din morți" (2 Tim. 2:8). Apostolul Pavel, când vorbește despre aceeași taină, așază pomenirea jertfei lui Hristos ca model al vieții noastre. Marele Pavel zice: „Că eu am luat de la Domnul, ce am și dat vouă. Că Domnul Iisus în noaptea întru care S-au vândut, au luat pâine; și mulțumind, au frânt și au zis: luați, mâncați; acesta este Trupul Meu, care se frânge pentru voi; aceasta să faceți întru pomenirea Mea. Așijderea și paharul, după cină, zicând: acest pahar, Legământul cel Nou este întru Sângele Meu; aceasta să faceți de câte ori veți bea, întru pomenirea Mea. Că de câte ori veți mânca pâinea aceasta și veți bea paharul acesta, moartea Domnului vestiți, până când va veni" (1 Cor. 11:23-26). Și Biserica, prin gura Sfântului Vasile cel Mare, acel „arătător al celor cerești" (*ouranophántôr*)[8], adaugă că, prin această pomenire, noi nu numai că vestim moartea Sa, dar mărturisim și Învierea Sa. Și aceasta este lucrarea noastră de căpătâi, „până va veni", așa încât să putem rămâne neclintiți în harul răscumpărării și să ne arătăm a fi „făptură nouă" în Hristos, cu cuget curat, slobodă de faptele moarte ale păcatului, închinându-ne Dumnezeului celui Viu „în duh și în adevăr" (In. 4:23; *cf.* Ev. 9:14). Harul care ne este dat în schimbul recunoștinței cu care facem această pomenire deschide inima spre a cuprinde și un alt fapt veșnic, și anume cea de-a doua venire a lui Hristos. Hristos a venit și rămâne cu noi „până la sfârșitul veacului" (Mt. 28:20), dar va veni din nou cu slavă, să judece viii și morții (*cf.* 2 Tim. 4:1). Și evenimentul celei de-a doua veniri a lui Hristos este în parte prezent și lucrător chiar acum, dar va fi descoperit atunci în toată măreția și slava sa.

---

[8] În cântarea Condacului pe care Biserica Ortodoxă o închină Sf. Vasile cel Mare zicem: „Arătatu-te-ai temei neclătit Bisericii, dând tuturor oamenilor domnia cea nefurată, pecetluind-o cu învățăturile tale, *arătătorule al celor cerești*, Vasile Cuvioase."

Dacă acum, la două mii de ani după ce am primit descoperirea desăvârşită a Duhului, scrisă în „tablele inimii celei trupeşti" (2 Cor. 3:3), dorim să dăm mulţumită cu vrednicie lui Dumnezeu, Binefăcătorul şi Mântuitorul nostru, ar trebui să pătrundem mai adânc în taina pomenirii Sale euharistice. Această pomenire care are loc în timpul Euharistiei este plinirea poruncii lui Hristos-Domnul. De asemenea, ea aduce o dimensiune eshatologică în viaţa noastră, pentru că ni s-a poruncit să facem această pomenire „până când va veni". Şi ea ne aşază pe Calea Domnului, iar Calea nu este decât Hristos Însuşi, Cel Ce vine şi va să vină, precum a spus: „Eu sunt Calea" (In. 14:16). Calea Domnului ne-a descoperit natura Fiinţei Sale, cum că „Dumnezeu dragoste este" (1 In. 4:8, 16), şi cu adevărat dragoste „până în sfârşit" (In. 13:1). Iar omul, prin pomenirea Căii Domnului, îşi exprimă propria dragoste şi recunoştinţă pentru lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu. Şi aceasta o face „până când Domnul va veni". Porunca lui Hristos este covârşitor de mare, este „viaţă veşnică". Cultura ei rămâne de nepătruns omului care se iubeşte pe sine. Şi cu adevărat, „cine poate să se mântuiască?" (Lc. 18:26). Dar Domnul a spus: „Cele ce nu sunt cu putinţă la oameni sunt cu putinţă la Dumnezeu" (Lc. 18:27). Cu alte cuvinte, Hristos a plinit cele cu neputinţă – toate poruncile lui Dumnezeu – în chip desăvârşit: „Eu poruncile Tatălui Meu am păzit şi rămân întru dragostea Lui" (In. 15:10). Pentru noi este de ajuns să-I urmăm Lui, aşa precum ne-a cerut-o când a zis: „Vino, urmează Mie" (Lc. 18:22). Şi atunci toate lucrurile pe care El le-a săvârşit în ascultare faţă de Tatăl Cel fără-de-început, se dau nouă în dar. Iată cum se plinesc cele cu neputinţă.

Urmând Domnului, moştenim mântuirea cea veşnică pe care El a câştigat-o pentru noi dându-Se pe Sine răscumpărare morţii, de care eram ţinuţi în robie (*cf.* Mt. 20:28; Mc. 10:45). Pomenirea morţii, pe care Domnul a suferit-o pentru noi, şi a

Învierii Sale este totuna cu strădania de a-I urma Lui „oriunde Se va duce" (Apoc. 14:4).[9] Pentru ca râvna și înflăcărarea lor să nu se împuțineze, ucenicii Săi trebuie să-și aducă necontenit aminte de apropiata Lui venire, să nu lenevească înaintea cămării Lui de nuntă, și nici să nu se mulțumească cu vreuna din înzestrările pe care le-ar putea avea. Așteptarea celor ce vor să vină dă o anume tensiune vieții lor și îi face bineplăcuți Duhului Sfânt. „Locul" (*topos*) unde învățăm pomenirea Domnului și ajungem să ne deprindem cu așteptarea venirii Lui este Sfânta Liturghie, care se săvârșește de poporul lui Dumnezeu în biserică.

Fiecare zi este un dar al bunătății lui Dumnezeu, care ne este dat „ca să putem lucra sfințenie întru frica lui Dumnezeu" (*cf.* 2 Cor. 7:1). În timpul Liturghiei îmbrățișăm trecutul și viitorul și punem totul pe seama lui Dumnezeu, într-o deplină și atotcuprinzătoare rugăciune de mulțumită pentru toate câte a făcut Dumnezeu pentru noi ca să ne aducă înaintea Feței Sale. Mărturisind toate păcatele noastre și cerând iertare pentru ele, ne rugăm să fim primiți într-o vrednică și necontenită slujire înaintea Lui. Noi Îi dăm toată viața noastră lui Dumnezeu, iar Dumnezeu binevoiește spre jertfa noastră și ne întoarce darurile umplându-le cu viața Sa, cu Duhul Său cel Sfânt. Punând în aceste daruri toată nădejdea vieții noastre, spunem lui Dumnezeu: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate".[10] Și Dumnezeu ne răspunde: „Sfintele, sfinților"[11], dându-ne în schimb „Lumina cea adevărată",

---

[9] În *Cartea Apocalipsei*, Apostolul Ioan îi vede pe cei răscumpărați de pe pământ îmbrăcați în haine albe și Domnul îi spune că aceștia sunt cei care și-au albit hainele lor în sângele Mielului și Îl urmează pe El „oriunde merge"; iar pr. Sofronie adaugă, „până și în iad".

[10] *Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură-de-Aur*, rugăciunea *Anaforalei*

[11] *Ibid.*, rugăciunea *Împărtășirii*

„Duhul cel ceresc", „credinţa cea adevărată" şi toată mântuirea cea de la Dumnezeul cel în Treime.[12]

În Dumnezeiasca Liturghie are loc un schimb de vieţi. Omul îşi dăruieşte viaţa sa mărginită şi trecătoare lui Dumnezeu şi Dumnezeu, în schimb, îi dăruieşte viaţa Sa nesfârşită şi veşnică. În acest fel, fiecare zi este umplută de plinătatea vieţii şi vremea întregii noastre vieţi devine „anul bine primit Domnului" (Lc. 4:19).

Toată viaţa noastră poate fi introdusă în acest tipar al Liturghiei sau, în termeni mai generali, în tiparul tainelor Bisericii. În fiecare taină a Bisericii se încheie un legământ cu Dumnezeu. În botez, facem legământ că vom fi „morţi păcatului" şi „vom via numai lui Dumnezeu". În Liturghie încheiem un legământ cu El, precum citim în capitolul al şaselea al *Evangheliei de la Ioan*: „Precum M-au trimis pre Mine Tatăl Cel viu, şi Eu viez prin Tatăl; şi cela ce Mă mănâncă pre Mine, şi acela va fi viu prin Mine" (In. 6:57). Facem un legământ că nu vom mai via nouă înşine, ci lui Hristos Care ne-a răscumpărat (*cf.* 2 Cor. 5:15), Care „ne-a cumpărat cu preţ" (*cf.* 1 Cor. 6:20). Înţelegerea Liturghiei se întemeiază pe cuvintele Sfântului Pavel din *Epistola către Timotei*: „Toată făptura lui Dumnezeu este bună [...] dacă se ia cu mulţumire; căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune" (1 Tim. 4:4-5) – iar Liturghia este cuvântul lui Dumnezeu şi rugăciune de cerere. Ne întemeiem pe cuvântul lui Dumnezeu: „Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu..." şi pe rugăciunea de cerere a Bisericii: „Trimite Duhul Tău cel Sfânt preste noi şi preste aceste daruri ce sunt puse înainte",[13] şi minunea se

[12] *Ibid.*, rugăciune înainte de încheiere: „Văzut-am Lumina cea adevărată, primit-am Duhul cel ceresc, aflat-am credinţa cea adevărată, nedespărţitei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pre noi."

[13] *Ibid.*, rugăciunea *Epiclezei*

întâmplă: toate se sfințesc prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciunea de cerere. Toate rugăciunile Bisericii urmează acest model. Dacă vrem să ne rugăm pentru un orb, spunem: „Doamne, așa cum ai vindecat pre orbul din naștere, și acum trimite harul Tău și puterea Ta și dă lumină inimilor noastre întunecate." Întotdeauna ne întemeiem primul nostru gând pe cuvântul lui Dumnezeu și apoi putem face rugăciunea de cerere. Astfel toate se sfințesc prin cuvântul lui Dumnezeu și prin cerere.

Potrivit modelului Liturghiei, unde are loc schimbul vieții noastre cu viața lui Dumnezeu, fiecare faptă, fiecare lucrare a noastră trebuie să păstreze aceeași încordare și râvnă „până când Domnul va veni", după cuvântul apostolului (1 Cor. 11:26). Având în minte aceste lucruri, se cuvine credincioșilor să iubească arătarea Domnului cugetând la venirea lui Hristos, așteptându-L neobosit, dorindu-L din toată inima și pregătindu-se să-L întâmpine cu sârguință. Fără așteptare nu există nădejde. Fără nădejde nu există mântuire, „că prin nădejde ne-am mântuit", spune Sfântul Pavel (Rom. 8:24). Și fără mântuire nu există creștinism. Creștinii știu că Hristos a lucrat răscumpărarea lumii, prin Sângele Său și prin moartea Sa. Mai mult, ei știu, mai bine decât necredincioșii, că legea păcatului trăiește în mădularele lor. Creștinul are o viziune mai limpede a păcatului, pentru că simțirea sa lăuntrică nu este încețoșată de poftele patimilor, nici de trândăvirea conștiinței. Prin urmare, este cu totul firesc pentru creștin să aștepte venirea lui Hristos, „Care va schimba trupul smereniei noastre în chipul trupului slavei Sale" (Filip. 3:21), și îl va curăța de toată întinăciunea, de tot răzvrătul păcatului, de toată ispita.

Creștinul suferă în această lume, și suferă poate mai mult decât ceilalți oameni, pentru că, în afara suferințelor care sunt soarta de obște a firii noastre, el mai moștenește și poartă o cruce

aparte, crucea credinţei, prin care devine asemenea Învăţătorului său, Hristos. Cât de vrednic de milă ar fi credinciosul în suferinţa lui, dacă nu ar avea toată credinţa sa în Hristos, Care a intrat în slava Sa prin suferinţe şi Care va veni iarăşi să-i îmbrace în slavă pe cei ce suferă pentru Numele Lui! Această nădejde îl face pe om să se bucure de suferinţele vremii acesteia şi să le considere mărunte şi nevrednice de „slava cea viitoare, care va să se descopere întru noi" (Rom. 8:18). Toţi sfinţii din ultimele douăzeci de veacuri, din vremea lui Petru, mai marele apostolilor, până în zilele noastre, prin nădejdea lor în venirea lui Hristos, au privit suferinţele ca pe un semn al dumnezeieştii alegeri fără de care „Duhul slavei şi al lui Dumnezeu" nu poate să odihnească în inimile noastre (1 Petru 4:14).

Cu cât se apropie ziua venirii lui Hristos (*parousia*), cu atât şi semnele rele care o vestesc se înmulţesc: suferinţa neamurilor, bolile, scandalurile, trădările, mulţimea nedreptăţilor, răcirea dragostei, pustiirea pământului şi, mai presus de toate, larg răspândita nepăsare şi nebăgarea în seamă a faptului că, potrivit proorociilor, Domnul va veni „ca un fur" (Apoc. 3:3). Dar în ciuda tumultului răutăţilor, creştinii aud limpede glasul Domnului, care le zice: „Iar, când vor începe să fie acestea, căutaţi în sus şi ridicaţi capetele voastre, că se apropie răscumpărarea voastră." (Lc. 21:28) Sfârşitul se apropie într-un chip atât de tragic, şi Domnul spune că tocmai acum este timpul „să ridicăm capetele noastre". Există întotdeauna o contradicţie de această natură, pentru că credinţa noastră este mai presus de mintea raţională.

Pe măsură ce se apropie ziua venirii lui Hristos, privilegiul de „a crede în El" şi de „a pătimi pentru El" devine mai mare (*cf.* Filip. 1:29). (Părinţii nevoitori din veacul al patrulea au vorbit despre sfârşitul lumii. Odată, un ucenic şi-a întrebat stareţul: „Ce am făcut noi, avva?" Şi bătrânul a răspuns: „Noi

am făcut jumătate din ce-au făcut părinții noștri". „Dar ce vor face monahii care vor veni după noi?", a întrebat din nou. „Ei vor face jumătate din ceea ce facem noi". „Și ce vor face creștinii de pe urmă?", a întrebat ucenicul. „Aceia abia vor putea să păstreze credința, dar ei vor fi mai slăviți în cer decât părinții noștri, care puteau să învie morții."[14]). De aceea se cuvine credincioșilor „să umble întru viață sfântă și în cucernicie, așteptând și dorind a fi mai degrabă venirea zilei lui Dumnezeu" (*cf.* 2 Petru 3:11-12), dând mulțumită Domnului, Care S-a făcut nouă Paști și „dreptate și sfințire și izbăvire" (1 Cor. 1:30). În același timp trebuie să nu încetăm a cere în rugăciune o cât mai desăvârșită și neclintită părtășie în veșnica Sa împărăție, dimpreună cu cetele tuturor sfinților care, prin harul Său, ne-au fost dați ca mărturii ale mângâierii nestricăcioase care îi așteaptă pe „cei ce au iubit arătarea Lui" (2 Tim. 4:8).

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Ați putea să ne spuneți mai multe despre felul în care ultima generație va trăi credința?

Răspunsul 1: Aflăm multe prorocii despre sfârșitul vremurilor în scrierile Părinților și cea amintită mai devreme este doar una dintre ele. Potrivit ei, durerile vor fi atât de multe, încât creștinii vremurilor de pe urmă cu greu vor fi în stare să păstreze credința, dar vor primi o mai mare slavă în cer decât părinții care au înviat până și morții. Într-o altă istorisire a Părinților pustiei se spune că un ucenic merge la un stareț și îl întreabă: „Ce crezi despre cutare bătrân care e considerat un mare nevoitor?" Și bătrânul răspunde: „Față de cei din vremea lui, este mare." După câteva clipe, ucenicul îl întreabă iarăși:

[14] Cf. Avva Ishiron, *Patericul*, ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p. 127

„Ce crezi despre acest părinte?" și bătrânul răspunde: „Ți-am spus, față de cei din vremea lui, este mare." Apoi îl întreabă a treia oară: „Ce crezi despre acest părinte?" Și bătrânul spune: „Față de cei din vremea lui, este mare" și continuă: „dar am cunoscut niște părinți, în Tebaida de Sus, care puteau să facă soarele să stea în loc în mijlocul cerului."[15] Adică Dumnezeu ne judecă întotdeauna în comparație cu marele copac al omenirii, din care noi suntem doar câteva frunze. Noi nu putem decât să fim înrâuriți de acest mare copac al omenirii. Noi creștinii suntem ca o picătură de apă care încearcă să înainteze împotriva curentului, într-un mare râu. La oameni aceasta este cu neputință, dar la Dumnezeu este cu putință (*cf.* Mt. 19:26). El a biruit; noi trebuie numai să-I urmăm Lui și vom moșteni plinirea făgăduințelor Sale. Cu toate acestea, în ceea ce ne privește, Dumnezeu ia în seamă starea generală a lumii. Aceasta este o mângâiere pentru noi, nu pentru a slăbi încordarea noastră, ci ca să ne ajute să ne ținem pe cale. Dumnezeu ne judecă întotdeauna prin comparație cu cei din vremurile noastre, cu cei din preajma noastră. El Însuși spune: „Tatăl nu judecă pre nimeni, ci toată judecata o au dat Fiului" (In. 5:22) și Tatăl „stăpânire I-au dat Lui și judecată să facă, căci Fiu al Omului este" (In. 5:27). Fiul Omului, Hristos, pentru că S-a făcut om și a trăit în condițiile vieții în care trăim și noi, este un mare și drept judecător. Dar El Însuși nu judecă pe nimeni, ci dă toată judecata sfinților Săi. „Sfinții – spune Sfântul Pavel – vor judeca lumea" (1 Cor. 6:2). Dar eu cred că sfinții din fiecare veac vor judeca pe cei din vremea lor. Nu cred că apostolii ne vor judeca pe noi, ci sfinții din vremea noastră și din mediul nostru, care au trăit aceeași viață ca și noi și totuși au aflat Calea. Atunci Dumnezeu rămâne vrednic de crezare în toate judecățile Sale. Putem merge chiar mai departe și să

[15] *Ibid.*, Avva Ilie, p. 88

spunem: eu nu voi fi judecat de un sfânt american; voi fi judecat de un sfânt din mânăstirea mea. (*cf.* Ps. 142:2). Dumnezeu ne judecă după cei din generația noastră. Și cine poate intra la judecată cu Dumnezeu?

Întrebarea 2 : Sfântul Ioan Gură-de-Aur spune într-una din rugăciunile Sfintei Liturghii: „Pomenind așadar această poruncă mântuitoare și toate cele ce s-au făcut pentru noi: crucea, groapa, învierea cea de a treia zi, înălțarea la cer, *cea de a doua și slăvita iarăși venire...* "[16] Cum putem să o pomenim de vreme ce ea încă nu a avut loc?

Răspunsul 2 : Noi o pomenim, într-adevăr, dar aceasta nu este o aducere-aminte la nivel psihologic. Sfântul Nicolae Cabasila spune că Liturghia este o retrăire a vieții lui Hristos și, de asemenea, o expresie a recunoștinței omului pentru toate câte a făcut El. Prin săvârșirea acestui act, ni se dă har și acel har ne ajută să pătrundem într-un eveniment veșnic, care este mereu prezent: în veșnicie nu există trecut, nici viitor, există veșnicul „astăzi", veșnicul prezent. Așa că, pomenind toate facerile de bine ale lui Dumnezeu și, mai ales, întemeindu-ne pe cuvântul Lui și săvârșind porunca Lui – pentru că nu trebuie să uităm că Liturghia este o poruncă –, taina Crucii este lucrătoare. Primim harul Crucii și Învierii lui Hristos și acel har ne face să pătrundem în evenimente veșnice. De aceea putem spune: „Astăzi Se naște Hristos". Intrând în veșnicie prin harul care ne este dat, suntem contemporani cu aceste evenimente veșnice și putem spune: „*Astăzi* Se naște Hristos", „*Astăzi* Hristos este răstignit", „*Astăzi* Hristos au înviat" și, desigur, „*Astăzi* vine Hristos". Nu așteptăm pasiv ziua Domnului, spune Sfântul Petru, ci „grăbindu-ne" spre ea (*cf.* 2 Petru 3:12). Ce este a doua venire? Este ziua când Domnul va străluci în slavă, iar pentru noi „sfârșiturile veacurilor au ajuns", spune Sfântul Pavel (1 Cor. 10:11). A vedea

[16] *Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură-de-Aur*, rugăciunea *Anaforalei*

slava Domnului înseamnă că El este aici, că El a venit. Şi astfel, sfinţii Săi văd chiar şi a doua venire.

Întrebarea 3 : Întrebarea mea este legată de prelegerea dumneavoastră anterioară: *„Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui."* M-am dus în paraclis în seara asta, ca toţi ceilalţi şi, ştiţi, trebuie să iau nişte medicamente pentru boala mea. Era foarte cald şi, stând în picioare, simţeam că leşin, dar m-am gândit la ceea ce aţi spus. Am vrut să plec de câteva ori, dar mi-am amintit cuvântul *„Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui"* şi am simţit că trebuie să stau până la sfârşit, chiar dacă picam jos. Aş vrea să întreb: există vreo limitare în aplicarea acestui cuvânt în astfel de situaţii?

Răspunsul 3 : Cred că ceea ce aţi făcut este drept: e o chestiune de credinţă, şi există multe trepte în credinţă. În fiecare cuvânt al lui Dumnezeu există un adânc nesfârşit. Cuvântul lui Dumnezeu este ca o sferă: în oricare punct o atingi, iei contact cu întreaga sferă. Când citeşti tâlcuirile sfinţilor la Scripturi, poţi găsi multe interpretări pentru acelaşi pasaj, întrucât cuvântul lui Dumnezeu este veşnic şi are o infinitate de aspecte, un număr infinit de puncte de contact şi este o chestiune de credinţă să intri în el, să-l pătrunzi. Gândul pe care l-aţi avut este, desigur, unul vrednic de cinstire.

Întrebarea 4 : Aţi vorbit despre oamenii din ziua de azi, doritori de plăceri şi confort. Aşadar, care este locul sentimentelor în viaţa noastră?

Răspunsul 4 : Toţi avem sentimente, dar acestea sunt în realitate o expresie a „omului vechi" şi Dumnezeu ne cere să ne dezbrăcăm de acest „om vechi" (Ef. 4:22) şi de sentimente. Trebuie să convertim aceste sentimente, care sunt de natură psihologică (sufletească) în simţiri şi trăiri duhovniceşti.

Întrebarea 5: Aţi putea defini sentimentele?

Răspunsul 5 : De exemplu, mi se întâmplă ceva şi, din această cauză, simt o mare bucurie. Pot să trăiesc aceasta

psihologic, să mă bucur și să fiu cu adevărat fericit, sau pot preschimba acest sentiment de fericire în trăire duhovnicească. De îndată deschid o conversație cu Dumnezeu și încep să-I dau mulțumită Domnului, așa încât, în loc ca acesta să fie un sentiment pur psihologic, el devine o bucurie duhovnicească, o energie spre împreuna-vorbire cu Dumnezeu. Dacă am un sentiment de tristețe și sunt grozav de necăjit pentru că, să spunem, mi-a murit mama sau cel mai bun prieten sau altă năpastă a căzut asupra mea, îmi voi vărsa inima înaintea lui Dumnezeu, precum Proroci̦a Ana (*cf.* 1 Împ. 1:4-28), și voi folosi această energie a tristeții prefăcând-o în energie de rugăciune înaintea lui Dumnezeu.

Părintele Sofronie obișnuia să spună că nu putem trăi o viață monahală adevărată dacă nu învățăm să preschimbăm stările noastre psihologice în stări duhovnicești. Și cum facem aceasta? Îngăduim oricărui fel de energie să vină asupra noastră, dar preschimbăm gândul și-l întoarcem către Dumnezeu, spre a vorbi cu El. De exemplu, îmi amintesc de bunica mea, cât de credincioasă era ea; cum era prima în biserică și ultima la plecare. În timpul nopții, făcea mereu metanii și mama avea obiceiul să o urmărească prin ușa întredeschisă cum își făcea ea metaniile; și îmi spunea: „Știi, bunica ta face tot timpul metanii". Îmi amintesc de toate acestea și mă simt cuprins de duioșie. Nu-i nimic, las simțirea să vină, dar îmi ridic mintea la Dumnezeu și folosesc energia acestui sentiment pentru ceea ce voiesc eu. „Duhurile prorocilor, prorocilor se supun" (1 Cor. 14:32), spune Sfântul Pavel. Așadar, întorc această energie spre păcătoșenia mea și încep să mă rog pentru iertarea păcatelor mele sau pentru altceva. Îmi schimb direcția concentrării minții și îi dau altceva pe care să se fixeze.

Părintele Sofronie vede acest fel de „transformator de energie" în viața Domnului nostru. El obișnuia să ne spună că

Domnul nu se gândea la oamenii care aveau să-L răstignească, care veneau să-L prindă în grădina Ghețimani – dacă erau elini sau romani sau evrei –, ci grăia cu Dumnezeu, zicând: „Paharul care Mi-au dat Mie Tatăl, au nu-l voi bea pre el?" (In. 18:11). Știa că avea să fie răstignit; și totuși, nu gândea psihologic: „Dar de ce, dacă sunt evrei, sunt nerecunoscători? Am făcut atâta pentru ei, atâtea minuni ca să-i izbăvesc de vrăjmașii lor. De ce acum Mă răstignesc pe nedrept?". Nu S-a coborât la nivelul acela, ci grăia cu Tatăl Său – „Paharul Tatălui Meu, au nu-l voi bea pre el?". La fel se întâmplă și cu noi: asupra noastră vin tot felul de energii – pozitive și negative, de tristețe, energii tragice, energii ale plăcerii, energii nobile – dar nu rămânem la acest nivel al sentimentelor, ci exploatăm energia pe care ele o aduc. Luăm energia și îndreptăm gândul spre Dumnezeu, potrivit nevoilor noastre, și ne rugăm.

Vă voi da un exemplu. Eram în Cipru și prietenii mei urmau să vină să mă ia de la mama de-acasă ca să mergem în alt sat, pentru Liturghie. Aranjasem să vină să mă ia la ora șase; Liturghia trebuia să înceapă la șapte și din Nicosia până în sat era o oră de drum. Eram foarte ocupat în Cipru, pentru că mulți preoți mă chemau să vorbesc în parohiile lor, la televiziune, la radio, așa că eram cu totul obosit și secătuit. Mă culcasem târziu și mă sculasem pe la patru, ca să mă pregătesc pentru Liturghie, dar nu mă puteam ruga. Inima mi-era sfâșiată în bucăți; chiar nu voia să-mi facă ascultare. Mi-am spus: „Nu am energie, nu am putere să mă rog; mă voi duce să-mi spăl rufele". Aveam câteva tricouri de spălat, pentru că transpir mult noaptea. „Poate că asta mă va înviora puțin și apoi voi încerca din nou să mă rog." M-am dus în baie timp de o jumătate de oră și am terminat de spălat. La patru și jumătate am ieșit și am auzit un șușotit. Ușa era întredeschisă și am zărit-o pe mama, care nu putea umbla, în pat. Făcea mici închinăciuni în pat și se ruga, și la

fiecare rugăciune spunea: „Toată lumea și copiii mei". Făcea aceasta cu râvnă și m-am simțit atât de rușinat, încât inima mi s-a vindecat și timp de o oră și jumătate m-am rugat și eu. M-am pregătit pentru Liturghie și a fost una dintre cele mai bune Liturghii pe care le-am avut. În dimineața aceea, bătrâna mea mamă m-a rușinat.

Uneori credem că nu avem energie, când de fapt avem o cantitate incredibilă de energie în noi. Secretul este să găsim un gând smerit care să ne rușineze, care să ne aducă pocăință și să descătușeze energia duhovnicească din noi. De aceea trebuie să ne îndreptăm pe calea smerită a „pogorârii", ca să fim mereu în stare „să pescuim" acele gânduri smerite care dezlănțuie energia duhovnicească lăuntrică ce ne va da puterea să facem lucrul lui Dumnezeu. Este la noi în mânăstire un ieromonah și într-o zi era foarte obosit de pe urma slujirii sale oamenilor. Era duminică și era complet epuizat. Mi-a spus: „Noaptea, când sunt atât de sfârșit, mă duc de obicei în chilia mea, mă uit la icoane și zic: «Noapte bună, vouă, tuturor» și mă culc. Dar în noaptea aceea i-a fost rușine să facă așa; în schimb umbla în sus și în jos pe coridor, spunând: „Îmi pare rău, Doamne, nu mă pot ruga în noaptea asta. Iartă-mă." „Îmi pare rău, Doamne, sunt obosit, nu mă pot ruga în noaptea asta. Iartă-mă." Timp de jumătate de oră a umblat în sus și în jos pe coridor spunând aceste cuvinte și, în felul acela, Dumnezeu i-a dat putința să-și facă pravila.

Astfel că noi putem întotdeauna să descoperim înlăuntrul nostru o cantitate incredibilă de energie duhovnicească, dacă găsim cheia potrivită, „cheia lui David" (*cf.* Is. 22:22; Apoc. 3:7) și dacă facem mișcarea potrivită ca să o descătușăm, cu alte cuvinte, dacă primim un gând smerit dăruit nouă de Domnul, atunci când, prin „pogorâre" de sine, ne supunem judecății Sale. Căci El ne dă „gură și înțelepciune" (Lc. 21:15) – acel gând smerit care descătușează energia duhovnicească.

Rugăciunea – calea creației

Rugăciunea este, îndeosebi, lucrarea omului duhovnicesc, prin care este pus în lumină faptul că el este zidit „după chipul și asemănarea" lui Dumnezeu – ne rugăm pentru că suntem zidiți „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu" (Fac. 1:26). Atât de strâns se unește omul cu Dumnezeu în rugăciune, încât el oglindește desăvârșirea dumnezeiască în existența sa trupească și o reflectă în felul în care urmează vieții Domnului.

Rugăciunea ca părtășie a persoanelor

Rugăciunea este întoarcerea omului către Dumnezeu, tinderea zidirii spre lumina Celui Nezidit. Purtând în sine suflarea dătătoare de viață a lui Dumnezeu și chemând Numele Său, omul atrage asupră-și „cercetarea" (*cf.* Iov 7:18) Lui. Omul de rugăciune devine „biserică a lui Dumnezeu" (1 Cor. 3:16), iar Domnul Își întoarce pururea ochii și inima către el și-l pecetluiește cu Numele Său (*cf.* 3 Împ. 9:3). Această împreună-lucrare de întoarcere a omului către Dumnezeu și a lui Dumnezeu către om naște o legătură personală, o părtășie între ei. Pentru om, această legătură este adâncă și dătătoare de viață. Înainte de cădere, această legătură era luminoasă și nemijlocită. Dumnezeu, precum scrie Sfântul Grigorie Palama, „S-a arătat în chip văzut omului ... ca [omul] să poată urma Lui".[1] Însă

[1] Sf. Grigorie Palama, *Omilia 16: Despre iconomia cea după trup a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, cap. 9, *Omilii* vol. 1, ed. cit., p. 229

când omul a pierdut vederea lui Dumnezeu, Acesta a venit El Însuși în lume, în chip de om. Așadar, rugăciunea este mijlocul cel mai de preț și fără de care părtășia omului cu Dumnezeu nu este cu putință. Părintele Sofronie definește rugăciunea ca pe o „creație fără de sfârșit"[2], pentru că prin aceasta omului i se dăruiește privilegiul de a deveni împreună-lucrător cu Dumnezeu în desăvârșirea sa ca persoană. El primește harul de a se arăta lucrător al desăvârșirii principiului ipostatic din el.[3] (Ce înțelege Părintele Sofronie prin „principiu ipostatic" și „persoană"? Deși el spune că persoana nu poate fi definită, am putea spune că ea este darul lui Dumnezeu către om, prin care acesta se face stăpân pe firea sa. Cu alte cuvinte, când primim chiar cea mai mică pocăință de la Duhul Sfânt, noi supunem înfrânării toate simțurile noastre și fiecare mișcare a inimii și a minții noastre; așa înviază omul prin harul lui Dumnezeu. Aceasta este persoana. Eu nu am definit persoana, ci mai degrabă am descris-o. Principiul ipostatic este tocmai acest dar pe care Dumnezeu ni l-a dat spre a putea cuprinde toată Ființa dumnezeiască – desigur, sub forma energiilor Sale – și toată ființa omenească.) Prin mijlocirea rugăciunii, energia Dumnezeului celui Adevărat pătrunde întreaga ființă a omului și îi dă puterea de a se sârgui spre împlinirea chemării sale. Cu cât rămâne mai mult în rugăciune, cu atât sporește împotrivirea sa la tot ceea ce vatămă sau zădărnicește rugăciunea. (Rugăciunea naște rugăciune.) Lucrarea acestei nevoințe este minunată și ziditoare[4], plină de înțelepciune și însuflare, de frumusețe și măreție.

Inima este locul unde se cultivă împărtășirea lui Dumnezeu cu omul, și acolo Duhul lui Dumnezeu Se descoperă, lucrează

---

[2] Cf. *On Prayer*, p. 9; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 5-6

[3] *Ibid.; ibid.*

[4] *Ibid.; ibid.*

și Se roagă. Deschiderea inimii prin rugăciune vindecă persoana omului. Mintea omului se adună înlăuntru și se unește cu inima. Astfel, inima se lărgește spre a cuprinde toată plinătatea dragostei lui Hristos. (Îmi place acest cuvânt, „se lărgește"; este de la Sfântul Pavel (*cf.* 2 Cor. 6:11, 13). El îi îndeamnă pe corinteni: „Lărgiți și voi inimile voastre!") Prin urmare, întreaga nevoință a rugăciunii are ca scop descoperirea și cucerirea inimii. Calea spre împlinirea acestuia este împiedicată doar de slava deșartă.[5] Sfântul Siluan spune iară și iară că smerenia este de cea mai mare însemnătate, pentru că mândria împiedică dragostea.

Puteri de dimensiuni cosmice se unesc împotriva rugăciunii (*cf.* Ef. 6:12), și lor li se adaugă însăși firea omului căzut. Când însă împotrivirea față de aceste puteri nimicitoare se întețește și darul de Sus al rugăciunii se înmulțește, atunci răsare și bucuria nădejdii în biruința cea mai presus de lume a lui Hristos. Dar pentru ca să atingă desăvârșirea acestui fel de rugăciune, pe care Părintele Sofronie o definește ca ridicare a lumii zidite din căderea sa, omul este supus la o mare încordare și trece prin multe și felurite stări. Trece de la stări de mare înălțare duhovnicească la un simțământ de pustiire lăuntrică și de la o creștere la o împuținare a „puterii sale de rugăciune".[6] Aceste schimbări ale stărilor prin care omul de rugăciune trebuie să treacă cu sârguință și cu toată inima îl călăuzesc spre neprețuita cunoaștere a tainei căilor mântuirii. (Părintele Sofronie vorbește adesea despre „taina căilor mântuirii"[7]. Pentru fiecare persoană există o cale unică spre Dumnezeu și îndrumătorii duhovnicești ar trebui să descopere această taină ca să poată arăta fiecăruia calea mântuirii sale.) Dar mai presus

[5] Cf. *ibid.*, p. 11; *ibid.*, p. 7

[6] Cf. *ibid.* p. 12; *ibid.*, p. 8

[7] Cf. *ibid.*, p. 16; *ibid,*. p. 12; și în *We Shall See Him...*, p. 85; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 120

de toate, aceste schimbări ale stărilor îl călăuzesc pe om la nepreţuita experienţă a smereniei.[8] Cunoştinţa şi experienţa îi povăţuiesc mintea şi inima şi îi îngăduie să deosebească acele lucruri bine plăcute lui Dumnezeu şi să-şi ţină atenţia şi dorirea îndreptate înspre ele.

În ridicarea lumii zidite din căderea sa, care se săvârşeşte prin rugăciune, preschimbarea trupului omenesc are o însemnătate aparte. Pentru a „schimba" trupul nostru smerit de păcat „în chipul trupului slavei Domnului" (*cf.* Filip. 3:21), este nevoie de o îndelungată luptă prin post şi rugăciune. Făcut din ţărâna pământului şi supus fiind stricăciunii şi morţii, trupul trage în jos duhul şi-l împovărează. În rugăciune însă, duhul omului se avântă cu toată puterea spre Dumnezeu şi doreşte să împărtăşească şi trupului acest avânt spre cele de Sus, aşa încât şi el să poată să înseteze după Dumnezeul cel Viu (*cf.* Filip. 3:21).[9] „Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel Viu" (Ps. 41:2).

Dar de unde îşi trage duhul omenesc puterea să se înalţe spre Dumnezeu? La fiecare treaptă a descrierii tainei vieţii în Hristos, stareţul, în felul său propriu, stăruie asupra imensei însemnătăţi a pocăinţei în înălţarea spre Dumnezeu. Aceasta se întâmplă şi în cazul rugăciunii, căci urmând credinţei de obşte a Sfinţilor Părinţi, stareţul subliniază cu aceeaşi tărie că simţământul propriei păcătoşenii este condiţia obligatorie şi esenţială pentru rugăciunea către Dumnezeu. Când este însoţită de acest simţământ, rugăciunea se aduce cu pocăinţă şi este totdeauna bine primită de Dumnezeu, Mântuitorul nostru.[10] Precum se arată în pilda vameşului şi a fariseului,

---

[8] Cf. *On Prayer*, p. 16; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 12

[9] *We Shall See Him...*, pp. 150-151; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 218

[10] Cf. *ibid.*, p. 42; *ibid.*, p. 54

simțirea păcătoșeniei sale a fost pricina pentru care rugăciunea vameșului a fost bine primită de Dumnezeu. Fariseul, dimpotrivă, îndreptățindu-se pe sine, a curmat orice putință de a fi auzit de Acesta.[11] Pocăința este, prin urmare, puterea care înalță rugăciunea omului la cer, iar rugăciunea de pocăință este cea mai bine primită de Dumnezeu.

Cerința de căpătâi pentru rugăciunea de pocăință este credința în Hristos ca *Dumnezeu-Mântuitor* și păzirea învățăturilor Sale. Credința în învățătura lui Hristos duce la recunoașterea obârșiei dumnezeiești a Învățătorului. (Adică, până când nu avem credință în Hristos ca Dumnezeu Absolut, nu putem să biruim cu adevărat păcatul și moartea, și nu ne putem ruga cum trebuie.) Însemnătatea veșnică a acestei învățături descoperă sărăcia duhovnicească a omului, iar simțământul acestei sărăcii îl face fericit: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este împărăția cerurilor." (Mt. 5:3) Conștientizarea de către om a uriașei prăpastii dintre el și Dumnezeu devine mai acută și îl încredințează că rădăcina a tot răul și pricina pentru care este supus stricăciunii este mândria. Această conștientizare îl călăuzește la smerenie, îl țintuiește pe crucea nevăzută a poruncilor lui Hristos și îi însuflă plânsul și rugăciunea de pocăință.[12]

A doua cerință pentru rugăciunea de pocăință este să „ne recunoaștem pe noi înșine ca fiind păcătoși nevrednici".[13] Căutând să grăiască cu Dumnezeu, omul începe prin a-și mărturisi propriul păcat și prin a răbda înaintea lui Dumnezeu feluritele stări pătimașe care îi subjugă mintea. Profunda conștientizare a propriului păcat și a nevredniciei sale îl transpune pe om în planul tragediei comune întregului neam omenesc.

[11] Sf. Grigorie Palama, *Omilia 2: La parabola evanghelică a vameșului și a fariseului*, cap. 9, în *Omilii* vol. 1, ed. cit., p. 18

[12] Cf. *On Prayer*, p. 157; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 145

[13] *Ibid.*; *ibid.*

Trăind tragedia propriei sale căderi, împărtășește experiența tragediei căderii fiecăruia dintre urmașii lui Adam, în dimensiunile ei atotcuprinzătoare de-a lungul veacurilor.[14] Mărturisind acest fapt cosmic în rugăciunea sa de pocăință, el își asumă singura stare nerătăcitoare a omului înaintea lui Dumnezeu. (Altfel spus, dacă există o împrejurare în care omul este fără de greșeală, atunci ea este aceea în care își mărturisește păcătoșenia, pentru că în clipa aceea el stă în adevăr. Când face aceasta, el atrage la sine Duhul Adevărului, care scoate la suprafață toate adâncimile ascunse și păcătoase ale omului și-l curățește „de toată nedreptatea" (1 In. 1:9), precum spune Sfântul Ioan Cuvântătorul-de-Dumnezeu.) De aici înainte, într-o stare de adâncă încordare, rabdă împotrivirea patimilor și se vede pe sine ca „cel mai păcătos dintre oameni" (*cf.* 1 Tim. 1:15) și vrednic de „întunericul cel mai dinafară" (Mt. 8:12; 22:13; 25:30). Însușindu-și calea învățăturii Sfântului Siluan, *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*, și trăind pe „muchia" acestei smerenii ascetice, omul adună în sine „toată energia cu putință a rugăciunii de pocăință"[15].

O stare de rugăciune de o asemenea intensitate, care duce la urmărirea îndeaproape a tuturor mișcărilor sufletului, este numită în literatura patristică trezvie (*nepsis*). Trezvia, dobândită printr-o rugăciune de acest fel, îl face pe om să rămână într-o neîncetată „înfățișare" înaintea lui Dumnezeu. Această înfățișare este totodată și o judecată a omului de către Dumnezeu.[16] Părintele Sofronie o descrie ca pe o înfățișare înaintea Judecății de Apoi. Într-adevăr, el întărește faptul că „cu cât [este] mai

---

[14] Cf. *ibid.*, pp. 17, 30-31; *ibid.*, pp. 13, 20

[15] *Ibid.*, p. 162; *ibid.*, p. 149

[16] Cf. *Cuvântul XXVIII*, cap. 1 în Sf. Ioan Scărarul, *Scara...*, *op. cit.*, p. 381: „Rugăciunea este celui ce se roagă cu adevărat tribunal, dreptar și scaun de judecată al Domnului, înaintea Scaunului Judecății viitoare".

zdrobitoare frica [sufletului] de judecată, cu atât mai stăruitoare va fi rugăciunea sa de pocăință".[17] (Aceasta se leagă de ceea ce am spus mai înainte despre taina spovedaniei: cu cât simțim mai multă rușine, cu atât dobândim mai multă putere.) Starețul arată însă că aceasta se întâmplă în virtutea trăirii dragostei dumnezeiești care premerge pocăinței. Contemplarea smeritei și sfintei iubiri dumnezeiești, din care credinciosul gustă la începutul nevoinței sale, îl uluiește, pricinuindu-i nespusă căință pentru starea sa păcătoasă și totodată îi însuflă o adâncă evlavie și râvna de a se înfățișa cu vrednicie înaintea lui Dumnezeu. (Când Dumnezeu ne dezvăluie păcătoșenia noastră, avem o îndoită viziune: pe de-o parte, vedem pe Hristos Cel fără de prihană și fără de pată, vedem sfințenia desăvârșită și negrăită a Domnului nostru, iar pe de altă parte, vedem desăvârșita noastră sărăcie duhovnicească și păcătoșenie. Dar nu deznădăjduim. O viziune o însuflă pe cealaltă.) Duhul lui Dumnezeu neîncetat îl învață pe om să se osândească pe sine[18], așa încât, suferind judecata în această viață de acum, să preîntâmpine judecata ce va să fie (*cf.* 1 Cor. 11:31).

Desăvârșita trezvie ascetică, la care se ajunge prin rugăciunea de pocăință, slobozește omul de orișice simț al trecutului sau viitorului. Acesta este cu totul absorbit de o singură grijă: „să nu piardă un *asemenea* Dumnezeu și să înceteze de a mai fi nevrednic de El."[19] În acest fel, este restabilită legătura armonioasă a omului cu Dumnezeu și, înlăuntrul său, omul dăruiește locul de căpătâi dragostei lui Hristos.

Din toate cele spuse putem vedea că deosebita însemnătate a rugăciunii stă în cultivarea acelei smerenii și iubiri care ne unește cu Hristos. Privitor la aceasta, starețul formulează

---

[17] Cf. *On Prayer*, p. 52; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 48

[18] Cf. *ibid.*, p. 174; *ibid.*, p. 159

[19] Cf. *ibid.*, p. 21; *ibid.*, p. 18

următoarea lege duhovnicească: „Cu cât ne smerim mai mult pe noi înșine, printr-o pocăință dureroasă, cu atât mai grabnic ajunge rugăciunea noastră la Dumnezeu."[20]

Astfel, prin lucrarea rugăciunii, viața omului se strămută, „se ascunde" în Ființa lui Dumnezeu, în timp ce viața lui Dumnezeu pătrunde și se sălășluiește în el. (Suntem în Hristos și Hristos în noi.) Aceasta înseamnă că are loc o întrepătrundere a vieții dumnezeiești cu cea a omului într-o îndoită mișcare: omul își tinde puterile duhovnicești către Dumnezeu și Dumnezeu Se pogoară către el.[21] Avântului omenesc îi este proprie o nestăpânită și chinuitoare sete de pocăință, o rugăciune fără de saț și o dulce iubire.[22] Smerita pogorâre a lui Dumnezeu în om aduce cu sine o prefacere radicală a întregii sale ființe și o nespusă pace a dragostei în inimă.[23] Astfel, rugăciunea descrisă ca o „mereu nouă creație" este înțeleasă mai cu seamă ca o împreună-lucrare a omului cu Dumnezeu „în actul zidirii de dumnezei nemuritori".[24] O asemenea rugăciune este un răspuns dat chemării Tatălui Ceresc și cel mai de preț mijloc prin care omul este îndumnezeit. Fiece putere a firii omenești, când este adumbrită de rugăciunea îndreptată către Dumnezeu, devine mai presus de lume.

Rugăciunea curată

Precum înțelegem din cele de mai sus, rugăciunea nu este o însușire firească a omului căzut. De aceea avem poruncă să ne rugăm. Dumnezeu nu ne poruncește să facem lucruri firești,

[20] Cf. *ibid.*, p. 157; *ibid.*, p. 145

[21] Cf. *ibid.*, p. 81; textul lipsește din trad. rom.

[22] Cf. *We Shall See Him...*, p. 145; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 211

[23] Cf. *On Prayer*, p. 81; textul lipsește din trad. rom.

[24] *We Shall See Him...*, p. 101; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 144

ci lucruri mai presus de fire. Nu avem poruncă să dormim, să bem, să mâncăm – acestea sunt lucruri firești – ci avem poruncă să ne rugăm, pentru că rugăciunea este o lucrare mai presus de fire. Rugăciunea este rodul împreunării strădaniei omului de a împlini porunca lui Dumnezeu cu darul Celui Care, în iubirea Sa de oameni, Se pogoară ca să ridice zidirea Sa. Ca lucrare atât dumnezeiască cât și omenească, rugăciunea creștină este mai presus de fire. Dobândirea rugăciunii este cu putință numai atunci când omul este gata să-și jertfească întreaga ființă de dragul ei. În forma ei cea mai desăvârșită, rugăciunea este un dar al Duhului Sfânt, întrucât Dumnezeu Însuși este Cel Care Se roagă în om (*cf.* Gal. 4:6).

Fluctuațiile care se pot observa în lucrarea rugăciunii se datorează nestatorniciei elementului omenesc. Din această cauză, rugăciunea cere întotdeauna un mare efort, cât și o mare încordare. (Din acest punct de vedere, noi creștinii ne deosebim mult de adepții ascetismului extrem oriental. Ei se relaxează pentru a contempla, pe când noi, atunci când ne rugăm, suntem într-o stare de mare încordare pentru că întreaga noastră ființă, până și trupul nostru, ia parte la rugăciune.) Omul, încetul cu încetul, devine mai curajos, pe măsură ce strădania în lucrarea rugăciunii îl întărește în nădejde. Cu ajutorul rugăciunii dobândește un echilibru stabil în nestatornicia sa – dobândește statornicie în nestatornicie. Astfel, întărindu-i-se puterile duhovnicești, devine în stare să rămână din ce în ce mai mult cu mintea în inimă înaintea lui Dumnezeu. Această rămânere neîntreruptă înaintea lui Dumnezeu, însoțită de durerea pocăinței și de smerenia sărăciei sale duhovnicești, curățește mintea și inima de tot lucrul străin. Dumnezeu și harul noii vieți care l-a cercetat devin singura dorire a celui ce se roagă.[25]

[25] Cf. *On Prayer*, pp. 14-16; 72; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 10-12; 71

Cercetările și părăsirile harului din timpul rugăciunii îl înzestrează pe om nu numai cu statornicie, ci și cu discernământ. El învață taina căilor mântuirii și cu ajutorul smereniei dobândite prin căderea din har este pregătit pentru înălțarea care va urma acestei căderi.[26] În măsura în care stăruie cu mintea ațintită statornic la Dumnezeu, va veni clipa în care Duhul cel veșnic îi va atinge inima. Minunata „atingere a Sfântului sfinților" înalță duhul omului pe tărâmul până atunci necunoscut al Ființei Nezidite.[27]

Ipostasul zidit, omul, stă înaintea Dumnezeului ipostatic, a Dumnezeului personal, și mintea zidită se înfățișează „Minții celei Dintâi".[28] Prin dragostea de Dumnezeu, mintea se desprinde de tot lucrul zidit și uită cu totul lumea. Trupul încetează a mai fi simțit în timpul rugăciunii curate. Ea aduce cu sine o putere care îl înalță pe om în lumea Luminii dumnezeiești în chip blând, liniștit și negrăit. Aici, starețul e de acord cu Sfântul Maxim Mărturisitorul în legătură cu a doua stare – cea desăvârșită – a rugăciunii curate a celor ce duc o viață contemplativă (*theoretikoi*). Cel ce se roagă ajunge la această stare din dragoste pentru Dumnezeu, și această dragoste îl curățește de toată întinăciunea. În elanul unei astfel de rugăciuni, mintea este înălțată la vederea dumnezeiești și necuprinsei Lumini.[29]

---

[26] Cf. *ibid.*, pp. 15-16; *ibid.*, pp. 11-12

[27] Cf. *ibid.*, p. 14; *ibid.*, p. 10

[28] Din condacul Duminicii a doua din Post, a Sf. Grigorie Palama (1296-1359); cf. *We Shall See Him...*, p. 91; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 128

[29] Cf. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cele patru sute de capete despre dragoste*, A doua sută a capetelor despre dragoste, capetele 5 și 6, în *Filocalia...*, vol. 2, ed. Harisma, ediția a II-a, București, 1993, p. 79: „Nu ajunge făptuirea morală pentru a slobozi mintea cu desăvârșire de patimi, ca să poată să se roage neîmprăștiat, dacă nu vin în ea unele după altele

Ca să ajungă la starea rugăciunii curate, creștinul trebuie mai întâi să-și îndrepte cu totul mintea și inima spre veșnicie.[30] Dorul de a se apropia de Dumnezeu îi mistuie inima, iar rugăciunea care se naște din vederea sărăciei duhovnicești și din ura de sine îi ațintește mintea la Dumnezeul cel dorit.[31] Plânsul care se naște din dragostea de Dumnezeu unește și vindecă omul întreg, făcându-l părtaș Celui Iubit. Chiar și numai câteva lacrimi de pocăință pot schimba inima.

Pornirea nestăvilită de a plânge înaintea nevăzutului, dar iubitului Domn, care este reaprinsă de scârba de sine, însuflă acea rugăciune în care mintea nu se mai întoarce către sine.[32] Duhul omului este răpit în rugăciunea către Hristos, Care îl curățește de toate patimile și îl vindecă de toată dorirea lucrurilor materiale. Atunci el trece dincolo de hotarele lumii

---

contemplațiile duhovnicești. Căci aceea slobozește mintea numai de neînfrânare și de ură, pe când contemplațiile duhovnicești o izbăvesc și de uitare și de neștiință. Și numai așa va putea să se roage cum trebuie. Două sunt stările cele mai înalte ale rugăciunii curate. De una au parte cei ce se îndeletnicesc cu făptuirea, de alta cei ce se îndeletnicesc cu contemplația. Cea dintâi se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din nădejdea cea bună; cea de a doua din dragostea dumnezeiască și din curăția cea mai deplină. Semnele prin care cunoaștem că am ajuns la măsura cea dintâi le avem în aceea că mintea se adună din toate ideile lumii și-și face rugăciunea neîmprăștiată și nesupărată de parcă însuși Dumnezeu ar fi în fața ei, precum și este. Iar semnele celei de a doua stau în aceea că mintea este răpită în avântul rugăciunii de Lumina dumnezeiască și nemărginită, și nu se mai simte nici pe sine nici altceva din cele ce sunt, decât numai pe Cel ce lucrează în ea prin dragoste această iluminare. Atunci, mișcată fiind și în jurul rațiunilor despre Dumnezeu, primește curate și limpezi arătările cu privire la El."

[30] *We Shall See Him...*, p. 55; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 74

[31] Cf. *ibid.*, p. 67; *ibid.*, pp. 90-92

[32] Cf. *ibid.*, pp. 37-38, 45, 184-185; *ibid.*, pp. 46-48, 58-59, 262-264

zidite și se adâncește în Unul Dumnezeu.[33] Plânsul rupe legăturile existenței pământești și ridică duhul omului în tărâmul libertății cerești. Atunci suflul simțit al veșniciei împărtășește omului experiența nepătimirii și simțământul sfințirii întregii sale ființe.[34] Lacrimile sunt mult prețuite în trăirea ascetică a părinților, pentru că atunci când plângem, nu putem avea decât un singur gând. Dacă avem două gânduri, nu putem plânge. Și când plângem în rugăciune, aceasta înseamnă că toată mintea ne este sălășluită în Dumnezeu. De aceea nevoitorii prețuiesc lacrimile atât de mult – nu lacrimile psihice, ci lacrimile de pocăință.

Încordarea la limită în pocăință se transformă în rugăciune deznădăjduită. Groaza de pierzania cea veșnică preschimbă întreaga persoană în rugăciune.[35] O astfel de rugăciune duce în chip firesc la curăția duhovnicească în care cel ce se roagă trăiește în realitatea purtătoare de lumină a Duhului Sfânt. În această stare, „el stă deopotrivă înaintea lui Dumnezeu și înaintea sa în deplina goliciune a ființei sale."[36] (Căci, să ne amintim: „Viu este cuvântul lui Dumnezeu și lucrător și mai ascuțit decât toată sabia ascuțită de amândouă părțile și străbate până la despărțitura sufletului și a duhului, și a încheieturilor și a măduvei, și este judecător cugetelor și gândurilor inimii" (Ev. 4:12), după cum spune Sfântul Apostol Pavel.) În acest sens, descrierea Părintelui Sofronie privitoare la propria sa experiență coincide din nou cu învățătura Sfântului Maxim Mărturisitorul referitoare la întâia stare desăvârșită a rugăciunii curate, la care ajung cei ce duc o viață activă (*praktikoi*). Din teamă de Dumnezeu și din nădejdea cea

---

[33] Cf. *ibid.*, p. 179; *ibid.*, pp. 254-256

[34] Cf. *ibid.*, p. 54; *ibid.*, pp. 72-73

[35] Cf. *ibid.*, p. 99; *ibid.*, pp. 140-142

[36] *Ibid.*, p. 32; *ibid.*, p. 39

bună, aceștia își întorc mintea de la toate lucrurile acestei lumi spre simțirea prezenței lui Dumnezeu și stând înaintea Lui, lucrează neîmprăștiat rugăciunea.[37]

Curăția minții, fără de care nu se poate ajunge la starea rugăciunii curate, se dobândește când omul se supune voii lui Dumnezeu. În tradiția monahală, prin practica ascultării și a tăierii voii proprii, monahul e slobozit de greaua povară a grijilor pământești și pătrunde în tărâmul voii dumnezeiești. Prin aceasta, el ajunge să cunoască darul fără de preț al curăției minții în Dumnezeu. Starețul află cea dintâi descriere a rugăciunii curate în cuvintele Apostolului Pavel: „Știu pre un om întru Hristos... (sau în trup, nu știu, sau afară de trup, nu știu, Dumnezeu știe); că s-a răpit unul ca acesta până la al treilea cer... în rai și a auzit cuvinte nespuse, care nu este slobod omului a le grăi" (2 Cor. 12:2-4). (Pentru stareț aceasta înseamnă că putem vorbi de rugăciune curată atunci când cel ce se roagă nu știe dacă se află în trup sau în afară de trup.) În această descriere sunt îndeosebi vrednice de luat în seamă lipsa simțirii propriului trup și, prin urmare, a lumii materiale, răpirea în veșnicia cerească și caracterul de nedescris al acestei stări duhovnicești.

(Vă voi povesti o întâmplare. Părintele Sofronie avusese dintotdeauna dorința de a pustnici, și de aceea la câțiva ani după ce intrase în Mânăstirea Sfântului Panteleimon, i-a fost dată o colibă cam la o jumătate de oră de mers pe jos de la mânăstire, astfel încât să se poată retrage acolo timp de câteva zile și să se dedice pe deplin rugăciunii. Într-o zi l-a rugat pe Sfântul Siluan, povățuitorul său, să vină să-i vadă coliba. În drum spre colibă, Sfântul Siluan l-a întrebat pe Părintele Sofronie: „Și cum merge rugăciunea în locul acesta de liniștire?" Părintele Sofronie a răspuns: „Când mă rog, am simțământul că lumea e uitată, dar îmi simt încă trupul". Și Sfântul Siluan

[37] Cf. *Cele patru sute de capete despre dragoste*, loc. cit.

i-a zis: „Dar oare trupul nostru nu este tot lumea?" Părintele Sofronie s-a minunat de cuvântul Sfântului Siluan, de înțelegerea pe care o avea acesta despre rugăciunea curată.)

Starea rugăciunii curate se definește ca înfățișare a minții omului „înaintea Minții [*Nous*] celei Dintâi, dezgolită de tot ce este văzut, de tot ce este trecător."[38] În această stare, rugătorul transcende toate cele pământești și hotarele firii, și devine „făptură nouă" în Hristos (2 Cor. 5:17, Gal. 6:15; 3:26-28).[39]

Rugăciunea curată este o întâlnire personală cu Dumnezeu și o împreună-vorbire cu El, față către Față. În rugăciunea de acest fel, mintea omenească este cuprinsă în mintea lui Dumnezeu și primește o cunoaștere ființială și o înțelegere a lucrurilor, ce nu pot fi exprimate în grai omenesc.[40] Se concentrează într-un centru nevăzut al trăirii și al împărtășirii lăuntrice în inimă. Rugăciunea devine o simțire vie a Dumnezeului personal, slobodă de orice imaginație și cugetare abstractă, „și mintea devine toată trezvie și ascultare".[41] Atunci omul are simțământul neîndoielnic că rugăciunea sa a fost auzită de Dumnezeu și că a fost primit în veșnicia Sa. Acest fel de rugăciune este un dar de Sus și îl așază pe om la hotarul

---

[38] Cf. *We Shall See Him...*, p. 91; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 128 precum și condacul Duminicii a doua din Post, a Sf. Grigorie Palama

[39] *Ibid.*

[40] Cf. *ibid.*, p. 227; *ibid.*, pp. 372-373

[41] *Saint Silouan...*, p. 113; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 119; cf. Sf. Macarie Egipteanul, *Omilia XXXIII*, 2, în *Scrieri*, trad. Constantin Cornițescu, ed. IBMBOR, București, 1992, p. 241: „Sufletul care poartă pe Dumnezeu, sau care mai degrabă este purtat de Dumnezeu... devine tot (numai) ochi."; vezi și Sf. Macarie Egipteanul, *Omilia XVIII*, 10, p. 186: „Când sufletul a ajuns la desăvârșirea duhovnicească... când s-a unit cu Duhul... devine tot lumină, tot ochi, tot duh, tot bucurie, tot odihnă, tot veselie, tot dragoste, tot milostivire, tot bunătate și blândețe."

dintre timp și veșnicie. În acesta „sfârșiturile veacurilor au ajuns" (1 Cor. 10:11), pentru că atâta vreme cât această rugăciune este lucrătoare, el rămâne în afara timpului și mai presus de stăpânia morții.

Lumina dumnezeiască nezidită îl adumbrește pe om. În această stare, el „nu mai este capabil de nici un gând" și „nu își mai poate aminti nimic". Rugăciunea curată, însoțită de vederea Luminii dumnezeiești e numită de Sfântul Siluan teologie. Aici teologia este înțeleasă ca „împărtășire întru ființă" sau ca părtășie la Lumina dumnezeiască și nu ca o speculație teologică „gnostică". Dimpotrivă, pentru Sfântul Siluan, teolog este cel ce, prin rugăciune curată, se învrednicește de înălțarea la contemplarea Luminii dumnezeiești nezidite.[42]

Rugăciunea curată, care urmează adevăratei rugăciuni de pocăință, îl încredințează pe om Duhului. Prin puterea dătătoare de viață a Acestuia, omul este slobozit din legăturile timpului și ale spațiului.

Conștientizarea dimensiunilor cosmice ale căderii și pocăința pentru sine și pentru întregul neam omenesc, dusă până la limita puterii sale firești, dau o nesfârșită adâncime, înălțime și lărgime rugăciunii sale. Această rugăciune pătrunde nețărmuritele întinderi ale ființării cosmice și, „ca fulgerul, străbate lumea de la un capăt la altul" – străbate veșnic toate veacurile.[43] (Părintele Sofronie obișnuia să spună că mintea omului duhovnicesc poate într-o clipită să măsoare tot pământul.) Această rugăciune este darul cel mai de preț al

[42] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 141-144; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 155-158. Cf. definiției clasice a lui Evagrie Ponticul: „Dacă ești teolog ai rugăciunea curată. Și dacă ai rugăciune curată, ești teolog." *Despre rugăciune* 61 (PG 79:1180B)

[43] Cf. *We Shall See Him...*, pp. 100, 227; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 142, 372

bunăvoirii lui Dumnezeu care învrednicește ipostasul omului de îndumnezeire. În rugăciunea curată, omul „primește de la El [Hristos], «mintea și simțirea» ce sunt întru El".[44] Precum Hristos S-a rugat pentru întregul Adam și S-a făcut „mijlocitor între Dumnezeu și oameni" (1 Tim. 2:5) și „voiește ca toți oamenii să se mântuiască" (1 Tim. 2:4), tot astfel cel ce se unește cu El pe calea rugăciunii curate, primește o rugăciune întocmai rugăciunii Sale. Aceasta este harisma rugăciunii pentru lumea întreagă, pe care starețul o numește „rugăciune ipostatică."[45] (El consideră, de asemenea, rugăciunea Liturghiei ca fiind rugăciune ipostatică pentru că aceasta îmbrățișează întreaga lume. Ne spunea că astăzi nu mai există *isihie*, pentru că nu mai există pustii. Nu mai putem dobândi o asemenea rugăciune a minții precum citim la Sfinții Părinți, dar spunea că, dacă slujim Liturghia cum se cuvine, la nivelul rugăciunii, vom avea aceleași roade ca și părinții noștri, care se rugau liniștindu-se în pustie. Părintele Sofronie considera rugăciunea Liturghiei întocmai cu rugăciunea curată și le numește pe amândouă „rugăciune ipostatică."[46] El chiar spunea că rugăciunea ipostatică a Liturghiei este mai înaltă.) Prin urmare, rugăciunea ipostatică pentru întregul Adam este o încununare a rugăciunii curate.

Atâta vreme cât rugăciunea de pocăință lucrează în om, inima îi rămâne înfrântă, iar sufletul – chinuit de durere și de setea arzătoare după Sfântul sfinților. Dar de îndată ce minunea are loc și este adumbrit de duhul rugăciunii curate, omul începe să simtă veșnicia, își înfrânge durerea și este luminat de o nouă

---

[44] *On Prayer*, p. 56; textul lipsește din trad. rom.

[45] *Ibid.*

[46] Cf. *His Life is Mine*, pp. 87-89; vezi trad. rom. *Rugăciunea – experiența...*, pp. 102-105; și *We Shall See Him...*, p. 216; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 315-316

contemplare – este vindecat. Lumina Soarelui nematerialnic mângâie sufletul întristat, îi aduce pace, îl tămăduiește și-i împărtășește viață nestricăcioasă.[47] Întristarea de moarte a pocăinței se preface în „binecuvântare covârșitoare."[48] Experiența Luminii se întipărește în memoria duhovnicească a omului. Duhul său e stăpânit de uimire înaintea Tatălui Ceresc, în timp ce un dor subțire de a se reîntoarce în Casa Acestuia face ca rugăciunea curată să se reverse cu pace din întreaga sa ființă. Însă, dacă în timpul unei asemenea rugăciuni, potrivit cuvântului Sfântului Siluan, un gând străin se strecoară – chiar și simțirea propriului nostru trup – atunci acea rugăciune nu mai este curată.[49]

În starea de răpire născută din darul rugăciunii curate, stăpânesc Duhul și simțirea cuvântului Evangheliei. În starea rugăciunii curate, omul devine înrudit cuvântului lui Dumnezeu. Trupul este uitat, iar duhul rămâne subjugat de înțelepciunea de nepătruns a cuvântului lui Hristos. (De fapt, acestea sunt mijloacele firești pe care Dumnezeu ni le-a dăruit pentru a deveni „biserica Dumnezeului celui Viu" (2 Cor. 6:16), a ne sălășlui în El și a deveni lăcaș al Duhului Său.) În acest chip, slobozi de legăturile lumii materialnice, simțim căldura ce vine de la strălucirea Soarelui Înțelegător, așa cum trupul simte căldura soarelui amiezii.[50] Chiar și după ce rugăciunea s-a sfârșit, cuvintele Domnului stăpânesc mintea omului.[51] Și e minunat când cuvântul lui Dumnezeu stăpânește mintea omului! Sfântul Pavel spune că atunci când cuvântul lui

---

[47] Cf. *We Shall See Him...*, p. 67; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 91

[48] Cf. *ibid.*, p. 100; *ibid.*, p. 142

[49] Cf. *ibid.*, p. 97; *ibid.*, p. 139

[50] Cf. *ibid.*, p. 183; *ibid.*, p. 261

[51] Cf. *ibid.*, p. 184; *ibid.*, p. 262

Dumnezeu sălășluiește din plin în noi, supune toate gândurile spre ascultare lui Hristos (*cf.* 2 Cor. 10:5).

Uneori, rugăciunea curată se săvârșește fără cuvinte. Mintea, aflată într-o stare aparte, dobândește o înțelegere atotcuprinzătoare. Răpirea duhului poate veni în orice clipă. „Atunci lumea este uitată, cuvintele se sting și într-o răpire tăcută sufletul se sălășluiește firesc în Dumnezeu."[52] În cea mai curată formă a sa, rugăciunea este răpirea duhului omenesc la Dumnezeu.[53] Întoarcerea din minunata stare a ființării veșnice și adevărate la grosolănia cugetului trupesc al acestei lumi e trăită de nevoitor ca „îndepărtare de Domnul".[54] (Undeva Părintele Sofronie chiar spune că această întoarcere este ca o cădere. Astfel, pentru oamenii care au avut o asemenea experiență, această stare firească în care trăim noi este cu adevărat o stare căzută.[55])

Rugăciunea curată îl povățuiește pe om descoperindu-i taina lui Dumnezeu și îi dăruiește cea mai adâncă și mai cuprinzătoare cunoaștere de Dumnezeu. „Locul" în care această cunoaștere se descoperă este „adâncul inimii". Când mintea, cu puterea Duhului Sfânt, pătrunde în „adâncul inimii", ea descoperă că existența și soarta neamului omenesc nu îi sunt străine omului. (Amintiți-vă de rugăciunea Maicii Domnului din Sfânta Sfintelor.) Dragostea lui Dumnezeu îl unește cu toți oamenii care devin conținutul ființării sale ipostatice. (Rugăciunea curată și Liturghia sunt numite „rugăciune ipostatică" ca urmare a acestei legături). Omul vede dimensiunea acestui eveniment ca pe o cerință esențială a celei de a doua mari porunci: „Iubește-l pe

---

[52] *Saint Silouan...*, p. 49; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 51

[53] Cf. *We Shall See Him...*, p. 112; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 164

[54] *Saint Silouan...*, p. 205; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 223

[55] Cf. *ibid.*, pp. 205-206; *ibid.*, pp. 223-224

aproapele ca pe tine însuți". A doua poruncă se împlinește prin rugăciunea ipostatică. Sfântul Siluan, care purta în sine acest simțământ al unității ontologice a tuturor oamenilor, obișnuia să spună că „fratele nostru este viața noastră."[56] (Odată, un monah a venit să se spovedească la mine. Plângea și m-am gândit cu teamă: „Doamne miluiește, oare ce i s-a întâmplat?" Și știți ce mi-a spus? – „Caut în inima mea și văd că unul din frați lipsește și sunt mâhnit." Plângea, pentru că inima i se răcise puțin față de unul din frați.)

Rugăciunea curată ne învață mai întâi taina lui Dumnezeu și apoi taina omului. În Dumnezeu, cel ce se roagă descoperă și trăiește întregul neam omenesc ca pe un singur om, pe care îl vede de acum încolo așa cum îl vede Dumnezeu. Caută spre el așa cum Dumnezeu caută spre el; îl iubește precum Dumnezeu îl iubește; și se roagă pentru toți, precum Îi este bineplăcut lui Dumnezeu și precum El îl însuflă. Iertați-mă.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1 (P.S. Vasile): În viețile multor sfinți auzim uneori de împrejurări în care aceștia, fiind în rugăciune, sunt ridicați de la pământ. De multe ori m-am întrebat ce înseamnă aceasta. Are de-a face cu ce ați spus dumneavoastră, că trupul îngreuiază duhul, în timp ce în rugăciune duhul este atras în sus? Oare această atragere în sus ridică trupul tot așa precum trupul trage sufletul în jos?

Răspunsul 1: Eu nu am trăit niciodată așa ceva, dar se poate întâmpla. Părintele Sofronie spune că vine o clipă în pocăința omului când avântul sufletului este atât de mare încât atrage în mișcarea sa de înălțare până și trupul.

---

[56] Cf. *ibid.*, p. 47; *ibid.*, p. 48

Întrebarea 2 (P.S. Vasile): De pildă, mă gândeam cu uimire la viața Mariei Egipteanca, pe care Sfântul Zosima a văzut-o ridicată de la pământ ...

Răspunsul 2: Ei bine, e cu putință. Vedem aceasta în viața Domnului nostru Iisus Hristos și viețile sfinților nu sunt decât o repetare a vieții Domnului. Odată l-am întrebat pe Părintele Sofronie despre o întâmplare din Pateric, în care se spune că un monah s-a dus la Alexandria, să-și vândă rucodelia. Nu voia să se ducă, pentru că îi era frică să nu cadă în vreo ispită, dar starețul său i-a spus: „Du-te, și am credință că, pentru rugăciunile starețului meu, Dumnezeu te va păzi." Observați că nu a spus „pentru rugăciunile *mele*". În viața duhovnicească întotdeauna „aruncăm vina" asupra mai marilor noștri și astfel suntem în siguranță. Așadar, monahul a plecat la Alexandria. Și fiind chemat într-o casă pentru a-și vinde rucodelia a apărut o ispită între el și fiica stăpânului casei. Cuprins de frică, a spus: „Pentru rugăciunile părintelui meu, Doamne, mântuiește-mă!". Dintr-o dată s-a aflat pe drumul care ducea înapoi la schit. Și l-am întrebat pe Părintele Sofronie: „Ce s-a întâmplat? A fost luat chiar așa, de la ușa casei, și pus înaintea porții schitului?" Și Părintele Sofronie a spus: „Nu! Dar chemând rugăciunile părintelui său în duh de smerenie, l-a cuprins o asemenea rugăciune, încât l-a răpit și când și-a revenit în simțiri era deja în fața schitului." Uneori, când citim aceste întâmplări, în mintea noastră se nasc tot felul de legende și mituri. Într-adevăr, există ceva deosebit de măreț și de minunat în aceste istorisiri, dar nu așa cum le percepem noi, cu imaginația noastră. Noi le percepem astfel pentru că nu avem o asemenea experiență. Dar este lucru des întâlnit la monahi ca atunci când trec printr-o mare ispită sau durere, și spun: „Pentru rugăciunile duhovnicului meu..." să fie dintr-o dată sloboziți. Și aceasta nu numai în stare de veghe, ci și atunci când sunt atacați în somn – când zic în somn: „Pentru

rugăciunile părintelui meu...", vrăjmașul nu mai are nici o putere asupra lor. Pentru că există smerenie în a spune „pentru rugăciunile părintelui meu", doar o imagine subțire și firavă vine și trece fără să poată stârni nici o ispită. Aceasta este instituția Bisericii – toate închinăciunile pe care le facem înaintea preoților, înaintea episcopului și așa mai departe, au rostul de a cultiva această atitudine smerită și astfel să ne apere de ispite. Părintele Sofronie spunea că în fiecare instituție – în cea a episcopatului, a duhovniciei, a preoției în general – există o potențială harismă a Duhului Sfânt. Ține de noi să o descoperim.

Întrebarea 3: Ați putea să ne spuneți ce fel de viață de rugăciune avea Părintele Sofronie? Citea Evangheliile, spunea rugăciunea lui Iisus...

Răspunsul 3: Da. Părintele Sofronie mi-a spus că mai înainte de a intra în Mânăstirea Sfântului Panteleimon, trăise în două mari capitale ale lumii, întâi în Moscova și apoi în Paris. Pe lângă asta, era artist și, precum mulți oameni de la oraș, era învățat să trăiască noaptea. Putea să lucreze mai bine noaptea și până la sfârșitul vieții sale a fost un om care trăia în timpul nopții. Când s-a dus la Sfântul Munte, a trebuit să învețe să adoarmă la apusul soarelui și să se trezească la unsprezece noaptea ca să-și facă pravila, iar la miezul nopții să meargă la slujbă, care dura până dimineața. Și mărturisea: „Cu greu puteam să dorm o oră sau două înainte de slujbă. Și ani de-a rândul eram ca beat în timpul slujbelor, chinuit cumplit de lipsa de somn." Dar mi-a mai spus și că, încă de pe vremea când era în mânăstire, de cum intra în chilie și închidea ușa în urma lui, cădea la pământ, plângând până la istovire. S-a dus la pustie ca să nu mai fie constrâns de sunetul clopotului: în obște, bate clopotul și trebuie să mergi la biserică, bate clopotul și trebuie să mergi la masă... Trebuie să te ții de un program, iar pentru dânsul aceasta era greu. Mi-a spus că atunci când

s-a dus la pustie, uneori timp de săptămâni întregi nu se ridica de la pământ ca să se uite prin deschizătura peșterii sale, să vadă dacă e zi sau noapte, ci stătea acolo, la pământ, plângând și udând o mulțime de ștergare. Când ajungea să fie sleit de puteri, adormea acolo timp de două ceasuri, apoi se trezea și continua să plângă; și, vă spun, uneori puteau trece săptămâni întregi fără ca el să se uite măcar prin deschizătura peșterii sale, să vadă dacă era zi sau noapte. Acești oameni sunt „armăsarii puternici ai lui Dumnezeu". Eu nu am fost decât un biet asin și am stat lângă un asemenea om. Am învățat multe văzându-l și auzindu-l, dar experiența mea este infinitezimală. Vă spun toate acestea, dar nu le lucrez eu însumi. Cum aș putea aștepta aceasta de la dumneavoastră? Dar este bine să vedem ce minunat este Dumnezeul nostru întru sfinții Săi. Fiecare trebuie să-și afle propria măsură: unul se poate ruga o oră, altul un sfert de oră, un altul numai zece minute; dar trebuie să găsim măcar zece minute în care să fim doar noi cu Dumnezeu pe pământ.

Întrebarea 4: Cum ar trebui să ne rugăm, părinte? Să ne folosim de slujbele Bisericii, cum ar fi Ceasurile, de pildă?

Răspunsul 4: Trebuie să citim slujbele, dar rugăciunea e dulce și atunci când ne rugăm cu propriile noastre cuvinte, folosind ceea ce Dumnezeu ne dăruiește în Scripturi. Ne-am putea ruga cu cuvintele din Scripturi sau cele dintr-un text liturgic sau cu un gând însuflat direct de Dumnezeu – atunci rugăciunea este parcă și mai dulce. Dar așa cum un romancier învață mai întâi gramatica limbii sale și apoi, cunoscând limba, își dezvoltă propriul său stil, în același fel, și noi trebuie mai întâi să învățăm și să asimilăm slujbele Bisericii, așa încât ele să devină limba inimii noastre, și abia apoi vom avea libertatea să ne rugăm cu propriile noastre cuvinte rămânând în duhul slujbelor, în duhul Sfintei Biserici.

Întrebarea 5: Părinte, îmi amintesc că mai demult, în primii ani în care începusem să fiu interesat de creștinism și să învăț câte ceva despre doctrina protestantă, nu se pomenea nicăieri despre osândirea de sine... Mi-ați putea explica mai pe larg?

Răspunsul 5: Știm că diavolul este un „pârâtor" – vedem aceasta în Cartea lui Iov. Noi însă n-ar trebui să ne înfricoșăm de pârele lui, ci mai degrabă să ne plecăm sub ele, osândindu-ne și mai mult decât o face el, pentru că atunci se face nevăzut. Părintele Sofronie descrie undeva ispita unui diacon de la Sfântul Munte, căruia i s-a arătat diavolul și i-a spus: „Mie îmi plac oamenii mândri. Tu ești un om mândru și am venit să te iau." Dar diaconul i-a răspuns: „Eu sunt mai rău decât toți" și atunci vrăjmașul s-a făcut nevăzut. Nu numai că a primit osândirea de la vrăjmaș, care l-a numit „mândru", ci singur a mărturisit: „Sunt mai rău decât toți". Am trăit eu însumi aceasta și am văzut-o și la alții – atunci când suntem tulburați de un gând, este mai lucrător să spui acestea înaintea lui Dumnezeu: „Doamne, Tu vezi ticăloșia mea; sunt mai rău decât toți și nevrednic de harul Tău... *ci* miluiește-mă." Imediat inima va fi mișcată, și de îndată ce inima este mișcată gândul pătimaș piere, pentru că nu găsește nimic în noi de care să se agațe. Esențial este să ne aflăm inima, căci dacă o aflăm, suntem puternici. Dacă mintea noastră este în afara inimii, suntem ca o trestie bătută de vânt. Știm că vrăjmașul este un „pârâtor", dar totul este să nu ne temem ci să „ne plecăm", și atunci ne lasă în pace, pentru că nu poate să ne urmeze, întrucât singura lui dorire este să se înalțe și să-și așeze tronul mai presus de Dumnezeu. Când ne plecăm, înțelege că nu suntem în duhul lui, căci noi ne plecăm către Capul „piramidei răsturnate", Hristos, ca să ne unim cu El.

Întrebarea 6: Ați amintit ceva despre faptul că acum nu mai există pustii. Nu am înțeles ce vreți să spuneți.

Răspunsul 6: Într-adevăr, este foarte greu să mai găsești vreo pustie, pentru că lumea a pătruns peste tot. Poți să construiești o mânăstire în pustie, dar vor fi acolo zece calculatoare cu internet și e-mail-uri. Unde este pustia? Lumea a pătruns până și în inima mânăstirii. M-am dus odată într-o mânăstire ca să-l văd pe un foarte bun prieten de-al meu, într-adevăr un bun călugăr și om de rugăciune. Avea un tranzistor și l-am întrebat: „Ce-i ăsta, un tranzistor?" Mi-a răspuns: „Da, uneori ascult Liturghia și predicile preotului de la catedrala din Atena." Și atunci l-am întrebat: „Dar nu credeți că, deschizând radioul, lumea pătrunde în chilia dumneavoastră?" „Da, aveți dreptate", a spus, și a recunoscut că înainte de a avea un radio plângea la rugăciune în fiecare zi, dar din clipa în care a început să asculte știrile, și chiar Liturghia și predicile, a pierdut energia și harul de a plânge. Nu mai sunt pustii acum. Nu știu cum am putea trăi fără calculatoare. Și noi în mânăstirea noastră avem computere; slavă Domnului, până acum nu avem internet sau e-mail, însă folosim calculatorul pentru editarea și publicarea cărților noastre ca să reducem cheltuielile. Dumneavoastră sunteți oameni moderni și știți toate acestea. Pustia nu este numai un fenomen geografic.

Întrebarea 7: Ce se întâmplă când mândria ne ispitește cu gândul: „O, eu sunt bun" și noi spunem „Nu! Sunt cel mai rău" fără să trăim cu adevărat cuvintele „cel mai rău"? Căci diavolul vine și ne zice: „Ești cel mai mare dintre cei ce se pocăiesc în lume". E ciudat, dar se poate ajunge la o trăire neadevărată a pocăinței.

Răspunsul 7: Nimeni nu poate scăpa de astfel de gânduri. Părintele Sofronie spunea că uneori, când plângea și se simțea cuprins de duhul lui Dumnezeu, un gând venea și-i zicea: „Acum stai bine." Era ca și cum ai înțepa un balon: într-o clipită pierdea totul. De aceea, a învățat ca de fiecare dată când îi venea un astfel

de gând să se întoarcă către Dumnezeu și să spună: „Ucigașii mei au sosit. Izbăvește-mă de vrăjmașii mei." Nu putem evita astfel de gânduri, dar când trecem prin încercarea aceasta și învățăm să o depășim, nici măcar nu mai băgăm în seamă gândurile, ci le respingem cu o singură mișcare a minții, iar mintea rămâne netulburată. Însă aceasta se dobândește cu timpul.

Întrebarea 8: Părinte, atunci când trăim în lume, cum putem afla pustia în noi? Cum să facem o pustie?

Răspunsul 8: Sunt sigur că aveți o cameră în care dormiți. Dacă închideți ușa, sunteți singur cu Dumnezeu. Aceasta este pustia noastră, oriunde ne-am afla. Eu sunt cu dumneavoastră aici, dar fiecare dintre dumneavoastră are o minte și o inimă; mă ascultă pe mine, dar în același timp, poate vorbi cu Dumnezeul său. Odată m-am dus la Părintele Sofronie și i-am zis: „Vin atâția oameni la noi. Cum putem păstra rugăciunea?" Știți ce mi-a răspuns? „Nu puteți păstra rugăciunea pentru că nu vă rugați pentru oameni. Dacă v-ați ruga pentru ei, însuflarea voastră ar spori și atunci ați avea rugăciune neîncetată." Aceasta îmi amintește de o povestire dintr-un pateric rusesc. Într-o sihăstrie trăiau un stareț cu doi ucenici, unul preot și altul simplu monah. În satul din apropiere era un preot care a murit fără de veste iar oamenii au rămas fără preot. Și milostivindu-se, starețul i-a spus ucenicului său care era ieromonah: „Du-te și le ajută o vreme, până ce le va veni un preot." Ca să nu-l trimită singur, s-a hotărât să rămână doar el în sihăstrie și i-a trimis pe amândoi ucenicii ca să slujească acelei parohii. Și i-a dat fiecăruia o povață. Preotului i-a zis: „Să ai neîncetat înaintea lui Dumnezeu pe buze și în inimă numele celor din parohia ta." Iar monahului i-a zis: „Să ai neîncetat pe buze și în inimă numele lui Iisus." Aceasta ne arată care este slujirea preotului și care este lucrarea monahului. Dacă preotul îi iubește pe oameni așa precum îi iubește

Dumnezeu, adică dorind mântuirea lor, va avea belșug de rugăciune. În ziua Judecății, tot ceea ce am făcut spre mântuirea semenilor noștri va merge înaintea noastră și ne va îndreptăți. Și aceasta nu e puțin lucru.

Întrebarea 9: Noi preoții avem o parohie și o familie. Cum putem noi, ca familie, să ne găsim un refugiu duhovnicesc în viața monahală?

Răspunsul 9: Nu cred că dumneavoastră puteți duce o viață monahală. Cred că e o greșeală atunci când unii duhovnici monahi impun ascultare oamenilor care trăiesc în lume. Ascultarea este numai pentru monahi, în mânăstiri, unde toată viața este rânduită în numele lui Dumnezeu și în vederea slujirii Liturghiei. Nu poți aștepta ascultare de la oamenii care trăiesc în lume. Acolo există alte reguli. Dar toți avem datoria ascultării de poruncile lui Dumnezeu. Trebuie să vă cinstiți soția și soția trebuie să vă cinstească, la rândul ei. Trebuie să fiți deschiși și sinceri, neținând nimic tăinuit unul față de celălalt; și puteți să vă luați la întrecere: cine va face mai mult voia celuilalt. Atunci viața e minunată. În ceea ce privește copiii, eu nu cred că prin cuvinte învață și primesc ei duhul lui Dumnezeu. Am să vă spun o întâmplare. Știu un preot care are trei fii. Niciodată nu le-a ținut „predici" și toți sunt în Biserică acum, unul dintre ei este chiar cleric. Iată cum făcea acest preot: aștepta până se duceau la culcare și după ce adormeau, mergea, îngenunchea lângă patul lor și se ruga o vreme și astfel, duhul rugăciunii tatălui se împărtășea fiilor săi. Niciodată nu le-a ținut lecții, ci vorbea cu Dumnezeu și Dumnezeu grăia inimilor lor. Acum unul dintre ei este diacon și ceilalți doi sunt cântăreți în parohia lui. Uneori credem că prin cuvinte putem face mare lucru. Însă când vrem să-i ajutăm pe oameni, de multe ori aduce mai multă roadă dacă vorbim cu Dumnezeu și Îl lăsăm pe *El* să găsească o cale de a grăi inimii lor.

Întrebarea 10: Ca duhovnici, întâmpinăm multe greutăți. Însă cea pe care o am eu este următoarea: de multe ori când ascult spovedaniile credincioșilor, mă întreb cine sunt eu, atât de tânăr și fără experiență de viață, ca să dau sfat duhovnicesc celorlaltora? Întotdeauna Îi cer lui Dumnezeu să mă călăuzească în ce spun, dar lucrul cel mai greu de care mă lovesc este că atunci când oamenii spovedesc anumite păcate, se pedepsesc singuri foarte aspru și îngăduie acelor păcate să-i doboare și să-i țină departe de Biserică. Vrei ca ei să înțeleagă cât de serioase sunt păcatele lor, dar, în același timp, nu vrei ca aceasta să-i țină departe de tainele Bisericii. Mă întrebam dacă mi-ați putea da vreun sfat în această problemă?

Răspunsul 10: E o luptă. Toți avem această problemă. Și încercăm întotdeauna să spunem un cuvânt de mângâiere, să ne rugăm fierbinte, „uneltind" tot timpul spre a găsi noi căi de a le transmite ceva care să-i trezească. Dar nu este neapărat nevoie să dăm o povățuire în spovedanie. Dacă un cuvânt se naște în inimă, îl puteți spune, altminteri e de ajuns să ascultați spovedania și să citiți rugăciunea de dezlegare. Cred că uneori greșim când simțim că trebuie să ținem o predică fiecărei persoane care vine la spovedanie: cu cât suntem mai smeriți, cu atât mai bine. Ascultați doar, cu smerenie. Dacă aveți un cuvânt, spuneți-l; și iarăși, dacă vedeți vreo primejdie, preveniți persoana în cauză. Singura întrebare pe care o pun oamenilor care vin la spovedanie este dacă participă cu regularitate la Liturghie, dacă merg duminica la biserică. Îmi aduc aminte de o tânără din Cipru, care venise de câteva ori la mânăstire. Era studentă la Londra și avea niște probleme. Prima dată când a venit, am încurajat-o, m-am rugat pentru ea. A venit iarăși plângând; am făcut același lucru. Când a venit a treia oară în aceeași stare, am început să mă gândesc: „Doamne Sfinte, după atâtea strădanii, s-ar fi cuvenit de-acum să fi depășit această

problemă. Ce se întâmplă?" Dintr-o dată, în timpul conversației noastre, descopăr că nu se ducea la Liturghie și i-am spus: „Dacă nu mergi la Liturghie, nici măcar Dumnezeu nu te poate ajuta". Precum spuneam ieri, din clipa în care Hristos a desăvârșit Trupul Bisericii în istorie, noi nu ne putem mântui, dacă nu devenim mădulare ale acestui Trup. Mântuirea este un lucru foarte concret înlăuntrul acestui Trup – Biserica –, al cărui Cap este Hristos. Există un canon care spune că dacă cineva nu participă la Liturghie trei săptămâni la rând fără un motiv bine întemeiat, acea persoană nu mai este primită la împărtășirea cu Sfintele Taine. Nu trebuie să vedem în aceasta numai o pedeapsă, ci mai curând o măsură care ne spune cât timp poate cineva să rămână viu duhovnicește fără Liturghie. Am citit canoanele de multe ori ca să văd câtă moarte aduce fiecare păcat sufletului omului. Dacă există un canon care spune că atunci când un anume păcat se săvârșește, persoana în cauză trebuie să se oprească de la Sfânta Împărtășanie timp de doi ani, aceasta înseamnă că păcatul respectiv pricinuiește o vătămare gravă în acel suflet. Desigur, nici un duhovnic nu o să impună doi ani. Dar depinde, nu pot eu judeca; fiecare caz e unic. Însă cel puțin duhovnicul știe cât de mult trebuie să ia asupra sa și ce efort trebuie să facă pentru a ajuta acea persoană, ca să-i grăbească tămăduirea. Dacă credinciosul dorește vindecarea și dacă duhovnicul este gata să-l susțină prin rugăciunea sa, lucrurile pot fi grăbite. Până și timpul este un factor relativ. Dar acum ajungem în zone unde nu există rețete. Nu cred că putem avea vreo garanție când suntem duhovnici; de multe ori orbecăim în întuneric, dar ne punem nădejdea în Dumnezeu. Este o slujire foarte complicată.

Despre rugăciunea lui Iisus

Ca și cum ar fi un lucru îndeobște cunoscut tuturor creștinilor, Sfântul Apostol Pavel spune: „Au nu știți că sunteți biserica lui Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu locuiește întru voi?" (1 Cor. 3:16). Și precum spuneam mai înainte, cel mai la îndemână mijloc de a deveni biserică a Duhului Sfânt este chemarea Numelui lui Hristos. Este la îndemână pentru că îl putem chema oriunde și oricând. (Odată ne-a vizitat la mânăstire un preot catolic și văzând cum ne rugam în biserică cu rugăciunea lui Iisus i-a zis Părintelui Sofronie: „Nu pot să înțeleg de ce trebuie să repetați atâta timp aceeași rugăciune." Părintele Sofronie, într-un fel foarte prietenos, i-a răspuns: „O repetăm pentru că o înțelegem greu și odată ce am înțeles-o nu mai vrem s-o lăsăm.")

Rugăciunea lui Iisus este o mare nevoință a minții și a inimii, o lucrare duhovnicească prin excelență, și un mijloc de sfințire nu numai pentru monahi, ci pentru toți creștinii ortodocși. Este o chemare scurtă, cuprinzând un singur gând, pe care credincioșii o repetă fără încetare, în numele Domnului Iisus Hristos: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pre mine, păcătosul.* Prima parte a rugăciunii, „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu", cuprinde o mărturisire a credinței în dumnezeirea lui Hristos, dar și în întreaga Sfântă Treime. Partea a doua este o mărturisire a păcătoșeniei celui ce se roagă și a nevoii sale de mântuire. Acesta își recunoaște căderea sa, atât în dimensiunea ei per-

sonală, cât și în cea universală. Mărturisirea de credință și pocăința celui ce se roagă dau plinătate și conținut rugăciunii.

Numele ***Iisus*** a fost dat prin descoperire de Sus, la Bunavestire (Mt. 1:21; Lc. 1:31). El își are începutul în energia Ființei dumnezeiești, în afara timpului, și nu este nicidecum o născocire omenească. Această descoperire este o lucrare a Dumnezeirii și cheamă toată zidirea să dea slavă Numelui care este ontologic legat de Hristos, Persoana pe care o numește. (Adică Numele lui Hristos este nedespărțit de Persoana Sa.) Rugăciunea cu acest Nume are ca piatră în capul unghiului cuvântul pe care Hristos l-a rostit cu puțină vreme înainte de a urca pe Golgota: „Amin, amin grăiesc vouă: orice veți cere de la Tatăl întru numele Meu, va da vouă. Până acum n-ați cerut nimic întru numele Meu; cereți și veți lua, ca bucuria voastră să fie deplină" (In. 16:23-24).

Aceste cuvinte ale lui Hristos sunt atât o poruncă, cât și o făgăduință. Chemarea cu vrednicie a Numelui Său împlinește porunca dumnezeiască și face vie Prezența Sa în noi. Este o împlinire a poruncii Domnului, pentru că, în *Evanghelia Sfântului Luca*, Hristos ne îndeamnă să ne rugăm neîncetat și să nu ne împuținăm la suflet, să nu ne pierdem nădejdea (*cf.* Lc. 18:1).[1] Așadar, când încercăm să chemăm neîncetat Numele Domnului, nu facem decât să împlinim această poruncă; or cel care se străduiește să împlinească o poruncă a lui Hristos intră pe Calea Domnului, iar Calea este Domnul Însuși (*cf.* In. 14:6). Astfel, urmând Calea Domnului, creștinul Îl dobândește pe Hristos ca tovarăș de drum și se unește cu El. Numele lui Iisus Hristos devine mijlocul și „locul" unirii credinciosului cu Dumnezeu-Mântuitorul. Când omul cheamă acest Nume într-un chip bineplăcut lui Dumnezeu, atrage bunăvoirea Duhului Sfânt și trăiește de-a pururea înaintea Feței Domnului.

[1] Vezi de ex. Rom. 12:12, Ef. 6:18, Col. 4:2 și 1 Tes. 5:17

În Vechiul Testament, când Solomon a terminat zidirea templului, l-a închinat într-un duh de înaltă rugăciune slavei Dumnezeului lui Israil (3 Împ. 8:22-61; 2 Paralip. 6:14-42). Solomon a adus lui Dumnezeu o rugăciune cu adevărat ipostatică, o rugăciune care îmbrățișa toate nevoile și aspectele vieții poporului lui Dumnezeu – Israil. După această rugăciune, Domnul S-a arătat împăratului și i-a spus: „Auzit-am glasul rugăciunii tale și al cererii tale, cu care te-ai rugat înaintea Mea, și am făcut ție după toată rugăciunea ta; sfințit-am casa aceasta care o ai zidit, ca să fie Numele Meu acolo în veac, și vor fi ochii Mei acolo și inima Mea în toate zilele" (3 Împ. 9:3). Apoi făgăduința făcută de Dumnezeu lui Solomon s-a împlinit: „Și voi locui în mijlocul fiilor lui Israil, și nu voi părăsi pre poporul Meu Israil" (3 Împ. 6:13). Cu alte cuvinte, când Domnul a pecetluit templul cu Numele Său, i-a adaos o cinste deosebită care a atras asupră-i privirea blândă și bunăvoirea inimii Lui. Pecetluirea templului cu dumnezeiescul Nume l-a întemeiat ca iubit lăcaș al sălășluirii pline de har a Duhului Domnului: „căci slava Domnului umpluse casa Domnului" (*cf.* 3 Împ. 8:11; 2 Paralip. 7:1).

În Noul Testament însă, toate s-au făcut noi și mult mai palpabile. Dumnezeu nu mai sălășluiește în temple făcute de mâini omenești (*cf.* Mc. 14:58; 2 Cor. 5:1), ci Trupul Său este Biserica în care sălășluiește trupește „toată plinirea Dumnezeirii" (Col. 2:9). Domnul a desăvârșit această Biserică pentru noi. Mai mult, Sfânta Taină a Botezului ne împărtășește și nouă darul de a îmbrăca dumnezeirea Domnului (*cf.* Gal. 3:27) și de a deveni noi înșine „biserică a lui Dumnezeu", așa încât Duhul Domnului să Se sălășluiască în noi (*cf.* 1 Cor. 3:16; 2 Cor. 6:16). Primirea harului Sfântului Botez, însă, se face prin credința în Numele lui Iisus Hristos. În istoria descoperirii numelor dumnezeiești, acest Nume este nou, sfânt, atotputernic, preaslăvit, mai presus de tot numele (*cf.* Filip. 2:9; Ev. 1:4).

Noul Israil este chemat acum la ascultarea credinței în Numele Domnului Iisus, zice Sfântul Pavel în *Epistola către Romani* (*cf.* Rom. 1:5). Țelul celor aleși ai Domnului este să poarte Numele Lui (*cf.* Fapte 9:15), să sufere pentru el, socotind ca pe o cinste rușinea răbdată pentru el (*cf.* Fapte 5:41) și fiind gata să moară pentru el (*cf.* Fapte 21:13). Vă mai amintiți când prorocii din Cezareea au încercat să-l oprească pe Sfântul Pavel să urce la Ierusalim, pentru că știau că va fi prins și omorât? Atunci apostolul s-a mâhnit și i-a mustrat zicându-le: „Ce faceți de plângeți și-mi sfâșiați inima? Sunt gata să mor pentru acest Nume. Eu nu pun nici un preț pe sufletul meu." (*cf.* Fapte 21:8-14)

Mădulare ale Trupului lui Hristos sunt cei peste care a fost chemat Numele Lui și care ei înșiși pot chema Numele lui Iisus Hristos. Altfel spus, Numele lui Iisus Hristos îl pecetluiește pe credincios și-l preface într-o biserică a Dumnezeirii, într-un lăcaș al sălășluirii pline de har a Duhului Sfânt. Numele Iisus Hristos este ființial legat de Însăși Persoana Domnului Iisus. Chemând neîncetat acest Nume, credinciosul Îl poartă înlăuntrul său pe Însuși Dumnezeu, dar numai ca energie, întrucât substanța Sa este mai presus de chemare și împărtășire.

Pentru ca lucrarea rugăciunii să aducă roade, mintea trebuie să se unească cu inima. Este cu neputință ca această unire să aibă loc prin mijloace tehnice. Metodele tehnice pot doar să ajute mintea să găsească intrarea în inimă, dar nu și să se sălășluiască în ea. În cazul începătorilor și al nevoitorilor lipsiți de experiență însă, există pericolul supraaprecierii acestor metode și aceasta poate duce chiar la o denaturare.

În lucrarea rugăciunii lui Iisus două lucruri sunt de neapărată trebuință. Primul este strădania plină de credință a omului de a-și aținti atenția în inimă și de a-și pregăti cu smerenie duhul. Al doilea, cu mult mai însemnat, este harul

Sfântului Duh, fără de care nimic nu se poate izbuti, fără de care nici cuvânt, nici faptă nu se săvârșesc.

Toate darurile Duhului Sfânt au venit în lume prin pogorârea pe pământ și până la cele mai de jos ale pământului a Unuia-Născut Fiului lui Dumnezeu și mai apoi prin înălțarea Sa la cer. Într-o anumită măsură, omul repetă și el această „cale": își pogoară mintea în adâncul inimii și acolo Îl întâlnește pe Dumnezeu-Mântuitorul. Odată ce s-a întărit prin har, mintea stăpânește inima, adică toată ființa omului, și-i îndreptează întreaga existență spre Dumnezeu. (Aceasta este a treia mișcare, despre care am vorbit mai înainte. Prima mișcare e îndreptată înspre afară, ca urmare a căderii în păcat și a patimilor. A doua mișcare este când ne „pogorâm" și ne descoperim inima. Când mintea stăpânește inima, adică întreaga ființă a omului, și îndreptează toată existența lui spre Dumnezeu, aceasta este a treia mișcare. Aceasta este „mișcarea circulară a minții" despre care citim în scrierile Sfântului Grigorie Palama despre sfinții isihaști.[2]) Când mintea este unită cu inima toate puterile sufletești ale omului lucrează în armonie. Însă, pentru ca mintea să fie în stare să se pogoare în inimă și să se unească acolo cu ea, este nevoie de harul lui Dumnezeu. Ea nu se pogoară prin metode tehnice, cum ar fi postúri ale trupului sau controlul respirației – acestea sunt lucruri secundare. Mintea care a fost întinată de căderea lui Lucifer și lăsată pradă propriilor meșteșugiri nu este în stare să „se pogoare". Numai când mintea, prin strădania de a urma poruncilor Evangheliei, este răstignită de înțelepciunea Domnului celui răstignit, numai atunci se poate ea pogorî. Altfel spus, mintea găsește inima când se supune cuvântului și poruncilor lui Hristos. Atunci omul cunoaște în inima sa puterea lui Dumnezeu și izbutește să-și țină mintea acolo în trezvie și în rugăciune,

[2] Vezi *Triadele* Sf. Grigorie Palama, loc. cit.

chemând dumnezeiescul Nume. Mai mult, experiența isihastă contemporană întărește faptul că temeiul oricărei înălțări duhovnicești este pocăința – „calea pogorârii" – și aceasta presupune credința în dumnezeirea lui Hristos și recunoașterea păcătoșeniei omenești.

În lumina acestei lucrări a găsirii și stăpânirii inimii înțelegem că ascultarea monahală este un dar nespus de prețios, pentru că întru aceasta monahismul își găsește adevărata sa valoare. Țelul „rugăciunii lui Iisus – celei de un singur gând" este ca credinciosul să petreacă în prezența vie a lui Dumnezeu care este atât de binefăcătoare și tămăduitoare. Ea este o putere care curăță sufletul de „rugina" pricinuită de cădere, mistuie duhul răutății și tămăduiește mintea și inima omului. Această prezență a lui Dumnezeu unifică întreaga existență a omului și în această stare el are doar un singur gând, o singură orientare în duh, o singură dorire, căci se străduiește să se închine în duh și în adevăr lui Dumnezeu cel Unul în Sfânta Treime. „Secretul" rugăciunii lui Iisus este smerenia și trezvia minții, iar pe acestea le află numai cel ce se roagă cu lacrimi de pocăință.

În timpul luptei pentru dobândirea rugăciunii neîncetate de un singur gând multe taine ale vieții în Hristos ni se descoperă. În primul rând, energia Dumnezeirii se împărtășește sufletului și trupului, datorită legăturii ființiale care există între Numele și Persoana lui Iisus pe Care Îl chemăm în rugăciune. Omul întreg este slobozit treptat de cugetul trupesc și de robia păcatului și devine țintă a cercetării Domnului. Principiul ipostatic devine lucrător înlăuntrul său. În al doilea rând, încercând să-și țină mintea în inimă și îndreptându-și gândul numai la Dumnezeu, nevoitorul învață treptat cum să discearnă cursele pe care i le întinde Satana (2 Cor. 2:11), care cu furie încearcă să se strecoare ca să tulbure și să zădărnicească lucrarea sfântă a rugăciunii. În al treilea rând, rugăciunea devine o

cale pozitivă prin care nevoitorul învaţă să primească de la Dumnezeu acele gânduri care deschid inima şi supun tot gândul ascultării lui Hristos. Atunci toate împreună-lucrează în aşa fel încât iau parte la lucrarea de sfinţire a omului prin dragoste în Duhul Sfânt şi îl călăuzesc de la o plinătate a dragostei dumnezeieşti către o mai mare plinătate a acesteia. „Toate li se lucrează spre bine celor ce iubesc pe Domnul," spune apostolul (Rom. 8:28). În al patrulea rând, trezvia minţii se dobândeşte în chip firesc, „căci mai mare este Cela ce este întru inimile voastre, decât cela ce este în lume" (1 In. 4:4).

Întreaga lucrare a rugăciunii minţii este infinit de creatoare. Mai înainte de începutul lumii, Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra adâncului; la un moment dat, a avut loc o explozie din care s-a ivit întreaga zidire. (Aceasta este, în astronomie, teoria modernă a „Big Bang"-ului. Astronomii au ajuns la concluzia că începutul creaţiei a fost o mare explozie din care au apărut toate galaxiile şi toată creaţia. Partea bună a acestei teorii este că cel puţin acceptă faptul că lumea a luat fiinţă din nefiinţă într-o singură clipă, doar printr-o explozie. Dar cine a produs explozia, astronomii nu pot spune. Biblia însă vorbeşte despre această explozie: „Să se facă lumină, şi s-a făcut lumină" (Fac. 1:3). Acesta este tocmai „Big Bang"-ul descris în primele rânduri ale Bibliei.) Într-un chip asemănător, ucenicul iubitor de Dumnezeu îşi aţinteşte mintea în inimă în timpul rugăciunii minţii şi Numele Domnului Iisus se poartă deasupra adâncului ei. Energia dumnezeiască a acestui Nume se împărtăşeşte inimii, care devine în stare să-şi stăpânească fiecare mişcare, să-şi observe vrăjmaşii când se apropie din afară şi să-i izgonească prin puterea Numelui lui Hristos. Când mintea se pogoară în inimă, atunci cei ce se roagă pot să vadă gândurile străine (*logismoi*) apropiindu-se din afară şi să simtă energia lor mai înainte chiar de a fi deslușit ce fel de gânduri sunt. Ei

închid ușa gândului străin și nici măcar nu încearcă să afle dacă acesta este un gând de slavă deșartă, sau un gând trupesc, sau un gând de mândrie, sau al vreunei alte patimi. Mintea coborâtă în inimă este asemeni unui rege care stă pe tron în castelul său, și își poate vedea dușmanii aflați în afara castelului, dar este la adăpost de ei, neputând fi atins de aceștia.

Printr-o astfel de trezvie lăuntrică, păcatul este redus la minimum cu putință. Când, în sfârșit, clipa bunăvoirii lui Dumnezeu sosește și energia rugăciunii își atinge plinătatea, se înfăptuiește uimitoarea deschidere a inimii – „Big Bang"-ul inimii – și omul dobândește experiența veșniciei. Adică energia duhului trebuie să se adune în inimă ca să ducă la această deschidere; și aceasta este adevărata naștere din nou în Duh. În inimă intră și se sălășluiește Dumnezeu, lucrând adevărata reînnoire a omului în planul ontologic, cel al dragostei Sale dumnezeiești.

Lucrarea rugăciunii lui Iisus este bogată în simțiri și prefaceri ale inimii, care sunt în primul rând evenimente în planul Duhului. Cel ce se roagă cu adevărat în inima sa trăiește în toată vremea prefaceri ale inimii; după cum citim în psalmii vecerniei, inima lui se înalță tot timpul spre cele de Sus (*cf.* Ps. 83:6). Precum ne descoperă Dumnezeu, omul este o „inimă adâncă" (*cf.* Ps. 63:7) înzestrată cu o simțire înțelegătoare și dumnezeiască. El este însuflat de prefacerile binefăcătoare ce purced din Duh și este învrednicit de purtarea de grijă și atenția lui Dumnezeu până când ajunge să stea înaintea Lui cu întreaga sa ființă, stăpânit de rugăciunea curată și împlinind legea poruncilor iubirii. Prin aceasta se împlinește și destinul său cel mai înainte de veci. El devine împărat al întregii zidiri și aduce înaintea lui Dumnezeu toată făptura în rugăciune de mijlocire.

Însă, în ciuda faptului că este adumbrită de bogata milă a lui Dumnezeu și de purtarea Sa de grijă, această cale de nevoință este totuși însoțită de o luptă mai presus de om

împotriva văzutelor şi nevăzutelor puteri de dimensiuni *cosmice*. Această luptă premerge răpirii şi iluminării de către Lumina Nezidită, eveniment care prin sine însuşi este o biruinţă de dimensiuni *supracosmice*. Îndelunga şi neîntrerupta chemare a dumnezeiescului Nume al lui Iisus şi paza lăuntrică a minţii atrag omul cu şi mai multă putere spre rugăciunea de pocăinţă. În acest fel, rugăciunea devine un chip firesc de a fi al omului, haina sufletului său, şi o reacţie nemijlocită a inimii la orice fenomen al lumii duhovniceşti. Această stare duhovnicească este foarte importantă mai cu seamă în ceasul morţii. Pentru că în ceasul morţii, spune Părintele Sofronie, totul se descompune, dar acest obicei al rugăciunii rămâne în suflet şi îl însoţeşte şi dincolo de moarte.[3] Lucrarea nevoitoare a rugăciunii minţii devine un exerciţiu şi o pregătire pentru sfârşitul acestei vieţi pământeşti, aşa încât naşterea credinciosului în viaţa cerească să se poată săvârşi, pe cât este cu putinţă, „fără de durere, neînfruntat, în pace"[4]. În Dumnezeiasca Liturghie, toată vieţuirea stricăcioasă şi trecătoare este adusă în rugăciune înaintea lui Dumnezeu şi preschimbată în viaţa cerească şi nestricăcioasă a Fiului Său. Tot astfel, în timpul rugăciunii neîncetate, credinciosul se împărtăşeşte necontenit cu energia necreată a harului lui Hristos şi trăieşte nespusa desfătare ce vine de la Duhul Sfânt. Devine părtaş la universalitatea Noului Adam şi aduce înaintea lui Dumnezeu întreaga zidire. Se face mijlocitor între Dumnezeu şi restul zidirii. Devine preot al întregii zidiri şi slujitor al celei mai măreţe minuni din existenţa noastră – unirea omului cu Dumnezeu. (Iată adevărata soluţie a crizei mediului înconjurător.)

Cu alte cuvinte, rugăciunea lui Iisus ne este dată drept cea mai potrivită pregătire pentru dobândirea rugăciunii

---

[3] Cf. *On Prayer*, p. 150; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 138

[4] Ectenia cererilor din *Liturghie*

pentru lume, care este mijlocirea sfinților. Cuvântul lui Dumnezeu ne descoperă înaintea noastră, atât pe noi înșine cât și întreaga zidire. Astfel, neîncetata chemare a Numelui lui Iisus ne face să ne deschidem Duhului Său și să fim părtași cântării pe care toată zidirea o aduce lui Dumnezeu: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria" (Ps. 18:1).

În această minunată cultivare nevoitoare a rugăciunii lui Iisus, există însă, printre multe altele, o mare primejdie: mândria. Pentru ca creștinul să ajungă la cea mai înaltă formă a acestei rugăciuni și în cele din urmă să moștenească în chip negrăit dumnezeiasca viață veșnică, el are nevoie de un povățuitor duhovnicesc și de un înger „credincios îndreptător", după cum ne rugăm în Liturghie. Mai mult, el nu trebuie să înceteze să se osândească pe sine în toate privințele ca fiind nevrednic de Dumnezeu.

În zilele noastre întâlnim adesea la cei fără experiență o anumită confuzie, chiar înșelare, care are ca rezultat greșita asociere a rugăciunii lui Iisus cu practicile yoga, cu budismul, cu meditația transcendentală și alte asemenea practici extrem-orientale. Dacă există într-adevăr vreo asemănare între ele, așa cum se afirmă uneori, ea este numai una exterioară și la un nivel foarte superficial. Deosebirea radicală între creștinism și celelalte credințe este că rugăciunea lui Iisus are ca temei descoperirea Dumnezeului celui Viu și personal, a Sfintei Treimi. Urmând alte căi, nu este cu putință cultivarea unei legături personale între Dumnezeu și cel ce se roagă. Ascetismul extrem-oriental propune o nevoință a dezgolirii minții de tot ce este relativ și trecător, așa încât omul să se poată uni cu un Absolut impersonal. El pretinde că omul este de aceeași natură cu Absolutul impersonal, dar că, prin intrarea în viața cea multiformă și schimbătoare a lumii acesteia, a fost supus

stricăciunii și putrejunii. Ascetismul extrem-oriental este egocentric și întemeiat pe voia proprie a omului. În aceste tradiții omul este cel ce stabilește programul, un program care este silit să lucreze și care trebuie urmat negreșit; și nicăieri, nici măcar în *Upanișade*, nu se pomenește că mândria este o piedică sau că smerenia este o virtute. Ascetismul extrem-oriental are un caracter mai cu seamă intelectual și nu implică deloc participarea inimii.

În aceste tradiții ascetice, omul se străduiește să se întoarcă în Absolutul anonim, suprapersonal și să fie absorbit de acesta. El năzuiește ca ipostasul său uman, persoana sa, să se dizolve în oceanul anonim al acestei ființe pure. Această contemplație însă nu este o vedere a lui Dumnezeu, ci contemplația propriului eu. Ea nu depășește limitele ființei zidite, nici nu atinge Ființa dintru început a „Dumnezeului celui Viu" Care S-a descoperit nouă. Acest fel de ascetism poate aduce o oarecare odihnă și poate crește agerimea funcțiilor psihice și intelectuale ale omului, dar până la urmă ceea „ce e născut din trup, trup este" (In. 3:6) și nu poate plăcea lui Dumnezeu. Or acesta este „omul cel vechi" și pe acesta îl întărește ascetismul oriental (*cf.* Ef. 4:22-23, Col. 3:9-10).

Cea mai desăvârșită „dezgolire" a minții de toată legătura pătimașă față de cele văzute și trecătoare ale lumii acesteia se săvârșește în chip firesc prin râvna pocăinței. Durerea inimii care se naște prin harul pocăinței, nu numai că desprinde mintea de lucrurile stricăcioase, ci mai cu seamă o leagă de cele nevăzute și veșnice. (Noi nu numai ne dezlegăm, ci ne și legăm; nu numai ne dezbrăcăm de omul cel vechi, ci ne și îmbrăcăm cu omul cel nou. Până și în ceea ce are mai bun, budismul dezleagă problema numai pe jumătate pentru că ia în considerare doar elementul omenesc.) În această privință, pentru că „dezbrăcarea" se referă numai la elementul omenesc, la nivelul creat al ființei, ea

determină doar o prefacere parțială și nedesăvârșită a omului. În creștinism există însă și o îmbrăcare a sufletului cu harul lui Dumnezeu, care trebuie să urmeze în mod necesar dezbrăcării de omul cel vechi, și aceasta este plinătatea vieții fără de moarte. Mulți îl admiră pe Buddha și îl compară cu Hristos. Ei spun că Buddha era compătimitor și avea milă pentru cei în suferință, și în cuvinte frumoase învăța cum îi este cu putință omului să se desprindă de suferințe și să-și păstreze liniștea. Cu toate acestea, Unul Născut Fiul lui Dumnezeu, Hristos, prin Patima, Crucea și Învierea Sa, de bunăvoie și fără de păcat, a luat durerea asupra Lui și a transformat-o într-un mijloc de a-Și arăta desăvârșita Sa dragoste. Cu această dragoste El a tămăduit zidirea Sa de adânca rană produsă de păcatul strămoșului nostru și l-a prefăcut pe om într-o făptură nouă. Tocmai de aceea durerea este atât de prețioasă în lucrarea rugăciunii, și prezența ei este un semn că nevoitorul nu este departe de adevărata și sfânta Cale. Fără trăirea durerii, creștinul nu poate cunoaște adâncurile ființei și rămâne străin de dragostea care biruiește păcatul și moartea.

După Învierea lui Hristos și întemeierea Bisericii, cei care s-au numit creștini erau cei care „chemau Numele" lui Hristos. Și noul „popor ales" al lui Dumnezeu erau cei care se străduiau „să poarte Numele Lui" (Fapte 9:14-15). Așa precum a spus Domnul că nu putem trăi veșnic decât dacă mâncăm Trupul Fiului Omului și bem Sângele Lui (*cf.* In. 6:51-54), tot așa martorii Învierii Sale adeveresc, încă dintru început, că „nu este supt cer nici un alt nume dat între oameni, întru care trebuie să ne mântuim noi" (Fapte 4:12). Așadar, chemarea Numelui Domnului Iisus Hristos și împărtășirea cu Trupul și Sângele Lui au devenit cele două căi fundamentale ale vieții, prin care se săvârșește mântuirea noului popor al lui Dumnezeu, care a fost răscumpărat prin „patima morții" Sale (Ev. 2:9).

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Părinte, am auzit că poate fi primejdios să folosim anumite tehnici de respirație în lucrarea rugăciunii lui Iisus. E adevărat?

Răspunsul 1: Primejdia constă în aceea că omul poate cădea în înșelare dacă nu are experiență și nu știe ce să caute, pentru că acordă o importanță prea mare acestor tehnici. Va înțelege greșit anumite fenomene care sunt secundare și le va confunda cu adevăratul țel al rugăciunii. Dar cei care sunt experimentați în rugăciune pot folosi tehnicile de respirație fără să se primejduiască. E primejdios mai ales pentru începători, dar nici cei cu experiență nu folosesc aceste tehnici de respirație prea mult, ci numai în scurte răstimpuri, pentru că dacă acest lucru e făcut cu aroganță poate să fie vătămător. Dar când am vărsat lacrimi de pocăință, mintea devine atât de ușoară și se mișcă atât de repede, încât rugăciunea își găsește ritmul în chip firesc. Atunci mintea are o asemenea cuviință înaintea lui Dumnezeu, încât respirația însăși devine mai sfioasă în prezența Sa. Nu ne reținem voit respirația, ci mintea stă în chip firesc înaintea lui Dumnezeu cu teamă și cuviință și cheamă Numele Său. De aceea, Sfântul Teofan Zăvorâtul, în una din scrisorile sale către o monahie, spune că mai înainte de a te așeza pe scăunelul tău și a începe să zici rugăciunea lui Iisus, este bine să plângi o vreme pentru păcatele tale, pentru că acel plâns curățește și ușurează atât inima, cât și mintea. Astfel mintea găsește ușor inima și ritmul rugăciunii, în chip firesc, fără vreo metodă artificială.

Întrebarea 2: Părinte, iertați-mă, ne-ați mai putea spune ceva despre sentimente?

Răspunsul 2: Am vorbit mai înainte despre transformarea stărilor psihologice în stări duhovnicești. Să zicem că unul dintre

frații de la mânăstire, Părintele Ioan, care este din Cipru – un om al inimii, un om cu simplitate, dar și cu înțelepciune – mi-a spus un cuvânt care mi-a căzut greu, și am primit „lovitura" ca pe o sabie în inimă. Aceasta este doar o presupunere, întrucât un astfel de lucru nu s-a întâmplat niciodată între noi. Dar să zicem că el a spus acest cuvânt greu care m-a rănit și eu l-am simțit precum un cuțit ascuțit în inimă. Nu pot evita această durere; ea este reală. Însă există două feluri de a reacționa. Aș putea să reacționez psihologic și să zic: „Părinte Ioan, câte nu am făcut pentru dumneata. M-am rugat atâta pentru frăția ta, te-am primit cu atâta dragoste în obștea noastră și întotdeauna ți-am purtat de grijă. Câtă nerecunoștință! Nu ești un om bun." Aceasta este o reacție înverșunată, dar așa reacționăm noi în lume. Or acest fel de reacție mă distruge. Duhovnicește însă, cea mai bună cale este să înțeleg că, deși durerea mea este reală și nu pot face nimic în privința ei, pot totuși să-mi întorc repede gândul și să vorbesc cu Dumnezeu. Pot să-mi înalț mintea la Dumnezeu și să zic: „Doamne, Tu m-ai văzut în somnul trândăviei, al morții și al nepurtării de grijă și ai trimis pe îngerul Tău să mă trezească. Miluiește-l pe el și pe mine și iartă-mi toate păcatele." Astfel încep să mă rog pentru iertarea păcatelor mele și după ce mă rog o vreme în acest chip, durerea din inimă se preschimbă într-o așa de mare mângâiere, și la sfârșitul rugăciunii mă simt atât de întărit, încât am și uitat de la ce am pornit să mă rog.

În lume oamenii stabilesc o scară a desăvârșirii duhovnicești după criterii omenești și spun: „Dacă am citit o slujbă pe zi, sunt pe prima treaptă a scării. Dacă am citit două slujbe, sunt pe treapta a doua. Dacă am citit toate slujbele, sunt bun și desăvârșit." Aceasta este o socoteală psihologică și nu este deloc adevărată. Sfântul Ioan Scărarul ne dă o altă scară a desăvârșirii duhovnicești, mai adevărată și care nu dă greș. Ce reacție avem atunci când suntem jigniți? Dacă suntem jigniți și ne silim inima

să nu ripostăm, atunci am pus piciorul pe prima treaptă a scării. Dacă nu numai că nu ripostăm, ci ne și rugăm pentru cel care ne-a rănit, atunci am păşit pe a doua treaptă a urcuşului duhovnicesc. Dacă nu numai că ne rugăm pentru acea persoană, dar ne și pare rău că și-a vătămat sufletul făcându-ne aceasta și suntem plini de compătimire pentru ea, atunci suntem pe treapta a treia. Și dacă ne bucurăm că am suferit ocară pentru Dumnezeu, atunci suntem pe o și mai înaltă treaptă a scării ce duce la desăvârşire. Vedeți, Sfântul Ioan Scărarul ne dă un sistem de clasificare a stărilor duhovnicești care nu dă greș. În clipa în care suntem răniți, descoperim unde ne aflăm. Dacă ne înfuriem și ne mâniem și răspundem înapoi, aceasta înseamnă că încă nici nu am pus piciorul pe această scară. Părinții știau că dacă nu învățăm să ne schimbăm starea sufletească prin rugăciune, nu vom putea niciodată să urcăm scara care duce la desăvârşirea duhovnicească.

Întrebarea 3: Părinte, mi se pare că la început trebuie să coborâm un pic mai înainte de a începe să urcăm. Când spun asta, mă gândesc la coborârea minții în iad, fără a deznădăjdui.

Răspunsul 3: Da, este ca atunci când ne scufundăm atât de adânc încât atingem fundul apei cu picioarele: dacă ne împingem în el ieşim la suprafață foarte repede. Cei care au făcut scufundări în tinerețile lor știu aceasta. Da, într-adevăr ajută să te pogori mai întâi.

Întrebarea 4: Ați amintit în treacăt că durerea este necesară. Ce-ați vrut să spuneți? Ne-ați putea vorbi mai pe larg despre aceasta?

Răspunsul 4: Primind durerea dovedim în mod concret că avem dragoste. Precum Hristos Și-a arătat dragostea Sa pătimind pentru noi, așa și noi, când suferim durere ne arătăm recunoștința față de Domnul și urmăm Calea Lui. Durerea are următorul aspect folositor: dacă acum, de pildă, îmi rup un

deget, toată mintea mea este îndreaptă spre el, pentru că mă doare, mă arde de durere. La fel, dacă inima mea e zdrobită de durere, mintea mi se va îndrepta acolo în chip firesc; și această stare îmi este de mare folos. Plânsul, postul, privegherea, primirea ocărilor, toate aceste lucruri au un singur scop: descoperirea „adâncului inimii", să ajute mintea să găsească „adâncul inimii". De aceea smerenia descoperă inima, pe când mândria o îngroapă. Cel mândru nu-și poate simți inima – el nu are inimă. Slava deșartă acoperă cu totul inima. Așa că trebuie să trecem prin durerea smeririi ca să descoperim inima, pentru că ea nu este doar centrul fizic, sau sufletesc al ființei umane, ci și centrul duhovnicesc al persoanei. Întreaga Biblie vorbește despre inimă ca despre locul în care omul Îl întâlnește și Îl alege pe Dumnezeu și unde Acesta îi grăiește omului. Ceea ce este de mare preț înaintea lui Dumnezeu este „omul cel tainic al inimii", spune Sfântul Petru (1 Petru 3:4). Durerea ne ajută să aflăm omul cel adânc al inimii.

Întrebarea 5: Vorbeați despre o durere fizică și o durere duhovnicească, dar ce se întâmplă atunci când durerea fizică este atât de mare încât te secătuiește? Cum poate aceasta să nu constituie o distragere de la rugăciune?

Răspunsul 5: Da, știu. Acest lucru nu este ușor și, uneori, când durerea pricinuită de plâns și pocăință devine prea mare, te poate secătui cu totul. Atunci trebuie să slăbești un pic încordarea ca să poți trăi. Dar criteriul este acesta: dacă rugăciunea curge, înseamnă că nu există vătămare, înseamnă că Dumnezeu este „stăpân pe situație". Dacă însă durerea nu dispare, ar fi mai bine să te oprești și să reevaluezi situația. Întâlnim acest principiu general în viața de nevoință: dacă te forțezi și lucrurile merg mai bine înseamnă că poți să continui; dar dacă te forțezi și lucrurile nu merg mai bine, atunci oprește-te, căci s-ar putea să fie vorba despre o slăbiciune a trupului.

Întrebarea 6: Întrebarea mea se referea la cazul în care cineva suferă de o boală ca a mea: boala mea îmi pricinuiește o durere permanentă în trup. De exemplu, acum simt o cumplită durere a gâtului și îmi este foarte greu să mă concentrez. Cum poți trece printr-o asemenea durere fizică în așa fel încât să găsești durerea sufletului și să poți striga către Dumnezeu din adâncurile ființei tale?

Răspunsul 6: Da, este foarte greu când ai o asemenea durere fizică ce nu te lasă să te concentrezi și să-ți ții mintea în inimă, dar durerea poate deveni o jertfă adusă lui Dumnezeu dacă în acea clipă zici: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție, Doamne." Sloboziți numai acest mic strigăt din când în când: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție, Doamne." Durerea va rămâne, dar veți primi harul care adumbrește durerea.

Am cunoscut o doamnă cipriotă în vârstă de șaizeci de ani care avea cancer. A venit la mânăstire și mi-a zis: „Am cancer. Doctorii mi-au spus că în șase luni voi muri." Eu am sfătuit-o: „Andrula, îndreptează-te atunci spre întâlnirea cu Domnul, ține-te de cuvântul Lui: dacă murim sau dacă trăim ai Domnului suntem (*cf.* Rom. 14:8) și pregătește-te pentru această întâlnire. Ai șase luni. Minunat! Este cea mai măreață clipă a vieții tale." Eu niciodată nu-i consolez pe oameni spunându-le: „Lasă, ai să trăiești, va trece." Mai degrabă le zic: „Pregătește-te pentru întâlnire", chiar dacă după aceea ei trăiesc. Andrula era o femeie de rugăciune și a primit acest cuvânt și a început să zică tot timpul „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!" Într-o zi m-a rugat: „Vreau să-mi promiteți un singur lucru: când nu voi mai fi în stare să vin la mânăstire, să veniți să mă vedeți o dată la spital, înainte să mor." Am primit și înainte să moară m-am dus de două ori la spital. Prima dată când am mers era într-o stare destul de gravă, dar foarte liniștită și am întrebat-o cum se simte. Mi-a răspuns: „Mulțumesc lui

Dumnezeu, sunt bine", măcar că nu era bine – era pe moarte. Spunea mereu „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!" precum și o altă rugăciune pe care o îndemnasem să o zică: „Doamne, a Ta sunt, mântuiește-mă" (*cf.* Ps. 118:94). „Doar încredințează-te Domnului cu această rugăciune și nu mai ai nevoie de nimic altceva", i-am zis. După o vreme, m-am dus s-o văd din nou. Starea i se înrăutățise. Mi-au telefonat și am plecat la spital luând cu mine Sfânta Împărtășanie, deși nu eram sigur dacă va fi în stare să se împărtășească. Când am sosit și am văzut-o pântecele îi era ca un balon din cauza cancerului. Singura parte a trupului neatinsă de cancer era de la gât în sus. Am întrebat-o: „Cum ți-e, Andrula?" Fața îi era palidă, dar luminoasă. A început să plângă. Mă gândeam: „O, Doamne, nădăjduiesc să nu fie slabă de înger." „De ce plângi?" am întrebat-o. Și știți ce mi-a răspuns? „Sunt eu vrednică să primesc un asemenea har încât să pot purta acest cancer monstruos? Cine sunt eu? Slavă lui Dumnezeu!" Într-o așa de adâncă smerenie era! Nu putea să-I mulțumească îndeajuns lui Dumnezeu pentru harul care îi fusese dat ca să poată duce acea boală cumplită. Și a adăugat: „Rudele mele vin aici ca să mă îmbărbăteze, dar îmi tulbură rugăciunea și nu înțeleg aceasta. Și Domnul este acolo – și mi-a arătat colțul camerei – și mă așteaptă." Și sufletul ei a plecat așa, precum fulgerul. M-am reîntors la mânăstire și în ziua următoare am slujit Liturghia. În timpul Liturghiei, aceste cuvinte răsunau în inima mea: „S-a mântuit." „S-a mântuit." „S-a mântuit." Auzeam aceste cuvinte în inima mea, plângeam și nu mă puteam stăpâni. De obicei mă stăpânesc, pentru că nu se cuvine unui monah să plângă de față cu alții. Părintele Simeon, care este preotul cel mai vârstnic al mânăstirii noastre, m-a întrebat: „Ce ți s-a întâmplat astăzi?" I-am spus: „Pur și simplu nu-mi pot stăpâni lacrimile." Aveam așa o bucurie și singurul lucru ce răsuna în inima mea era: „S-a mântuit." „S-a

mântuit." „S-a mântuit." A fost o Liturghie atât de frumoasă și I-am mulțumit lui Dumnezeu pentru că mi-a înștiințat inima că Andrula fusese primită precum o sfântă în Împărăția Sa. Am văzut mulți oameni care aveau cancer, și care au ajuns să aibă un sfârșit slăvit după ce și-au acceptat boala potrivit cuvântului Sfântului Pavel, care spunea că de trăim sau de murim o facem având ca țel să fim plăcuți lui Dumnezeu (*cf.* Rom. 14:8).

Întrebarea 7: Vreți să spuneți că atunci când ne încearcă o asemenea durere încât nici măcar nu avem cuvinte să o descriem, e drept să cedăm și nu să luptăm cu ea, ci să o acceptăm? Asta am făcut și eu: am renunțat să mai lupt și am acceptat-o, spunând pur și simplu „Mulțumesc lui Dumnezeu". Aceasta era întrebarea mea: Este bine să cedezi durerii?

Răspunsul 7: Vă înțeleg durerea, pentru că și eu am suferit cu spatele timp de câțiva ani. Nu este vorba de „cedare". Când avem o asemenea durere suntem duși precum o oaie la junghiere, dar ce putem face? Rămânem doar fără cuvinte înaintea Celui Ce tunde și zicem: „Slavă Ție, Doamne."

Întrebarea 8: Trăim într-o cultură care afirmă cu tărie contrariul a ceea ce propuneți dumneavoastră: ni se spune întruna că trebuie să luptăm împotriva durerii. Știința medicală ne spune: „Luptați împotriva durerii." Limbajul științei medicale este limbajul războiului împotriva durerii, împotriva suferinței. Televiziunea, mass-media în general, ne bombardează zilnic cu astfel de informații. Întreaga noastră cultură se întemeiază acum pe această mentalitate. Ce credeți despre aceasta?

Răspunsul 8: Da, dar aceasta este calea lumii și lumea este în vrăjmășie cu Dumnezeu. Noi știm că aceasta este situația și că oricine iubește lumea nu poate plăcea lui Dumnezeu. Bineplăcut lui Dumnezeu este să primim durerea, dar la aceasta se ajunge încetul cu încetul, prin experiență. Am să vă

mărturisesc ceva. Odată am făcut și eu o mică experiență: știam din scrierile Părinților că trei lucruri sunt cele mai bineplăcute înaintea lui Dumnezeu. Primul, spun ei, este rugăciunea curată și a face toate lucrările noastre în curăție. Al doilea este ascultarea monahală, pentru că ea este o jertfă totală. În ascultarea monahală, libertatea, lucrul cel mai de preț pe care îl are omul, este pusă la picioarele lui Hristos. Al treilea este a mulțumi Domnului în boală și în suferință. Și odată m-am dus la spital să mă operez și m-am gândit să încerc ce spun Părinții. După operație am mai rămas o săptămână în spital în convalescență și tot timpul cât am stat acolo n-am zis altă rugăciune decât: „Slavă Ție, Doamne. Mulțumesc Ție, Doamne, pentru toate." Și a fost atât de minunat, încât la sfârșitul săptămânii nu mai voiam să părăsesc spitalul. Așa că trebuie să încercăm aceste lucruri. „Gustați și vedeți, că bun este Domnul" (Ps. 33:8).

Putem face propriile noastre experiențe. În fizică, de exemplu, observăm că un om de știință competent mai întâi formulează o ipoteză, apoi se fac experimente pentru a o verifica. Dacă ipoteza se confirmă, atunci este formulată și recunoscută ca lege care guvernează relația dintre fenomenele fizice. Toate legile fizicii au fost obținute în acest fel. În credința noastră, toată descoperirea de la Dumnezeu ne este dată într-o formă ipotetică. Știți de ce? Pentru că Dumnezeu este bun și nu vrea să ne constrângă libertatea, nu vrea să ne impună nimic, El doar ne zice: „Dacă primiți învățătura Mea, veți cunoaște de unde vine ea" (*cf.* In. 7:16-17), adică dacă e de la om sau de la Dumnezeu; și dacă e de la Dumnezeu, ea va aduce înnoirea vieții. Și observăm că poruncile Domnului și toate cuvintele Lui sunt date ca ipoteze. De exemplu: „Liniștiți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu" (Ps. 45:10). Dacă încerci liniștirea, dacă faci propriul tău experiment, atunci vei cunoaște. „Fericiți cei ce plâng că aceia se vor mângâia" (Mt. 5:4). Dacă plângem, atunci

vom primi mângâiere de la Mângâietorul. Toată descoperirea de la Dumnezeu, tot cuvântul lui Dumnezeu ne este dat ca o ipoteză – și noi îl putem cerceta în forma lui ipotetică – nu pentru că nu ar fi adevărat, ci pentru că Dumnezeu este bun și vrea ca *noi* să facem experimentul, să-i dovedim noi înșine adevărul și să îl stabilim ca lege a vieții noastre. Așa se face că porunca lui Dumnezeu devine lege a vieții noastre. Facem experiența noastră, vedem că este lucrătoare și, în consecință, cuvântul Său devine absolut pentru noi. De aceea este greșit să clasificăm teologia ca știință teoretică; ea este o știință pozitivă. Ea urmează întocmai metoda științelor pozitive, chiar mai mult decât o face știința medicală.

Întrebarea 9: Ați vorbit despre pocăință, mâhnire și plângere pentru păcate, dar în ciuda a tot ceea ce spuneți vă văd plin de o mare bucurie.

Răspunsul 9: Și eu nici măcar nu sunt un bun monah. Nu sunt un monah adevărat. Părintele Sofronie ne spunea că în Sfântul Munte, dacă părinții vedeau un monah care era ursuz sau abătut, spuneau: „Acesta nu a plâns în noaptea asta, de aceea e trist. Dacă ar fi plâns, și-ar fi făcut socoteala cu Dumnezeu, ar fi primit mărturia iertării Sale în inimă și acum ar fi fost bucuros." Părinții spun că dacă rugăciunea nu ți-a adus bucurie sau foc în inimă, înseamnă că te-ai rugat formal, ca să nu spunem chiar fariseic. Aceasta zice și *Filocalia* și aceasta zic și cântările Bisericii: „Că iată prin Cruce a venit bucurie la toată lumea"[5]. Aceasta era și preocuparea de căpătâi a Sfântului Pavel. El nu încerca să-și învețe ucenicii să facă minuni; el dorea doar să-i învețe să-L cunoască pe „Iisus Hristos, și pre Acesta răstignit" (*cf.* 1 Cor.

[5] Cf. Cântării Învierii care urmează după Icosul Canonului de Paști și imediat după citirea Evangheliei în Utrenia duminicală. Se zice și în taină de către diacon când ridică discul deasupra potirului după Sfânta Împărtășanie.

2:2), pentru că știa că dacă-L primeau pe Hristos și pe Acesta răstignit, negreșit vor afla și puterea Învierii Sale.

Întrebarea 10: Ați vorbit despre cele patru stadii sau trepte ale iertării atunci când cineva ne insultă. Dacă nu suntem în stare să pășim pe prima treaptă, să ne rugăm pentru cei care ne insultă, aceasta vine din mândrie, din slavă deșartă?

Răspunsul 10: Da, mai cu seamă din mândrie, pentru că mândria, precum spune Sfântul Siluan, este singura piedică în calea dragostei și a iertării.

Întrebarea 11 (P.S. Vasile): Părinte Zaharia, anul trecut m-am întors din vizita făcută la mânăstirea dumneavoastră cu câteva zile înainte de întrunirea noastră anuală. Am împărtășit cu părinții și frații câteva experiențe pe care le-am avut la mânăstire și au fost unele întrebări. Poate ne puteți vorbi despre locul aparte pe care îl ocupă rugăciunea lui Iisus în viața de rugăciune a obștii Sfântului Ioan Botezătorul. Am încercat să le explic că Starețul Sofronie a instituit la mânăstirea Sfântului Ioan ceea ce printre sihaștrii Sfântului Munte este o practică obișnuită, spunându-le, de asemenea, că acest lucru nu este în mod automat „exportabil".

Răspunsul 11: Știți, aceasta a venit ca o necesitate, precum toate celelalte forme de viețuire pe care le avem la mânăstire, cum ar fi de exemplu obștea dublă. Nu au fost planificate; s-au întâmplat în chip firesc, prin pronie, aș zice. La început nu aveau cărți de rugăciune; erau șapte oameni de șapte naționalități diferite și care vorbeau șapte limbi diferite. Așa că rugăciunea lui Iisus era calea cea mai convenabilă. Cu cincizeci de ani în urmă când s-a format obștea în Franța, nu aveau traduceri în engleză nici măcar ale cărților liturgice.

Știți cum a luat început mânăstirea noastră? Părintele Sofronie a plecat din Sfântul Munte în Franța ca să publice cartea despre Sfântul Siluan, cu gândul să se reîntoarcă în Sfântul

Munte după aceea. Știa că în Franța erau mulți ruși care aveau tiparnițe, școli teologice, multe parohii și așa mai departe – emigrația rusă era înfloritoare după Revoluția din 1917. Așa că Părintele Sofronie a mers în Franța ca să editeze cartea despre Sfântul Siluan. Prima ediție a fost roneotipată: a tipărit-o de mână și a legat-o, a făcut el însuși totul. Pentru că lucra din greu, în condiții precare, s-a îmbolnăvit de o formă gravă de ulcer al stomacului, suferind de o hemoragie internă puternică. Doctorii au fost nevoiți să-i scoată aproape tot stomacul și să-i lege esofagul de intestin. Din această cauză timp de mulți ani nu a putut mânca mult. Mânca foarte puțin de câteva ori pe zi.

Așa încât, după ce a suferit această operație în Franța, nu s-a mai putut întoarce în Sfântul Munte, ci a fost silit să rămână într-un azil de bătrâni rusesc dintr-o suburbie a Parisului, la Sainte-Geneviève-des-Bois. De îndată ce și-a mai revenit puțin, întrucât în azil exista un paraclis și el era preot, a început să slujească. Și bătrânii i s-au alăturat, pentru că nu aveau altceva de făcut. Personalul azilului se îngrijea de toate cele ce le erau de trebuință și astfel puteau avea trei ore de rugăciune dimineața și trei seara. Și își petreceau mai tot timpul în biserică sau stând în jurul unei mese rotunde și ascultându-l pe Părintele Sofronie. I-a învățat să se roage cu rugăciunea lui Iisus și mulți dintre acești bătrâni și bătrâne au devenit monahi și monahii. Astfel, în azil a apărut o obște mixtă. Dar, odată tipărită cartea despre Sfântul Siluan, câțiva tineri au aflat despre ea și au început și ei să vină la el. Primii trei – Părintele Irineu, Părintele Simeon și Părintele Procopie – au căutat pe lângă azil, și au găsit un grajd în care și-au făcut câteva chilii unde puteau dormi, petrecându-și ziua la azil. Unul dintre cei trei era cititul paraclisului, pentru că era rus și cânta frumos. Mâncau din resturile rămase de la bătrâni și își petreceau timpul cu Părintele Sofronie la slujbe și în azil.

După o vreme însă, tinerii care se adunaseră în jurul său, atât bărbații, cât și femeile, n-au mai vrut să-și petreacă toată viața în azil – erau prea tineri, aveau în jur de douăzeci de ani. Așa încât au început să-i ceară stăruitor Părintelui Sofronie să întemeieze o mânăstire pentru ei. Aceasta era cu neputință în Franța, întrucât acolo statul e separat de Biserică. Statul francez tolerează câteva mânăstiri cu statut de organizații de binefacere, dar nu ca mânăstiri. În orice caz, era greu; poate că ar fi putut să o facă dacă ar fi fost voia lui Dumnezeu. Când au început să se gândească serios la acest lucru, câțiva prieteni de-ai Părintelui Sofronie au încercat să găsească în țările lor loc de mânăstire, unii în Suedia, alții în Olanda, alții în Irlanda, alții în Anglia. Dar doamna Rosemary Edmonds, care a căutat în Anglia, a fost cea care a izbutit. Ea a fost cea care a tradus cărțile Părintelui Sofronie în engleză. Fusese secretară într-un minister și translatoarea personală a lui De Gaulle pe timpul războiului. L-a întâlnit pe Părintele Sofronie pe când era în spital pentru operație, a intrat în legătură cu el și mai apoi a devenit ortodoxă.

Când Părintele Sofronie a cerut să meargă în Anglia, a fost intervievat la Ambasada Britanică din Franța și consulul de acolo l-a întrebat: „Cu ce puteți fi de folos societății noastre?" Părintele Sofronie a răspuns: „Vă vom fi nefolositori; noi nu putem produce nimic, căutăm doar un loc liniștit unde să putem sluji Liturghia." La care consulul a exclamat: „Ce oameni ciudați!" Dar părintele și-a lăsat acolo cererea de viză și cazul său a ajuns să fie discutat în Parlamentul Angliei. Era un moment critic, întrucât primeau foarte greu străini în Anglia. Deși nu-mi amintesc toate amănuntele știu că problema a fost dezbătută în Camera Comunelor și unii parlamentari erau foarte hotărâți să nu-i lase să vină în Anglia, căci Părintele Sofronie ceruse să vină cu toată *sinodia* („obștea") sa. În arhivele mânăstirii păstrăm

documentul guvernamental cu procesul-verbal al dezbaterii. La un moment dat, când discuțiile înclinau cert spre un refuz, un membru al Parlamentului s-a ridicat și a spus: „Nu doriți să-l lăsați pe arhimandrit să vină pentru că ei nu pot contribui cu nimic la economia noastră; astfel, dacă cei doisprezece apostoli ar veni astăzi la Dover, l-ați primi numai pe Iuda, pentru că el are banii!". În acea clipă ministrul-secretar de interne, Butler, a semnat cererile și a zis: „Dați arhimandritului tot ce dorește." Și așa a primit permisiunea, într-acest chip minunat. S-a întors la obștea sa și le-a spus că puteau cu toții să vină cu el în Anglia dacă doresc. Dar bătrânii, care erau asigurați cu o pensie în Franța și aveau slujbele lor bisericești în azil, nu puteau să emigreze în Anglia și să înceapă o nouă aventură fără să cunoască limba, modul de viață și toate celelalte. Așa că au preferat să rămână în Franța și Părintele Sofronie le-a lăsat un ieromonah, pe Părintele Siluan, care a continuat să slujească acolo până la moartea sa, în 1991. Grupul de tineri dimpreună cu două maici bătrâne s-au dus în Anglia, în casa pe care Rosemary Edmonds o găsise pentru ei. Au împărțit-o în două jumătăți: maicile ocupau jumătate din casă, iar în cealaltă jumătate stăteau cei trei tineri monahi și Părintele Sofronie. Acolo au viețuit foarte liniștit și într-o sărăcie lucie. Hrana de bază le erau cartofii și urzicile. Mi-e rușine să vorbesc despre aceasta, pentru că astăzi mâncăm atât de bine la mânăstire, dar o spunem ca să arătăm cât de minunată este pronia lui Dumnezeu.

Primii ani au fost foarte liniștiți, nimeni nu îi cunoștea, așa încât au avut din belșug timp pentru rugăciune și citit. Duceau cu adevărat o viață isihastă. Apoi i-au descoperit ciprioții, care au început să vină în autocare pentru că aflaseră că acolo este un bătrân sfânt care îi putea spovedi – Părintele Sofronie. Așa că odată cu sosirea lor, liniștea mânăstirii a luat sfârșit. Părintele Sofronie îi primea bucuros; era foarte fericit, dar simțea că viața

mânăstirii se va schimba de acum. Aveau nevoie de un loc unde să primească oaspeții, așa încât au trebuit să înceapă să construiască, lucru anevoios întrucât mânăstirea este situată pe „centura verde". Deși autoritățile erau deosebit de îngăduitoare, nu era ușor să obții autorizațiile necesare. Englezilor nu le-ar fi dat permisiunea să construiască acolo, dar nouă ne-au dat-o, și le suntem foarte recunoscători pentru aceasta. Pronia lui Dumnezeu a fost minunată, oamenii veneau în număr mare și Părintele Sofronie de dimineața până noaptea îi primea la spovedit. Oamenii erau foarte fericiți, multe vieți s-au refăcut și Părintele Sofronie și-a dat seama că cele două maici bătrâne îl ajutau tare mult îngrijind de femei și copii; astfel că, slobod de griji, putea să primească oamenii la spovedanie. Dar când cele două maici au devenit prea bătrâne, a trebuit să primească una sau două maici mai tinere care să le îngrijească, pentru că nu se cădea ca monahii să le poarte de grijă. Așa, încetul cu încetul, fără să-și dea seama, s-a format o obște dublă. N-a fost nici un plan, ci pur și simplu așa s-a întâmplat. De la patru maici s-a ajuns în curând la șapte și casa a devenit supraaglomerată. Dar rugăciunea era mult mai puternică în acele zile decât acum, chiar dacă erau foarte săraci: aveau doar o masă pe zi și un ceai după-amiaza. Acum avem trei mese pe zi.

În acel moment, Dumnezeu ne-a înzestrat cu cele necesare spre a construi un loc pentru maici, așa încât casa care se numea Old Rectory a rămas părinților și maicile veneau acolo, la parter, unde se găseau paraclisul și trapeza, doar pentru slujbe și mese. Apoi, întrucât oamenii au început să vină în număr din ce în ce mai mare, mai multe maici s-au alăturat obștii noastre, căci era destul spațiu pentru a le primi în noua casă. Apoi a venit altă strâmtorare și Dumnezeu a deschis altă ușă. Am ridicat clădirea trapezei, unde este biblioteca acum, și am început să

respirăm din nou. Dar după câțiva ani lucrurile au devenit imposibile și credeam că nu ne vom mai putea descurca. Și atunci Dumnezeu ne-a dat mijloacele să cumpărăm ferma de peste drum și acum ne organizăm mai bine viața. Maicile vor locui în ferma de peste drum și toată proprietatea cea veche va rămâne pentru părinți. „Când am cumpărat ferma, ne-am cumpărat plămânii" obișnuia să zică Părintele Sofronie. „Acum putem respira." Și mai spunea: „Să ne închipuim că drumul este râul Nil. Pe un mal vor fi surorile și pe celălalt frații." În momentul de față construim chiliile pentru maici. O parte dintre ele s-au mutat deja, pentru că există acolo o casă în care pot locui șase. Restul sunt încă în casa de pe vechea proprietate și mai sunt trei dintre ele într-una din casele pentru oaspeți din sat: avem două case de oaspeți în sat, pentru femei.

V-am spus toate acestea ca să vă arăt că nu există planuri în viața duhovnicească. Pronia impune planul și aceasta este calea cea mai bună pentru că atunci ai curaj, ai îndrăzneală. Îmi aduc aminte de o zi în care eram invadați de oameni și nu aveam spațiu unde să-i primim. (Era pe vremea în care ne era teamă că nu vom căpăta autorizația să construim trapeza.) În ziua aceea eu găteam în bucătăria cea veche care avea opt uși. Oamenii intrau pe fiecare ușă și în același timp eu trebuia să gătesc, să răspund la telefon și să-i servesc cu ceva pe oaspeții proaspăt sosiți. Atunci i-am spus egumenului: „Sunt sigur că vom primi autorizația pentru o nouă clădire pentru că, uitați, este pur și simplu imposibil aici. Sunt sigur că Dumnezeu ne va deschide o cale." Și în săptămâna următoare am primit autorizația.

Când urmăm pronia lui Dumnezeu, avem curaj să ne luptăm, pentru că alegerea nu ne-a aparținut nouă. Dumnezeu ne-a pus acolo; El va chivernisi. Apostolul Pavel spune că „duhurile prorocilor, prorocilor se supun" (1 Cor. 14:32). Asta înseamnă că dacă am fi cu adevărat proroceşti, nu am arăta

nimic din lucrarea noastră lăuntrică, din viața noastră lăuntrică; e mai smerit să nu arăți nimic, să păstrezi smerenia, care este de mare preț și totodată să nu ispitești conștiința aproapelui. De aceea și în biserică ne ferim să facem ceva care ar putea atrage atenția. De exemplu, în biserică se citește pe un ton neutru, așa încât oamenii lui Dumnezeu care sunt de față să poată asculta, dacă doresc, sau să se detașeze dacă vor să-și urmeze propriul ritm de rugăciune lăuntrică. Aceasta este cultura și viața Bisericii. Dacă îmi petrec toată noaptea în rugăciune și am un ritm diferit înlăuntrul meu, nu sunt silit să urmez un altul: am propriul meu ritm și nu ispitesc pe nimeni. Așadar, în tot ceea ce facem încercăm să păstrăm smerenia și să ocrotim conștiința semenilor noștri. De aceea, în Biserica Ortodoxă, oamenii cu adevărat harismatici nu-și expun darurile pe care le-au primit de la Dumnezeu. În Apus – să mă ierte Dumnezeu, nu vreau să critic – dar cred că oamenii harismatici nu sunt slobozi de setea de putere și uneori își flutură darurile ca să-i stăpânească pe semenii lor. Aceasta este nebunie și pierzanie, precum a spus Domnul maicii fiilor lui Zevedei (Mt. 20:20-28). Iertați-mă, vă rog.

Duhovnicia ca slujire a reîmpăcării omului cu Dumnezeu

În teologia și lucrarea ascetică a Arhimandritului Sofronie, slujirea duhovnicului este legată de taina cuvântului lui Dumnezeu, care se naște în inima omului prin rugăciune.[1] Prorocul Isaia spune că atunci când un cuvânt „purcede din gura lui Dumnezeu, nu-și găsește odihna nici se întoarce deșert, până când nu și-a împlinit mai întâi lucrarea" (*cf.* Is. 55:11). El spune de asemenea că acesta este cărbune aprins care curățește și sfințește pe cei de care se atinge (*cf.* Is. 6:6-7). (Și noi repetăm aceste cuvinte după ce am primit Împărtășania: „Iată, s-a atins de buzele tale și va șterge fărădelegile tale și va curăți păcatele tale.") Această slujire profetească a cuvântului lui Dumnezeu este lucrarea duhovnicilor Bisericii lui Hristos. Duhovnicii sunt cei care, cu frica lui Dumnezeu, rămân „neclătiți în curgerea cea mai-înainte de veci a voii lui Dumnezeu".[2] Ei sunt învredniciți să audă „glasul ca de adiere de vânt subțire" al lui Hristos (3 Împ. 19:12) și să-l asculte cu smerenie și discernământ, trecând peste propria înclinație „psihologică", chiar și atunci când aceasta este potrivnică glasului dumnezeiesc.

(Vă amintiți de Iona? El era un adevărat proroc. Înțelegerea lui psihologică se împotrivea cuvântului pe care îl primise de la Dumnezeu și cu toate acestea a avut discernământul ca să-L

[1] Cf. *On Prayer*, p. 89; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 81

[2] *Rugăciune pentru duhovnici* – trad. în engl. nepublicată

asculte pe Dumnezeu și să rostească prorocia Lui. Așadar, dacă suntem cu adevărat duhovnicești, trebuie întotdeauna să discernem cuvântul lui Dumnezeu, chiar dacă el este contrar „psihologiei" noastre, înțelegerii noastre.) Duhovnicii devin purtători ai cuvântului lui Dumnezeu și îl vestesc spre zidirea oamenilor, împărtășind har inimilor celor ce-l ascultă (*cf.* Ef. 4:29). Acest cuvânt viu săvârșește renașterea duhovnicească a credincioșilor.

Hristos a fost proorocește vestit de Vechiul Testament ca „Părinte al veacului ce va să vie" (Is. 9:5), prin „obârșia" Sa care nu se poate spune (Is. 53:8). (Cine poate spune obârșia Sa, nu numai obârșia Sa cerească, dar chiar și obârșia Sa pământească?) Prin obârșia Sa, El a venit și ne-a grăit ziditoarele și de viață dătătoarele cuvinte ale Tatălui Său (*cf.* In. 6:63). Mai mult, „El S-a adus ca un miel spre junghiere" (Is. 53:7, Fapte 8:32) și prin Sângele Său „Și-a curățat Sieși" un nou „popor ales" (*cf.* Tit 2:14). Înfricoșata iconomie a smeritei Sale pogorâri mai prejos de toată zidirea și a înălțării Sale „mai presus de toate cerurile" a „umplut toate" cu puterea îndumnezeitoare a Prezenței Sale (*cf.* Ef. 4:10). Nimic din lumea zidită nu a rămas nearătat înaintea ochilor Săi (Ev. 4:13). Cuvântul Său viu a semănat „sămânță nestricăcioasă" (1 Petru 1:23) și, prin harul Duhului Său, El a dăruit omului darul „înfierii" (Gal. 4:5); adică El a născut Biserica și i-a făcut pe credincioși „fii ai învierii" (Lc. 20:36) și „începătură făpturilor Lui" (Iac. 1:18). Plinirea căii și a lucrării Sale Îl arată pe Hristos Cap și Părinte al unui nou neam, care Îl „așteaptă" (*cf.* Filip. 3:20) ca „Mântuitor al tuturor oamenilor, și mai vârtos al celor credincioși" (1 Tim. 4:10).

Pentru a îndrepta nedreptatea inegalității care a pătruns în viața oamenilor după cădere, Hristos a răsturnat piramida ființării cosmice și S-a pus pe Sine Cap al piramidei acum

răsturnate.[3] El a purtat păcatul și neputința întregii lumi și a reașezat adevărata dreptate ca cerință de neînstrăinat a duhului și a conștiinței omului. El a dat tuturor aceeași cinste, aceleași porunci precum și propriul Său exemplu, unic, prin care nu a refuzat nimănui „urcarea până la ultimele trepte" ale desăvârșirii.[4] (Suntem cu toții egali înaintea lui Dumnezeu, pentru că toți am primit aceleași porunci.[5])

După cum spuneam, marea valoare a monahismului constă în calea smereniei, care este drumul ce coboară spre vârful piramidei răsturnate. În măsura în care monahul se apropie de Hristos în pogorârea Lui, va deveni și el părtaș părinteștii duhovnicii a lui Hristos. (Dar aceasta este adevărat nu numai pentru monahi, ci și pentru orice slujitor al Domnului și pentru orice creștin.)

Monahismul este cu precădere darul duhovnicesc al smereniei, pe care monahul îl cultivă prin nevoința ascultării. Ascultarea se adresează în primul rând inimii omului și însușirea ei de căpătâi este să descopere „adâncul inimii" în care sălășluiește principiul și centrul ipostasului său. Acesta este „locul" în care se seamănă „sămânța nestricăcioasă" a cuvântului lui Dumnezeu (*cf.* 1 Petru 1:23) și aduce roadă prin ucenicia la poruncile lui Hristos. Precum afirmă Părintele Sofronie, este în firea lui Dumnezeu să binevoiască întru toți cei cu „inimă înfrântă"[6] (*cf.* Ps. 50:17) și să le împărtășească lor „cunoașterea tainelor împărăției cerurilor"[7] (*cf.* Mt. 13:11). O astfel de cunoaștere îi este de trebuință duhovnicului pentru a

---

[3] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 237-239; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 266-268

[4] *On Prayer*, p. 98; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 89

[5] *Ibid.*; *ibid.*

[6] *We Shall See Him...*, p. 178; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 254

[7] Cf. *ibid.*; *ibid.*

avea un discernământ limpede între lucrurile create și darurile necreate ale lui Dumnezeu, așa încât, în lumina acestor daruri, să poată cântări cu înțelepciune și rigoare orice fenomen din viață și să-l ridice în plan duhovnicesc. (Adică să facă trecerea de la starea psihologică la cea duhovnicească.) De asemenea, este folositor ca această cunoaștere să fie cât mai deplină cu putință, acoperind întreaga scară a stărilor duhovnicești despre care se încumetă să-i povățuiască pe alții.[8]

Părintele Sofronie, exprimându-și plin de însuflare admirația pentru lucrarea părintelui duhovnic, spune că aceasta este „pe cât de înfricoșată, pe atât de minunată. Dureroasă, dar și însuflețitoare".[9] Este darul și chemarea de o neasemuită cinste la cea mai înaltă lucrare creatoare: părintele duhovnic devine „împreună-lucrător cu Dumnezeu în zidirea de dumnezei nemuritori"[10] și îi călăuzește spre „veșnicie în Lumina Nezidită".[11]

Inima duhovnicului se subțiază prin pocăință și neîncetată înfățișare înaintea lui Dumnezeu. Mintea sa străbate în același timp adâncul, înaltul și latul Căii Domnului. O „lume de o nedescrisă măreție se descoperă duhului omului prin rugăciune. Rugăciunea dezvăluie atât adâncurile întunecate ale iadului, cât și luminoasele sfere cerești".[12] Cunoașterea acestei căi dă vieții sale statornicie și adâncă pace. Cu toate acestea, pentru a fi în stare să „simtă ritmul lumii lăuntrice a tot omul"[13] ce caută spre el, duhovnicului îi este de folos să se

---

[8] Cf. *On Prayer*, p. 89; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 80

[9] *Ibid.*, p. 88; *ibid.*, p. 80

[10] *Rugăciune pentru duhovnici* – trad. în engl. nepublicată

[11] *On Prayer*, p. 88; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 80

[12] *We Shall See Him...*, pp. 78-79; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 107-108

[13] *On Prayer*, p. 88; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 80

adăpostească neîncetat în Dumnezeu cu inimă plină de durere și să caute cu râvnă să cunoască voia lui Dumnezeu și cuvântul potrivit pentru a o exprima, spre folosul și însuflarea fraților săi. Până și în timpul convorbirii cu oamenii, el are „auzul" minții treaz în inimă, astfel încât să „prindă până și cea mai ușoară mișcare a Duhului lui Dumnezeu"[14], primul gând care se naște în inimă.

Duhovnicul, în această stare proorocească în care ține calea voii Domnului prin rugăciunea de pocăință și face cunoscută această voie fraților săi, întâmpină multe greutăți. Cuvântul care vine prin rugăciune este dat de Sus. El „ne dezvăluie sferele veșnice ale Duhului celui fără de început"[15], care sunt în esență mai presus de cuvânt. Un astfel de cuvânt este încărcat de harul Duhului Sfânt și totuși, el trebuie spus unor ființe omenești „sufletești", care resping „lucrurile Duhului lui Dumnezeu" și le consideră „nebunie" (1 Cor. 2:14). Cuvântul lui Dumnezeu este menit să ducă la renașterea omului, iar nu „să-l strivească" (Mt. 21:44), dar pentru aceasta cel ce primește cuvântul trebuie să fie gata de jertfă. Acest cuvânt este un dar al dragostei lui Dumnezeu și o chemare spre dobândirea ei. Dar dragostea aceasta naște în om „un întreg șir de felurite chinuri ale duhului".[16] Mucenicia duhovnicească este mai presus de fire, metafizică și se prelungește în veșnicie. De aceea, când părintele duhovnic înțelege că ucenicul său este „sufletesc", iar nu „duhovnicesc", și nu are hotărârea și lepădarea de sine pentru luptă, nu caută nemijlocit cuvânt de la Dumnezeu prin rugăciune, ci face pogorământ vorbind potrivit experienței sale omenești. Fiindu-i astfel milă de

---

[14] *Ibid.*, p. 90; *ibid.*, p. 81

[15] *Ibid.*, p. 93; *ibid.*, p. 84

[16] *We Shall See Him...*, p. 88; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 124

ucenic, el evită să-l expună la păcatul greu al luptei împotriva lui Dumnezeu.[17]

P.S. Vasile intervine: Părinte Zaharia, vreți să spuneți că duhovnicul *ar trebui* să procedeze astfel sau că pur și simplu o face?

Părintele Zaharia: Părintele Sofronie spunea că el așa făcea când vedea că oamenii erau sufletești și se împotriveau lucrării Duhului. În aceste cazuri, el nu cerea un cuvânt direct de la Dumnezeu, ci pur și simplu spunea ceva din mintea sau experiența sa, așa încât să nu-l pună pe om împotriva lui Dumnezeu.

Chiar și atunci când credincioșii arată încredere în părintele lor duhovnic și „îl primesc ca pe un proroc în nume de proroc"(Mt. 10:41), slujirea acestuia nu este deloc ușoară. El nu se poate încrede în cunoașterea sau reușitele de mai înainte. Duhovnicul este, înainte de toate, un chivernisitor al cuvântului lui Dumnezeu; însă cuvântul dat de Sus „nu este după om" (Gal. 1:11). De fapt toată Evanghelia lui Hristos „nu este după om", nici de la om. Cuvântul lui Dumnezeu depășește puterile omului și de aceea pare „greu" de purtat (In. 6:60). (Din câte știu, a apărut nu de mult în Occident o carte cu titlul *Cuvintele grele ale lui Iisus*.[18] Ceea ce ne arată felul cum este înțeleasă aici Evanghelia.) Cuvântul lui Dumnezeu îi descoperă omului sfera Luminii veșnice, dar în același timp îi dăruiește și desăvârșita cunoaștere de sine. Acest cuvânt provoacă un „cutremur" prorocesc (3 Împ. 19:11) și, precum spune Evanghelia, „despică omul în două" (*cf.* Mt. 10:34-35; *cf.* Evr. 4:12) prin „sabia Duhului" (Ef. 6:17). El frânge inima cu o chinuitoare rușine pentru propria sărăcie, dar îl și însuflă pe om să trăiască de acum încolo ca

[17] Cf. *ibid.*, p. 93; *ibid.*, p. 131

[18] F. F. Bruce, *The Hard Sayings of Jesus*, ed. Holder and Stoughton, London, 1983

prezență a morții înlăuntrul său „tot ceea ce în noi se împotrivește cuvântului lui Hristos"[19]. Dacă omul rabdă cu hotărâre urmările și suferințele acestei lupte duhovnicești, și dacă se curățește de toată stricăciunea „omului vechi", atunci, în chip nevăzut (*cf.* Lc. 17:20), sporește în el sălășluirea lui Dumnezeu asemenea unui „glas de vânt subțire" (3 Împ. 19:12). Acest vânt subțire este smerita dragoste a lui Hristos, care izbăvește pe cei căzuți și le deschide împărăția Tatălui Ceresc.

Duhovnicul se străduiește să aducă cuvântul lui Dumnezeu celor ce caută către dânsul. Acest cuvânt este sămânța vieții veșnice. Atunci când este primit, așa cum am observat mai sus, el despică inima, precum o sabie, și nu-i dă odihnă până când nu renaște întregul om învrednicindu-l de împărăția cerurilor. Această sfâșiere și tensiune pricinuite de cuvântul lui Dumnezeu nu trebuie nicidecum domolite sau diminuate de duhovnic. Îmi aduc aminte că o dată Părintele Sofronie a fost foarte nemulțumit când a auzit că unul dintre noi a încercat să consoleze pe cineva micșorându-i tensiunea pocăinței acelei persoane. Ne-a spus că ar fi trebuit să sporim acea tensiune, iar nu s-o micșorăm. Astfel, potrivit înțelegerii Părintelui Sofronie, este mai folositor ca duhovnicul să sporească mai degrabă sfâșierea și tensiunea până la cel mai înalt grad cu putință, și să-l călăuzească pe ucenic până în „pragul morții"[20], astfel încât să moară omul cel vechi al stricăciunii și al păcatului. (Aceasta este o artă foarte grea. Duhovnicii din vechime obișnuiau să-și călăuzească cu bună știință ucenicii până în pragul morții, ca să omoare patimile din ei, adică „omul cel vechi". Or aceasta cere mult discernământ. Astăzi nimeni nu mai face așa ceva.) Această înfricoșată și primejdioasă lucrare este asumată de duhovnic pe măsura discernământului său, a experienței sale și a puterii rugăciunii

[19] *On Prayer*, p. 93; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 84
[20] *Ibid.*, p. 101; *ibid.*, p. 91

pe care o aduce pentru ucenicii săi. (De pildă, am un prieten duhovnic care mi-a spus că se roagă mai mult pentru oamenii pe care îi mustră decât pentru cei pe care nu i-a mustrat niciodată, pentru că nu vrea ca ei să cadă în deznădejde.)

Pentru această lucrare, duhovnicul folosește două metode: una pozitivă și una negativă. Folosind metoda negativă, el încearcă cu înțelepciune, delicatețe și subțirime să-l păzească pe ucenic de a se mândri cu darurile duhovnicești pe care se întâmplă să le aibă, pentru că slava deșartă împietrește adâncul inimii, „locul rugăciunii duhovnicești"[21]. El vădește neajunsurile și greșelile din purtarea ucenicului. Astfel, mintea și inima ucenicului se smeresc, în timp ce setea de o cunoaștere duhovnicească mai adâncă i se întețește.[22] Desigur, importantă este energia harului care însoțește sfatul duhovnicului, iar nu meșteșugul sau iscusința cuvintelor lui. Ca să împărtășească daruri duhovnicești, cuvântul duhovnicului trebuie să vină dintr-o inimă arzândă, care îi iubește pe cei mulți și, plină de adâncă milostivire, se roagă pentru ei. Toți prorocii au folosit această metodă negativă, mai cu seamă Sfântul Ioan Botezătorul. El îi numea pe cei ce veneau către el „pui de năpârci", și totuși evanghelistul ne spune că tocmai cu astfel de cuvinte „în propovăduirea sa" el „binevestea norodului, mângâindu-l" (Lc. 3:7-18). Adică el îi numea „pui de năpârci" și cu aceste cuvinte îi mângâia. Cum este cu putință? Aceasta se poate întrucât zdrobind aroganța minții lor îi aducea la pocăință; căința aducea smerenie, smerenia aducea har, iar în har era mângâiere nestricăcioasă. Sfântul Pavel se folosește de aceeași metodă, când spune: „Care este cel ce mă veselește pre mine, fără numai cel ce se întristează de la mine?" (2 Cor. 2:2). „Cuvintele grele" ale Domnului Iisus și ale tuturor părinților

[21] *Ibid.*, p. 11; *ibid.*, p. 7

[22] Cf. *ibid.*, p. 87; *ibid.*, p. 79

duhovnici care sunt în părtășie cu El au ca scop să zdrobească „întăriturile" pe care le ridică aroganța omului și să sădească în el o smerită plecare a inimii spre a învăța de la Domnul cel „blând și smerit" (Mt. 11:29).

Metoda pozitivă este încă și mai anevoioasă, mai înaltă și mai ziditoare. Ea presupune ca duhovnicul să cunoască nu numai practica, ci și „teoria"[23] vieții ascetice. Această teorie este rodul „dragostei mai mari" a lui Hristos, pe care slujitorul Său și-a însușit-o și întru care se ostenește să-și deprindă ucenicii; teoria care izvorăște din această dragoste face ca toate să se săvârșească spre slava lui Dumnezeu și binele omului. Cu alte cuvinte, când ucenicul se află în ispită, necaz și durere, duhovnicul încearcă să-i arate binecuvântarea care se ascunde în acestea.

Duhovnicul, prin pocăința sa personală, se pogoară până la vârful piramidei răsturnate, și astfel devine una cu Hristos și părtaș stării Lui. În zilele vieții Sale în trup, Hristos „trăia împreună – într-o plinătate de neatins pentru noi – și suferința și triumful biruinței, și moartea și slava dumnezeiască."[24] La fel și slujitorul lui Hristos, devine, la rândul său, capabil să „se bucure cu cei ce se bucură și să plângă cu cei ce plâng" (*cf.* Rom. 12:15). (Cel care trăiește în pocăință are o energie în inima sa care se poate transforma în bucurie sau în întristare; el se poate bucura cu cei ce se bucură și poate fi trist cu cei ce sunt triști.[25] Este *ethos*-ul Noului Testament. Altfel, precum obișnuia să spună Părintele Sofronie, duhovnicul ar trebui să-și facă un program pentru a asculta spovedaniile: „Astăzi, de la opt la zece, voi primi oameni care sunt în necaz și de la zece la douăsprezece, oameni care se bucură.") Hristos a luat asupra

---

[23] Am tradus prin „teorie" grecescul *theoria* care poate să însemne și contemplație, vederea lui Dumnezeu [n. tr.].

[24] *On Prayer*, p. 100; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 91

[25] Cf. *ibid.*, p. 99; *ibid.*, p. 90

Sa moartea omului și aceasta a fost înghițită de viața Sa dumnezeiască (*cf.* 1Cor. 15:54). Tot astfel, și duhovnicul, neclintit în părtășia cu harul lui Hristos, ia asupră-și moartea fraților săi și îi ridică la viața dumnezeiască[26] (*cf.* 2 Cor. 4:12), căreia el i-a devenit „părtaș" (2 Petru 1:4). (Sfântul Pavel spune corintenilor: „moartea întru noi se lucrează, iar viața întru voi"(2 Cor. 4:12). Adică apostolul lua asupra sa moartea ucenicilor săi, dându-le în schimb viața sa.)

Cunoscând calea care duce la vârful piramidei inversate, duhovnicul trece de la felul cel vechi și mincinos de a vedea lumea, născocit de Lucifer „în culmea mândriei sale"[27], la noua perspectivă „inversă" a Evangheliei. Domnul a pus început acestei perspective prin pilda și cuvântul Său, căci pe cele smerite le înalță (*cf.* Lc. 14:11; 18:14) și de cele înalte se scârbește. În această viziune, Hristos se găsește în centrul a toată zidirea căreia îi împărtășește plinătatea Dumnezeirii. Așa cum, în cazul perspectivei inverse în iconografie, chipul sau evenimentul pictat se ivesc din centrul către care converg toate, tot astfel și în această viziune Hristos devine punctul către care se îndreaptă toate cugetele și dorirele omului. Și duhovnicul încearcă să pună bazele aceleiași perspective în ucenicul său, așa încât Hristos să devină centrul ființei sale și să crească de-a pururi în el. În lumina acestei perspective este ușor de înțeles că „cei de pre urmă vor fi întâi și cei dintâi pre urmă" (Mt. 20:16); că „cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta, în viața cea veșnică îl va păzi pre el" (In. 12:25); și, de asemenea, că moartea trupului nu atinge sufletul.

În slujirea sa, duhovnicul se străduiește să împărtășească credincioșilor această perspectivă a piramidei inversate, care

---

[26] Cf. *ibid.*, pp. 96-97; *ibid.*, p. 87-88

[27] *We Shall See Him...*, p. 78; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 106

este singura în stare să însufle pocăință și să preschimbe inima după Duhul Ce adie în vârful piramidei răsturnate. Atunci credincioșii se îndreaptă cu hotărâre „către cele de jos", iar Hristos devine punctul de referință al vieții lor. Precum în iconografia ortodoxă pictorul rămâne anonim, tot astfel și duhovnicul, vădind toată râvna dumnezeiască spre a „logodi sufletele și a le înfățișa curate înaintea lui Hristos"(*cf.* 2 Cor. 11:2), slobozit fiind de patima setei de putere, asemeni Sfântului Ioan Botezătorul, se bucură să vadă pe Hristos „crescând, în timp ce el se micșorează" (*cf.* In. 3:30). (Din nefericire, în zilele noastre observăm cu tristețe la unii părinți duhovnici o tendință de a-și crea propria lor „împărăție", și aceasta este cu adevărat o denaturare a Evangheliei.)

În esență, duhovnicul împlinește o lucrare apostolică. El urmează Apostolului Pavel și propovăduiește numai pe „Hristos, și pre Acesta răstignit" (1 Cor. 2:2; *cf.* 1:23; Gal. 3:1), ca să cunoască oamenii că El este și „puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu" (1 Cor. 1:24). Însuflați de vederea „Dumnezeului răstignit", a lui Hristos – „mielul nevinovat și neprihănit" (1 Petru 1:19), Care poartă greutatea piramidei răsturnate, creștinii preferă și ei să „sufere strâmbătate" (1 Cor. 6:7), pentru că a „suferi" nedreptate „pentru Hristos" (*cf.* Filip. 1:29) este „bineplăcut înaintea lui Dumnezeu" (1 Petru 2:19-20).

(Toate scandalurile din istoria Bisericii se întâmplă pentru că nimeni nu vrea să sufere nedreptate. Toți ținem la demnitatea și dreptatea noastră; nimeni nu vrea să ia vina asupra sa și să sufere puțină nedreptate, pe când Domnul ne spune să nu stăm împotriva celui rău, ci mai degrabă să alegem să răbdăm nedreptate – așa cum Sfântul Pavel îi îndeamnă pe corinteni (*cf.* 1 Cor. 6:7) –, în loc să mergem la tribunalele civile.)

Propunând mereu ucenicilor săi perspectiva inversă a Evangheliei, părintele duhovnic reaprinde în ei harul lui

Dumnezeu și îi aduce la binecuvântata cinste de a purta în trup „semnele Domnului Iisus" (Gal. 6:17) și de a răbda strâmbătate de dragul Celui Ce „mai întâi ne-au iubit pre noi" și „S-au dat pre Sine pentru noi" (1 In. 4:19). Această perspectivă îi poate călăuzi pe fiii săi duhovnicești la o desăvârșită lucrare și însuflare, prin care țelul vieții lor devine dorința ca Hristos să fie mărit în ei „ori prin viață, ori prin moarte" (Filip. 1:20).

Părintele Sofronie afirmă că, din perspectiva piramidei răsturnate, adevărata biruință, care rămâne nestrămutată în vecii vecilor, este biruința câștigată de „«rănile» (*cf.* Is. 53:5) bunului Păstor"[28]. Cei ce urmează pașilor Lui și în suferințele lor rămân credincioși dragostei Lui, devin părtași și moștenitori ai acestei biruințe. Peste aceștia „odihnește Duhul slavei și al lui Dumnezeu", precum spune Sfântul Petru (1 Petru 4:14), și ei aduc roadă neveștejită.[29].

Viața părintelui duhovnic care stăruie în îndelunga tânguire a pocăinței este plină de oscilații de la durere la bucurie. Așa cum Hristos a cuprins „într-un singur act veșnic cerul și pământul și cele mai de jos ale pământului"[30], tot astfel și slujitorul Său, cu repetatele sale căderi și ridicări, poartă statornic și neîncetat în inima sa „și împărăția și iadul"[31]. Înțelegerea sa se subțiază, iar inima sa devine – precum obișnuia să spună Părintele Sofronie – asemenea unui radar care măsoară dintr-o dată întreg pământul, precum fulgerul ce străbate cerul de la un capăt la altul. Părintele Sofronie vedea într-adevăr în aceasta un „semn al apropierii de asemănarea cu Hristos."[32]

---

[28] Cf. *On Prayer*, p. 112; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 103

[29] Cf. *ibid.*; *ibid.*

[30] *We Shall See Him...*, pp. 60-61; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 82-83

[31] *On Prayer*, pp. 99; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 90

[32] *Ibid.*; *ibid.*

Având, astfel, aceeaşi stare cu Hristos, duhovnicul, la fiecare contact cu credincioşii, devine pentru ei o deschidere spre viaţa veşnică. Precum Domnul cel Atotputernic grăia „cuvinte omeneşti", dar prin ele dezvăluia veşnicia Fiinţei Sale Absolute[33], tot astfel şi slujitorul Său rosteşte cuvinte obişnuite, dar împărtăşeşte har şi devine mijlocitorul renaşterii fraţilor săi.

Cunoscând Calea Domnului şi nefiindu-i străine feluritele ispite care se întâlnesc pe aceasta mai înainte ca dragostea dumnezeiască să fie dobândită, duhovnicul ajunge să fie un izvor de însuflare pentru ucenicii săi. Având o viziune duhovnicească atotcuprinzătoare, el îi întăreşte şi îi încurajează pe credincioşi să devină părtaşi la pătimirile lui Hristos şi prin aceasta să cunoască în chip „existenţial" cât de minunată este „pronia dumnezeiască pentru noi"[34]. Această pronie se face cunoscută mai cu seamă în suferinţă şi mare nevoie. Prin cuvântul, rugăciunea şi pilda sa, duhovnicul se străduieşte să călăuzească pe fiecare om la tărâmul păcii lui Hristos.[35] Cu răbdare şi cu dragoste, el poartă de grijă celor pe care pronia Celui Preaînalt i-a încredinţat lui, astfel încât chipul lui Hristos, care a fost întunecat prin cădere, să se înnoiască şi să vieze în ei. El le poartă slăbiciunile şi se identifică cu viaţa lor. Ca unul care însuşi este „cuprins de neputinţă" (Ev. 5:2), aduce pocăinţă pentru sine şi pentru ceilalţi şi în această pocăinţă devine asemenea lui Hristos, Care a luat asupra Sa păcatul lumii întregi. În veacul acesta potrivnic Duhului smerit al lui Hristos, această slujire este împovărătoare şi nu ajunge niciodată la rezultatul dorit. De aceea şi Părintele Sofronie spune că fără o rugăciune neîncetată şi puternică izvorâtă din inimă, prin care duhovnicul să ceară cuvânt şi binecuvântare de la Dumnezeu,

---

[33] Cf. *ibid.*, p. 111; *ibid.*, p. 102

[34] *Ibid.*, p. 100; *ibid.*, p. 91

[35] Cf. *ibid.*, p. 109; *ibid.*, p. 100

această slujire duhovnicească este zadarnică întrucât se transformă într-o lucrare lumească, „pe jumătate oarbă".[36] (Dacă cuvântul pe care duhovnicul îl spune nu este „dres" cu har și nu purcede dintr-o inimă arzând de dragostea lui Hristos, slujirea sa devine asemenea cu cea a psihologului sau a oricărui alt consultant – o simplă lucrare omenească, „pe jumătate oarbă". Cuvântul părintelui duhovnic trebuie să poarte întotdeauna pecetea harului, să fie „dres" cu har.)

Purtând în sine binecuvântarea izvorâtă din cunoașterea Căii lui Hristos, părintele duhovnic este cel ce ridică viețile oamenilor din iadul pe care aceștia l-au creat prin patimile lor contradictorii[37], și îi călăuzește către adevărata viață creștină și libertate duhovnicească. Moartea care i-a rănit pe oameni îl macină lăuntric. Ba mai mult, suferă dureri pricinuite de daltonismul duhovnicesc al patimilor și al înșelării omenești.[38] El este stăpânit de un singur gând, și anume cum ar putea să-l vindece pe om.[39] Încearcă să stabilească pricina, mărimea și tăria patimilor și măsura morții duhovnicești datorată necunoașterii lui Dumnezeu, așa încât, prin nădejdea în El, suferințele și necazurile vieții să fie acoperite de dumnezeiescul har, iar omul să treacă mai ușor peste ele.[40] În inima părintelui duhovnic se adună suferințele întregii lumi, dând naștere unei rugăciuni fierbinți, cu lacrimi, care aduce înaintea lui Dumnezeu cererile tuturor celor slabi și îndureraţi. Când duhovnicul simte – tot în inima sa – că suferința s-a preschimbat în odihnă și bucurie, primește aceasta ca un semn sigur că rugăciunea sa a ajuns la urechile Domnului Savaot și că ea va avea o urmare binefă-

---

[36] Cf. *ibid.*, pp. 108-109; *ibid.*, pp. 99-100
[37] Cf. *ibid.*, p. 90; *ibid.*, p. 82
[38] Cf. *ibid.*, p. 91; *ibid.*, p. 82
[39] Cf. *ibid.*, p. 95; *ibid.*, pp. 86-87
[40] Cf. *ibid.*, p. 94; *ibid.*, p. 86

cătoare.[41] (Părintele Sofronie spunea că atunci când duhovnicul se roagă pentru fiii săi, de îndată ce le pomenește numele, simte în inima sa starea lor, simte dacă sunt într-o stare duhovnicească bună sau proastă, în pace sau în deznădejde.) Părintele duhovnic aduce această slujire sfântă în folosul „celor mici" și năpăstuiți într-o desăvârșită dăruire de sine. El nu unelteşte în nici un fel împotriva libertății lor, ci ia seama doar la răsplata sa viitoare.[42] Aceasta înseamnă că el trebuie să rămână dezinteresat, căutând doar la răsplata lui Dumnezeu fără a aștepta vreo răsplată din lumea aceasta.

Părintele duhovnic este întruchiparea „Păstorului celui bun", decât Care „mai mare dragoste nimeni nu are" (In. 15:13) și Care „sufletul Său își pune pentru oile Sale" (In. 10:11). Însă pentru a dobândi această dragoste și pentru a-și săvârși lucrarea în chip plăcut lui Dumnezeu, duhovnicul trebuie să treacă prin cuptorul cu foc al fricii lui Dumnezeu și să străbată calea pocăinței „care frânge oasele".[43] Numai atunci dragostea dumnezeiască se va sălăslui în sufletul său și, împreună cu ea, frica dumnezeiască pe care o au cei desăvârșiți. Această dragoste este „mărgăritarul de mult preț", comoara de o neasemuită valoare pentru care omul tremură de frică, ca nu cumva să o piardă. Această frică păzește dragostea care crește până la măsura plinătății. Când marea dragoste a lui Hristos cercetează inima și luminează mintea, duhul omului se lărgește și îmbrățișează „cu milostivire toată făptura".[44] Aceasta este semnul neîndoielnic al unirii omului cu Dumnezeul dragostei.

Rugăciunea de pocăință, însoțită de ura de sine, desprinde duhul omului de tot lucrul zidit și îl strămută în „nemărginirea

---

[41] Cf. *ibid.*, p. 95; *ibid.*, p. 87

[42] Cf. *ibid.*, p. 112; *ibid.*, p. 103

[43] *Rugăciune pentru duhovnici* – trad. în engl. nepublicată

[44] *On Prayer*, p. 103; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 94

purtătoare de lumină, în adâncuri necuprinse", unde „totul se preface în dragoste de Dumnezeu".[45] Sufletul ar dori să rămână în acest praznic al iubirii dumnezeiești, dar dragostea pentru Hristos se leagă nedespărțit de dragostea de aproapele. De altfel, dragostea pentru om a fost și pricina deșertării de Sine a Fiului lui Dumnezeu. Pentru aceasta și părintele duhovnic e nevoit să rămână la o măsură mai mică a harului care să-i îngăduie să trăiască în împrejurările lumii acesteia și să poarte în inima sa greutățile și suferințele fraților săi.[46] (Părintele Sofronie spunea că dacă ar fi douăsprezece trepte ale harului, ar trebui să cobori cel puțin până la a opta ca să poți trăi în această lume.) Duhovnicul rabdă o deșertare de sine (*kenosis*) apostolică – despre care vorbește și Sfântul Pavel – „cheltuindu-se pe sine pentru sufletele" credincioșilor creștini (*cf.* 2 Cor. 12:15). Se află într-o permanentă luptă și sfâșiere între dorința de a se dărui cu totul dragostei lui Dumnezeu și nevoia de a împreună-lucra spre folosul și propășirea poporului.

Părintele duhovnic știe mai bine decât oricine altcineva că nu există nimic mai scump pe lume decât cunoașterea adevăratului Dumnezeu care se dobândește prin pocăință și prin odihna sfintei liniștiri (*isihia*). Dar nu poate uita nici porunca Domnului: „Mergeți și învățați toate neamurile"...(*cf.* Mt. 28:19). Este absolut convins că „un singur lucru trebuiește" (Lc. 10:42), dar din dragoste pentru oamenii săi, sufletul lui se frământă neîncetat cum să „ajute fie și numai un suflet să se mântuiască."[47] Ambele aspecte ale vieții sunt necesare ca să se împlinească pronia lui Dumnezeu; pe de o parte, să păstreze nevătămată comoara tainei dragostei dumnezeiești, iar pe de alta, să „o încredințeze la oameni credincioși, care vor fi vrednici să-i învețe și pe alții" (*cf.* 2 Tim. 2:2).

---

[45] *Ibid.*; *ibid.*

[46] Cf. *ibid.*, p. 104; *ibid.*, p. 94

[47] *Saint Silouan...*, p. 341; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 123

Precum am arătat când am vorbit despre monahism, monahul învață treptat, mai cu seamă prin nevoința ascultării, să poarte înlăuntrul său viața întregii obști și, în cele din urmă, viața întregii lumi. (Părintele Sofronie ne spunea că viețuirea într-o obște monahală este o nevoință care ne ajută să devenim universali. Dacă fiecare monah învață să poarte în inima sa pe toți frații din obște, atunci va ajunge încetul cu încetul să poarte în inima sa întreaga lume. Este o nevoință care lărgește inima până la a atinge universalitatea lui Hristos.) Tot astfel, și părintele duhovnic, prin împlinirea slujirii sale, este călăuzit spre chipul ipostatic al ființării. El încetează să mai trăiască doar pentru sine însuși; se frământă pentru soarta întregii omeniri și se roagă pentru ea, iar rugăciunea sa îmbrățișează toate împrejurările cu putință ale vieții, fie ele bune sau rele. Își însușește tragedia lumii și „este cuprins de suflarea morții care a lovit neamul omenesc".[48] În lupta sa de a-i slobozi pe cei slabi de patimile lor, este el însuși atacat de acestea, și le trăiește ca pe propriile sale patimi, chiar dacă de cele mai multe ori nu le-a cunoscut mai înainte. (Uneori, duhovnicii sunt dintr-o dată atacați de o patimă și nu înțeleg de ce, pentru că până atunci nu au mai avut o asemenea experiență. Aceasta se întâmplă din cauza strădaniei de a-i ajuta pe oameni și a împărtășirii cu starea lor.) Duhovnicul se pocăiește pentru sine și pentru toate păcatele celor pe care Dumnezeu i-a încredințat lui. Rugăciunea sa crește și dobândește dimensiuni cosmice, iar pocăința sa se aseamănă jertfei aduse de Hristos pentru păcatele lumii.[49]

În pocăința și rugăciunea sa ipostatică, părintele duhovnic trăiește întreaga dramă a păcatului omenesc: cunoaște cum a început el în rai, care i-au fost urmările și cum a fost șters prin harul pocăinței, dăruit de Hristos după învierea Sa. Păcatul,

---

[48] *On Prayer*, p. 109; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 100

[49] Cf. *ibid.*, pp. 109-110; *ibid.*, pp. 100-101

spune Părintele Sofronie, a început cu lașitatea, cu puținătatea de suflet a Evei și cu îndrăzneala obraznică a lui Adam. S-a înrăutățit apoi prin uciderea de frate și prin dezbinarea întregii firi omenești. Și în cele din urmă a fost biruit de „baterea Păstorului"[50] (*cf.* Mt. 26:31; Zah. 13:7).

Prin dezbinarea firii omenești pricinuită de păcat, oamenii au încetat să se mai recunoască pe ei înșiși în semenii lor și nu mai deslușesc unitatea și părtășia lor „în obștească viețuire."[51] În rugăciunea sa, duhovnicul primește în inima sa simțire și „înștiințare" despre starea sufletească sau duhovnicească a celor pentru care se roagă înaintea lui Dumnezeu. Trăiește bucuria duhovnicească a „celor puțini" și pustiirea sufletească a celor „mulți" (Mt. 7:13-14). Trăind cu durere stările și necazurile oamenilor cărora slujește, inima i se lărgește atât de mult, încât îmbrățișează întreaga omenire din toate veacurile. În vremea pocăinței sale, duhovnicul devine părtaș stării lui Hristos și, pătrunde în același timp gândul cel dintru început și plin de însuflare al Ziditorului pentru om. (Atunci când Hristos ia chip în inima omului, acesta înțelege gândul cel dintru început al lui Dumnezeu pentru el și își dă seama ce înseamnă să fii om.) Mai târziu însă, în timpul slujirii sale, duhovnicului i se descoperă prăpastia dintre gândul lui Dumnezeu pentru om și starea căzută a omului, robit de patimi mai presus de puterile sale.

Duhovnicul este frământat de o întrebare fundamentală: dacă să înfrunte această viziune tragică la nivel psihologic, încrezându-se în înțelegerea sa firească, precum terapeuții acestei lumi, și, ca urmare, să supraviețuiască fără a fi cu totul zdrobit de durerea întregii lumi sau, precum spune Părintele Sofronie, „să meargă mai departe"[52]. (Adică, atunci când părintelui duhov-

[50] *Ibid.*, pp. 109-112; *ibid.*, pp. 100-103
[51] *Ibid.*, p. 111; *ibid.*, p. 102
[52] *Ibid.*, p. 114; *ibid.*, p. 104

nic i se înfățișează drama căderii omului, el se confruntă cu o dilemă: să lupte pentru micșorarea acestei tragedii, sau să o înfrunte la un nivel pur psihologic, așa încât să nu fie zdrobit. Doctorii, pentru ca să supraviețuiască, nu se lasă prea mult prinși de suferințele pacienților lor; altfel, nu ar putea rezista. La fel și duhovnicul trebuie să drămuiască măsura părtășiei sale la suferințele oamenilor după măsura puterii sale duhovnicești, ca să nu fie zdrobit. Îmi amintesc cum, la început, când am devenit duhovnic, eram atât de naiv: credeam că pot înfrunta orice problemă și voiam să lupt cu orice greutate și să ajut în toate situațiile. Seara aveam atâta durere în inimă, încât nu mai puteam nici măcar să citesc rugăciunea de dezlegare. Și Părintele Sofronie mi-a spus: „Vai! Așa n-o să reziști prea mult. Trebuie să micșorezi doza și să înveți să fii precum doctorii, altfel nu vei supraviețui." Și am învățat, pentru că altfel nu era cu putință.)

Totuși, acest „a merge mai departe" – adică asumarea tragediei – este cu neputință omului, dacă mai înainte nu a fost întărit de plinătatea credinței și de harul pocăinței. (Există o măsură până la care omul poate duce și fiecare trebuie să-și afle propria măsură.) Potrivit aceleiași înțelegeri, a „merge mai departe" înseamnă ca părintele duhovnic să-L urmeze pe Hristos în Ghețimani și să urce pe Golgota, ca „să trăiască cu El, prin puterea Lui, tragedia lumii ca pe tragedia sa *proprie* și *personală*"[53]; sau, precum spune Părintele Sofronie în altă parte, să bea „paharul lui Hristos"[54], așa încât slujirea sa duhovnicească să se identifice cu lucrarea mântuitoare a Domnului, aceea de împăcare a lumii cu Dumnezeu.

---

[53] *Ibid.*; *ibid.*

[54] *Saint Silouan...*, pp. 47, 240; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 48-49, 268-269; *We Shall See Him...*, pp. 31, 41, 200; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, pp. 37-38, 52, 306-307; *On Prayer*, pp. 28, 41; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, pp. 23-24, 37

Prin urmare, împlinindu-și slujirea, duhovnicul sparge cercul închis al propriului său „individualism"; ființa i se lărgește astfel încât poartă în sine viața întregului neam omenesc și toată istoria legăturii omului cu Dumnezeu. Așa cum arată starețul, părintele duhovnic pătrunde „în vastele întinderi ale formei «ipostatice» de ființare, biruind moartea și împărtășindu-se de dumnezeiasca nemărginire".[55] (Acesta este un dat al Bisericii. Noi putem să nu fim purtători ai acestuia, dar Biserica îl are prin unii dintre membrii săi – poate doar câțiva în fiecare generație – și această realitate *există* în sânul Bisericii.)

Paternitatea duhovnicească, întrucât este o cale spre minunata formă ipostatică de ființare, presupune un efort supraomenesc. Fără puterea lui Dumnezeu, omul este mic, și urmează lui Iisus în urcușul pe Golgota cu uimire și teamă (*cf.* Mc. 10:32). Slujirea sa ca duhovnic este îngreuiată de apostazia în masă a zilelor noastre, pe care Părintele Sofronie o identifică cu „ceasul și stăpânirea întunericului"[56] (Lc. 22:53). În slujirea duhovnicului, constituția sa fizică opune și ea rezistență; trupul se epuizează și, potrivit instinctului de conservare, vrea să-și închidă ochii în fața durerii și a nenumăratelor calamități prin care trec tovarășii săi de suferință. Dar cel care a devenit părtaș Duhului lui Hristos nu poate ocoli întâlnirea cu oceanul nefericirii omenești.[57] Așa cum, prin harul pocăinței a descoperit că face parte din acel mare trup al întregii omeniri și că este nedespărțit legat de soarta ei, la fel și acum, pentru a „merge mai departe", el se deschide unor și mai mari suferințe duhovnicești și cu o și mai adâncă

---

[55] *On Prayer*, p. 116; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 106

[56] *Ibid.*, p. 112; *ibid.*, p. 103

[57] Cf. *His Life is Mine*, p. 87; vezi trad. rom. *Rugăciunea – experiența...*, p. 102

tânguire îmbrățișează în rugăciune tot neamul omenesc aflat în suferință. El devine părtaș la rugăciunea Domnului din Ghețimani, care ne-a fost dată ca pildă. (Părintele Sofronie numea „rugăciuni ipostatice" aceste trei rugăciuni: „rugăciunea Domnului din Ghețimani" – pentru că Hristos S-a rugat atunci pentru întreaga lume, „rugăciunea liturgică" – pentru că Liturghia mijlocește și ea pentru mântuirea întregii lumi și „rugăciunea curată".)

În plânsul său de nemângâiat, „deodată, pe neașteptate, fără să-și dea seama"[58], sufletul duhovnicului se lărgește și pătrunde ontologic în esența păcatului, care este cădere de la lumina Feței lui Dumnezeu și are dimensiuni supracosmice. El trăiește, de asemenea, păcatul său personal ca fiind una cu păcatul întregului neam omenesc și o repetare a păcatului lui Adam.[59]

În rugăciunea pocăinței depline „se va ivi o energie de altă natură, nu din această lume".[60] Prin această energie „orizonturile vieții personale [a duhovnicului] se lărgesc la infinit"[61] și limitele individuale sunt depășite. Cu alte cuvinte, „moartea [cea de bunăvoie, a pocăinței] calcă moartea [cea fără de voie, pricinuită de păcat] și puterea Învierii biruiește"[62], aceasta fiind răsplata celor cu duh ipostatic. Prin „smerita pogorâre către cele de jos" a pocăinței se biruiește „patima atotdistrugătoare a mândriei" și „binecuvântarea smereniei lui Hristos se pogoară asupra omului, făcându-ne copii ai Tatălui Ceresc."[63] Iertați-mă.

---

[58] *On Prayer*, p. 114; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 105
[59] Cf. *ibid.*, pp. 109-110, 115; *ibid.*, pp. 100-101
[60] *Ibid.*, p. 116; *ibid.*, p. 107
[61] *Ibid.*; *ibid.*
[62] *Ibid.*, p. 117; *ibid.*, p. 107
[63] *Ibid.*, p. 114; *ibid.*, p. 105

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Ați spus că ați învățat să micșorați durerea adusă de oameni. Cum ați făcut aceasta?

Răspunsul 1: Ascultându-i cu rugăciune. Dați oamenilor un cuvânt de mângâiere și arătați-le că durerea și suferința lor sunt un semn al harului lui Dumnezeu.

Întrebarea 2: Eu mă gândeam la durerea pe care *dumneavoastră*, ca părinte duhovnic, o încercați.

Răspunsul 2: Reușim aceasta smerindu-ne și neîncercând să facem mai mult decât ne stă în putință. Să fim smeriți și să cunoaștem că „un Mântuitor S-a născut *nouă*" (*cf.* Is. 9:6), că nu noi suntem mântuitorii lumii, ci Hristos este Mântuitorul lumii. Să fim smeriți și să ne cunoaștem limitele. Căci dacă ești mândru și încerci să te lupți cu toate situațiile, crezând că ești un mare proroc, atunci s-ar putea să nu fii în stare să faci față. Cel mai bine este să avem în minte că Hristos este Mântuitorul nostru, pe când noi suntem doar niște biete unelte, niște bieți slujitori; mergem până unde ne țin puterile, facem ce putem, iar restul îl lăsăm în seama lui Dumnezeu. Aceasta era regula părinților pustiei, legea vieții lor: să facă tot ceea ce le stătea în putință, fără teama că sunt legați de vreo pravilă. Murind pentru noi, Hristos ne-a slobozit din robia Legii, însă noi născocim legi și ne facem noi înșine robi lor. Dacă ne facem robi pravilelor, atunci când le împlinim ne mândrim, iar atunci când nu le împlinim suntem chinuiți și nu ne simțim mulțumiți. Nici una, nici cealaltă nu sunt de folos. Trebuie să facem numai ce putem și, cu credință și recunoștință, să lăsăm restul în seama lui Dumnezeu. Aceasta era rânduiala primilor nevoitori ai pustiei și cred că și duhovnicul ar trebui să o păzească. Noi toți ne-am putea împlini lucrarea cu mult folos dacă ne-am cunoaște locul și măsura și nu am încerca să o depășim. Suntem pietre de mare preț cu care

Ziditorul ceresc Își construiește Biserica. Dar dacă încercăm să ne depășim măsura, atunci stricăm totul.

Întrebarea 3: Nu toți preoții de parohie sunt și duhovnici. Explicați-ne care este rolul nostru ca preoți de parohie ca să ne cunoaștem limitele.

Răspunsul 3: Cunosc în Grecia preoți de parohie care sunt și duhovnici minunați. Sunt căsătoriți, cu șapte-opt copii, dar sunt adevărați proroci în slujirea lor; au o turmă numeroasă și ajută mulți oameni. Dar într-un anume fel, tot preotul poate fi părinte duhovnic, pentru că el stă în fruntea soborului, el este cel ce împărtășește oamenilor cuvântul lui Dumnezeu. Nu e nevoie să o facem pe prorocii, ci e de ajuns să primim cu compătimire persoana care vine la noi, să o ascultăm și să-i citim rugăciunea de dezlegare. Ce altceva ne mai trebuie? Suntem susținuți în slujirea noastră de episcopul nostru și, prin el, de întreaga Biserică Ortodoxă. Nu este nevoie să rostim cuvinte proorocești sau să propovăduim lucruri mărețe.

Întrebarea 4: Cum ați însufla sau încuraja pe cei care vin la spovedanie, deși știm că o fac pur și simplu „mecanic": ei vor doar rugăciunea de dezlegare, și nu fac o spovedanie înflăcărată sau adevărată?

Răspunsul 4: Este foarte greu și e o mare artă să trezești în ei o conștiință mai adâncă a păcatului. Auzi zece păcate, uneori chiar păcate grele, dar ele sunt de așa natură încât nu poți face nici un comentariu. Și deodată, omul îți spune ceva care te face să-ți dai seama că are o atitudine mândră. Atunci încerci să calci pe mândria lui, să-i zdrobești un pic înfumurarea minții, dar cu măsură, astfel încât inima să i se înmoaie și să priceapă de ce a ajuns în această situație. Dar nu este lucru ușor. Eu unul nici măcar nu mai încerc aceasta în zilele noastre, doar mă smeresc și mă rog pentru cei care vin să se spovedească, și fie ca Dumnezeu să-Și săvârșească lucrarea în ei.

Întrebarea 5: Mi s-a părut interesant comentariul pe care l-ați făcut la început despre cel care primește cuvântul la nivel psihologic, spre deosebire de cel care-l primește la nivel duhovnicesc. Ce am observat eu e că, dacă nu ești cu băgare de seamă și dai un cuvânt duhovnicesc cuiva care nu-l poate primi decât la nivel psihologic, acesta poate face mult rău, pentru că este înțeles greșit, fiind primit pe fondul unei tulburări psihice deja existente. Îmi dau seama că e nevoie de mult discernământ, întrucât cuvântul duhovnicesc pe care îl primesc oamenii se încâlcește într-o mulțime de absurdități de natură psihologică.

Răspunsul 5: Aveți dreptate, Însuși Domnul ne-a spus să nu aruncăm cele sfinte câinilor sau mărgăritarele porcilor (*cf.* Mt. 7:6). Nu trebuie să dăm cu ușurință cele primite cu mare frică și suferință, cu multă rugăciune și pocăință, ci să le încredințăm acelor oameni care pot să le aprecieze și să le primească.

Întrebarea 6: Credeți că psihologia are un rol în a-i face pe oameni mai capabili duhovnicește, în a-i ajuta să facă față acelei tulburări psihice în așa fel încât să poată primi cuvântul?

Răspunsul 6: Cred că uneori psihologia poate fi folositoare. De exemplu, a venit la mine un tânăr care suferea de agorafobie. Am încercat să-l ajut dar nu am reușit, pentru că nu recunoștea că suferă de această boală. Am un prieten minunat, care este psiholog, dar și un creștin evlavios. El îi ascultă pe oamenii pe care îi primește, cu șiragul de mătănii în buzunar și rugându-se în același timp. Este un psiholog de renume, invitat să conferențieze în lumea întreagă: în America, în Rusia, chiar și în Australia. Este specialist în Jung și lucrează la o instituție foarte prestigioasă din Londra. L-am sfătuit pe acest tânăr să meargă la el, gândindu-mă că numai ideea că are nevoie să consulte un psiholog va aduce puțină smerenie în inima sa și că aceasta va fi un început pentru el. Dar nu am

reușit să-l ajutăm nici eu, nici prietenul meu, pentru că era un caz foarte complicat. Cu toate acestea, cred că gândul meu era drept: chiar și numai ideea că trebuie să mergi la psiholog poate naște un pic de smerenie și aceasta este de folos.

Întrebarea 7 (P.S. Vasile): În America preoții se află într-o situație deosebită față de preoții ortodocși din alte țări: la noi toți sunt puși în postura de a fi duhovnici. Normal ar fi să-i facem numai pe unii dintre ei *pneumatikoi*, părinți duhovnici. Dar chiar și cei care știu în inimile lor că nu sunt *pneumatikoi* trebuie încurajați.

Eu am crescut cu un preot care de-abia vorbea engleza; se străduia din toată inima s-o învețe și să se roage în această limbă, mai degrabă decât în arabă. Dar pentru că se ruga într-o engleză atât de stricată, noi nu-l înțelegeam, iar cei în vârstă, care ar fi dorit să audă araba pentru că nu vorbeau engleza, cu siguranță că nu pricepeau ce spunea. De aceea, din punctul de vedere al înțelegerii limbii vorbite, situația nu era ziditoare. Ceea ce era însă ziditor pentru noi, tinerii, era că el făcea aceasta din dragoste pentru noi. Și ce era ziditor pentru cei vârstnici era că el făcea aceasta numai din dragoste pentru copiii și nepoții lor. În douăzeci și cinci de ani nu a ținut nici o predică; doar ne citea într-o engleză foarte stricată predici scrise de alții, niște cuvântări simple publicate cu mulți ani în urmă de Dioceza Carpato-Rusă. Și făcând toate acele greșeli de pronunție el se smerea mult pe sine. El, preot în vârstă, din Siria obișnuia să stea cu mine, un copil de treisprezece ani, înainte de fiecare Liturghie ca să citim împreună Evanghelia și să scrie în araba fonetică cuvintele pe care nu știa să le pronunțe. Ceea ce vreau să spun e că deși nu era în stare să exprime în cuvinte adâncul trăirii sale lăuntrice, el o făcea prin faptele sale. Și aceasta era adevărat și în ceea ce privește spovedania: timp de douăzeci și cinci de ani tot ce făcea era să se roage peste capetele noastre. Iar noi, care suntem educați

în seminarii sau literați și citim o mulțime de cărți, îi criticăm aspru pe acei oameni care vor de la noi doar să ne rugăm peste capetele lor, deși aceasta este tot ce pot face unii dintre noi. Însă când acest preot simplu se ruga peste capul meu, se ruga cu adevărat. Pocăința îmi era lăsată mie, era treaba mea. Lucrarea preotului este să se roage pentru om.

Un alt exemplu este Părintele A. E. din Detroit, un om căsătorit, cu treisprezece copii, un om al lumii acesteia, care muncește din greu ca să-și întrețină familia. Când îl asculți sau când vorbești cu el, nu îți dai seama ce om minunat e. Tocmai asta e frumusețea! Dacă ești o persoană în vârstă sau bolnavă din parohia noastră și a nins, te trezești dimineața că cineva ți-a curățat trotuarul. Nu-ți trece prin cap cine a făcut-o. Dacă e primăvară și a venit vremea să îți lucrezi grădina, te trezești dimineața că cineva a făcut-o deja. Iar în mijlocul verii, te trezești că cineva ți-a tuns gazonul și nu știi cine. Este preotul nostru. Aceasta este predica lui. Așa că, dacă nu avem darul cuvântului – și eu singur recunosc că nu-l am – putem cel puțin să ne străduim să fim ca Părintele A. E. Chiar dacă nu putem fi un *gheron*, un stareț, putem, totuși, călăuzi oamenii spre Împărăție, putem fi predici vii și putem întruchipa Evanghelia.

Răspunsul 7: Mă bucur că ați spus aceste lucruri, pentru că asta cred și eu. Dacă ne cunoaștem măsura, putem fi folositori. Dar dacă încercăm să ne depășim măsura, deși nu suntem în stare, atunci distrugem și puținul pe care l-am fi putut face în chip firesc.

Întrebarea 8: Vin la mine oameni atât de abătuți și de deznădăjduiți, pentru că încearcă să facă mai mult decât pot. Ei sunt fanatici în munca lor și nu mai ajung nici măcar să-și vadă familiile. Aceasta, din cauză că s-au înhămat la ceva mult peste puterile lor, deși Dumnezeu nu le-a cerut aceasta. Ar trebui doar să înțeleagă ce vrea Dumnezeu de la ei, iar restul să-l lase în seama Lui.

Răspunsul 8: Iertați-mă, o să fiu foarte deschis. Sunteți preot și unul mult mai bun decât mine – sunt sigur de asta. Dar Liturghia, cu adevărat, ne depășește pe noi toți. Cine se poate ridica la înălțimea Liturghiei? Cine poate pătrunde adâncimile duhului Liturghiei? Și totuși, noi toți putem sluji Liturghia, dacă suntem conștienți de faptul că suntem nevrednici, că Hristos este Cel Ce lucrează și că noi suntem doar biete unelte. Dacă avem această conștiință, noi toți putem sluji Liturghia și noi toți vom primi binecuvântare. Dar a sluji Liturghia cum se cuvine este cu totul altceva. Unul dintre sfinții noștri – cred că e vorba despre Sfântul Efrem Sirul – a slujit Liturghia o singură dată în viață: o dată a fost de ajuns pentru el, pentru că *a trăit* taina în puterea Duhului. Așa cum Hristos a slujit o singură dată, și jertfa Sa rămâne în veac, tot astfel și un sfânt poate să slujească o singură dată, și aceasta să-i fie de ajuns. Cuvintele sale le-a rostit o singură dată în Duh și ele rămân pentru veșnicie. Noi însă nu suntem așa. Eu sunt cel dintâi care recunosc că nu sunt așa. Dar dacă avem conștiința că suntem doar biete unelte și că Hristos este Împăratul și Preotul, noi toți putem sluji Liturghia și toți primim un folos, într-o măsură mai mare sau mai mică.

Întrebarea 9: Din câte știu eu, există o deosebire între un preot care doar spovedește și un duhovnic, însă din ce ați spus mai devreme înțeleg că ar fi vorba despre unul și același lucru. Astăzi dimineață răspunzând la o întrebare, ne-ați spus că dumneavoastră, în calitate de duhovnic, citiți doar rugăciunea de dezlegare. În această țară suntem chemați să fim și duhovnici și povățuitori și preoți care doar spovedesc și administratori și toate celelalte în același timp...

Răspunsul 9: Dar chiar același duhovnic are o atitudine diferită cu oameni diferiți. Am un prieten, mitropolit în Grecia, care este un duhovnic minunat și care mi-a spus: „Cu unii

oameni nu sunt decât preot, cu alții sunt un preot care doar spovedește, cu alții sunt părinte duhovnic, iar cu alții sunt chiar *gheron*." Trebuie să te adaptezi, după cum spunea Părintele Sofronie, la ritmul interior al fiecărui om care vine la tine. Trebuie să cântărești lucrurile. Unii au nevoie doar de un preot și atunci eu mă dăruiesc lor ca preot. De ce să mă impun ca părinte duhovnic? Alții au nevoie doar de un preot care să-i spovedească, așa că mă dăruiesc lor ca preot care doar spovedește. Iar alții vin cu o încredere și mai mare, și atunci le pot fi părinte duhovnic. Același preot trebuie să aibă o atitudine diferită cu oameni diferiți.

Întrebarea 10 (P.S. Vasile): Pot să fac o sugestie? În discuția noastră am făcut o distincție între un preot care doar spovedește și un părinte duhovnic; dar, din punct de vedere tehnic, în limbajul Bisericii nu există termenul de «preot spoveditor». În *Arhieraticon* există numai *Rugăciunea pentru hirotesirea unui duhovnic* prin care preotului i se permite să spovedească. Noi în America facem această distincție, dar de fapt termenii de duhovnic și preot care doar spovedește se referă la același lucru. Eu cred că întrebarea anterioară se referea la cei care se văd pe ei înșiși ca stareți înainte-văzători, ca *gheron*. Așa că, haideți să uităm această împărțire și să folosim limbajul Bisericii, în care «părinte duhovnic» și «preot care doar spovedește» sunt aproape sinonime, dar fără să ne credem cine știe ce *gheron* înainte-văzător.

Răspunsul 10: Îmi îngăduiți să spun ceva? Eu am fost făcut duhovnic de arhiepiscopul Ciprului; Părintele Rafail, de arhiepiscopul de Tiateira și Marea Britanie – fiecare din preoții mânăstirii noastre a fost făcut duhovnic de un alt episcop. Eu am mers în Cipru ca să fiu hirotonit cu binecuvântarea Patriarhului nostru Bartolomeu. După hirotonie, Părintele Sofronie ne-a trimis la Arhiepiscopul locului, Metodie, iar după

plecarea acestuia, la Arhiepiscopul Grigorie, și ne-a spus să-l întrebăm: „Noi îi spovedim pe oamenii dumneavoastră. Vă rugăm, dați-ne o linie călăuzitoare. De ce ați dori să ținem cont când îi spovedim?" Părintele Sofronie nu ne-a sfătuit el însuși cum să-i spovedim, ci ne-a trimis să-l întrebăm pe episcopul locului, pentru că, de fapt, preoția de la episcop o primim: noi funcționăm ca preoți prin delegare. Îmi amintesc că atunci când ne-am dus să-l vedem pe Arhiepiscopul Grigorie, după cum ne sfătuise Părintele Sofronie, acesta a fost foarte blând cu noi și ne-a răspuns: „Știți, imigranții ciprioți și greci trăiesc aici, în Londra, în condiții grele. Le este mai greu aici decât în țara lor, așa că vă rog să fiți mai îngăduitori cu ei decât ați face-o dacă ați fi în Cipru sau în Grecia. Nu zic să nu fiți exigenți uneori, dar să aveți aceasta ca un principiu de bază: să fiți mai îngăduitori cu ei, pentru că trăiesc în condiții mai grele." Aceasta a fost singura linie călăuzitoare pe care ne-a dat-o, cu adevărat foarte înțeleaptă și chibzuită. De fapt, și Arhiepiscopul Metodie, predecesorul Arhiepiscopului Grigorie, ne sugerase mai mult sau mai puțin același lucru. Părintele Sofronie, deși avea atâta experiență duhovnicească și ar fi putut el însuși să ne sfătuiască în modul cel mai prorocesc cum să-i spovedim pe oameni, totuși nu a făcut-o. Desigur, discutam cu el problemele noastre și am învățat multe de la el, dar, cu toate acestea, ne-a trimis la arhiepiscopul locului ca să primim câteva linii călăuzitoare și să nu uităm că ne săvârșim slujirea în numele arhiepiscopului și al întregii Biserici Ortodoxe universale: căci toți alcătuim un singur trup.

Întrebarea 11: Sunt oameni care s-au obișnuit ca preotul să le citească doar rugăciunea de dezlegare deasupra capului. De unde credeți că vine practica aceasta? Eu am început să procedez în felul acesta cu cei mai vârstnici, pentru că ei nu cunosc nici un alt fel de a-și mărturisi păcatele, nu au învățat

niciodată să se spovedească în felul despre care vorbim noi acum.

Răspunsul 11: Bine faceți! Ascultați-i, pur și simplu, pe oameni, faceți ce vă cer. Și eu fac la fel. Nu îmi dau seama de unde provine această practică, însă îmi amintesc că în Paris erau doi preoți. Unul nu se grăbea, ci îi lăsa pe oameni să vorbească atât cât aveau nevoie și fiecare spovedanie dura ceva timp. Celălalt era foarte rapid, pentru că lua bani pentru fiecare spovedanie, și chiar se lăuda după aceea: „Părintele cutare stă jumătate de ceas cu fiecare persoană; eu însă într-un ceas am slobozit două sute!" Și îmi aduc aminte că în sat la noi, când mergeam la preot să ne citească rugăciunea de dezlegare, trebuia să avem vreo câțiva bănuți, și să-i punem în mână, când termina rugăciunea. Poate că de acolo se trage obiceiul acesta, nu știu.

Întrebarea 12 (P.S. Vasile): După cum spuneam mai înainte, în multe țări nu orice preot este și duhovnic, dar aceasta nu înseamnă că oamenii nu au trebuință de dezlegarea de păcatele lor înainte de a se apropia de potir.

Răspunsul 12: Preasfinția voastră, știți, la Londra, Arhiepiscopul Grigorie, a cerut preoților săi printr-o circulară ca înainte de a ieși cu potirul, să citească rugăciunea de dezlegare pentru toți cei prezenți în biserică, așa încât cei care s-au pregătit pentru împărtășanie să poată primi dezlegarea de păcate.

Intervenția P.S. Vasile: Cred că putem găsi totuși o cale de-a face pe cineva să-și recunoască păcatul, chiar și pe cei care vin cu multă nepăsare și vor doar să li se citească rugăciunea de dezlegare. Acestora ne este îngăduit să le punem câteva întrebări, care nu sunt născute din curiozitate: „Postiți?" La această întrebare unii oameni vor răspunde „Nu". „Aveți un canon de rugăciune?"; unii vor spune din nou „Nu". Dar

pe cei care răspund „Da" îi putem întreba dacă l-au ţinut în fiecare zi de la ultima spovedanie. Unii oameni vor spune „Nu". Dacă au răspuns afirmativ, îi întrebi din nou: „Există cineva care v-a rănit şi pe care nu l-aţi iertat, nu că l-aţi urî neapărat, dar aveţi *o mică reţinere* în inimă faţă de el?"; unii oameni vor spune totuşi „Da". Dar dacă totuşi răspund bine la toate întrebările de mai sus, atunci mai există o ultimă întrebare, care ar trebui să-i „prindă": „Există cineva de la care trebuie să vă cereţi iertare, ca de exemplu soţia sau soţul dumneavoastră, vecinul sau şeful dumneavoastră?" Prin urmare, există căi de a-i determina să recunoască, cel puţin, că nu sunt desăvârşiţi; şi acesta este un început. Nu cred că trebuie să-i lăsăm să plece fără să spună că au făcut ceva de care le pare rău. Nu trebuie neapărat să spună că le pare rău, ci doar să răspundă afirmativ la unele întrebări. Apoi, restul vă revine: „Vă pare rău că nu aţi postit?" – nu încerci să afli ce s-a întâmplat dincolo de uşile închise, nu iscodeşti ceea ce ei consideră a fi „viaţa lor intimă". Întrebi doar lucruri simple şi cred că aceasta e de ajuns. Şi rugaţi-vă! Ştiţi, rugăciunea nu este magie. Ea este condiţionată de pocăinţa oamenilor pentru păcatele săvârşite. Numai dacă se pocăiesc, sunt iertaţi.

Întrebarea 13: În ţară la noi auzim că preoţii şi duhovnicii dau uneori sfaturi oamenilor dacă să-şi cumpere o maşină sau un televizor nou şi alte lucruri de felul acesta.

Răspunsul 13: Aceasta este, categoric, o denaturare a Evangheliei. În lume, unii duhovnici îi învaţă pe oameni să ceară binecuvântare pentru fiecare lucru, oricât de mic: dacă să-şi cumpere o maşină sau un televizor nou, dacă să plece sau nu în vacanţă ... Dacă mă întreabă: „Îmi daţi binecuvântare să plec în vacanţă?", eu le răspund: „Discută aceasta cu soţia şi cercetează-ţi buzunarul". Este o greşită transferare a vieţii monastice în lume. Dacă nu respectăm libertatea oamenilor

din lume, atunci lumea se va răzbuna, pătrunzând în mânăstire și răpind libertatea *noastră* duhovnicească. Eu nu mă amestec și nu doresc să controlez viața oamenilor care nu trăiesc în mânăstire și care se întâmplă, pur și simplu, să vină la spovedanie, mai întâi de toate pentru că doresc să-mi păzesc propria mea libertate. Este greșit să încerci să-i controlezi pe oameni în felul acesta. Este adevărat că în mânăstire, noi cerem binecuvântare pentru orice lucru, dar până și în mânăstire o facem numai la început, până dobândim discernământ. Și aceasta pentru că în mânăstire totul se face în numele lui Dumnezeu, având ca centru Liturghia. Monahismul este un mod de viață aparte. În lume, dacă te duci la fabrică să muncești, trebuie să te supui disciplinei și regulilor de muncă de acolo. Dumnezeu nu are nimic de-a face cu asta. Nu vreau să spun că absolut nimic, desigur, dar ce poți spune ca duhovnic despre aceasta? Iertați-mă, înțelegeți ce vreau să spun.

Întrebarea 14: Unii oameni îmi mărturisesc că o greutate le apasă pe inimă și din cauza aceasta nu vor să vină la Împărtășanie. Și eu îi întreb: „Aceste resentimente împotriva celorlalți se nasc cu voia dumneavoastră?" „Nu, dar totuși le simt" îmi răspund ei. Și nădăjduiesc că nu fac rău atunci când le spun că numai după vreme îndelungată sentimentele noastre ajung să fie stăpânite de minte (*nous*) și că trebuie să vină la Împărtășanie, rugându-L pe Dumnezeu să le înmoaie inima, pentru că în adâncul lor ei vor să ierte. E bine să procedez astfel?

Răspunsul 14: Cred că da, părinte, dar cred că nu există rețetă pentru aceste lucruri. Trebuie judecat fiecare caz în parte – pur și simplu nu există rețetă.

Înainte-aducerea în Biserică a Domnului, care a îndreptățit atât pe Dumnezeu cât și pe om

Predică ținută la odovania praznicului Întâmpinării Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, în ultima zi a întrunirii, 9 februarie

Am auzit în Evanghelia de astăzi (Mt. 26:7-13) cum femeia care a adus mirul cel de mult preț lui Hristos a fost lăudată pentru gestul ei de dragoste. Oamenii, cu mintea lor trupească, au judecat-o ca fiind risipitoare, dar Domnul, Care a văzut în vasul de alabastru toată dragostea pe care această femeie o purta în inima ei, a lăudat-o. Astăzi este odovania unui praznic al dragostei. Astăzi Domnul Se aduce înainte în Biserică și cuvântul „Se aduce înainte" este plin de înțelesuri. Odinioară, ca mirean, obișnuiam să mă rog înainte de Liturghie ca Domnul să mă învrednicească să mă împărtășesc cu Sfântul Său Trup și Sânge. Însă din clipa în care Dumnezeu mi-a dăruit – măcar că sunt nevrednic – harul preoției, nu m-am mai rugat niciodată să fiu învrednicit de împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, ci întotdeauna m-am rugat ca El să-mi dăruiască o *înainte-aducere* sfântă înaintea sfântului Său altar, și Sfânta Împărtășanie se cuprinde în aceasta.

Hristos a venit ca să fie înainte-adus în Biserica lui Dumnezeu, în cetatea lui Dumnezeu. Înainte-aducerea Sa este o înainte-aducere desăvârșită. În Liturghie, „înainte-aducerea" ne amintește de o jertfă și Sfântul Apostol Pavel spune

limpede că noi ar trebui să punem înainte trupurile noastre ca pe o jertfă vie (*cf.* Rom. 12:1), nu urmând lumii acesteia, ci căutând voia cea sfântă și desăvârșită a lui Dumnezeu și urmând ei. Pentru că în *această* voie este viață veșnică din belșug (*cf.* In. 10:10), în timp ce această lume e numai trecătoare – se sfârșește. Astăzi este începutul înainte-aducerii Domnului nostru, începutul jertfei Sale, începutul arătării marii Sale iubiri. Înainte-aducerea Domnului a fost desăvârșită și întru tot bineplăcută lui Dumnezeu-Tatăl, pentru că a fost o jertfă curată (*cf.* Ef. 5:2). Înainte-aducerea noastră nu este o jertfă curată și de aceea în Liturghie aducem mulțumiri și *cereri* – mulțumim și *facem cereri stăruitoare.* Mulțumim pentru toate câte a făcut Dumnezeu pentru noi – și sunt atâtea care pot fi enumerate – și ce lucruri mari! Dar facem și rugăciuni de cerere, pentru că nu suntem încă slobozi de păcat; pe când Domnul – fără de păcat cum era El – a fost o jertfă curată adusă lui Dumnezeu-Tatăl (*cf.* Ev. 7:26-27). Cu înainte-aducerea Sa – într-o singură lucrare – Hristos a cuprins cerul și pământul și ținuturile iadului (*cf.* Ef. 4:9-10).

Prin această desăvârșită înainte-aducere, Domnul L-a îndreptățit atât pe Dumnezeu, cât și pe om. L-a îndreptățit pe Dumnezeu, întrucât a arătat nețărmurita Lui dragoste spre mântuirea lumii: „Că așa au iubit Dumnezeu lumea, încât și pre Fiul Său Cel Unul-Născut L-au dat" spre mântuirea ei (*cf.* In. 3:16). Fiul așa a iubit lumea, încât a primit, de dragul nostru, să fie precum un miel dus la junghiere (*cf.* Fapte 8:32, Is. 53:7). Duhul Sfânt, așijderea, cu dragoste, a mărturisit această lucrare a Domnului nostru, întrucât înainte-aducerea Sa – în care El a îmbrățișat cerul și pământul și toată zidirea – a fost făcută în puterea Duhului celui Veșnic. Prin această înainte-aducere, El a umplut întreaga lume creată cu puterea Sa ziditoare și mântuitoare, așa încât noi să putem să-L întâmpinăm *oriunde*

ne-am afla. Fie în bucurie, fie în iadul durerilor noastre, Domnul este de față, pentru că El a umplut toată zidirea cu puterea Sa dumnezeiască și cu viață. A sfințit apele, botezându-Se în Iordan; a luminat ținuturile iadului, prin pogorârea Sa la iad. Când S-a înălțat la cer, precum se spune în Evanghelie, S-a înălțat încet, încet (*cf.* Lc. 24:50-51), ca să sfințească tot văzduhul și toate cerurile. Așadar, *toată viața Domnului nostru nu a fost decât o înainte-aducere lui Dumnezeu* și această înainte-aducere a fost desăvârșită și sfântă și L-a îndreptățit pe Dumnezeu [înaintea omului] prin marea Sa dragoste.

Dar Hristos l-a îndreptățit și pe om [înaintea lui Dumnezeu], întrucât ne-a dat o pildă desăvârșită de ascultare. Așa L-a iubit pe Dumnezeu-Tatăl și tot neamul omenesc, încât nu Și-a cruțat propria viață, și a făcut aceasta fără ca cineva să poată să-L vădească de păcat. A făcut aceasta fără de păcat, în chip desăvârșit, și ne-a dat o pildă desăvârșită. Drept aceea, oricine calcă pe urmele pașilor Domnului nostru este primit de Dumnezeu, întrucât în înainte-aducerea Sa, El ne îmbrățișează și pe noi. Viața fiecăruia dintre noi și, îndeosebi, viața preoților, este o înainte-aducere în fața lui Dumnezeu. Înainte-aducerea Domnului nostru a fost desăvârșită, datorită dragostei Sale. Înainte-aducerea noastră este bine primită și bineplăcută lui Dumnezeu, când avem dragoste, când Îi răspundem cu dragoste. În dragoste ni s-a descoperit nouă persoana Sa, dragoste „până în sfârșit" (*cf.* In. 13:1), întrucât a spus: „Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-și pună pentru prietenii săi" (In. 15:13). Omul devine adevărat și vrednic de încredere înaintea lui Dumnezeu când Îi răspunde cu dragoste; dragoste potrivit poruncii lui Dumnezeu; dragoste până la ura de sine; întrucât atunci el se arată a fi de asemenea chip adevărat al lui Dumnezeu.

Trebuie să spun că zilele acestea am fost foarte mișcat să fiu cu dumneavoastră, să trăiesc cu dumneavoastră și să vă văd dragostea și simplitatea – pornind în primul rând de la adânc-cinstitul și mult iubitul nostru episcop, până la cel mai de pe urmă dintre preoți; să văd dragostea pe care o aveți întreolaltă și simplitatea, îndemnându-vă unul pe altul cu dragoste, sfătuindu-vă unul pe altul, adunându-vă cu dragoste, așteptând acea măreață și aleasă zi a Domnului nostru. Precum Simeon – care era drept și credincios – și prorocița Ana – care, din pricina dragostei ei de Dumnezeu, era tot timpul în biserică – au putut să-L recunoască și să-L primească pe Dătătorul de viață, Hristos, tot așa această convorbire și acest „preaplin" al dragostei, care este însuflat în întrunirile noastre, sunt cea mai bună pregătire spre a-L primi pe Domnul, Carele a venit și iarăși va veni. Dragostea, spune apostolul, niciodată nu cade (*cf.* 1 Cor. 13:8). Cel ce are dragoste, slujitorul dragostei, nu poate fi despărțit de Dumnezeul dragostei (*cf.* Rom. 8:35-39), pentru că dragostea e nemuritoare, dragostea e Însuși Dumnezeu (*cf.* 1 In. 4:8; 4:16). Așadar, ca înainte-aducerea noastră să fie vrednică și bineplăcută Domnului, trebuie să avem întotdeauna în minte că acesta este semnul prin care recunoaștem pe slujitorul lui Dumnezeu: dragostea. „Unde sunt Eu, acolo și slujitorul Meu va fi", zice Domnul (In. 12:26); și dacă El este un Dumnezeu al dragostei, și al dragostei „până în sfârșit", și dacă „mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are", astfel trebuie și slujitorul Său să fie. Trebuie să fie un slujitor al dragostei. Întrucât am fost atât de întărit de dragostea pe care mi-ați arătat-o în cele câteva zile care au trecut – măcar că sunt nevrednic și cel mai de pe urmă – îndrăznesc să mă rog ca Dumnezeu să binecuvânteze această „rămășiță" (*cf.* Rom. 11:5; Is. 1:9) de aici, să vă binecuvânteze pe toți și lucrarea pe care o săvârșiți în această țară și să vă

facă „aluat" care să dospească toată frământătura Americii (*cf.* 1 Cor. 5:6, Gal. 5:9). Aceasta este rugăciunea mea și cu această rugăciune intru în Liturghie, cu binecuvântarea episcopului nostru. Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze această rămășiță. Fie ca Dumnezeu s-o facă „aluat" care să dospească toată frământătura Americii. Și fie ca Dumnezeu să binecuvânteze pe toți cei ce binecuvântează această rămășiță. Amin.

Despre monahism

Pentru noi, creştinii, nu există nimic mai presus de Hristos: El este pentru noi Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit. Hristos Însuşi a spus: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa" (In. 14:6), şi este foarte important pentru noi să cunoaştem această Cale, acest Adevăr şi această Viaţă. Calea este Însuşi Hristos, şi dacă ştim şi urmăm această Cale, El devine împreună-călător cu noi, însoţitorul nostru, alăturându-ni-se precum S-a alăturat lui Luca şi lui Cleopa pe drumul spre Emaus (*cf.* Lc. 24:15). El este Adevărul Însuşi, atât dumnezeiesc, cât şi omenesc, şi când cunoaştem acest Adevăr devenim şi noi adevăraţi. În primul rând, cunoaştem Adevărul, Care este Însuşi Hristos, Căruia ne închinăm în Duh şi în Adevăr (*cf.* In. 4:24); şi, în acelaşi timp, începem să cunoaştem adevărul despre noi înşine, despre deplina noastră sărăcie, şi cu această cunoaştere stăm înaintea Domnului cu frică şi cuviosie, săvârşindu-ne slujirea înaintea Feţei Lui. El este totodată însăşi Viaţa (In. 11:25; 14:6), şi fără a cunoaşte acest dar al vieţii pe care El l-a adus pe pământ rămânem pustii şi „murim în păcatele noastre", precum Însuşi a spus (*cf.* In. 8:24). De vom cunoaşte însă darul Său, vom afla că este darul vieţii, al vieţii din belşug (*cf.* In. 10:10). Cu adevărat, Hristos este Calea şi numai urmând-o pe ea vom avea Viaţă.

Cum a descoperit Hristos această Cale pe pământ? A descoperit-o pogorându-Se din cer pe pământ şi, mai mult decât atât, pogorându-Se până la cele mai de jos ale pământului (*cf.* Ef. 4:10). Calea Domnului este una smerită. El este

Dumnezeu smerit (*cf.* Mt. 11:29) și știe cum „să-Și pună sufletul Său pentru prietenii Săi" (In. 15:13), și ca Dumnezeu El are putere să Și-l ia iarăși înapoi.

De la bun început noi oamenii am fost zidiți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și El a sădit în noi putința de a-L cunoaște, și de a-L cunoaște deplin. De la bun început ne-a înzestrat așa încât să putem primi descoperirea evanghelică ce avea să vină prin Fiul Său Unul-Născut. Dar, desigur, noi cunoaștem tragicul eveniment care s-a petrecut, căderea omului de la Fața lui Dumnezeu și pierderea simțirii prezenței Lui dătătoare de viață. Cu toate acestea, Dumnezeu nu l-a părăsit pe om, și omul, în însăși ființa sa, nu a uitat niciodată că începutul său a fost în Dumnezeu: a avut întotdeauna dorința înnăscută de dreptate, de egalitate, de libertate a duhului. Însă ca urmare a tragediei căderii, vedem că de fapt în viața noastră nu se află nici dreptate, nici egalitate, nici libertate a duhului.

Și această existență empirică monstruoasă care este lumea noastră ni se înfățișează ca o piramidă. Îi vedem pe cei puternici ai pământului în vârful piramidei, pe umerii celor de sub ei: nu există egalitate, cei puternici îi stăpânesc pe cei slabi. (Dar nu acesta este gândul lui Dumnezeu pentru om. Dumnezeu ne-a vrut pe toți egali și de aceea ne-a dat tuturor *aceleași* porunci. Acesta este semnul egalității noastre înaintea lui Dumnezeu. Fiecare dintre noi trebuie să împlinească *aceleași* porunci.) Astfel, suntem puși în fața monstruoasei piramide a lumii acesteia în care puternicii pământului își exercită autoritatea (*cf.* Mt. 20:25), fiind numiți chiar binefăcători. Dar El a spus ucenicilor Săi: „Cela ce va să fie întâiul, acesta să fie mai pre urmă de toți și tuturor slugă" (Mc. 9:35). Precum spune Părintele Sofronie, Domnul, ca să tămăduiască această strâmbătate a lumii, a răsturnat piramida și S-a pus pe Sine

Însuși în vârful ei. S-a pogorât până la vârful piramidei răsturnate, adică până în adâncul căderii omului și a luat asupra Sa toată greutatea piramidei – „povara" întregii lumi.[1]

Și de atunci încolo cine a mai putut intra la judecată cu El? El L-a îndreptățit pe Dumnezeu înaintea omului, dar l-a îndreptățit și pe om înaintea lui Dumnezeu. L-a îndreptățit pe Dumnezeu arătând dragostea Lui – dragoste „până în sfârșit" (In. 13:1), acea „mai mare dragoste" pe care nimeni nu o are afară de El, așa cum spune în Evanghelie (In. 15:13), și Și-a dat viața pentru lume (1 In. 3:16) în ascultare poruncii lui Dumnezeu-Tatăl. Cine poate să intre în judecată cu Dumnezeu de acum încolo? El nu L-a cruțat pe Unul Născut Fiul Său, ci L-a dat pentru noi. Nu ne va dărui atunci toate dimpreună cu El, precum zice apostolul? (*cf.* Rom. 8:32)

Dar El l-a îndreptățit și pe om înaintea lui Dumnezeu, întrucât a deschis un drum pentru noi; ne-a arătat o Cale pe pământ, cea despre care au vorbit prorocii Vechiului Testament și la care au putut doar să viseze: calea pogorârii, a „plecării în jos". El a arătat-o pe aceasta a fi Calea și l-a îndreptățit pe om, i-a dat o pildă de urmat. Dacă omul urmează Căii Sale, atunci Dumnezeu-Tatăl îl va primi ca fiu al Său și îi va spune aceleași cuvinte pe care le-a spus Fiului Său: „Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut" (Ps. 2:7, Ev. 5:5) și „Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Carele bine am voit" (Mt. 3:17; 17:5). El ne spune aceasta nouă tuturor care urmăm lui Hristos, „pogorându-ne" ca să-L întâlnim în vârful piramidei răsturnate. Dumnezeu Și-a arătat dragostea pentru om deschizându-i Calea Fiului Său pe pământ; iar omul, la rândul lui, își arată dragostea pentru Dumnezeu când urmează această cale a smereniei.

---

[1] Pentru mai multe amănunte privitor la teoria Părintelui Sofronie despre „piramida răsturnată" vezi *Saint Silouan...*, pp. 237-239 în trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 266-268

Calea lui Hristos a fost preînchipuită în Vechiul Testament. Să ne amintim de cei trei tineri din Babilon, care au fost aruncaţi în cuptor de împăratul Nabucodonosor, pentru că nu s-au alăturat apostaziei poporului lui Israil, ci au rămas neclintiţi în credinţa strămoşilor lor în adevăratul Dumnezeu, în „Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov" (Ieş. 3:6), „Dumnezeul celor vii" (Mc. 12:27). Au fost aruncaţi în cuptor şi Nabucodonosor împăratul şedea pe un tron preaînalt urmărind spectacolul. El vedea acest cuptor mare, atât de mare încât văpaia lui i-a mistuit pe slujitorii care turnau smoală în el. Şi urmărind această privelişte, împăratul a spus plin de uimire: „Au nu trei bărbaţi am băgat în mijlocul focului legaţi?... Acum eu văz patru bărbaţi dezlegaţi, şi umblând în mijlocul focului, şi nimic lor nu le strică, şi chipul celui de-al patrulea asemenea Fiului lui Dumnezeu" (Dan. 3:24-25). Şi, cu adevărat, Acela era Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul lui Dumnezeu, dar neîntrupat încă. El era fără de trup atunci, asemenea unui înger – „Îngerul Marelui Sfat", precum Îl numeşte Vechiul Testament (Is. 9:6). Astfel Hristos S-a pogorât să îi însoţească pe cei trei tineri în cuptor. Dar e nevoie să privim mai îndeaproape la ceea ce se petrecea în cuptor, ca să înţelegem ce oare a putut atrage pe cea de-a doua Persoană din Sfânta Treime, pe Fiul lui Dumnezeu, „prin Carele toate s-au făcut,"[2] ca să Se pogoare şi să Se alăture celor trei tineri? Putem afla aceasta citind rugăciunea celor trei tineri aşa cum este ea înfăţişată de Prorocul Daniil. Cei trei tineri nu şi-au ridicat mâinile către Dumnezeu să spună: „Dumnezeule Atotputernice, noi nu suntem ca păgânii dimprejurul nostru şi pentru că am păzit credinţa cea adevărată Tu ne-ai păzit nevătămaţi în văpaie. Îţi mulţumim că ai săvârşit o aşa de mare minune pentru noi." În loc de aceasta, şi-au plecat capul, şi mai mult

[2] Simbolul credinţei ortodoxe (*Crezul*)

decât atât, și-au plecat cugetul lor și au luat asupra lor păcatul poporului lor zicând: „Păcătuit-am, nelegiuit-am și cu dreptate ai adus asupra noastră judecata acestui cuptor, *dar*" – acum vine *dar*-ul credinței, după ce mai întâi s-au „pogorât în jos" osândindu-se – „*dar* nu ne lăsa pre noi până în sfârșit, Dumnezeul părinților noștri." Este una dintre cele mai frumoase rugăciuni (vezi Cântarea celor trei tineri 1-67). Astfel, cei trei tineri au urmat în chip prorocesc Calea Domnului, calea „pogorârii în jos", și L-au aflat împreună-călător pe Cel Ce este *Calea*. El li S-a alăturat în flăcări și i-a mântuit.

Vă voi da încă un exemplu privitor la Calea Domnului, mai apropiat în timp de întruparea Sa – cel al Maicii Sale, al Preasfintei Fecioare Maria. Ea a fost adusă în biserica lui Dumnezeu spre a-I fi afierosită de la o vârstă foarte fragedă și acolo trăia în rugăciune, învățând Legea și Prorocii Vechiului Testament. Și, în biserică, Maica Domnului a descoperit două lucruri. În rugăciune, ea a descoperit dintr-o dată „adâncul inimii" sale, precum aflăm din Sfânta Tradiție. Încă din versetele Vechiului Testament aflăm că „omul este o inimă adâncă" (*cf.* Ps. 63:7). Și această inimă adâncă a omului, precum zice împăratul Solomon, caută o simțire dumnezeiască și înțelegătoare, simțirea lui Dumnezeu (*cf.* Pilde 15:14). Așadar, Maica Domnului, prin smerita ei rugăciune, și-a descoperit „adâncul inimii" și acolo L-a întâlnit pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu Se întâlnește în adâncurile inimii noastre.

Tot în rugăciune, ea a descoperit un al doilea lucru, și anume părtășia sa cu întreaga omenire. Și a început să mijlocească pentru întreaga lume în Sfânta Sfintelor încă de la acea vârstă fragedă.[3] Pe când era învățată despre proroci de

[3] Cf. Sf. Grigorie Palama, *Omilia 53: La intrarea în Sfânta Sfintelor și despre viața după chipul lui Dumnezeu petrecută acolo a Preacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei și pururea Fecioarei Maria*, cap. 49 și 53, în

preoții bisericii, a citit textul din Isaia care spune: „Iată fecioara în pântece va lua și va naște fiu, și vei chema numele lui Emanuil" – Dumnezeu cu noi (Is. 7:14), citirea [paremia] pe care o auzim în fiecare an la Nașterea Domnului. Și prin harul lui Dumnezeu, întreaga sa ființă s-a înflăcărat citind aceste cuvinte și din acea clipă a început să se roage așa: „Dumnezeul părinților mei, învrednicește-mă să fiu slujnica acelei femei care îl va aduce pe Emanuil în lume." În ardoarea acestei smerite rugăciuni, Arhanghelul Gavriil i s-a arătat și i-a spus: „Nu slujnica, ci maica". De aceea zice ea că Dumnezeu „au căutat spre smerenia roabei Sale" (Lc. 1:48). Cum de s-au întâmplat acestea? Întrucât Maica Domnului, în chip prorocesc, a urmat Calea Domnului și a împlinit legea pe care Fiul ei avea să o dea – „că cei ce se smeresc pe sineși se vor înălța" (*cf.* Mt. 23:12) – a fost înălțată mai presus decât heruvimii și serafimii. Și cum Calea este Hristos, El S-a unit cu ea și a devenit Fiul ei.

Am început cuvântul meu arătând însemnătatea Căii Domnului pentru că acum voi spune ceva ce poate părea lipsit de smerenie și aș dori să fiți îngăduitori cu mine. Mi s-a cerut să explic în ce chip este monahismul folositor Bisericii. A vorbi despre noi înșine ca fiind folositori Bisericii ar putea fi privit ca mândrie, întrucât Biserica, fiind Însuși Hristos – Trupul lui Hristos – nu are nevoie de nimeni. Dar noi toți primim un dar în acest Trup și nu putem fi în fapt mădularele Lui fără să fi primit un dar de la Duhul Sfânt. Fiecare dintre noi, spune Sfântul Pavel, are un dar anume în zidirea acestui Trup (*cf.* Rom. 12:5-8). Spun toate acestea ca pe o introducere, pentru ca să îndreptățesc cele ce voi zice acum despre monahism, rugându-vă să fiți îngăduitori cu mine și să nu mi-o socotiți drept mândrie. Dacă există ceva în monahism care să fie de

---

Omilii, vol. 3, trad. de Parascheva Grigoriu, ed. Anastasia, Buc., 2007, pp. 275-276 și pp. 279-280

folos Bisericii, este tocmai faptul că el păstrează pe pământ această mare știință de la Dumnezeu care îi arată omului Calea Domnului, calea care îl învață cum să se „pogoare". Toată viața monahală este astfel rânduită încât să ne împărtășească duhul acestei căi a „pogorârii".

Mi-aduc aminte că atunci când am devenit duhovnic, Părintele Sofronie mi-a spus: „Să nu-ți fie teamă să-i încurajezi pe tineri să învețe «să se plece», căci numai așa își vor birui patimile". Trebuie să învățăm această cale a smereniei, altfel nu putem deveni nepătimitori, nu putem împlini porunca lui Dumnezeu care zice: „Fiți dar voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceruri desăvârșit este" (Mt. 5:48). Trebuie să învățăm această desăvârșire ca să oglindim, să răsfrângem pe pământ, desăvârșirea Tatălui nostru Ceresc. Ea a fost arătată în trup de Domnul nostru Iisus Hristos, și noi toți suntem chemați să urmăm Domnului nostru. Iar dacă monahismul este îndreptățit, este îndreptățit prin faptul că este o știință care îi învață pe oameni calea „pogorârii". Poate veți întreba: care este deosebirea dintre monahi și mireni? Nu este nici o deosebire. Dacă există vreo diferență ea constă în felul în care căutăm desăvârșirea. Sfântul Pavel, de pildă, spune că nici celibatul, nici căsătoria în sine nu ajută, ci împlinirea poruncilor lui Dumnezeu (*cf.* 1 Cor. 7:7-9, 17-19). Monahismul, așadar, se îndreptățește întrucât ne învață calea pogorârii, și sunt multe chipuri în care o poate face.

Dar înainte de a merge mai departe, aș dori să mai adaug ceva despre darul fiecărui mădular al Trupului lui Hristos. Sfântul Pavel spune că „suindu-Se [Hristos] la înălțime, robit-au robia, și au dat daruri oamenilor" (Ef. 4:8). A robi „robia" înseamnă libertate. Hristos ne-a dăruit atunci libertate și darurile Duhului Sfânt. Și dintr-o dată, cu uimire, apostolul exclamă: „Iar aceea că S-au suit, ce este fără numai că S-au și

pogorât întâi la cele mai de jos ale pământului?" (Ef. 4:9), dăruind libertate tuturor, și „Cel ce S-au pogorât, Acela este Care S-au și suit mai presus de toate cerurile, ca să umple toate" (Ef. 4:10). El a umplut întreg universul cu energia Sa dumnezeiască, așa încât noi, făpturile omenești, să-L putem întâlni pe Hristos în toate condițiile, în toate împrejurările acestei vieți. Fie în bucurie, fie în iadul chinurilor noastre, El este de față. Pogorându-Se pe pământ, El a sfințit apele Iordanului și când ne pogorâm în apa botezului, noi murim în Hristos, adică murim păcatului. Luând hotărârea de a muri păcatului, ne „pogorâm" în apă în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, și ieșim „întru înnoirea vieții" (Rom. 6:4), îmbrăcându-ne în Hristos (*cf.* Gal. 3:27). Îmbrăcăm o nouă fire omenească, cea a Noului Adam – Hristos – iar în această nouă fire omenească sălășluiește plinătatea Dumnezeirii. Prin pogorârea în cele mai de jos ale pământului și apoi prin înălțarea și șederea de-a dreapta Tatălui, Hristos ne-a dăruit adevărata libertate, a robit robia și a dăruit oamenilor darurile Duhului Sfânt. În monahism noi învățăm calea pogorârii tocmai pentru ca să dobândim aceste daruri.

Cu toate acestea, noi nu dorim întotdeauna să primim cu adevărat Evanghelia. Evanghelia vorbește neîncetat despre moarte; ne spune că dacă dorim să trăim cu adevărat trebuie să murim. Sfântul Pavel zice: „Că de viețuiți după trup, veți muri; iar de veți omorî cu Duhul faptele trupului, veți fi vii" (Rom. 8:13). Evanghelia vorbește despre rușine: dacă pătimim rușine și ocară pentru El, vom fi părtași slavei Lui (*cf.* Ev. 11:26, 2 Tim. 1:8-10). Evanghelia vorbește despre Crucea lui Hristos: dacă ridicăm această Cruce și ajungem să-L iubim și să-I urmăm Lui până la a ne urî propriul suflet (*cf.* Mt. 16:24-25), atunci suntem cu adevărat ucenicii Lui (*cf.* In. 13:34-35). Toate acestea sunt greu de primit. Ni se cere să învățăm să murim dacă vrem să trăim.

Și trebuie să alegem: fie să trăim ca să murim, fie să învățăm să murim ca să trăim; pentru că omului îi este cu neputință să fie creștin și să trăiască, creștinul nu poate decât să moară în fiecare zi.[4] De aceea, Sfântul Pavel mărturisește: „În toate zilele mor" (1 Cor. 15:31). Tot el ne spune că Dumnezeu nu judecă de două ori: dacă ne judecăm pe noi înșine în viața aceasta în lumina poruncilor Sale, nu vom mai fi judecați în veacul de apoi (1 Cor. 11:31). Așadar, osândindu-ne pe noi înșine preîntâmpinăm înfricoșata Judecată a lui Dumnezeu.

Aș dori să fac aici o paranteză despre părinții pustiei din veacul al patrulea. Acest veac a fost primul și cel mai luminos din istoria monahismului, pentru că dintr-o dată, în pustia Egiptului, s-a descoperit măsura viețuirii desăvârșite în Dumnezeu. Unul dintre acei Sfinți Părinți a spus că, dacă vrea, omul poate să ajungă la desăvârșire de dimineață până seara. Și dacă părinții zic așa, înseamnă că este cu putință, căci aceasta este rodul propriei lor experiențe. Însă cum să păstrezi, zi de zi, neîmputinată setea de desăvârșire? Sfântul Pavel ne arată cum: de fiecare dată când vorbește despre măreția viețuirii în Hristos, de îndată amintește și de cea de-a doua venire a Domnului. Altfel spus, singura cale de a ne păstra însuflarea și „înnoirea vieții" este să ne punem pe noi înșine înaintea înfricoșatului scaun de judecată al lui Hristos. Și dacă ne judecăm pe noi înșine acum, nu vom mai fi judecați în veacul ce va să fie (1 Cor. 11:31).

Punându-ne pe noi înșine de bunăvoie înaintea judecății lui Dumnezeu, adică cercetându-ne pe noi înșine cu frică și luare aminte în lumina poruncilor Lui, El ne dă „gură și înțelepciune", după cum făgăduise ucenicilor Săi că o va face atunci când vor fi prigoniți și duși la judecată înaintea împăraților și dregătorilor acestei lumi. Domnul Însuși zice că

[4] Cf. *Saint Silouan...*, p. 241; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 270

atunci când vom fi judecaţi să nu gândim mai înainte ce vom spune. În ceasul acela, zice Domnul: „Eu vă voi da vouă gură şi înţelepciune, căreia nu-i vor putea grăi, nici sta împotrivă" (Lc. 21:15). Dar noi nu suntem întotdeauna prigoniţi. Mulţumim lui Dumnezeu, în zilele noastre Biserica în multe colţuri ale lumii se bucură de bună pace. Cât de adevărat este aceasta mai ales aici în America, unde dacă suntem cât de cât creştini suntem lăudaţi şi ajutaţi! Însă cuvântul Domnului este întotdeauna adevărat – „petrece în veac" (*cf.* 1 Petru 1:23, 25). Aşadar punându-ne de bunăvoie înaintea judecăţii lui Dumnezeu, El ne dă „gură şi înţelepciune". El pune în gura noastră, în inima noastră, rugăciunea de pocăinţă care ne îndreptăţeşte. Sfântul Ioan Cuvântătorul-de-Dumnezeu spune că dacă poate vreodată omul să fie fără de greşeală înaintea lui Dumnezeu, e numai atunci când îşi recunoaşte păcătoşenia: „De vom zice că păcat nu avem, pre noi înşine ne înşelăm, şi adevărul nu este întru noi. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios este şi drept ca să ne ierte nouă păcatele şi să ne curăţească pre noi de toată nedreptatea" (1 In. 1:8-9). Prin urmare, suntem fără de greşeală numai atunci când ne mărturisim păcătoşenia, pentru că mărturisim un adevăr universal, căderea noastră personală şi căderea întregului Adam, a întregii omeniri. Şi pentru că mărturisim un adevăr, devenim noi înşine adevăraţi, şi devenind adevăraţi atragem Duhul Adevărului, Care lucrează în noi adevărata rugăciune care ne îndreptăţeşte înaintea Domnului şi ne face fii ai lui Dumnezeu" (In. 11:52, Rom. 8:21; 9:8, Gal. 3:26), „fii ai luminii" (In. 12:36, 1 Tes. 5:5). Acesta este Duhul Fiului lui Dumnezeu care strigă în inimile noastre: „Avva, Părinte!" (*cf.* Gal. 4:6).

În monahism noi năzuim să dobândim această artă. În aceasta stă folosul monahismului: îl învaţă pe om calea „pogorârii", calea purtării ruşinii care spală ruşinea cu ruşine.

Pentru că dacă suferim rușine în viața aceasta, mărturisind pe Hristos, zice Domnul, atunci nu ne vom rușina înaintea Lui la cea de-a doua Sa venire. Când va veni în slavă, Hristos va mărturisi pentru noi înaintea Tatălui, a tuturor îngerilor și sfinților (*cf.* Mt. 10:32; Mc. 8:38).

Așadar, prin rușine nimicim rușinea. De aceea taina spovedaniei are atâta putere dătătoare de viață. Suferim puțină rușine pe pământ de dragul Domnului și El ne dăruiește atâta har, încât să putem să ne biruim păcatele și să primim tămăduire zdrobirilor noastre. Și pentru că El Însuși, în pogorârea Sa, a suferit „crucea de ocară" (*cf.* Ev. 12:2), cu cât suferim și noi mai multă rușine, cu atât mai mult har vom primi spre tămăduirea noastră și spre o slăvită mântuire, „o mai bună înviere", precum spune Sfântul Pavel (Ev. 11:35). Hristos a suferit rușine pentru mântuirea noastră și când, urmând poruncii Sale, ne împărtășim de acea rușine ca să ne împăcăm cu El, ne socotește aceasta ca răspuns plin de recunoștință și ne împarte darurile Sale. Înțelegem astfel că dacă vrem să-I urmăm lui Hristos nu putem ocoli nici suferința nici rușinea.

Mai mult, Mântuitorul nostru a suferit ocară pătimind „afară de poartă" (Ev. 13:12) – în afara porții – adică fiind lepădat cu desăvârșire. A venit pe acest pământ și a fost lepădat de sinagoga care fusese întemeiată în numele Lui. Este aruncat afară din ea; El nu are loc în Casa lui Dumnezeu pe pământ, cu toate că este mistuit de râvna Casei Tatălui Său (*cf.* Ps. 68:11, In. 2:17). În chip asemănător, monahul suferă ocară: el nu are nici o poziție, nici măcar o poziție bisericească. Starea lui este cu totul smerită. Ca preoți noi ne bucurăm de o oarecare slavă: suntem în fruntea soborului și împărtășim cuvântul lui Dumnezeu. Această slujire ne este dată spre zidirea Trupului Bisericii și este, desigur, binecuvântată, dar este un lucru *trecător*. În viața viitoare nu vor mai fi asemenea slujiri. Acolo

va fi doar iubire – iubirea Stăpânului. În același chip în care Hristos a venit pe pământ, a fost lepădat și a pătimit în afara porții, în afara taberei acestei lumi, și monahii încearcă să-I urmeze pe această cale. Ei ies din lume, ies afară din tabăra acestei lumi, ca să-L întâlnească pe Hristos. Acest lucru dă monahismului o dimensiune eshatologică: monahii așteaptă veghind Mirele; stau gata să-L primească. Aceasta este singura cale de a nu dormita în această „așteptare" a venirii Domnului. Este singura cale de a ne păstra până în sfârșit însuflarea cea mântuitoare.

Aș dori să mai zăbovesc puțin asupra acestei căi a primirii rușinii pentru Domnul, prin care omul dobândește harul mântuitor. Vă amintiți că atunci când Domnul trecea prin Ierihon către Ierusalim îndreptându-Se spre sfintele Sale Patimi, un om de mare vază din Ierihon, Zaheu, dorea să-L vadă pe Domnul, dar nu putea pentru că era „mic de statură" (Lc. 19:3). Și s-a suit într-un sicomor ca să-L poată vedea pe Domnul, primind a se face de râs în fața lumii. A pătimit rușine din cauza dorinței sale de a-L vedea pe Domnul și Domnul a privit către el. Și nu numai că a privit către el, dar i-a și vorbit: „Zahee, grăbește-te de te pogoară că astăzi în casa ta Mi se cade să fiu" (Lc. 19:5). I-a cercetat casa pentru că Zaheu nu a șovăit să pătimească rușine pentru Domnul și prin aceasta s-a „înrudit" Lui. Răbdând rușine de bunăvoie, Zaheu s-a îndreptat pe Calea Domnului, așa încât întâlnirea sa cu El era de neocolit; și precum știm, Domnul S-a alăturat lui Zaheu. Și știți ce s-a întâmplat. Hristos a intrat în casa lui Zaheu și din clipa în care Domnul l-a cercetat, inima lui s-a lărgit, și-a redobândit sănătatea duhovnicească și de îndată a vrut să îndrepte toată nedreptatea săvârșită mai înainte: „De am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit" (Lc. 19:8). Acest „împătrit" este plin de înțeles pentru că închipuie cele patru

dimensiuni ale tainei Crucii și Învierii lui Hristos: „lățimea și lungimea și adâncul și înălțimea" (Ef. 3:18), care au devenit izvorul a tot harul. Adâncul acestei mari taine este „calea pogorârii" până la cele mai de jos ale pământului, înălțimea ei este „înălțarea Sa" mai presus de ceruri, iar lățimea și lungimea se văd în harul Crucii Sale care îmbrățișează toate neamurile: „Eu, de Mă voi înălța de pre pământ, pre toți voi trage la Mine" (In. 12:32), zice Domnul.

Zaheu, urmând Calea Domnului, L-a aflat pe Domnul ca însoțitor, ca oaspete în casa Sa, și *inima lui s-a lărgit, cuprinzându-i pe toți oamenii*. Astfel și noi, când ne îndreptăm pe Calea Domnului și învățăm să ne „pogorâm", devenim părtași harului Său; acest har *lărgește inima* și atunci ne aflăm adevărata noastră menire: noi toți suntem meniți să fim după chipul Noului Adam – Hristos – și să purtăm în inima noastră întreaga omenire. Așadar, tot cel ce purcede pe Calea Domnului primește, prin puterea Crucii și a Învierii Sale, harul lărgirii inimii care îl face să devină universal. De aceea Sfântul Pavel îi îndeamnă pe corinteni: „Fraților, lărgiți și voi inimile voastre" (2 Cor. 6:13). Părinții noștri, Sfântul Siluan de pildă, arată că tot omul, dar mai cu seamă monahul, își împlinește chemarea când devine mijlocitor pentru lumea întreagă.[5] Și vedem acest fapt limpede în cazul apostolilor, care spun: „Nu este cu folos nouă ca, lăsând propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, să slujim meselor, văduvelor și săracilor. Să alegem șapte bărbați pentru această slujire". Și au ales șapte diaconi să ajute la acestea (*cf.* Fapte 6:1-6). Omul își împlinește cu adevărat menirea, adică voia lui Dumnezeu pentru el, când poartă în inimă întreaga lume și cu smerenie aduce înaintea lui Dumnezeu în rugăciune fierbinte toată făptura. Omului, aceasta îi este cu neputință. Noi nu putem deveni universali

[5] Cf. ibid., p. 407; vezi trad. rom. *Între iadul deznădejdii...*, p. 189

prin intermediul tehnologiei, al calculatoarelor și telefoanelor mobile, și al altor lucruri de felul acesta. La adevărata universalitate ajungem numai atunci când urmăm Calea Domnului, când starea Noului Adam ne este împărtășită. Dumnezeu dorește ca tot neamul omenesc să se mântuiască (*cf.* 1 Tim. 2:4) și vrea ca și în noi să fie același cuget și aceeași inimă care erau în Hristos Iisus, după cum citim în *Epistola către Filipeni* a Sfântului Apostol Pavel (*cf.* Filip. 2:5).

În mânăstire toate acestea se învață în chip foarte concret. Noi, în mânăstirea noastră, suntem o obște mică – douăzeci-douăzeci și cinci de oameni – și de fiecare dată când ne înfățișăm înaintea Domnului, dimpreună cu noi înșine, înfățișăm înaintea Lui în rugăciune și pe acești douăzeci și cinci de frați, cu care alcătuim împreună Trupul lui Hristos în *acel* loc. Iar dacă sunt preot, stau înaintea lui Dumnezeu purtând în inimă pe enoriașii mei. Acesta este o nevoință atât pentru monahi cât și pentru preoți. Încet, dar sigur, va veni ziua când Domnul va vedea acest duh de dragoste în noi și, știind că „cel ce este credincios întru puțin, și întru mult credincios este" (*cf.* Lc. 16:10), ne va dărui Duhul Său Care îmbrățișează nu numai mica noastră obște ci întreaga lume. Astfel, mânăstirea este locul în care ne nevoim zilnic spre a dobândi universalitatea lui Hristos.

În istoria monahismului, ori de câte ori Dumnezeu a dat un cuvânt mare unui sfânt monah, descoperind prin acel cuvânt adâncul judecăților voii Sale pentru lume, monahii din acea mânăstire au repetat cuvântul lui din generație în generație, și făcând aceasta au slujit semenilor lor și și-au lucrat propria mântuire. În familia noastră monahală, Dumnezeu a dat un cuvânt Părintelui nostru în Domnul, Siluan, care a fost de curând proslăvit între sfinți, și cuvântul care i s-a dat a fost: *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!"* În scrierile sale, în care sfântul vorbește cu o mare simplitate, dar cu autoritate apostolică, nici

un singur cuvânt nu este cuvânt omenesc: tot ce spune este dăruit de Duhul Sfânt. Dacă le veți citi, veți înțelege de îndată aceasta. Cuvântul pe care i l-a dat Dumnezeu – *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!"* – este o mare și aleasă știință. Domnul Însuși este Cel Ce i-a dat această poruncă într-o clipă deosebit de grea a vieții sale, când se afla într-adevăr în iadul deznădejdii.

Domnul a glăsuit acest cuvânt în inima lui și, dimpreună cu el, i-a împărtășit starea Sa de har, care l-a slobozit de toată întinăciunea și robia minții. Căci a *„ține mintea în iad"* înseamnă a te afla pe Calea Domnului și a pătimi rușine pentru El, a sta înaintea judecății lui Dumnezeu și a te socoti vrednic de cea mai grea pedeapsă, *chiar și de iad*. Dar în aceasta nu este nimic morbid. Departe de așa ceva! Căci o facem din dragoste pentru Domnul și cu credință, fără să deznădăjduim, întrucât El poate să ne scoată chiar și din adâncurile iadului. Sfântul Siluan își trăia propriul iad, și era ca și cum Domnul i-ar fi zis: „Bine, rămâi precum ești, fii smerit, socotește-te vrednic de osânda veșnică, *dar* nu deznădăjdui". Și – străină minune – Domnul i-a pus în față iadul și duhul lui a ieșit la lumină biruitor. Din acea clipă, mintea i s-a curățit și vrăjmașii săi, diavolii, s-au făcut nevăzuți.[6] Când ne îndreptăm pe Calea Domnului, „pogorându-ne", vrăjmașul nu ne poate urmări întrucât aceasta este o cale smerită și el nu se poate „pleca în jos". (Lucifer vrea să-și pună tronul mai presus de tronul lui Dumnezeu și lumea întreagă este otrăvită de duhul lui.) Primind porunca Domnului și învățând să ne judecăm pe noi înșine zicând: „Doamne, sunt cel mai rău dintre toți", suntem sloboziți de sub puterea vrăjmașului. Și când suntem sloboziți, atunci ne ridicăm din nou prin puterea Domnului. Dar ca să ne putem „ridica", trebuie mai întâi să ne pogorâm. Vă amintiți cum în Evanghelie, când apostolii au venit la Domnul și I-au spus: „Doamne,

[6] Cf. *ibid.*, p. 431; *ibid.*, pp. 213-214

adaugă nouă credință!" (Lc. 17:5), Domnul le-a zis: „Când veți face toate cele ce vi s-au poruncit vouă, ziceți că slugi netrebnice suntem; pentru că am făcut ceea ce eram datori a face" (Lc. 17:10). Așadar, a ne considera pe noi înșine mai răi decât toți este treapta cea mai înaltă a smereniei ascetice.

Dar mai există și un alt fel de smerenie, spune Sfântul Siluan – smerenia de negrăit a lui Hristos.[7] El spune că în clipa în care Îl vede pe Domnul – și el însuși s-a învrednicit să-L vadă – omul dobândește această smerenie de nespus a lui Hristos și *atât de mult* dorește ca Domnul să fie mărit, încât pentru aceasta este gata să se micșoreze pe sine *până la iad*.[8] Atât de mare este dragostea care i se împărtășește! Citim în *Cartea Apocalipsei* că sfinții L-au iubit pe Dumnezeu „până la moarte" (Apoc. 12:11). Numai când biruiește moartea este dragostea puternică. Când deși suntem amenințați cu moartea rămânem credincioși lui Hristos și urmăm Lui „oriunde se va duce" (Apoc. 14:4), chiar și în „cele mai de jos ale pământului" (*cf.* Ef. 4:9), atunci credința și dragostea noastră pentru Domnul sunt mai puternice decât moartea.[9] „Întru lumina Ta vom vedea lumină" (Ps. 35:9), spune psalmistul, și când Îl vedem pe Domnul în Lumina Sa vedem pe de o parte neprihănita și nespusa sfințenie a Mântuitorului nostru pe care o dorim cu înflăcărare, chiar „până la moarte", iar pe de alta, grozava și cumplita noastră urâciune care ne scârbește. Ne osândim pe noi înșine iadului, pentru întunericul și strâmbătatea pe care le purtăm în noi, dar tânjim după sfințenia Domnului, care este mai presus de moarte.

Văzând starea la care ne-a osândit căderea noastră, ne socotim pe noi înșine vrednici de iad, dar nu deznădăjduim,

---

[7] Cf. *ibid.*, pp. 300, 308, 310; *ibid.*, pp. 83, 90-92

[8] Cf. *ibid.*, p. 310; *ibid.*, p. 93

[9] Cf. *We Shall See Him...*, p. 72; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 98

căci suntem ajutați de Duhul Sfânt. Aceasta nu este o lucrare psihologică, ci taina credinței noastre. De îndată ce devenim proprii noștri judecători, Duhul împreună-lucrează în noi, mărturisind adevărul învățăturii acesteia. Când ne osândim pe noi înșine până și la moarte, la cea mai grea pedeapsă, cum mai putem fi zguduiți de ocări, de ură, de boală sau de orice alt necaz din viața aceasta? Punându-ne de bună voie pe noi înșine mai prejos de toată făptura, ne smerim și dobândim putere să suferim aceste greutăți care sunt mai ușor de purtat decât osândirea cea de bună voie. Pentru aceea Prorocul Miheea spune: „Mânia Domnului o voi suferi, că am păcătuit Lui" (Mih. 7:9). Urăsc păcătoșenia mea, drept care sunt gata să primesc pedeapsa Domnului. Și astfel osândindu-ne mereu înaintea Domnului înțelegem că această nevoință, pe care Sfântul Siluan a învățat-o de la Însuși Hristos, poartă în ea toate semnele Căii Domnului: rușinea – suferim rușinea sărăciei noastre duhovnicești; judecata – stăm înaintea lui Dumnezeu și Îi dăm slavă și îndreptățire Lui, fiind gata să luăm asupra noastră „rușinea feții", precum spune Prorocul Daniil: „Ție, Doamne, dreptatea, și nouă rușinea feții" (Dan. 9:7). Mai mult, suferim durere, adică acea parte a Căii Domnului, care este Crucea. Când ne străduim să urmăm această Cale, suntem străpunși de o durere cumplită la toate nivelele ființei noastre; și această durere devine mântuitoare, întrucât adună întreg duhul nostru în inimă. Dar în starea noastră obișnuită, căzută, mintea ne este risipită în toate părțile. Suntem cu desăvârșire împrăștiați și sfâșiați: una gândim cu mintea, alta cer simțurile noastre și cu totul altceva dorește inima.

Osândirea de sine, însă, adună mintea în inimă și odată ce mintea se unește cu inima, ea stăpânește întreaga fire a omului și îi întoarce întreaga ființă către Dumnezeu. Atunci omul împlinește cum se cuvine prima poruncă – să-L iubească pe

Dumnezeu cu toată inima sa, cu tot cugetul său, cu toată ființa sa (*cf.* Mt. 22:37). Când Îl iubești astfel, vei primi Duhul Său. Vei primi înlărgirea Duhului Său și vei îmbrățișa întreaga lume prin mijlocirea ta, împlinind astfel cea de-a doua poruncă, să îl iubești pe aproapele ca însuți pe tine (*cf.* Lev. 19:18, Mt. 22:39), pentru că aproapele devine cuprinsul inimii tale.

Nu încetăm a ne minuna când vedem pilda Domnului nostru: cum mai înainte de a urca singur pe Golgota, S-a rugat în grădina Ghețimani cu sudoare de sânge pentru întreaga lume (*cf.* Lc. 22:44). Din *Evanghelia Sfântului Ioan* aflăm că rugăciunea Lui era îndreptată către Dumnezeu-Tatăl: „Părinte drepte, și lumea pre Tine nu Te-a cunoscut" (In. 17:25). Astfel, înainte de a fi răstignit, Hristos Se ruga pentru mântuirea acestei lumi care „nu L-a cunoscut" pe Tatăl Ceresc. În acele clipe nu-I păsa cine vine să-L aresteze, că erau romani sau evrei, ci în inima Sa nu avea decât un singur gând, acela de a primi paharul Tatălui Său spre mântuirea lumii: „Paharul care Mi-au dat Mie Tatăl, au nu-l voi bea pre el?" (In. 18:11). În grădina Ghețimani Hristos purta întreaga lume în inima Sa și Se ruga pentru mântuirea ei; pe Golgota a fost răstignit cu întreaga lume în inima Sa; și apoi S-a pogorât la cele mai de jos ale pământului și a fost îngropat, purtând în inimă tot întreaga lume. Dar pentru că moartea Sa a fost fără de păcat și de bunăvoie, El a înviat a treia zi, gustând din moarte doar atât cât să o poată nimici pentru noi. Și tot ceea ce a murit împreună cu El a și înviat împreună cu El. Tot așa se întâmplă și cu noi: dacă murim cu moarte desăvârșită înaintea Domnului, cu ceea ce murim în inimă, cu aceeași și înviem. Și dacă îmbrățișăm întreaga lume în rugăciunea noastră sau dacă aducem întreaga lume înaintea Domnului în slujirea noastră preoțească și săvârșim jertfa cea înțelegătoare și fără de sânge pentru întreaga lume, atunci revărsăm binecuvântarea lui Dumnezeu peste toată zidirea.

Aceasta este chemarea omului și monahii o trăiesc mai concret în lucrarea pocăinței. În greacă „pocăința mea", înseamnă „mânăstirea mea".[10] Este același dar al vieții, același dar al harului, același dar al Duhului Sfânt. Aceeași făgăduință ne este dată tuturor, însă monahii își rânduiesc viața „nefiresc", în așa fel încât să poată dobândi acest dar.

Însă această Cale nu este numai pentru monahi. De pildă, dacă citiți cu băgare de seamă rugăciunile de dinaintea Sfintei Împărtășanii, veți vedea că ele se împart în două părți. În prima facem o mișcare de plecare în jos; iar în a doua, o mișcare de ridicare spre Dumnezeu. În prima parte zicem: „Domnul meu și Dumnezeul meu, măcar că sunt nevrednic cerului și pământului și acestei vieți trecătoare și că am greșit ca nimeni altul...", osândindu-ne pe noi înșine cu îndrăznire și luând toată vina asupra noastră. În a doua parte a rugăciunii spunem: „*Dar*, Doamne, nu lepăda pre sluga Ta: vino în ajutorul meu și dăruiește-mi har să mă împărtășesc fără de osândă..." Așadar, avem o mișcare de plecare în jos. Și când am făcut-o până la capăt, vine *dar*-ul credinței. Când ne pogorâm în duh, zdrobind trufia minții noastre, nesimțirea și împietrirea inimii noastre, atunci inima este străpunsă de căință. Căința este începutul smereniei care atrage harul[11] (Iac. 4:6), iar prin har ne ridicăm și stăm cu îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu și Îi înfățișăm toate cererile noastre.

Acesta este duhul Bisericii exprimat în rugăciunile ei. Acesta este folosul monahismului: cultivă și păstrează pe pământ Calea Domnului, calea marii științe. Această știință unifică prin pocăință întreaga ființă a omului și îl face capabil

---

[10] În limba română se folosește expresia „mânăstirea mea de metanie". Cuvântul „metanie" provine din grecescul *metanoia* care înseamnă „pocăință" [n. tr.].

[11] „Domnul celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har."

să primească lărgirea Duhului și să îmbrățișeze întreaga lume în inima sa. Și făcând aceasta, omul își îndreptățește scopul zidirii sale.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Părinte, nu am înțeles ce ați spus despre prima descoperire făcută de Maica Domnului în Sfânta Sfintelor. Ați putea să repetați?

Răspunsul 1: Da. Prima descoperire pe care a făcut-o Maica Domnului a fost cea a „adâncului inimii" sale (*cf.* Ps. 63:7). Apoi, în adâncul inimii sale L-a aflat pe Dumnezeu și s-a unit cu întregul neam omenesc. Și am numit aceasta cea de-a doua descoperire a ei, dar în realitate a fost o singură trăire: uneori, pentru a împărtăși anumite adevăruri, sistematizăm din motive pedagogice, de dragul clarității. Vedeți, noi trebuie să ne descoperim inima pentru că în inimă este mântuirea. Sfântul Pavel spune: „Nu vă chinuiți gândindu-vă cine se va sui în cer să pogoare pre Hristos și cine se va pogorî în iad să-L ridice pre Hristos din morți, căci aceasta nu vă va risipi nedumeririle! Ci mai curând credeți și mărturisiți și atunci veți cunoaște cu inima" (*cf.* Rom. 10:6-10). Și una dintre învățăturile Sfântului Siluan este aceasta: că noi trebuie să ne aflăm „adâncul inimii", și îl aflăm numai prin smerenie, pentru că mândria îngroapă inima și împiedică dragostea: cine este mândru nu poate iubi. Părintele Sofronie s-a dus odată la Sfântul Siluan și i-a zis: „Ce păcat! Sunt mereu bolnav și mereu ocupat cu diferite treburi în mânăstire și nu sunt în stare să-i studiez pe Sfinții Părinți și să învăț teologia lor". Și sfântul stareț, după ce a păstrat tăcerea o clipă, i-a răspuns: „Și credeți că acesta este un lucru mare? Credeți că este important? Lucrul cel mare este să ne smerim, căci mândria împiedică dragostea".

Întrebarea 2: În teoria dumneavoastră despre piramida răsturnată ați spus că în lumea aceasta nu există egalitate și că cei puternici îi stăpânesc pe cei slabi, dar că nu acesta este gândul lui Dumnezeu pentru om; că Dumnezeu ne vrea pe toți egali. Dar ce atitudine ar trebui să avem față de cei care ne stăpânesc acum – față de autoritățile politice, de pildă – care iau decizii în numele nostru. Așa ar trebui să fie?

Răspunsul 2: Acestea sunt binecuvântate de Dumnezeu. Binecuvântate prin pogorământ. Dar nu este ceea ce vrea Dumnezeu. El vrea ca noi toți să fim egali și să nu fie nevoie ca un altul să-și exercite autoritatea asupra noastră sau chiar să ne învețe, căci noi toți Îl vom cunoaște pe Dumnezeu și vom fi învățați în chip nemijlocit de El. Aceasta este starea din rai. Dar în lumea aceasta noi nu suntem împotriva celor ce ne stăpânesc, pentru că noi îi votăm și noi îi alegem. Sfântul Pavel spune că omul cu adevărat duhovnicesc trebuie chiar să se roage pentru dânșii – el niciodată nu se împotrivește stăpânitorilor (*cf.* 1 Tim. 2:1-2). Singura cale pentru omul duhovnicesc este să „se plece". Vedeți, am spus că, deși călugărul nu are loc în Biserică, el are datoria să se pocăiască. Cu toate că nu are nici o poziție eclezială, totuși el este – să-mi fie iertat că o spun tocmai eu – cel ce dă conținut duhovnicesc instituției Bisericii. Așa precum Domnul – alungat din sinagogă, deși era plinirea Legii și a Proorocilor și așteptarea tuturor neamurilor – era mistuit de râvna pentru casa Tatălui Său (*cf.* In. 2:17), tot astfel și călugărul – deși lipsit de orice poziție eclezială – este mistuit de râvna pentru această sfântă instituție, Biserica. Omul duhovnicesc nu se împotrivește niciodată autorității. Noi ne iubim episcopii nu numai atunci când sunt la fel de buni ca și ierarhii dumneavoastră de aici, din Wichita, ci chiar și atunci când sunt mai aspri. Ne smerim înaintea lor ca să păstrăm vasul ce cuprinde în el toate darurile Duhului Sfânt.

Și ceea ce-l vădește pe omul duhovnicesc renăscut din Duhul Sfânt este aceasta: când te smerești înaintea lui, el se smerește și mai mult. Există o singură cale pentru oamenii duhovnicești: să-și croiască drumul prin smerenie, adică să se supună, să se plece sub mâna cea tare a proniei lui Dumnezeu în această viață trecătoare până ce El îi va înălța „în vreme cuvenită" (1 Petru 5:6).

Întrebarea 3: Oare am putea spune că Zaheu este un nebun întru Hristos?

Răspunsul 3: Minunat! Mulțumesc foarte mult! Ați atins miezul problemei. Sfântul Pavel spune că, dacă vrei să fii înțelept, trebuie mai întâi să devii nebun (*cf.* 1 Cor. 3:18-19) și vedem aceasta în „nebunul întru Hristos", pentru că acesta se face nebun pentru Domnul ca să scape de slava deșartă și să ascundă darul lui Dumnezeu, ba chiar să-l înmulțească. Când ești disprețuit de toți, lovit de toți, atunci ai durere în inimă; și dacă ești înțelept, folosești această durere ca energie ca să te înalți spre Dumnezeu. Am vorbit deja despre cum putem preschimba stările psihologice în stări duhovnicești – și la nebunii întru Hristos vedem limpede cum se întâmplă aceasta. Ei folosesc energia psihologică și durerea „loviturilor" de la semenii lor și își instalează un transformator în inimă, care preschimbă această energie psihologică în energie duhovnicească pentru suișul duhovnicesc. Mulțumesc foarte mult pentru întrebarea dumneavoastră. Intenționam să vorbesc despre nebunie și înțelepciune, nu în legătură anume cu nebunii în Hristos, ci cu rușinea... dar am omis.

Întrebarea 4: Când te pogori, când te smerești până la capăt, cum poți să nu te mândrești că ai făcut-o?

Răspunsul 4: La început va fi greu. La început ai gânduri străine; dar încerci iară și iară și treptat înveți să le deosebești, pentru că atunci când vin îți zic: „A, acum faci ce trebuie. A,

acum stai bine". Dar înveți prin experiență și de îndată ce le vezi că se apropie, îți spui: „Acum sosesc ucigașii mei" și nu le bagi deloc în seamă, ci pur și simplu îți continui lucrarea și Duhul îți va veni în ajutor. Căci Duhul este Cel Ce „străpunge" inima și atrage mintea la ea și, odată ce inima este străpunsă de Duhul și mintea se pogoară, gândurile străine pier. Aceasta este frumusețea lacrimilor, a lacrimilor duhovnicești. Lacrimile – nu cele psihice care vestejesc viața omului, ci cele duhovnicești – au această frumusețe: că atunci când plângi cu gândul la Dumnezeu, mintea și inima îți sunt una. Nu poți plânge dacă nu ai numai un singur gând. Uneori oamenii plâng pentru că sunt stăpâniți de un singur gând: de ură sau de milă de sine – și aceasta îi distruge. Dar când ai doar un singur gând îndreptat spre Dumnezeu și plângi, aceasta aduce vindecare, îți unește întreaga ființă și te ridică la o asemenea măsură încât să-L poți iubi pe Dumnezeu cu toată inima ta, cu tot cugetul tău, cu toată ființa ta.

Întrebarea 5: Ați vorbit despre cuvântul Sfântului Siluan *„Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui"*. Cum pot să-mi țin mintea în iad, cum pot să trăiesc faptul că sunt vrednic de iad și să-mi trăiesc osânda înaintea lui Dumnezeu, fără să devin victimă a vinovăției, a rușinii, a osândirii, fără ca ele să mă zdrobească?

Răspunsul 5: Toate acestea sunt o problemă de credință. Cuvântul dat Sfântului Siluan și lucrarea la care acesta îndeamnă nu sunt pentru toată lumea. Trebuie să fii cu adevărat sănătos psihic ca să fii în stare să faci așa ceva, altfel poți claca. Pentru că atunci când îți ții mintea în iad te supui unei tensiuni maxime. Și cum altfel poți păstra Duhul lui Dumnezeu fără numai încordându-ți puterile la maxim? Aceasta nu este pentru toată lumea, nici măcar pentru toți monahii. Îmi amintesc că odată, nu la multă vreme după ce fusesem făcut duhovnic,

Părintele Sofronie m-a mustrat că am încercat s-o învăț această cale pe o monahie care nu era în stare să o urmeze. „Cât de nepriceput ești!" – mi-a zis el. „Nu îți dai seama că o s-o zdrobești? Ea nu e pentru așa ceva. Ea se va mântui împlinindu-și ascultarea cu smerenie și urmând rânduiala de obște a vieții monahale". Dar, chiar dacă această lucrare nu este pentru toată lumea, încercăm după puterile noastre să păstrăm un duh smerit înaintea lui Dumnezeu și să zicem: „Doamne, Îți mulțumesc pentru toate câte le-ai făcut pentru mine, pentru cele pe care le știu și pentru cele pe care nu le știu, pentru cele văzute sau nevăzute. Îți mulțumesc, Doamne, pentru toate câte ai făcut mie... măcar că sunt nevrednic". Și aceasta este o formă mai ușoară a aceluiași lucru. Dar dacă vom continua să aducem mulțumită lui Dumnezeu în acest fel, amintindu-ne că El întotdeauna Se poartă cu noi cu bunătate, deși suntem nevrednici, încet, încet, harul se va aduna în suflet și ne va vindeca duhul. Atunci, poate, vom fi chiar în stare să încercăm, fiecare după măsura și puterile sale, calea descoperită Sfântului Siluan.

Întrebarea 6: Ați vorbit despre cele patru dimensiuni ale tainei Crucii: înălțimea și adâncimea, lărgimea și lungimea ei. Dar nu ne-ați spus ce înseamnă „lungimea" Crucii.

Răspunsul 6: „Lungimea" Căii lui Hristos începe din sânul Dumnezeirii și ajunge până la sfârșitul veacurilor. Lungimea Crucii este lungimea Căii, a acelei Căi pentru care El este începutul și sfârșitul, a acelei Căi pentru care El este *Alfa* și *Omega*. El este însăși Calea care duce de la moarte la viață și de la robie la libertate. Iată de ce suntem noi atât de fericiți în viața noastră din Biserică. De aceea noi nu avem nici o pravilă de împlinit în mânăstirea noastră. Părintele Sofronie avea o „alergie" la pravile. El ne spunea: „Hristos ne-a slobozit de toate pravilele; de ce să ne înrobim pravilelor pe care noi înșine le facem?" Noi urmăm o pravilă pe care părinții din veacul de

aur al monahismului au dat-o: facem ce putem și cât de bine putem, iar restul lăsăm în seama lui Dumnezeu. Și în aceasta stă smerenia. *Atâta vreme cât, cu smerenie, ne îndreptăm pe Calea Domnului, El ne va întâmpina.* Și Calea Domnului este întotdeauna aceeași. El este începutul – să ne așezăm deci chiar la început! – și El este sfârșitul. El este Același. Și chiar de nu vom fi în stare să ne așezăm la început pe Calea Lui, Domnul este milostiv, căci dă lucrătorului din ceasul al unsprezecelea aceeași plată cu cea a lucrătorului din ceasul întâi (Mt. 20:9-16). Așadar, Hristos este începutul și sfârșitul și „lungimea" Căii.

Împlinirea făgăduinţelor monahale ca tămăduire a înstrăinărilor pricinuite de păcatul strămoşesc

Tema acestei a doua prezentări despre monahism este credincioşia faţă de făgăduinţele monahale ca mijloc de tămăduire a înstrăinărilor ce decurg din păcatul cel dintru început – cum suntem tămăduiţi prin împlinirea făgăduinţelor monahale. Monahismul este un dar al harului. Primind această harismă, omul devine în stare să urmeze pilda Domnului şi chipul de viaţă îngeresc. „Smerenia de nespus" pe care Chipul lui Hristos o însuflă şi nestăvilita dorire după Dumnezeu pe care viaţa monahală o cultivă atrag harul dumnezeiesc asupra omului. Acest har îl slobozeşte pe om din patimi şi îl face să fie după asemănarea lui Hristos – mai presus de lume. Aceasta este ceea ce zice Domnul: „Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea" (In. 16:33).

În rai omul era în împărtăşire cu Dumnezeu şi Dumnezeu era viaţă şi apărare pentru el. Neascultarea şi căderea în păcat au rupt această împărtăşire dătătoare de viaţă cu Dumnezeu şi moartea a intrat în viaţa omului cu urmările ei pustiitoare. Astfel, omul a pierdut ocrotirea şi sprijinul pe care le avea de la Dumnezeu, Dătătorul de viaţă, şi din frică şi luptă pentru supravieţuire şi-a făurit propriul său fel de viaţă, întemeiat de acum pe puterile sale firești, create. Mai înainte, el păzea poruncile lui Dumnezeu, se bucura de toate bunătăţile şi trăia în nestricăciune. După călcarea poruncii însă, căutând apărare

față cu amenințarea morții, s-a adăpostit în următoarele trei surogate sau proptele mincinoase, care aveau să-l înstrăineze de viața în Dumnezeu (*cf.* Ef. 4:18). Prima proptea mincinoasă este voia sa proprie și încrederea în gândirea sa logică. A doua este plăcerea simțurilor și dorințele legate în chip firesc de reproducere; și a treia proptea mincinoasă este agonisirea bunurilor materiale. Acestea sunt cele trei surogate către care s-a îndreptat omul ca să supraviețuiască, după ce a pierdut adevărata ocrotire și viață de la Dumnezeu.

Bizuindu-se pe încrederea în propria-i judecată logică și voință, omul suferă prima înstrăinare și cade în înșelarea luciferică a îndumnezeirii de sine, ridicând un zid între sine și Dumnezeu. Cedând ispitei ademenitoare a procreerii și plăcerilor simțurilor, îmbracă „haine de piele" (Fac. 3:21) și suferă cea de-a doua înstrăinare. Prima înstrăinare a avut loc prin întunecarea minții sale, a doua prin faptul că s-a încredințat pe sine plăcerilor simțurilor și dorinței de procreere. Viața sa este astfel păstrată, dar se transformă într-o „moarte vie", adică într-o viață iubitoare de sine împreunată cu moartea duhovnicească – o prelungire a vieții în moarte. În cele din urmă, pentru a se simți în siguranță, se străduiește să adune „multe bunătăți pentru mulți ani" (*cf.* Lc. 12:19), precum „Zis-a cel nebun întru inima sa" (Ps. 13:1), și astfel aduce asupra sa cea de-a treia înstrăinare, care îi întunecă desăvârșit mintea și îi împietrește inima. Acum s-a dat deșertăciunilor lumii acesteia și nebuniei idolești.

Căderea în vâltoarea acestor trei înstrăinări predispune în chip negativ conștiința omului față de Dumnezeu, față de aproapele și față de lumea materială. În relația sa cu Dumnezeu, omul se preferă pe sine; în relația cu aproapele său este mânat de dorința pătimașă de a stăpâni – setea de putere; în relația cu lumea materială se predă nebuniei agoniselii.

Monahismul năzuiește să dezrădăcineze aceste trei înstrăinări și să-l reîntoarcă pe om la o adevărată formă ipostatică de ființare, la adevărata universalitate care este împlinirea menirii creerii omului. Țelul este atins prin împlinirea celor trei făgăduințe monahale: ascultarea, fecioria sau întreaga-înțelepciune și sărăcia sau neagoniseala. Ascultarea însă este de o deosebită însemnătate, întrucât celelalte două făgăduințe își trag puterea din ea, ca o urmare firească.

Făgăduința ascultării

Ascultarea este cea dintâi condiție a vieții monahale și temelia ei. Ea se cultivă prin strădania nevoitoare a omului, dar este totuși, în primul rând, un dar al lui Dumnezeu[1]. Potrivit Părintelui Sofronie, întemeietorul mânăstirii noastre, ascultarea este o „sfântă taină" într-un îndoit înțeles: este o „taină" descoperită numai de energia Duhului Sfânt și este o „taină" a Bisericii. Căci viața la care îl ridică ea pe om este mai presus de înțelegere și de cuvânt.[2]

Hristos este primul care ne-a arătat chipul și pilda desăvârșitei ascultări. El a venit în lume „în numele Tatălui Său" și nu „în propriul Său nume" (*cf.* In. 12:50), ceea ce ar fi trădat o înclinație luciferică spre îndumnezeirea de sine.[3] Ne-a învățat că porunca Tatălui Său este viață veșnică. De bunăvoie (*cf.* Ev.10:7, In. 5:30) a primit această poruncă și a împlinit-o fără de păcat (*cf.* In. 14:30-31). În plus, ca Fiul Cel Unul-Născut, era purtătorul neîncetat și statornic al bunei voiri

[1] Cf. Arhim. Sofronie, *Temeiurile nevoinței ortodoxe* în *Nașterea întru împărăția cea neclătită*, trad. din lb. rusă de Ierom. Rafail Noica, ed. Reîntegirea, Alba Iulia 2003, p. 179

[2] Cf. *ibid.*

[3] Cf. *On Prayer*, p. 155; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 143

a Tatălui și al puterii Duhului Sfânt și, prin urmare, ca să ne mântuiască a arătat o desăvârșită și riguroasă ascultare față de voia Tatălui Său, până la moarte și ocara Crucii (*cf.* Filip. 2:8, Ev. 12:2). Dar Dumnezeul cel drept nu Și-a lăsat pe Fiul Său Iisus „să vadă stricăciune" în mormânt (*cf.* Ps. 15:10, Fapte 2:27; 13:35); L-a înviat și L-a înălțat ca să fie Începător și Mântuitor al lumii (*cf.* Fapte 3:15; 5:31, Ev. 2:10). Prin ascultarea Sa, Hristos, Noul Adam, a pus început unei noi legi a vieții, devenind rădăcina sănătoasă a „noii omeniri" (Ef. 2:15; 4:24).

În împlinirea ascultării sale, monahul urmează lui Hristos, îndreptându-se pe sine pe calea voii Domnului. Numai un suflet sănătos din punct de vedere psihic poate să se supună ascultării. Sănătatea psihică se arată prin aceea că monahul conștientizează că el însuși este neîndestulat spre cunoașterea nemijlocită a măreței și desăvârșitei voi a lui Dumnezeu. El urmează îndemnul Sfintei Scripturi: „Întreabă pre tatăl tău, și va vesti ție, pre cei bătrâni ai tăi și-ți vor spune ție" (Deut. 32:7). El se ține de pravila obștească a nevoinței monastice: „Nu te încrede în tine însuți". Astfel găsește sprijin în părintele său duhovnic, încredințat fiind că acestuia îi este dat să cunoască voia lui Dumnezeu mai limpede. În acest fel recunoaște că adevăratul Dumnezeu este „Dumnezeul părinților noștri" (Ieș. 3:15-16) și astfel biruiește neorânduiala omului căzut, cu minte îndoielnică, care nu poate descoperi calea dreaptă a vieții. „Bărbatul îndoit la suflet", spune Apostolul Iacov, „nestatornic este întru toate căile sale" (Iac. 1:18); căci prin ascultare se dobândește statornicie. Având această aplecare smerită, monahul devine vrednic să-și pună mâna pe plugul mântuitor al ascultării (*cf.* Lc. 9:62).

Când monahul caută voia lui Dumnezeu cu această aplecare, ca un ucenic smerit, este pregătit să primească primul cuvânt al părintelui său duhovnic ca venind din gura Domnului, în numele

Căruia și el a cerut povățuire. (Aceasta este o problemă de credință.) Treptat dobândește cunoștința voii dumnezeiești și devine în stare să deosebească uneltirile vrăjmașului: „căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute", zice Sfântul Pavel (2 Cor. 2:11). Acest discernământ este trebuitor pentru a respinge toată ispita înșelătoare, întrucât voia lui Dumnezeu în această lume se exprimă în aceleași forme exterioare prin care și voia omenească firească, și voia diavolească se înfățișează minții omenești. (Trebuie să învățăm să deosebim gândurile, care sunt de trei feluri: gânduri de la Dumnezeu, gânduri firești și gânduri diavolești.)

Se cuvine să subliniem aici că ascultarea, precum toată virtutea creștină, trebuie să fie un act liber și de bunăvoie pentru a avea valoare veșnică înaintea lui Dumnezeu. „De slujește cineva Mie, Mie să-Mi urmeze", zice Domnul (In. 12:26). Tot ce facem fără libertate nu are valoare veșnică; numai ceea ce facem de bunăvoie și liber are valoare veșnică înaintea lui Dumnezeu. Ascultarea înseamnă negarea liberă a voii și părerii proprii și predarea propriei judecăți logice autorității altei persoane – starețului sau părintelui duhovnic. În ciuda faptului că omul este zidit ca o ființă liberă după asemănarea cu Dumnezeu, când păcatul a intrat în viața sa, voința i-a fost pervertită și mintea i s-a întunecat. În loc să dorească să gândească la cele de Sus, dorește să-și îndrepteze mintea spre lucrurile de aici, de jos și se alipește de lucrurile și valorile lumii acesteia, care nu sunt „de folos" sufletului (Ev. 13:17).

Voia liberă a omului, dimpreună cu cugetarea înțelegătoare sunt cele mai scumpe daruri firești ale sale; și când ascultarea este lucrătoare, ea aduce aceste două înzestrări, voința și cugetarea înțelegătoare, ca jertfa cea mai bine plăcută lui Dumnezeu. (Când omul devine „nebun" pentru porunca Domnului și își taie voia proprie de dragul Domnului, aceasta este cea mai bineplăcută jertfă adusă lui Dumnezeu, pentru că

i-a dăruit lui Dumnezeu ceea ce are mai scump în sine.) Atunci, ca o răsplată de la Dumnezeu, monahul primește darul mai presus de fire al cunoașterii bunei și desăvârșitei voi dumnezeiești.

(În Biserică are loc un schimb între om și Dumnezeu. Noi înfățișăm și dăruim viața noastră lui Dumnezeu, atât cât suntem în stare, și în schimb, Dumnezeu ne dăruiește viața Sa. Acest schimb de vieți are loc în Biserică și mai cu seamă în Liturghie. Acolo are loc un schimb de viață în pâinea și vinul pe care I le aducem lui Dumnezeu când spunem: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate"; și Dumnezeu ne spune: „Sfintele sfinților". Ne punem întreaga viață în acea pâine și în acel vin, toate rugăciunile noastre, toate nădejdile noastre, tot ceea ce îmbrățișează conștiința noastră, și le dăruim lui Dumnezeu. El le primește și pune viața Sa în pâine și vin – Duhul Sfânt. Le însuflă cu viața Sa și ni le înapoiază ca să le putem mânca și trăi, spunându-ne: „Sfintele sfinților". Aceasta se întâmplă îndeosebi în dumnezeiasca Liturghie, dar se întâmplă și ori de câte ori împlinim o poruncă. Facem un mic efort și, în schimb, primim un dar nestricăcios de la Dumnezeu. Schimbul e inegal, pentru că Dumnezeul nostru este mult-milostiv și iubitor. Îi dăruim lui Dumnezeu o viață stricăcioasă și păcătoasă și El ne dăruiește în schimb viața Sa nesfârșită, nestricăcioasă și veșnică. Și monahul, când devine nebun de dragul Domnului (*cf.* 1 Cor. 4:10) și își jertfește cugetul său firesc și stricăcios, voia sa firească și pervertită, primește cunoștința bunei și desăvârșitei voi dumnezeiești, prin părintele său în Duh – pentru început. Și aceasta este doar pentru început, pentru că după ce este învățat, Dumnezeu devine călăuzitorul și povățuitorul său nemijlocit. Nu trebuie să uităm că Domnul spune: „Unul este Învățătorul vostru, Hristos" (Mt. 23:8, 10). Părinții noștri s-au încumetat să ne nască și noi am devenit fiii lor. Apoi noi, la rândul nostru, la

vremea cuvenită, devenim de asemenea părinți. Dumnezeu nu a creat stăpâni și slujitori; El a creat părinți și fii într-o legătură a dragostei: părinții dau naștere fiilor, și fiii, la rândul lor, devin părinți. Aceasta este buna voire a lui Dumnezeu.)

Prin lucrarea liberă a ascultării monahul se face pe sine rob urmând pilda Fiului lui Dumnezeu (*cf.* Filip. 2:5-7) și pentru această înrobire de bunăvoie primește în dar libertatea fiilor lui Dumnezeu. Școlirea ascultării năzuiește să-l facă pe om să pătrundă în voia lui Dumnezeu cea dătătoare de viață și mântuitoare[4]. Această învățare îl face asemenea lui Hristos[5], și-l duce la desăvârșirea vieții creștinești, la dobândirea Duhului Sfânt[6] – la acea lărgire a inimii de care am vorbit mai înainte, care face din el o persoană universală, după chipul și asemănarea Adamului celui Nou.

Primind cuvântul sau voia părintelui său duhovnic, monahul învață să primească înlăuntrul său mai întâi viața și voia lui Dumnezeu și mai apoi pe cea a fraților săi. Și în felul acesta, carapacea individualismului său e nimicită, se sparge și ființa sa se lărgește. Se desăvârșește în dragoste și află armonia și desăvârșirea în legăturile sale atât cu Dumnezeu, cât și cu frații săi. La început trebuie să se străduiască să poarte întru sine voia duhovnicului său și a fraților împreună-vieţuitori cu el. Însă, pe măsură ce înaintează în cunoștința voii dumnezeiești, ipostasul său – persoana sa – se lărgește și cuprinde în sine viața întregii lumi pe care o îmbrățișează în rugăciunea sa[7]. Mărunta sa voie individuală este lepădată.

---

[4] Cf. *Temeiurile nevoinței...*, *op. cit.*, p. 180

[5] Cf. *We Shall See Him...*, p. 41; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 52

[6] Cf. *Temeiurile nevoinței...*, *op. cit.*, pp. 179-180

[7] Cf. *We Shall See Him...*, p. 225; vezi trad. rom. *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 369

Părăsește judecata sa stricată, pământească și primește în dar înțelepciunea și dumnezeiasca universalitate a lui Hristos. Din acest punct de vedere, ascultarea este o taină a Bisericii care zidește persoane adevărate după chipul adevăratului Dumnezeu personal – ipostasuri având o adevărată universalitate. Părintele duhovnic devine un „împreună-ostenitor cu Dumnezeu" (*cf.* 1 Cor. 3:9), un împreună-lucrător al lui Dumnezeu, în sfânta și pururea săvârșire a dumnezeilor „pentru veșnicie în Lumina Nezidită"[8]. Este o slujire minunată, plină de însuflare.

Prin lucrarea ascultării, monahul își răstignește mintea și voia și astfel leapădă din viața sa tot sprijinul mincinos și siguranța prin care mai înainte nădăjduise să înfrunte moartea. (Să nu uităm că din cauză că ne temem de moarte, de aceea păcătuim. Păcatul stăpânește în lume din pricina fricii de moarte. Teama de moarte ne face egoiști și am face orice numai să supraviețuim; din cauza aceasta rămânem plini de egoism în propriul nostru „cerc închis" și tot ce reușim să facem este să înmulțim moartea și păcatul. Astfel, frica de moarte a făcut ca păcatul să stăpânească în lume și când încercăm să supraviețuim cu orice preț, ne creăm sprijine mincinoase ca să ne împotrivim morții, dar suntem din ce în ce mai prinși de mrejele ei.) Prin ascultare săvârșită în numele lui Dumnezeu, monahul se concentrează în duh asupra sfatului sau poruncii ce i-a fost dată și astfel, slobod de toată grija pentru cele trecătoare, își îndreptează mintea neîncetat spre rugăciune. Pentru că nu se bizuie pe sine, ci își pune toată nădejdea în Dumnezeu „Cel ce învie morții", precum spune Sfântul Pavel (2 Cor. 1:9), este slobozit de toată legătura cu lucrurile materiale și dobândește curăția minții.

---

[8] *On Prayer*, p. 88 ; vezi trad. rom. *Despre rugăciune*, p. 80; *Temeiurile nevoinței...*, pp. 180-183

Acesta este scopul ascultării: să ne ajute să ne slobozim de griji și astfel să dobândim curăția minții, care este condiția înaintemergătoare și trebuitoare rugăciunii curate. Curăția minții este rodul cel mai de preț al ascultării. Această curăție este esențială pentru rugăciunea curată, care va reînnoi părtășia cea dintru început a făpturii cu Ziditorul, aducând omul față către Față cu Dumnezeul Cel fără de început.

Devine foarte limpede din cele de mai sus că ascultarea se deosebește radical de disciplină, fiind mai presus de aceasta precum cerul de pământ. Disciplina înseamnă supunerea în fața unei voințe omenești superioare în vederea unui folos pământesc. Disciplina îl supune pe om unei „reguli" impersonale, unei „legi", „tipicului", „instituției", „administrației". Disciplina acordă întâietate generalului asupra particularului, majorității asupra individualului. În deplin contrast cu aceasta, ascultarea este un act liber, de credință în Dumnezeu, și este întotdeauna săvârșită în numele Lui. (Strict vorbind, ascultarea deplină este cu putință doar în mânăstire, pentru că numai acolo sunt toate lucrurile rânduite în așa fel încât să lucreze spre slava lui Dumnezeu (*cf.* 1 Cor. 10:31) și să contribuie la săvârșirea Liturghiei.)

Cel mai desăvârșit chip al ascultării, care revarsă asupra omului plinătatea principiului ipostatic, făcându-l cu adevărat chip al lui Dumnezeu, se arată, precum observă Părintele Sofronie, atunci când duhul său este călăuzit de „mai marea dragoste" a lui Hristos (In. 15:13). Atunci omul atinge harul teologiei ca stare duhovnicească și devine primitor al descoperirilor dumnezeiești. (Părintele Sofronie vedea monahismul ca pe „un dar al lui Dumnezeu" și ca pe un „imbold" al duhului omului de a răspunde „mai marii dragoste" a lui Hristos care l-a cuprins. Monahismul este, de asemenea, o jertfă de mulțumită.) Această ascultare împlinește toate poruncile și devine

mijlocul prin care Tradiția vie a creștinătății este însușită[9]. Fără ascultare, firul Tradiției se rupe și doar prin ascultare noi ne însușim duhul Tradiției.

Prin tăierea voii proprii și lepădarea propriei judecăți, monahul nu-și pierde personalitatea și nici nu ajunge la nimicirea de sine, după cum ar putea să pară celor din lume. Dimpotrivă, el se ridică mai presus de hotarele firii sale zidite și devine în chip vădit o adevărată persoană-ipostas. Devine purtător al vieții dumnezeiești și al întregii omeniri.

Așadar, vedem cum prima înstrăinare este tămăduită prin ascultare, prin lepădarea propriei noastre judecăți și voințe individuale stricăcioase și, de asemenea, cum, ca urmare a acestei lepădări, primim slobozirea de griji, curăția minții și mai apoi lărgirea inimii.

Făgăduința fecioriei sau a întregii-înțelepciuni

Fecioria sau întreaga-înțelepciune constituie a doua făgăduință monahală. Spun feciorie sau întreagă-înțelepciune pentru că, de fapt, ceea ce contează înaintea lui Dumnezeu nu este celibatul sau viața de familie, ci împlinirea poruncilor. (Se întâmplă, de pildă, ca unii oameni care sunt căsătoriți și trăiesc în lume, în urma unei înțelegeri de ambele părți, să se despartă ca să devină monahi sau monahii.) Viața monahală este creată în chip „artificial", în așa fel încât să ofere o cât mai mare posibilitate de a împlini poruncile lui Dumnezeu. Și iarăși zic, feciorie sau întreagă-înțelepciune, pentru că ceea ce caută mai cu seamă Hristos este fecioria inimii. El spune în Evanghelie că ceea ce este de mare preț înaintea Lui este ceea ce se săvârșește în inimă (*cf.* 1 Petru 3:4). Există „preacurvia inimii" (*cf.* Mt. 5:28), atunci când ne predăm inima unui gând pătimaș,

[9] Cf. *Saint Silouan...*, p. 85; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, p. 89

trupesc; există, de asemenea, fecioria inimii, atunci când inima este cu totul dăruită lui Hristos. Cine a dobândit fecioria inimii este ocrotit de toată căderea în patimă. De aceea vorbesc despre feciorie sau întreagă-înțelepciune, pentru că ce urmărim noi este fecioria inimii.

Temeiul dogmatic al fecioriei este viața lui Iisus Hristos. Hristos este într-adevăr prototipul strădaniei nevoitoare a monahului. Fecioria este o urmare a vieții lui Hristos. În forma ei cea mai înaltă, fecioria este duhovnicească. Ea cere o cât mai desăvârșită împlinire cu putință a primei porunci, aceea de a-L iubi pe Dumnezeu, precum și curăția minții. Din această pricină starea de feciorie duhovnicească presupune ascultare și nu poate fi atinsă fără de aceasta. (Știm că monahii care sunt ascultători sunt întotdeauna plini de rugăciune și morți păcatului. Mintea lor este luminată și stăpânită de cuvântul lui Dumnezeu.)

Hristos S-a născut din Duhul Sfânt și Fecioara Maria. Nașterea Lui n-a fost amestecată cu plăcerea trupească ce, potrivit legii strămoșești a vieții de după cădere, este urmată de dreapta osândă a morții. Nici nu a dat Hristos vreodată întâietate, în viețuirea Sa pe pământ, rudeniei „după trup", ci a fost mistuit de râvna pentru casa Tatălui Său (*cf.* In. 2:17). El a jertfit rudenia după trup pentru rudenia cerească. Vă amintiți când Hristos Se afla la nunta din Cana și Maica Domnului a venit la El și I-a spus: „Nu mai au vin". În ciuda dragostei pe care i-o purta Maicii Sale, El i-a zis: „Ce este Mie și ție, femeie?", vrând să spună că El nu Se afla acolo spre a împlini voia Maicii Sale, ci voia Tatălui Său Ceresc. Maica Domnului a primit cu smerenie dorința Lui, lepădând voia sa proprie; și Hristos a primit această jertfă a Maicii Sale și „ceasul Său" a venit de îndată, cu toate că mai înainte spusese: „Încă n-a venit ceasul Meu" (In. 2:3-5). Astfel, ascultarea Maicii Domnului,

care și-a tăiat voia când Hristos a fost aspru cu dânsa, a grăbit venirea ceasului Lui; și Domnul a făcut prima minune la nunta din Cana.

Monahul, urmând pildei lui Hristos în neclintită ascultare, dobândește smerenia și atrage harul lui Dumnezeu, care curățește mintea. Pentru că Dumnezeu dă har celor smeriți, iar celor mândri le stă împotrivă (*cf.* Pilde 3:34, Iac. 4:6, 1 Petru 5:5). Această curăție este o cerință înainte trebuitoare fecioriei duhovnicești, precum se arată din cuvintele lui Hristos amintite mai sus (In. 2:3-5). Mai mult, harul aduce în inimă dulceața dragostei lui Hristos. Cele două lucrări ale harului: curăția minții și dulceața dragostei pentru Hristos, însuflă duhului monahului nevoia hotărâtă de a se strădui să dobândească fecioria duhovnicească.

În nici un chip aceste lucrări pline de îndulcire ale harului nu se pogoară la nivelul desfătărilor trupești sau al plăcerilor. (Aceasta înseamnă că cel ce află har de la Dumnezeu dobândește mai mult decât plăcere, dobândește „veselia cea nespusă"[10]; și astfel, aflând această comoară a vieții, nu va mai căuta la cele de jos, de pe pământ, pentru a afla înlocuitori.) Aceste lucrări ale harului, ce îndulcesc, însuflă o statornică înfrânare și îndepărtează, oarecum instinctiv, sufletul monahului de tot gândul și toată fapta care nu se supun dumnezeiești dragoste. Ele nasc o nestăvilită tindere către Dumnezeu, o nestinsă însetare după El. În această stare monahul râvnește să răspundă cu recunoștință dragostei Domnului. (Pentru aceasta mânăstirea devine un loc în care aducem jertfă de mulțumită.) Tot așa cum Hristos Și-a trăit viața Sa pe pământ în feciorie, și monahul urmează pildei Sale și trăiește asemenea Lui (*cf.* Ioan 13:15). Rupe toată legătura

[10] Sfârșitul primei rugăciuni în *Rugăciunile de mulțumire după Sfânta Împărtășanie*

firească și, slobod de toată grija, caută să rămână pururi înaintea Feței Dumnezeului Celui viu și iubitor.

Potrivit marelui Apostol Pavel, singura noastră grijă în această viață este să plăcem Domnului în chip desăvârșit, fie că trăim, fie că murim – să fim ai Domnului (*cf.* Rom. 14:8). El spune că nu contează dacă suntem în trup sau în afară de trup; ceea ce contează este să fim bineplăcuți Domnului (*cf.* 2 Cor. 5:9). Aceasta este cu putință monahului celui fără de griji pământești și care și-a „pus înainte trupul său jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu" (*cf.* Rom. 12:1). Trăind în acest chip, monahul nu se mai împacă cu legea stricăciunii și a morții care a intrat în lume prin plăcerea izvorâtă din neascultare. El preface toată energia în putere duhovnicească, așa încât să-și țină duhul neîncetat sălășluit în Duhul lui Dumnezeu. (El transformă energia psihică în energie duhovnicească spre a-și ține duhul neîncetat unit cu Duhul lui Dumnezeu, adică în rugăciune.) Viețuirea în feciorie duhovnicească constituie o înaltă artă și cultură a cărei însemnătate de căpătâi stă în „păzirea minții". În această luptă, cea mai de seamă pravilă este să nu-ți lași mintea pradă închipuirilor și gândurilor pătimașe. (Întemeietorul mânăstirii noastre, Părintele Sofronie, obișnuia din când în când să ne dea un slogan: „Nu preda mintea", adică nu lăsa mintea să cedeze nici unui gând, nici unui fel de patimă. „Nu preda mintea". Într-aceasta stă începutul a toate.)

Prezența vie a lui Dumnezeu îi destramă treptat „îmbrăcămintea de piele" și îl învrednicește pe monah să se nască din nou în „împărăția neclintită" (Ev. 12:28), în care sălășluiesc „duhurile drepților celor desăvârșiți" (Ev. 12:23), duhurile „ipostatice". Prezența dumnezeiască nimicește înșelătoarea ocrotire a rudeniei după trup și nimicește moartea în persoana monahului. (În viața obișnuită, moartea este prelungită, dar

în persoana monahului moartea este nimicită.) Monahul petrece în prezența lui Dumnezeu și astfel trece în viața veșnică, devenind biserică a Dumnezeirii.

Făgăduința sărăciei

Făgăduința sărăciei tămăduiește nebunia idolatriei, înverșunata poftire de averi. Această a treia cerință a vieții monastice – neagoniseala – este o urmare firească a ascultării și a întregii-înțelepciuni și desăvârșește lucrarea lor. (Ascultarea ajută întreaga-înțelepciune, iar ascultarea și întreaga-înțelepciune ajută neagoniseala.) Păzirea acestor trei făgăduințe are ca scop dobândirea rugăciunii curate și desăvârșita asemănare cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

În timpul vieții Sale pământești, Hristos S-a lepădat de orișice sprijin material din lumea aceasta. El „nu avea unde să-Și plece capul" (Mt. 8:20, Lc. 9:58). I-a învățat pe oameni prin fapte și cuvinte „să caute mai întâi împărăția lui Dumnezeu" (Mt. 6:33, Lc. 12:31) și să „nu se grijească de ziua de mâine" (Mt. 6:34). Ne-a arătat că acolo unde este comoara noastră, acolo este și inima noastră (Mt. 6:21). (Întotdeauna privim la Persoana lui Hristos și la viața Sa pe pământ ca să aflăm pildă pentru purtările noastre.)

Neagoniseala monahală își trage puterea din ascultare. Prin lucrarea ascultării, monahul este învățat să nesocotească – pentru a bine plăcea lui Dumnezeu – atât propriul său suflet și trup, cât și orice alt lucru care îi este de preț în această viață. Astfel, duhul său este slobozit de însăși dorirea averilor materiale[11]. Dobândește sărăcia duhovnicească, adică este slobozit de „purtarea de grijă a trupului" (Rom. 13:14) și împărăția cerurilor devine unica sa dorire. Este tămăduit astfel

[11] Cf. *Temeiurile nevoinței...*, *op. cit.*, pp. 180, 182

de înstrăinarea provenită din lăcomia de averi și biruiește ispita mincinosului lor sprijin. „Se îmbogățește în Dumnezeu" (Lc. 12:21) și-și păzește sufletul „în viața cea veșnică"(In. 12:15). Devine precum cel ce „nimic având, le are pe toate" după cum spune Sfântul Pavel (*cf.* 2 Cor. 6.10).

Astfel, monahismul îi dăruiește omului putința de a urma lui Hristos în smerenie, în răstignire, *fără a fi nimicit*. Cu cât mai mult se adâncește în pogorârea sa prin lucrarea ascultării și a pocăinței – și am explicat deja pe larg cât de important și de mare preț este să înveți să te pogori –, cu atât mai sus se înalță prin harul lui Hristos, Care ne-a deschis acest drum.

Toți ucenicii lui Hristos, călăuziți de Duhul lui Dumnezeu, își croiesc calea în jos, spre vârful piramidei răsturnate, pentru a se uni cu El[12]. Viața monahală are ca scop tocmai această înaintare în jos și unire cu Hristos. Monahul se supune „pentru Domnul, oricărei orânduiri omenești" (1 Petru 2:13) și, unindu-se cu Capul piramidei răsturnate, primește în dar însăși starea lui Hristos, adică cuprinde în sine tot neamul omenesc și se roagă pentru el. Acest har, darul „lărgirii" omului până la nemărginire, este răsplata chemării monahale pentru cei ce o împlinesc întocmai. Îl face pe om ipostas adevărat, asemenea ipostasului Noului Adam – Hristos.

Acest drum ar putea părea egoist și, într-un anume sens, o asemenea afirmație este îndreptățită pentru că, la început, omul are trebuință de vindecare. Mai mult, fiind într-o stare căzută, nu poate să-L aibă pe Hristos cu sine, pentru că Hristos nu este „slujitor păcatului" (Gal. 2:17). În timp ce, când omul se luptă după lege și-L convinge pe Dumnezeu că nu este „un câine" (*cf.* Mt. 7:6), Dumnezeu îl primește ca pe fiul Său și îi încredințează „cele sfinte" ale Sale, adică toate bogățiile vieții Sale veșnice.

---

[12] Cf. *Saint Silouan...*, pp. 237-239; vezi trad. rom. *Viața și învățătura...*, pp. 266-268

Hristos Se pogoară în om și devine slujitor lumii în lucrarea mântuirii. Aceasta este cea mai de preț slujire adusă de monah lumii. Monahul nu are o anume preoție liturgică, ci prin viața sa smerită de pocăință devine preot al propriei sale mântuiri, iar prin rugăciunea sa pentru lume devine părtaș preoției împărătești a lui Hristos, Mântuitorul întregului Adam. Devine o „preoție împărătească" (1 Petru 2:9).

Înstrăinările sau proptelele amăgitoare create de căderea lui Adam au devenit legi care determină relațiile între oameni. Sunt recunoscute în termeni de moralitate și chiar socotite de preț în ochii oamenilor. Chiar așa fiind, este vădit că ele nu mărturisesc nimic altceva decât iubire pentru această lume și pentru trup. Scriptura spune că această iubire este „vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu" (Rom. 8:7, *cf.* Iac. 4:4) și născocirile ei, o „urâciune înaintea lui Dumnezeu" (*cf.* Lc. 16:15).

Adesea vedem oameni supuși unor cumplite prigoniri din partea propriei lor familii atunci când se hotărăsc să devină monahi sau monahii. Este ușor de înțeles pentru ce: dacă prin căderea omului s-au creat legi cu caracter universal, trebuie să devii supra-universal, mai presus de lume, ca să biruiești aceste legi, precum Hristos, Care a zis: „Îndrăzniți, Eu am biruit lumea" (In. 16:33). Este de asemenea lesne de înțeles de ce temeliile lumii sunt zguduite când cineva vădește înclinații monahale. Căci se izbește de legi, state și ideologii de dimensiuni cosmice. Dar când, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, face saltul credinței – luând hotărârea să devină monah – și urmează Domnului pe drumul monahismului, atunci și el, precum Hristos, biruiește lumea. Negrăitele daruri ale Duhului Sfânt îl fac să fie mai presus de lume și îl arată a fi un ipostas nemuritor în sânul Treimii: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Întrebarea 1: Ați spus că există trei feluri de gânduri: gânduri de la Dumnezeu, gânduri firești și gânduri de la diavol. Cum învățăm să deosebim aceste gânduri în viața noastră de zi cu zi?

Răspunsul 1: Am spus că există trei feluri de gânduri: de la Dumnezeu, de la vrăjmaș și gânduri firești. Sfântul Ioan Scărarul, ca să ne dea un exemplu de gând care vine de la Dumnezeu, ia gândul de a deveni monah. Desigur, indirect aceasta înseamnă că gândul de a deveni monah este întotdeauna de la Dumnezeu. Totuși, o persoană care are un astfel de gând trebuie să stea și să-și socotească puterile: dacă este în stare să pornească la război împotriva împăratului cel cu o oaste de douăzeci de mii, când el are doar zece mii; sau dacă are mijloacele necesare – fără bani îndeajuns – să înalțe un turn (Lc. 14:27-32). Gândul este de la Dumnezeu, dar după aceea trebuie să ne cântărim și puterile.

Cât despre gândurile ce vin de la vrăjmaș, suntem cu toții obișnuiți cu astfel de gânduri, pentru că noi toți avem gânduri rele și cred că nu este nevoie să vorbim despre ele.

Un gând firesc ar putea fi, de pildă: mi-e sete, așa că voi bea un pahar de apă; mi-e somn, așa că voi dormi. De aceea, nu avem nici o poruncă privitoare la săvârșirea lucrurilor firești. Nu avem poruncă să mâncăm, să bem sau să dormim, pentru că acestea sunt lucruri firești. Dar avem porunci pentru lucrurile mai presus de fire, cum ar fi să iubim, să ne smerim, să ne jertfim.

Acum, problema este cum să deosebim gândurile în viața noastră, pentru că lupta împotriva gândurilor este o luptă foarte grea și ea este lucrarea de zi și noapte a monahilor. La început, desigur, învățăm ducându-ne la spovedanie: o dată, de două

ori, de zece ori, de o sută de ori – și, treptat, lupta ni se lămurește. Încetul cu încetul dobândim o simțire lăuntrică ce deosebește gândurile și această simțire se sălășluiește în noi prin durerea inimii. Pentru aceasta, monahul se bucură atunci când are durere în inimă. Și inima trăiește durerea prin rugăciunea de pocăință, prin post, prin priveghere și prin răbdarea rușinii în spovedanie. Toate aceste lucruri fac ca inima să simtă durere și când inima simte durere, cu siguranță, omul este în stare să deosebească gândurile. Sfântul Varsanufie cel Mare ne încredințează că fără frângerea inimii nu putem deosebi gândurile. Așadar, prin frângerea inimii devenim în stare să deosebim gândurile pentru că, precum am spus, pocăința duce la smerenie, smerenia atrage harul și harul lucrează pentru noi. Sfântul Pavel spune: „Mai mult decât toți aceia m-am ostenit, însă nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este cu mine" (1 Cor. 15:10). Așa că este de mare preț pentru monah ca întotdeauna să aibă chiar și numai un pic de durere în inimă. Vai aceluia care încetează să-și simtă inima! Va fi expus primejdiei și căderii. Dar când inima este „tăiată împrejur" cu durerea pocăinței, atunci poate sta împotriva tuturor uneltirilor vrăjmașului. Aceasta este „tăierea împrejur a inimii" pe care Sfântul Pavel o propovăduia primilor creștini (Rom. 2:29), încurajându-i să cunoască *numai* pe Hristos și pe Acesta răstignit (*cf.* 1 Cor. 2:2), să cunoască – altfel spus – calea pogorârii Sale.

Întrebarea 2: Părinte, cum putem tăia patimile?

Răspunsul 2: Este tocmai ceea ce am spus. Părintele Sofronie era întotdeauna de un cuget cu Sfântul Varsanufie. Îmi amintesc că în primul an când m-am dus la mânăstire, mi-a spus: „Dacă vrei să tai patimile, dacă vrei să dezrădăcinezi patimile, învață să plângi înaintea lui Dumnezeu". Plânsul duhovnicesc este cea mai lucrătoare rugăciune: de îndată

„zdrobește" inima – nu în chip nimicitor, ci în chip tămăduitor – și aduce durere duhovnicească în inimă. Îmi amintesc când m-am dus întâia oară la mânăstire, Părintele Sofronie îmi tot repeta: „Dacă vrei să dezrădăcinezi patimile învață să plângi." Am încercat, dar nu puteam. M-am gândit: „Oare cum se face aceasta?". Am continuat să încerc silindu-mă. Dar nu aceasta era calea. Apoi s-a întâmplat să citesc *Catehezele* Sfântului Simeon Noul Teolog și când am citit *Cateheza XXX, Despre pocăință*[13], având de asemenea în minte tot ceea ce Părintele Sofronie îmi spusese, am început să pricep cum se face aceasta.

Monahii sunt îndemnați să plângă în chiliile lor spre a purta în inimile lor pururi „pecetea lui Hristos", care este durerea duhovnicească – „inima înfrântă" (Ps. 50:18) –, și astfel să fie de neatacat. Poate „de neatacat" nu este cuvântul potrivit – pentru că noi suntem întotdeauna atacabili – ci ca să nu fie ușor luați în stăpânirea vrăjmașului. Pentru aceasta monahii sunt îndemnați să plângă în chiliile lor. Dar acesta nu este un plâns morbid, psihic. Părintele Sofronie obișnuia să ne spună că atunci când era la Sfântul Munte, dacă părinții vedeau un tânăr monah – sau oricare monah – mâhnit în purtarea sa față de frați, spuneau: „A, monahul acesta nu a plâns azi-noapte. Dacă ar fi plâns azi-noapte, ar fi fost vesel și plăcut în purtarea sa față de frați". Să nu uităm că și Sfântul Pavel îndeamnă pe frați să fie plăcuți în purtarea unul față de celălalt (*cf.* Rom. 12:10, Ef. 4:32). Așadar, plânsul duhovnicesc se dobândește prin harul lui Dumnezeu. Și harul, care este deja de față în plânsul duhovnicesc, aduce o așa de mare odihnă și mângâiere, încât devenim „ca niște mângâiați". Suntem mângâiați de mângâierea Mângâietorului, întocmai precum cei ce s-au făcut „ca niște mângâiați", precum zice psalmistul (*cf.* Ps. 125:1).

[13] Vezi *Cateheza XXX* în Sf. Simeon Noul Teolog, *op. cit.*

Așijderea se întâmplă și cu calea pogorâtoare. Din clipa în care ne punem mâna pe plugul pocăinței – pocăința fiind rodul Crucii și Învierii lui Hristos – avem mare bucurie. *Bucurie care este de nedespărțit de adevărata pocăință.* Nu putem despărți Crucea de Înviere, nici Învierea de Cruce – ele sunt de nedespărțit, ele merg împreună. Și când ne predăm pe noi înșine pocăinței, Duhul lui Dumnezeu *de îndată* ne mângâie, căci altfel ar fi cu neputință să urmăm Căii lui Hristos: „Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Mt. 5:4). Aceasta este a doua treaptă pe scara desăvârșirii duhovnicești pe care Domnul Însuși ne-a dat-o. Fericirile, pe care le cântăm la fiecare Liturghie, sunt o scară a suișului spre desăvârșirea duhovnicească. Începem cu prima treaptă, văzându-ne propria sărăcie duhovnicească: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este împărăția cerurilor" (Mt. 5:3). Când vedem sărăcia noastră duhovnicească, suntem cuprinși de o dorință așa de puternică de a ne înveșmânta în neprihănita sfințenie a lui Dumnezeu, încât începem să plângem. Și așa ajungem la a doua treaptă a fericirilor, cea a plânsului duhovnicesc. Și tot așa... În predica de pe munte vedem că prima și cea mai trainică temelie a urcușului duhovnicesc este recunoașterea sărăciei noastre duhovnicești în și prin simțirea neprihănitei și nevinovatei sfințenii a lui Dumnezeu. Iar ultima și cea mai înaltă treaptă este când suntem prigoniți pentru Dumnezeu, „pentru dreptate" (*cf.* Mt. 5:10). Acum, punând în lucrare calea „pogorârii" – precum am explicat mai devreme –, monahul de fapt devine propriul său prigonitor și în fapt se prigonește pe sine însuși mai mult decât oricine altcineva l-ar putea prigoni. Nu trebuie să uităm că prigoana este de asemenea parte din Calea Domnului: „De M-au prigonit pre Mine, și pre voi vă vor prigoni", zice Domnul (In. 15:20). Așa că, dacă prigoana este Calea Domnului, nu trebuie să uităm că dacă Domnul a fost prigonit, și noi vom fi prigoniți. Și Sfântul Pavel

spune că toți cei ce vor dori să trăiască o viață cu Dumnezeu vor fi prigoniți (*cf.* 2 Tim. 3:12). Dar aici, în America, noi nu suntem prigoniți; suntem chiar lăudați și ridicați în slăvi dacă arătăm până și cea mai mică urmă de evlavie. Și astfel, aici este și mai mult nevoie să devenim prigonitorii propriei noastre mândrii, propriei noastre aroganțe, propriei noastre stări căzute.

Întrebarea 3: Părinte, dacă am înțeles bine, ați spus că frica de moarte poate încuraja păcatul, în vreme ce noi, creștinii, ar trebui să avem frică de Dumnezeu. Ne puteți spune mai multe despre aceasta?

Răspunsul 3: Da. Nu am putut să stărui mai mult asupra acestei probleme mai devreme, pentru că ea se întemeiază pe o adâncă și cutremurătoare înțelegere. Întreaga teorie a răscumpărării este conținută în *Răspunsul 61 către Talasie* al Sfântului Maxim Mărturisitorul, o scrisoare care nu are mai mult de șapte-opt pagini.[14] Vedeți, osânda păcatului este moartea: când omul a căzut în păcat, a urmat moartea. Și a căzut în păcat pentru că și-a împlinit plăcerea născută din pofta ochilor săi, din pofta de rodul pomului. Așadar, există plăcere, există păcat și osânda păcatului care este moartea. Când s-a întâmplat aceasta și când s-a văzut pe sine cuprins de moarte, omul s-a înfricoșat. A pierdut nespusa bucurie a prezenței lui Dumnezeu în rai, a înțeles că era pustiit și a început să caute ceva de care să se sprijine. Și când și-a dat seama de toate acestea, a devenit egoist.

În starea dintru început, dinainte de cădere, Dumnezeu hrănea duhul omului, iar duhul omului hrănea sufletul său și sufletul transmitea energia lui Dumnezeu până și trupului. Când omul s-a despărțit de Duhul lui Dumnezeu, sufletul nu a mai fost hrănit de Sus și a devenit un parazit pentru trup.

---

[14] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsul 61 către Talasie* în *Filocalia...*, vol. 3, ed. cit., pp. 336-351

Sufletul a început să fie hrănit de trup în loc ca trupul să fie hrănit de suflet și omul a devenit sărac, pustiit. Și când a văzut aceasta, a devenit egoist, a început să se teamă de moarte și a căutat să născocească niscaiva căi de a supraviețui. Dar aceasta nu era cu putință fără Dumnezeu și, cu cât izvodea plăceri ca să supraviețuiască amenințării morții și să-și prelungească viața, cu atât mai mult se afla pe sine înlănțuit de moarte. Cu cât izvodea mai multe plăceri, cu atât moartea sporea. Și acest lucru s-a petrecut de-a lungul curgerii învolburate a veacurilor, până când Dumnezeu în smerenia Sa, în înțelepciunea Sa și în atotputernicia Sa a găsit o cale să abolească această lege a plăcerii, a păcatului și a morții care a venit prin cădere.

Acum, era nevoie de un nou început, un început care să nu aibă ca punct de plecare plăcerea, așa încât păcatul să fie ocolit și moartea să nu-și mai afle loc. Și aceasta a făcut-o Domnul făcându-Se om din Sfânta Fecioară prin Duhul Sfânt. Noi toți am fost zămisliți în păcat, potrivit Legii celei Vechi: „în păcate m-a născut maica mea", spune psalmistul (Ps. 50:6). Așadar, noi toți suntem supuși morții, dar Domnul a găsit o altă cale de a face un început nou, o nouă rădăcină omului – Noul Adam. El S-a întrupat din Sfânta Fecioară, om deplin, dar nu prin zămislire după voia omului și a trupului. Sfântul Ioan se referă la aceasta când vorbește despre cei care sunt născuți din Duhul Sfânt, spunând: „Iar câți L-au primit pe Dânsul, le-au dat lor stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele Lui. Cari nu din sânge, nici din voie trupească, nici din voie bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut" (In. 1:12-13). Spune acestea privitor la nașterea noastră duhovnicească – nașterea credinciosului întru Domnul; dar aceasta este ceea ce Însuși a făcut mai întâi în chip fără de prihană. A început cu Sfânta Fecioară: a luat trup de om din Sfânta Fecioară, fără de amestec cu plăcerea și prin urmare

fără de păcat. Și astfel, moartea Îi era străină Domnului. De aceea, în Grădina Ghețimani nu din pricina fricii de moarte S-a rugat așa Tatălui: „Treacă de la Mine paharul acesta" (Mt. 26:39). Ci, a vrut să ne arate că moartea Îi era *nefirească* întrucât nu fusese zămislit în păcat, nici nu păcătuise vreodată în viața Sa. Și deși moartea Îi era nefirească, totuși primește să bea paharul pe care I-l dă Tatăl, să moară cu moarte nedreaptă în locul nostru (*cf.* 1 Petru. 3:18).

Și pentru că moartea pe care a răbdat-o era nedreaptă, moartea a fost osândită în Persoana Sa – a fost nimicită (*cf.* 2 Tim. 1:10). Ceea ce a făcut Domnul e un dar fără de plată – pentru noi toți. Noi trebuie doar să-I urmăm și să ne îmbrăcăm în El prin botez (*cf.* Gal. 3:27), să ne aflăm locul în Trupul Său, care este Biserica, întru care sălășluiește toată plinătatea Dumnezeirii.

Așadar, punând un început nou, întru care nu este păcat, nici plăcere și nici moarte, și primind să moară de bunăvoie pentru noi cu o moarte nedreaptă, Hristos a surpat moartea (*cf.* 1 Cor. 15:26). Pentru aceasta, atunci când credem în El, facem ca moartea să fie nedreaptă pentru noi, pentru că, prin darul harului Său, facem ca păcatul să nu mai lucreze în noi. De aceea, strict vorbind, cei care au primit botezul și au păstrat harul botezului, n-ar trebui să mai moară nici măcar cu o moarte trupească: ei mor „din iconomie", dintr-o anume rânduială dumnezeiască, spune Sfântul Maxim Mărturisitorul, marele teolog al Bisericii noastre. Mor dintr-o anume rânduială dumnezeiască, astfel încât judecata cu care a fost judecat Hristos să se poată repeta și în ei, ca moartea să fie rușinată și prin ei – ca nedreaptă. Aceasta se întâmplă în cazul mucenicilor: nimeni nu s-a îndoit vreodată că un mucenic este un sfânt. Prin credința și dragostea lor pentru Dumnezeu, din cauza morții nedrepte pe care au suferit-o, moartea nu mai are putere

sau stăpânire asupra lor. De aceea mucenicii merg direct la cer, precum vedem în cazul Sfântului Ștefan, întâiul mucenic. În *Faptele Apostolilor* citim că, chiar mai înainte de a muri, Sfântul Ștefan a văzut „cerurile deschise" (Fapte 7:56). Și în acei credincioși care păstrează harul botezului și se hrănesc mereu cu Trupul și Sângele lui Hristos, are loc aceeași judecată precum cea care a fost în Persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Ori de câte ori păzim o poruncă, ori de câte ori ne împărtășim cu vrednicie cu Trupul și Sângele lui Hristos, noi omorâm moartea în noi, o facem să fie nedreaptă. „Unde îți este, moarte, boldul tău?", spune Sfântul Pavel (1 Cor. 15:55) și Sfântul Ioan Gură-de Aur repetă cuvintele lui în *Cuvântul* său din noaptea de Paști. Prin Hristos, o nouă lege a ființării a luat început. Ce începe printr-o moarte nedreaptă sau chiar suferință nedreaptă care duce la moarte e plin de slavă, spune Sfântul Petru (*cf.* 1 Petru 4:13), și duce la viață. Dar ce începe prin plăcere și păcat duce la moarte veșnică. Și tot ce începe cu nedreaptă suferință, nevinovată suferință – de dragul poruncii lui Dumnezeu – duce la osândirea morții și la viață veșnică. Aceasta este noua lege pe care Domnul a statornicit-o prin Patima Sa de bunăvoie, prin Cruce și prin Înviere.

Întrebarea 4: Când ați vorbit despre ascultare, ați spus că acest fel de ascultare poate exista doar în mânăstiri. De ce este așa?

Răspunsul 4: Ascultarea, ca jertfă concretă și deplină, se întâlnește numai în mânăstiri. Dar, *într-o anumită măsură*, ea poate fi întâlnită și la oamenii ce trăiesc în lume, pentru că – nu trebuie să uităm –, în fond, ascultarea înseamnă păzirea poruncii lui Hristos. Și porunca este cea care duce la viața veșnică; porunca lui Hristos este ceea ce contează. După cum am arătat deja, nu există o mare diferență între monahism și viața creștină în general. Diferența constă în intensitatea cu

care trăim taina credinței noastre. Cu toate acestea, adeseori găsim în lume creștini care au o admirabilă încordare duhovnicească și care primesc multe daruri ale Duhului Sfânt. Evanghelia lui Hristos are putere să schimbe viețile oamenilor oriișiunde și peste tot, nu numai în mânăstiri – altfel ar fi fost zadarnică. Ascultarea monahală însă, pentru că este un act de atâta bunăvoire, devine o jertfă deplină și astfel nimicește înstrăinarea care a avut loc prin cădere.

Desigur, există ascultare chiar și în familie. Și când mergem la episcopul sau preotul nostru și cerem sfat privitor la ceva ce este important și facem ce ne spune, și atunci taina ascultării este lucrătoare. Nu trebuie însă să cerem sfat pentru tot lucrul neînsemnat – căci atunci aceasta devine o denaturare, un mod de viață nefiresc – ci numai când suntem față în față cu o adevărată dilemă. Eu obișnuiesc să vorbesc de două-trei ori cu tinerele perechi înainte de a se căsători, ca să le ofer câteva principii pe care să le aibă în vedere, ca o temelie, pentru că în lume ei nu primesc nici un fel de gânduri bune. Se întâmplă, de pildă, că au o mică neînțelegere, și, din cauză că nu știu cum să se privească drept pe ei înșiși, se duc la un prieten, sau străin chiar, să vorbească despre problema lor; și primesc câte un sfat atât de dăunător, încât, dacă la început era o „mică fisură" în casa lor, acum are loc o năruire deplină.

Însă țelul căsătoriei este iubirea dezinteresată. Prin căsătorie noi suntem învățați iubirea dezinteresată, care este chip al Iubirii lui Dumnezeu. Să nu ne pese de noi înșine, ci de celălalt – aceasta este dragostea dezinteresată. Desigur, trebuie să fie ascultare și o întrecere: cine va face mai mult pe voia celuilalt? Atunci, cu adevărat, chiar și căsătoria devine un rai, unde există această întrecere: „Ce vrea ea? Aceasta am să fac!" „Ce vrea el? Aceasta am să fac!" În cele din urmă se ajunge că voia amândurora este satisfăcută. Este esențial să nu țină vreun

secret unul față de altul, să fie transparență unul față de celălalt. Când unul face ceva, celălalt să știe și el. Aceasta îi ocrotește. Precum în mânăstire, ne consultăm în toate cu părintele duhovnic ca să fim ocrotiți, tot așa și în căsătorie, dacă ne consultăm în viața noastră unul cu celălalt, ca o pereche, suntem ocrotiți.

Și trebuie să învățăm să ne vedem propria greșeală, când ajungem la vreo neînțelegere, de pildă. Îmi amintesc că o pereche a venit la Părintele Sofronie – erau certați – și era limpede că unul era mai vinovat decât celălalt. Și Părintele Sofronie a întrebat-o pe soție: „Cât la sută crezi că ești de vină?" A răspuns: „Doar cinci la sută. Dar soțul meu este nouăzeci și cinci la sută vinovat". Și Părintele Sofronie i-a zis: „Atunci îndreaptă acel cinci la sută și să vedem dacă celelalte nouăzeci și cinci la sută mai rămân!". Aceasta este ceea ce face adesea ca slujirea duhovnicului să fie o sarcină grea, primită cu nerecunoștință de cei care se spovedesc: iarăși și iarăși trebuie să arate aspectele negative, greșeala cuiva. Să aducă acea persoană la înțelegerea greșelii, așa încât să poată să ia vina asupra sa. Pentru că numai atunci are loc vindecarea. Până nu luăm vina asupra noastră, nu vom afla odihnă, precum spun monahii veacului al patrulea.

Întrebarea 5: Care este statutul unei persoane care devine monah și apoi, dintr-un oarecare motiv, se reîntoarce în lume?

Răspunsul 5: Acum trăiești o viață firească, o viață „potrivit firii". Când devii monah, încerci să trăiești o „viață mai presus de fire". Când cazi și te întorci în lume, trăiești o viață împotriva firii, o „viață nefirească", pentru că legământul făcut cu Domnul la tundere a fost rupt și, prin urmare, omul rămâne lipsit de har. Desigur, există întotdeauna pocăință. Dar știți, când păcătuim de bunăvoie s-ar putea să căutăm pocăința și să nu o mai găsim. Nu trebuie să luăm lucrurile cu ușurință și

să spunem: „A, o să păcătuiesc și am să mă pocăiesc mai târziu", pentru că păcătuind de bunăvoie s-ar putea să nu mai aflăm pocăință după aceea. Precum Isav, s-ar putea să căutăm pocăința „cu lacrimi" și totuși să nu aflăm „loc de pocăință", după cum spune Sfântul Pavel (*cf.* Ev. 12:17).

Vedeți, pentru aceasta Domnul a spus că intrăm în Împărăție prin „poarta cea strâmtă", prin „calea cea îngustă" (Mt. 7:14). Monahismul încearcă să creeze această „cale îngustă" pentru noi ca să trecem prin ea și să lepădăm „pielea cea veche", precum șarpele. Șarpele trece printr-o gaură îngustă ca să-și lepede pielea cea veche și iese afară cu una nouă. Monahismul încearcă să rânduiască viața în așa fel încât să-i dea monahului prilejuri să sufere anumite greutăți, așa încât prin acestea să poată să-și lepede „pielea cea veche". Dar aceasta nu se potrivește numai monahismului. Sfântul Pavel îi spune lui Timotei: „Tu dar pătimește ca un bun viteaz al lui Iisus Hristos" (2 Tim. 2:3). Aceasta înseamnă că fiecare viteaz ostaș al lui Hristos – tot creștinul – trebuie să pătimească greul ca să-l biruiască pe omul cel vechi.

CUPRINS

Părintele Arhimandrit Zaharia Zaharou, unul dintre „nepoții" spirituali ai Sfântului Siluan 5
Cuvânt înainte la ediția americană 7
Cuvânt de introducere 11
Sfântul Siluan Athonitul și ucenicul său, Stareţul Sofronie 17
Naşterea omului întru viaţa veşnică 47
Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui 89
Lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu și omul 124
Rugăciunea – calea creației 149
Despre rugăciunea lui Iisus 177
Duhovnicia ca slujire a reîmpăcării omului cu Dumnezeu 205
Înainte-aducerea în Biserică a Domnului, care a îndreptățit atât pe Dumnezeu cât și pe om 237
Despre monahism 242
Împlinirea făgăduințelor monahale ca tămăduire a înstrăinărilor pricinuite de păcatul strămoșesc 267

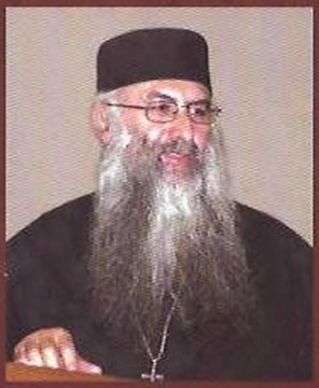

Părintele Arhimandrit Zaharia Zaharou, unul dintre „nepoții" spirituali ai Sfântului Siluan, originar din Cipru, ajunge în Anglia pentru a studia chimia la universitate, dar Dumnezeu îl cheamă în mod minunat la viața duhovnicească. Va fi atras de Mânăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul", unde va rămâne pentru totdeauna.

Lărgiți și voi inimile voastre! este o carte mărturisitoare în care luăm act de temele importante ce-i frământă pe cei care intră în legătură cu spiritualitatea siluanită: „Sfântul Siluan Athonitul și ucenicul său, starețul Sofronie"; „Nașterea omului întru viața veșnică"; „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!"; „Despre rugăciunea lui Iisus"; „Duhovnicia ca slujire a reîmpăcării omului cu Dumnezeu"; „Despre monahism".

✝ANDREI
Arhiepiscopul Alba Iuliei

Reîntregirea

ISBN 978-606-509-028-6